

**T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI**

**TESCİLLİ TASARIM HAKKININ  
KORUNMASI**

**HAZIRLAYAN  
ABDULLAH SACİD ÖRENGÜL  
2501040285**

**DANIŞMAN  
PROF. DR. ŞENER AKYOL**

**DÜZELTİLMİŞ TEZ**

**İSTANBUL 2008**

## DÜZELTMELER

Daha önce “Tasarım Hakkına Tecavüz” olan çalışmanın konu başlığı “Tescilli Tasarım Hakkının Korunması” şeklinde yeniden isimlendirilerek değiştirilmiştir. Bu kapsamda çalışmadaki bölüm sayısı üçten dörde çıkarılmış ve çalışmaya “Tescilli Tasarımın Hakkının Koruma Kapsamı” adı altında yeni bir bölüm eklenmiştir. Giriş ve Sonuç kısımları da değişiklikler doğrultusunda genişletilmiştir. Konu başlığı dışındaki ilgili bölümlerde ise genel olarak aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır.

“Tasarım Kavramı, Koruma Şartları, Hak Sahipliği” şeklindeki birinci bölüm başlığı “Tasarımın Tescil Şartları ve Hak Sahipliği” olarak düzeltilmiş birinci bölümün ikinci alt başlığı ise “Tescil Şartları” şeklinde değiştirilmiştir. Yeni eklenen “Tescilli Tasarım Hakkının Koruma Kapsamı” şeklindeki ikinci bölümde ise öncelikle tescilli tasarım hakkının koruma kapsamı incelenmiş, sonrasında hakkı sınırlandıran fiiller ile koruma kapsamının dışında tutulan haller ele alınmıştır.

Daha önceki çalışmada ikinci bölümde yer alan “Tasarım Hakkına Tecavüz” bölümü ise “Tasarım Hakkına Tecavüz ve Tecavüzün Belirlenmesi” olarak yeniden isimlendirilmiş ve üçüncü bölüme alınmıştır. Bu bölümün ikinci alt başlığı altında yer alan “Başvuru Hakkına Tecavüz” şeklindeki birinci kısım ise “Tasarım Tescil Başvurusundan Doğan Hakka Tecavüz” olarak, daha önceki çalışmada “Tasarımdan Doğan Hakka Tecavüz” şeklindeki ikinci kısım ise “Tasarımın Tescili ile Doğan Hakka Tecavüz” olarak değiştirilmiş ve üçüncü kısım ise “Tasarım Hakkına Tecavüz Halleri” olarak yeni bir başlık altında ele alınmıştır.

Tasarım Hakkına Tecavüz Hallerinin “Tasarım Hakkı Sahibinin İzni Olmaksızın Tasarımın Aynını veya Belirgin Şekilde Benzerini Yapmak, Üretmek, Piyasaya Sunmak, Satmak, Sözleşme Akdi İçin İcapta Bulunmak, Kullanmak, İthal Etmek ve Bu Amaçlarla Depolamak ve Elde Bulundurmak” şeklindeki ilk alt başlığı “Tasarım Hakkı Sahibinin İzni Olmaksızın Tasarımın Kullanılması” şeklinde

değiştirilmiştir. Aynı bölümün “Tasarım Belgesi Sahibi Tarafından Sözleşmeye Dayalı Lisans Yoluyla Verilmiş Hakları İzinsiz Genişletmek veya Bu Hakları Üçüncü Kişilere Devir Etmek” şeklindeki ikinci alt başlığı ise “Lisans Yoluyla Verilmiş Hakları İzinsiz Genişletmek veya Devir Etmek” olarak değiştirilmiştir. “Lisans Yoluyla Verilmiş Hakları İzinsiz Genişletmek veya Devir Etmek” kısmının alt başlıkları ise kısaltılarak “Lisans Sözleşmesinin Genişletilmesi Halleri” ve “Lisansın İzinsiz Devri” şeklinde isimlendirilmiştir. “Tasarım Hakkına Tecavüz Hallerinin” “Bu Maddenin Önceki A İle B Bentlerinde Yazılı Fiillere İştirak veya Yardım veya Bunları Teşvik Etmek veya Hangi Şekil ve Şartlarda Olursa Olsun Bu Fiillerin Yapılmasını Kolaylaştırmak” şeklindeki üçüncü alt başlık ise “Tecavüz Fiillerine İştirak, Yardım, Bunları Teşvik veya Kolaylaştırmak” olarak kısaltılmıştır. Aynı bölümün “Kendisinde Bulunan ve Haksız Olarak Üretilen veya Ticaret Alanına Çıkarılan Eşyanın Nereden Alındığını veya Nasıl Sağlandığını veya Nasıl Sağlandığını Bildirmekten Kaçınmak” şeklindeki dördüncü alt başlık ise “Tecavüz Teşkil Eden Ürünün Kaynağını Bildirmekten Kaçınmak” olarak değiştirilmiştir.

“Tecavüz Halinde İleri Sürülebilecek Talep ve Davalar” bölümü çalışmanın dördüncü bölümüne kaydırılmış ve bu bölümün üçüncü alt başlığının üçüncü kısmını oluşturan Ceza Davaları ise genişletilerek yeniden incelenmiştir.

Savunmada yapılan eleştiriler doğrultusunda çalışmanın kapsamına ilişkin yeni kaynaklardan yararlanmıştır. Bu doğrultuda kaynakçaya yararlanılan yeni kaynaklar eklenmiştir.

## ÖZ

Bu çalışmada Avrupa Topluluğu Yönerge ve Tüzük Taslakları esas alınarak hazırlanan Türk Hukukunda Tescilli Tasarım Hakkının Korunması konusu incelenmiştir. Çalışmada Türk Tasarım Hukuku ile Topluluk Hukukundaki benzerlikler ve farklılıklar da ele alınmıştır.

İlk bölümde tasarım kavramının kelime anlamı ile hukuki anlamı ele alınmış ve fikri mülkiyet hukukundaki tasarım hukukuna yakın kavramların incelemesi ve kıyaslaması yapılmıştır. Tasarımın koruma şartları ile tasarım hakkı sahipliği de bu bölümde incelenmiştir.

İkinci bölümde öncelikle tasarım hakkının koruma kapsamı incelenmiştir. Sonrasında ise koruma kapsamının sınırlandığı hallerden koruma süresi, ülkesellik, hakkın tükenmesi ile koruma kapsamının esasına ilişkin olan diğer sınırlandırma halleri ele alınmıştır. Bölümün son alt başlığında ise koruma kapsamı dışında bırakılan haller tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise tecavüz kavramı tanımlanmış, hangi hallerin tasarım hakkına tecavüz teşkil ettiği ve tecavüz hallerinin hangi fiiller yoluyla işlenebileceği incelenmiştir. Tecavüzün belirlenmesi ve belirlenmesinde kullanılan kriterler de bu bölümde ele alınmıştır.

Son bölümde ise tasarım hakkı sahibinin tecavüz karşısında açabileceği davalar ile bulunabileceği talepler tartışılmıştır. Tasarım hakkı sahibinin hakkına tecavüz edilmesini önlemek için açabileceği hukuk ve ceza davaları da bu bölümde incelenmiştir.

## **ABSTRACT**

This thesis is about the protection of registered design law according to Turkish Law, a body of law that has been built from the proposed Regulations and Directives of European Community Law. Various sources and comparisons between European Community Law, and Turkish Design Law, are utilized throughout the thesis.

The first chapter explains the concepts of design and design law, making comparisons with other branches of intellectual property law. In addition, protection conditions of registration to a design are discussed, such as what characteristics a design should entail in order to ensure design protection. Also, the chapter defines exactly who is the owner of a design.

The second chapter outlines the scope of registered design rights as well as restrictions and exceptions of protection. Specific restrictions of a design such as, extension of protection, exhaustion of design right and national boundry are also discussed in this chapter.

Specific infringements of design law are then detailed, in what situations they occur, which behaviors or activities are breaches of design law, how one locates infringements, and through what tests and rules. How to define what an infringement is, and according to what criteria, are also included, along with an outline of different classes of infringement.

The fourth chapter describes owners' rights, and types of legal cases, activities, and treatments owners may pursue. The chapter includes discussion of redress and legal channels of redress, i.e., civil and criminal law.

## ÖNSÖZ

Avrupa Birliği ile müzakere sürecindeki yol haritasında yer alan Gümrük Birliğinin tamamlanması amacına yönelik 6 Mart 1995'te imzalanan Ortaklık Konseyi Kararı sonucunda fikri mülkiyet mevzuatımızda devrim niteliğinde değişiklikler yaşanmıştır. Daha önce hukukumuzda genel hükümlerle kısmen korunabilen yahut korunamayan alanlarda fikri ürünlerin korunması için yeni düzenlemeler (coğrafi işaret, tasarım, faydalı model). Zihni emeğin mahsulü niteliğindeki bu haklar klasik mutlak haklardan bazı farklılıklar taşımaktadırlar. Fikri hakların soyut karakteri ve bu alanda yoğunlaşan ihlallerin niteliği, bu hakların klasik hukuk koruması kalıplarının dışında özel düzenlemelerle korunması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda kişinin kendi aleyhine olan delilleri mahkemeye teslim etme zorunluluğu, icaba davetin hak ihlali teşkil edebilmesi, tüketicinin gereksinimleri için aldığı ürün, şayet fikri hakka tecavüz ediyorsa bu ürünü nereden aldığını bildirme zorunluluğu gibi yerleşik hukuk ilkelerine önemli istisnalar getiren düzenlemeler yapılmış, yeni dava ve talep mekanizmaları oluşturulmuştur.

Bu çalışmada fikri hukuktaki bu temel değişimleri tasarım hukuku temelinde zaman zaman benzer düzenlemeler içeren patent ve marka başta olmak üzere diğer KHK'larla kıyaslamalar yapmak suretiyle *tescilli tasarım hakkının korunması* başlığı altında ele almaya çalıştım. Çalışmanın tamamlanmasına katkısı olan başta danışman hocam Prof. Dr. Şener Akyol olmak üzere tasarım hukukuyla ilgili çalışmalarında bana kütüphanesini açan ve fiili uygulamayı yakından tanıma imkânı sağlayan hocam Dr. Cahit Suluk'a, tezin yazımı sürecinde yaşadığım teknik sorunların çözümüne yardımcı olan meslektaşım Halit Uyanık'a ve en önemlisi her türlü sıkıntıda yanımda olan aileme şükranlarımı sunarım.

## İÇİNDEKİLER

DÜZELTMELER .....	i
ÖZ .....	iii
ABSTRACT .....	iv
ÖNSÖZ .....	v
İÇİNDEKİLER .....	vi
KISALTMALAR .....	xi
<b>GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>

### Birinci Bölüm

#### TASARIMIN TESCİL ŞARTLARI ve HAK SAHİPLİĞİ

<b>I. TASARIM KAVRAMI</b> .....	<b>7</b>
<b>A. Kavram</b> .....	<b>7</b>
<b>B. Unsurları</b> .....	<b>12</b>
1. Ürün ve/veya Ürün Parçası ile Ürün Üzerindeki Unsurlar .....	12
2. İnsan Duyuları İle Algılanabilen Görünüm .....	16
<b>C. Yakın Kavramlarla İlişkisi</b> .....	<b>17</b>
1. Patent – Tasarım .....	17
2. Eser – Tasarım .....	19
3. Marka – Tasarım .....	20
4. Coğrafi İşaret –Tasarım .....	21
<b>II. TESCİL ŞARTLARI</b> .....	<b>22</b>
<b>A. Genel Olarak</b> .....	<b>22</b>
<b>B. EndTasKHK'daki Tescil Şartları</b> .....	<b>24</b>
1. Yenilik .....	24
2. Ayırt Edici Nitelik .....	27
a. Genel İzlenimdeki Belirgin Farklılık .....	29
b. Bilgilenmiş Kullanıcı Gözü ile İnceleme .....	31
c. Farklılıklardan Çok Ortak Özelliklere Ağırlık Verme .....	33
d. Tasarımcının Tasarımı Geliştirmedeki Seçenek Özgürlüğü .....	34
e. Diğer Unsurlar .....	36

3. Kamuya Sunma .....	38
<b>III. TASARIM HAKKI VE HAK SAHİPLİĞİ .....</b>	<b>41</b>
<b>A. Tasarım Hakkı.....</b>	<b>41</b>
<b>B. Tasarım Hakkı Sahibi .....</b>	<b>42</b>
1. İlke.....	42
2. Hizmet İlişkisinde Hak Sahibi .....	43
3. Hizmet Sözleşmesi Dışında Kalan İş Görme Sözleşmelerinde Hak Sahibi ...	48
4. Üniversite Mensuplarının Tasarımları.....	49

## İkinci Bölüm

### TESCİLLİ TASARIMIN KORUMA KAPSAMI

<b>I. KORUMA KAPSAMI.....</b>	<b>50</b>
<b>II. HAKKI SINIRLANDIRAN HALLER.....</b>	<b>51</b>
<b>A. Koruma Süresi.....</b>	<b>51</b>
<b>B. Ülkesellik.....</b>	<b>53</b>
<b>C. Esasa ilişkin Sınırlandırma Halleri .....</b>	<b>56</b>
1. Özel Amaçla Sınırlı Kalan ve Ticari Amaç Taşımayan Fiiller.....	56
2. Deneme Amaçlı Fiiller .....	57
3. Eğitim ve Referans Amaçlı Çoğaltmalar .....	57
4. Uluslararası Trafik Serbestîsi.....	58
5. Onarım Amaçlı Kullanım .....	58
6. Ön Kullanım Hakkı .....	61
7. Sessiz Kalma Nedeniyle Hak Kaybı .....	62
<b>D. Hakkın Tükenmesi .....</b>	<b>63</b>
<b>III. KORUMA DIŞI HALLER.....</b>	<b>66</b>
<b>A. Zorunluluk Arz Eden Haller .....</b>	<b>66</b>
<b>B. Kamu Düzeni ve Genel Ahlaka Aykırı Tasarımlar.....</b>	<b>68</b>

## Üçüncü Bölüm

### TASARIM HAKKINA TECAVÜZ VE TECAVÜZÜN BELİRLENMESİ

<b>I. GENEL OLARAK.....</b>	<b>70</b>
-----------------------------	-----------



<b>II. TASARIM HAKKINA TECAVÜZ</b> .....	<b>73</b>
<b>A. Tasarım Tescil Başvurusundan Doğan Hakka Tecavüz</b> .....	<b>73</b>
<b>B. Tasarımın Tescili ile Doğan Hakka Tecavüz</b> .....	<b>76</b>
<b>C. Tasarım Hakkına Tecavüz Halleri</b> .....	<b>77</b>
1. Tasarım Hakkı Sahibinin İzni Olmaksızın Tasarımın Kullanılması .....	77
a. İzinsiz Olarak Tasarımın Aynısını veya Belirgin Şekilde Benzerini Kullanmak ..	78
b. Üretmek veya Yapmak .....	81
c. Piyasaya Sunmak .....	82
d. Satmak .....	83
e. Sözleşme Akdi İçin İcapta Bulunmak .....	83
f. Kullanmak.....	84
g. İthal etmek.....	84
h. Depolamak ve Elde Bulundurmak.....	85
i. Diğer Haller.....	87
2. Lisans Yoluyla Verilmiş Hakları İzinsiz Genişletmek veya Devir Etmek .....	87
a. Lisans Sözleşmesinin Genişletilmesi Halleri.....	92
b. Lisansın İzinsiz Devri .....	94
3. Tecavüz Fiiline İştirak, Yardım, Bunları Teşvik veya Kolaylaştırmak .....	94
4. Tecavüz Teşkil Eden Ürünün Kaynağını Bildirmekten Kaçınmak.....	96
5. Gasp.....	98
<b>III. TECAVÜZÜN BELİRLENMESİ</b> .....	<b>100</b>
<b>A. Genel Olarak</b> .....	<b>100</b>
<b>B. Tecavüzün Tespitinde Kullanılabilecek Diğer Kriterler</b> .....	<b>104</b>

## **Dördüncü Bölüm**

### **TECAVÜZ HALİNDE İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEP VE DAVALAR**

<b>I. GENEL OLARAK</b> .....	<b>107</b>
<b>II. İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEPLER</b> .....	<b>108</b>
<b>A. İhtiyati Tedbirler</b> .....	<b>108</b>
1. Genel Olarak .....	108
2. EndTasKHK'da Öngörülen İhtiyati Tedbir Türleri .....	112
a. Tecavüz Fiilinin Durdurulması.....	112

b. Ürün ve Araçlara El Koyma .....	113
c. Teminat Verilmesi .....	114
<b>B. Gümrüklerde El Koyma.....</b>	<b>114</b>
<b>III. AÇILABİLECEK DAVALAR.....</b>	<b>116</b>
<b>A. Hukuk Davaları.....</b>	<b>116</b>
1. Tespit Davası .....	116
a. Delillerin Tespiti .....	117
b. Tecavüzün Mevcut Olmadığına İlişkin Dava.....	119
c. Tecavüzün Tespiti Davası .....	120
2. Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davaları .....	121
3. Tecavüzün Giderilmesi Davası .....	122
4. Tazminat Davaları.....	124
a. Maddi Tazminat Davası .....	125
b. Manevi Tazminat Davası .....	129
c. İtibar Tazminatı .....	130
5. Tasarımın Gaspı Nedeniyle Hakkın Devri Davası.....	131
<b>B. Hukuk Davalarında İleri Sürülebilecek Talepler.....</b>	<b>132</b>
1. Ürün ve Araçlara El Konması.....	132
2. Ürünler ve Araçlar Üzerinde Mülkiyet Hakkı Tanınması .....	133
3. Şekil Değiştirme ve İmha .....	134
4. Kararının İlgililere Tebliği ve Kamuya İlan Yoluyla Duyurulması.....	135
5. Zarar Miktarını Kanıtlayan Belgelerin İstenmesi .....	135
<b>C. Ceza Davası .....</b>	<b>136</b>
1. EndTasKHK 48/A, a bendinde düzenlenen fiiller .....	137
a. Gerçeğe Aykırı Kimlik Bildiriminde Bulunmak .....	137
b. Tasarım Koruması Olduğunu Belirten İşaretin Kaldırılması .....	137
c. Hakkı Olmadığı Halde Kendisini Tasarım Başvurusu veya Tasarım Sahibi Olarak Göstermek.....	138
2. EndTasKHK 48/A, b bendinde düzenlenen fiiller .....	139
a. Tasarım Üzerinde Hukuki İşlemlerle Elde Edilen Haklarla İlgili Hukuka Aykırı Tasarruflarda Bulunmak.....	139
b. Korunan Bir Tasarımı Olmadığı Halde, Bu İzlenimi Uyandıracak Eylemlerde Bulunmak.....	139

3. Tecavüz Fiillerinden Birini İşlemek.....	140
<b>SONUÇ .....</b>	<b>141</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>145</b>

## KISALTMALAR

- A.e** : Aynı eser  
**AB.** : Avrupa Birliği  
**ALRC** : Australian Law Reform Commission  
**Ar.** : Araştırma  
**AT.** : Avrupa Topluluğu  
**AYM.** : Anayasa Mahkemesi  
**BK.** : Borçlar Kanunu  
**Bkz.** : Bakınız  
**C.** : Cilt  
**CoğişKHK:** Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname  
**Der.** : Dergisi  
**EIPR.** : European Intellectual Property Review  
**EndTasKHK:** Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname  
**FMHD** : Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi  
**FMR.** : Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi  
**FSEK.** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu  
**GK** : Gümrük Kanunu  
**HD** : Hukuk Dairesi  
**HUMK.** : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu  
**İÜHF.M.** : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası  
**KHK.** : Kanun Hükümünde Kararname  
**m.** : Madde  
**MarKHK** : Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname  
**MÜATENS:** Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü  
**OHIM** : Office for Harmonisation in the Internal Market  
**p./pp** : Page/ pages  
**PatKHK** : Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname  
**q.** : Question  
**RG** : Resmi Gazete  
**s.** : Sayfa/ sayfalar  
**S.** : Sayı  
**TRIPS.** : Agreement on Trade Related of Intellectual Property Rights, Including Trade in Conclusion Goods  
**US** : United States  
**vd.** : Ve devamı  
**vb.** : Ve benzeri  
**Vol.** : Volume

## GİRİŞ

Ticaret hukuku yaşadığımız teknolojik, sosyal ve kültürel değişimlere paralel olarak gittikçe uluslararası bir karakter kazanmaktadır. Uluslararası ticaretin de bu doğrultuda yaygınlaşması, ülkesel sınırları aşan gelişmelerin ve gerçeklerin göz önüne alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu değişim ise uluslararası nitelikler taşıyan hukuki düzenlemeler yapılması ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Yaşanan küresel değişimin ticaret hukukunun *fikri mülkiyet* sahasına önemli etkileri olmuştur.

Fikri mülkiyet hakları tarihsel gelişmeler ve teknolojik ilerlemelere paralel olarak süratli bir değişim yaşamaktadır. Sanayileşme döneminde ulusal mevzuatlar çerçevesinde ele alınan fikri hakların uluslararası bir nitelik kazanması, ulusal mevzuatların da bu çerçevede değiştirilip uyumlaştırılmasını zorunlu kılmıştır<sup>1</sup>. Bu değişimin Türk Hukukundaki yansımalarından en önemlisi Avrupa Birliği müzakere sürecinde imzalanan Gümrük Birliği kararı olmuştur<sup>2</sup>. Bu karar ile fikri mülkiyet haklarının Avrupa Birliği standartlarında korunması şartı getirilmiştir. Bu kapsamda Bakanlar Kurulu tarafından 4113 sayılı Yetki Kanununa dayanılarak, 24.6.1995 tarihinde Fikri Mülkiyet alanında 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (PatKHK), 554 Sayılı Endüstriyel

---

<sup>1</sup> Fikri mülkiyet hukukunun yerel niteliğinin sonucu olarak ülkesellik ilkesi geçerlidir. Buna rağmen günümüzde bilgi çağındaki süratli değişimler, ticaretin küreselleşmesi ve dünyanın adeta bir küresel köye dönmesi, buna paralel olarak da fikri mülkiyet hukukunun yerellik niteliğinin de belli bir ölçüde ortadan kalkmasını zorunlu kılmıştır; Cahit Suluk, “Fikri Mülkiyet hakları: Uygulamada Yaşanana Sorunlar ve Çözüm Önerileri” **Kazanıcı Hukuk Dergisi**, S. 7/2005, s. 46, s. 45–55. Ülkesellik ilkesinin fikri mülkiyet korumasını sınırlar arasına hapsedmesi engelini aşılabilmesi için fikri mülkiyet hukuku bir milletlerarası sözleşmeler hukuku alanı haline gelmiştir; geniş bilgi için bkz. Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 4. Bası, İstanbul, Arıkan Basım Yayım, 2005, s. 67.

<sup>2</sup> Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesini sağlayan Ortaklık Konseyi Karar metni tercümesi için bkz.; (Çevirimiçi), <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar/ortkonseykarari.pdf>, 6.02.2008. 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye ile AT arasında, sanayi ürünlerini konu alan bir Gümrük Birliği'nin tam olarak kurulması aşamasına gelinmiştir. Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı bu kararı, beraberindeki iki metinle, Türkiye ile AT arasındaki ortaklık ilişkisinin 1 Ocak 1996'da başlayan son döneminin gelişme doğrultusunu belirlemektedir. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda, Türkiye ile AT arasındaki Gümrük Birliği'nin tam olarak işlemeye başlaması için, Türkiye'nin gümrükler ve dış ticaret mevzuatı konularında yerine getirmesi gerekli uyum çalışmaları yanında, rekabet hukuku ve fikri ve sınai haklar alanlarında mevzuatını AT hukuk düzenine uyumlaştırması için göz önünde tutması gerekli AT mevzuatı da belirtilmektedir. Kararda, Türkiye'nin yukarıda anılan alanlardaki mevzuat yaklaşımının önemli bir bölümünü 31 Aralık 1995 tarihine kadar tamamlamak durumunda olduğu belirtilmektedir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz.; (Çevirimiçi), <http://www.die.gov.tr/PROJECTS/GUMRUK/ek.html>, 5.02.2008.

Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (EndTasKHK), 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (CoğİşKHK), 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (MarKHK) çıkarılmıştır. Fikri mülkiyet hukukundaki bu gelişmelerin yanında bu alanın temel metinlerinden biri olan Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluş anlaşmasının 1C eki olan TRIPS'e Türkiye taraf olmuş ve 25.2.1995 tarihinde uygun bulma kanununun 22213 sayılı RG'de yayınlanması suretiyle antlaşma yürürlük kazanmıştır<sup>3</sup>.

Günümüzde fikri mülkiyet haklarının korunması gereksiniminin bir sonucu olarak uygulamaya konulan bu hukuki düzenlemelerle bir yanda fikri haklarının korunması suretiyle hak sahiplerinin emeklerinin korunması, diğer yanda ise teknolojik gelişme ve araştırma faaliyetlerinin özendirilmesi, özgün çalışmaların arttırılması, yabancı sermayenin yatırım için çekilmesi suretiyle birçok sahada ilerleme gerçekleştirilmesi ve ulusal ekonomiye katkı sağlanması hedeflenmiştir<sup>4</sup>. Bu

---

<sup>3</sup> TRIPS antlaşmasına (27.07.2007 tarihi itibarıyla) 151 devlet taraftır. Ayrıntılı bilgi için bkz.(Çevrimiçi) [www.wto.org](http://www.wto.org), 09.09.2007. Hukuk politikası açısından fikri mülkiyet mevzuatının Avrupa Birliği müzakere sürecindeki dış baskı ile bu kadar hızlı ve yeterince tartışılmadan Kanun yerine Kanun Hükmünde Kararname şeklinde yürürlüğe konulması sonucu ortaya çıkan eksiklik ve sorunlar doktrinde eleştiri konusudur. Bkz. Cahit Suluk, **Tasarım Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 684; Tahir Saraç, **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara, 2003, s. 323–324. Fikri mülkiyet hukukunun her geçen gün genişlemesi karşısında ülkemizin hukuk politikasının da bu çerçevede ülkenin gelişmişlik durumu ve çıkarları da gözetilmek suretiyle şekillendirilmesi gerektiği ile ilgili (özellikle fikri mülkiyet hukukunun diğer alanları ile ilgili yapılan düzenlemeler açısından) eleştirisi için bkz. Tekin Memiş, “Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunun Koruma Alanının Genişlemesi ve Ülke Hukuk Politikası Açısından Değerlendirmeler”, **İstanbul Barosu Dergisi Fikri ve Sınai Haklar Özel Sayısı**, Temmuz 2007, s. 12 vd., s. 3–14; Suluk, Anayasa Mahkemesi'nin 2.3.2004 gün ve K.2004/25–E.2002/92 sayılı kararı ile MarKHK'nın 61/d bendinin iptaline ilişkin verdiği son kararının fikri mülkiyet haklarının bizatihi KHK ile düzenlenemeyeceğini ortaya koyduğunu, bu kararın fikri mülkiyete ilişkin mevcut düzenlemelerin anayasal temelden yoksun olduğunu gösterdiğini belirtmekte ve MarKHK'nın iptal edilen bend hükmüne paralel düzenlemelerin fikri mülkiyete ilişkin diğer KHK'larda da yer aldığı ve AYM'nin önüne geldiği taktirde bu KHK'lardaki benzer hükümlerin de aynı gerekçelerle iptal edilebileceklerini belirtmektedir; Cahit Suluk, “Anayasa Mahkemesinin Faydalı Model ve Marklara İlişkin Kararlarının Düşündürdükleri: Anayasaya Aykırılık Sorunu” **FMR**, C. 4, S. 3/2004, s. 67–69, s. 44–69.

<sup>4</sup> Fikri Mülkiyet Hukukunun araştırma ve geliştirmeyi teşvik edici etkisinin özellikle gelişmekte olan ülkeler için sınırlı olduğu hatta bu kısıtlamaların yenilikleri engelleyebileceğinden de bahsedilebileceği ile ilgili (özellikle ilaç patenti ile sağlık hakkı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada) bkz Philippe Cullet: “Patents and Medicines: The Relationship between TRIPS and the Human Right to Health”. p. 142, **International Affairs**, vol. 79, 2003, pp. 139–60; Bu eksen de Türkiye için de Fikri Mülkiyet Hukuku mevzuatına ilişkin değişikliklerin kapsamının, uzun ölçekli

sayede hem ülke ekonomisinin hem de belli bir kalite ve standartta ürün alabilme imkânı kazanacak olan tüketicinin kazançlı çıkması amaçlanmıştır. Bir ülkenin ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel düzeyi o ülkenin fikri mülkiyet koruması yaklaşımında da önemli bir etkiye sahiptir.

Sanayi devrimi ile ortaya çıkan ve yeni sayılabilecek bir saha olan fikri mülkiyet hukuku alanı içerisinde yer bulan *tasarım* hakkı koruması; patent, eser ve marka haklarındaki korumalara kıyasla daha yenidir. Tasarım hakkı Türk hukuk hayatında özel bir düzenleme ile 1995'ten bu yana yer bulup özel olarak korunmaktadır<sup>5</sup>. Bu çalışma kapsamında Türk hukukunda yeni sayılabilecek tescilli tasarımdan doğan hakkın korunması ele alınacaktır<sup>6</sup>.

Her ne kadar EndTasKHK'nin isimlendirilmesinde '*tasarım*' kavramı yerine '*endüstriyel tasarım*' kavramı kullanılmışsa da Kararname'deki ürün'e (m.3) ilişkin tanımda; "*endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesne*"nin ürün kapsamında kabul edilmesi ve aynı maddede tasarımın tanımı yapılırken aynı şekilde üründen söz edilmesine rağmen, tek başına endüstriyel ürün kavramına yer verilmemiştir. Bu tanım doğrultusunda EndTasKHK kapsamında hem endüstriyel yolla üretilen tasarımlar hem de endüstriyel olmayan yollarla ortaya konulan tasarımlar korunabilecektir<sup>7</sup>. Bu nedenle çalışmanın başlığı EndTasKHK'daki

---

sonuçları da göz önüne alan çalışmalar ile tespiti gerekmektedir. Türkiye'de Fikri Mülkiyet Hukukuna ilişkin yapılan son değişikliklerde ve çıkarılan mevzuatlarda halen yeterli özen gösterilmediğinin bir örneği de 2004 yılında 5042 sayılı yasa ile çıkarılan Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'dur. Diğer Fikri Mülkiyet Hukuka ilişkin KHK'larda yapılan hataların benzerlerinin bu Kanun'la tekrar edildiği, bazı kavramların tanımlanmadığı, bazılarının yanlış kullanıldığı ve konunun özüne uymayan düzenlemeler yapıldığı görülmektedir; konu ile ilgili geniş açıklama için bkz. Ayşe Odman Boztosun, **İslahçı Hakkı**, s. 259–260, Ankara, Seçkin Yay., 2006.

<sup>5</sup> Bu tarihten önce tasarımlar genel hükümlere göre korunmaktaydı.

<sup>6</sup> Tasarım kavramının tarihi gelişimi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Müge Tekil, "554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları", **İÜHF**, C. LV, S. 4/1997, Prof. Dr. Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, s. 234–236.

<sup>7</sup> EndTasKHK'nin isimlendirilmesiyle ilgili olarak aynı yöndeki eleştiriler için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 10; Tekil, "Endüstriyel Tasarım", s. 236–237. EndTasKHK'nin 26'ncı maddesi tescil başvurusunda "tasarımın tüm belirgin özelliklerini yansıtan ve yayın yoluyla çoğaltılmasına elverişli bir görsel anlatımı"nın da sunulmasını şart koşması bu yorumu destekler niteliktedir. Yeni hazırlanan *Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı*'nda da "*endüstriyel tasarım*"

kullanımdan farklı olarak *tescilli tasarım hakkının korunması* şeklinde isimlendirilmiştir.

Tasarım hukukunun fikri mülkiyet hukuku sahasındaki konumu itibariyle yakın hukuk dallarından rekabet hukukuyla kesişen amaçları yanında rekabet hukukunun tasarım hukukunu piyasadaki rekabet düzeninin korunması amacına yönelik olarak sınırlandırmasından da bahsedebiliriz<sup>8</sup>. Bu kapsamda her iki hukuk alanı çatışan amaçlar taşıması yanında kesişen hatta birbirini destekleyen amaçlar da taşımaktadır<sup>9</sup>.

Rekabet hukukunun amacı kaynak paylaşımında etkinlik, üretimde etkinlik ve yenilikte etkinlik sağlanması şeklinde özetlenebilecektir. Teknolojik yeniliklere hukuki koruma sağlanması, fikri mülkiyet hukukunun, pazardaki rekabet ortamının sürdürülmesi ise rekabet hukukunun konusu dâhilindedir. Bu nedenle ekonomik etkinliğin her üç aşamasında da fikri mülkiyet haklarının rolü büyüktür. Bunun yanında fikri mülkiyet haklarının korunması yolu ile ekonomik gelişmeler ve teknolojik yenilikler de teşvik edilmektedir. Fikri mülkiyet hakkı sahibine tanınan inhisari koruma rakiplere oranla piyasada önemli bir avantaj sağladığı için yeniliklerin geliştirilmesini de teşvik eder<sup>10</sup>.

Tasarımcının yenilik arz eden emeğinin karşılığı olmak üzere ürünün görünümünde ortaya koyduğu yaratıcı tasarım çalışması kısa vadede rekabetten muaf

---

kavramı yerine “*tasarım*” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Taslak metin için bkz. (Çevirimiçi), [www.Tpe.Gov.Tr/Dosyalar/Taslaklar/Tasarim\\_Kanun\\_Taslagi.Pdf](http://www.Tpe.Gov.Tr/Dosyalar/Taslaklar/Tasarim_Kanun_Taslagi.Pdf), 03.01.2008.

<sup>8</sup> Arslan Kaya, **Marka Hukuku**, İstanbul, Arıkan, 2006, s. 252.

<sup>9</sup> EndTasKHK'nın amaçları 1. maddede; Kararname'de sayılan koşullara uygun tasarımların korunması, rekabet ortamının oluşturulması ve sanayinin gelişmesi şeklinde sıralanmıştır. Odman, haklı olarak bizatihi tasarımların korunmasının EndTasKHK'nın amacı olarak kabul edilemeyeceğini; EndTasKHK'dan daha güçlü bir koruma sağlayan PatKHK'da dahi patent ve faydalı model korumasına ilişkin olarak, bizatihi '*buluşların korunması*'nın PatKHK'nın amacı olarak gösterilmediği belirtmektedir. Yazar, bu maddenin “Rekabet ortamının oluşturulması ve sanayinin gelişmesinin sağlanması amacıyla, EndTasKHK'da sayılan koşulları haiz tasarımlar korunur şeklinde ifade edilmesinin isabetli olacağı görüşündedir. Bkz. N. Ayşe Odman, **Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara, 2002, Seçkin Yayıncılık, s. 271.

<sup>10</sup> Hamdi Pınar, **Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye**, İstanbul, 2004, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2004–71, s. 107. Odman, **Fikri Mülkiyet-Rekabet**, s. 25.



tutularak inhisari nitelikte olan bir hakkı sahibine kazandırır. İnhisari nitelikteki tescilli tasarım hakkının korunmasının incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde öncelikle tasarım kelimesinin anlamı ele alınmış ve tasarımcılar açısından tasarım kavramından ne anlaşıldığı ile kavramın tasarım hukuku alanında nasıl kullanıldığı tartışılmış sonrasında ise tasarımcılarla hukukçuların tasarım kavramını algılayışlarındaki farklılıkların nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tasarım kavramının ne anlama geldiği EndTasKHK kapsamında tanımlanmış, tasarımı oluşturan esaslı unsurlardan *ürün*'ün ne anlama geldiği Topluluk Hukuku hükümler ve EndTasKHK tanımları da göz önüne alınmak suretiyle kıyaslanarak açıklanmıştır.

Hukuki anlamda *tasarım* kavramıyla yakın ilişki içinde olan ve komşu alanlar olarak da nitelendirilebilecek *eser*, *patent* ve  *faydalı model*, *marka* ve son olarak da *coğrafi işaret ile tasarım* kavramının kıyaslaması yapılmış ve kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar genel olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kavramlar arasındaki ilişkilerin incelenmesinden sonra ise tescilli tasarım hakkı korumasının kazanılabilmesi için gerekli şartların neler olduğu incelenmiş ve tasarım hakkına tecavüzün gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde de önem taşıyan tasarımın tescil edilebilirlik şartlarından yenilik, ayırt edicilik ve kamuya sunma ayrıntılı olarak incelenmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise tasarım hakkı sahipliği hem genel olarak hem de EndTasKHK'da belirtilen hallerin tek tek tartışılması suretiyle ele alınmıştır.

Tescilli tasarım hakkının koruma kapsamının incelendiği ikinci bölümde öncelikle korumanın kapsamı genel olarak ele alınmış ve sonrasında hakkın kullanımının sınırlandığı haller incelenmiştir. Bölümün son alt başlığında ise koruma dışında bırakılan istisnalar konu edilmiştir.

Tasarım hakkına tecavüz konusunun incelendiği üçüncü bölümde öncelikle tecavüz kavramının hem kelime anlamı hem de tasarım hukukundaki kavramsal anlamı tanımlanmış, sonrasında ise EndTasKHK'da yer alan ve sınırlı sayıda

belirtilen tecavüz halleri ve EndTasKHK'da örnekleme yoluyla sayılmış tecavüz fiilleri tek tek incelenmiştir. Tecavüzün belirlenmesinde hangi kriterlerden yararlanılabileceği de üçüncü bölümün son kısmı içinde incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise tasarım hakkı tecavüze uğrayan hak sahibinin, yargılama sırasında veya öncesinde tecavüzün önlenmesi, durdurulması ve giderilmesi amacıyla ileri sürebileceği talepler ele alınmış ve tecavüz fiili karşısında hem fiilin durdurulması hem de sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yönelik açabileceği ceza ve hukuk davaları incelenmiştir.

Çalışmada tasarım hakkının korunması sadece tescilli tasarımlar açısından ele alınmış ve EndTasKHK'da (m.1/f.2) genel hükümlere göre korunacağı belirtilen tescilsiz tasarımlar incelemenin kapsamı dışında bırakılmıştır.

## Birinci Bölüm

### TASARIMIN TESCİL ŞARTLARI ve HAK SAHIPLIĞI

#### I. TASARIM KAVRAMI

##### A. Kavram

Tasarım kavramı, İngilizcede *design* kelimesi ile ifade edilmektedir. Kavramın kökeni Latince biçim vermek ve temsil etmek anlamına gelen *designare* kelimesidir. Tasarım kavramı sözlük anlamı itibariyle bir eserin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı, zihinde canlandırılan biçim, bir araştırma sürecinin çeşitli dönemlerinde izlenecek yol ve işlemleri tasarlayan çerçeve, bir şeyi zihinde planlamak, kurgulamak, tasavvur etmek, bir plan ve düzenleme yapmak üzere zihinde canlandırmak, biçim vermek gibi anlamlarda kullanılmaktadır<sup>11</sup>.

Tasarım kavramı kelime anlamına paralel bir şekilde tasarımcılar (özellikle endüstriyel tasarımcılar) tarafından geniş bir kullanım alanına sahip olduğu gibi, birçok aktiviteyi de içine alan bir biçimde kullanılmaktadır. Bu kullanım tasarımın (hukuken korumada esas alınan) görünümünün yanında işlevini, tekniğini, yapısını, fonksiyonunu, bunların tasarlanmasını, çevreyle iletişimi gibi anlamları içerir<sup>12</sup>. Bu bağlamda tasarımcının çabası da öncelikli olarak belirli bir işlevi yerine getirmek üzere üretilecek bir eşyanın, bu işleve en uygun biçime bürünmesini sağlamak olmaktadır<sup>13</sup>.

---

<sup>11</sup> İsmail Tunalı, **Tasarım Felsefesine Giriş**, İstanbul, Yem Yayın, 2002, s.12; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 41; (Çevirimiçi), [http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx? F6E10F8892433CFFAA F6AA849816B2EF05A79F75456518CA](http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA), 03.08.2007.

<sup>12</sup> Küçükerman, tasarım sürecini yukarıdaki adımları da kapsayan sistematik bir biçimde tasarlanacak ürünle ilgili olan sorunun ortaya konulması ile başlayan ve üretim sonrası süreçte ortaya çıkabilecek sorunların çözümü suretiyle üretimin başlaması ile son bulan on adımlık bir süreçte özetlemektedir. Bkz. Önder Küçükerman, **Endüstriyel Ürün Tasarımında Yaratıcılık**, İstanbul, Yem Yayın, 1997, s. 22.

<sup>13</sup> Tekil, "Endüstriyel Tasarım", s. 236–237.

Hukuk terminolojisinde ise tasarım kavramı bir ürünün görünümü ile ilgili olarak kullanılmaktadır<sup>14</sup>. Bu tanımlamadan hukukçular ile tasarımcıların kavramı algılayışının farklılıklar taşıdığı anlaşılmaktadır. Ne var ki bir ürünün üzerindeki fikri çalışmalar kanundaki şartları taşıdığı takdirde tasarım korumasının yanında fikir ve sanat eserleri, patent, faydalı model veya marka mevzuatına göre de korunabilecektir. EndTasKHK ile getirilen tasarımlara özgü düzenleme ile genel hükümlere göre daha avantajlı hükümler getirilmişse de şartları oluştuğu takdirde kümülatif koruma imkanı uyarınca birden fazla mevzuat koruması ile tasarımın veya fikri hakkın uygulandığı ürün veya ürünlerin korunabilmesi mümkün olabilecektir<sup>15</sup>. Örneğin, bir ortopedik terlik ürününün tasarlanması hem görünüm itibariyle yenilik özelliği taşıdığı için tasarım hukuku mevzuatına göre korunabilirken, aynı zamanda bu tasarımın ayak sağlığına olumlu katkı sağlaması nedeniyle (görünüme etki eder nitelikte de olsa) tekniğin bilinen boyutunu aşan buluş özelliği taşıyan özellikleri patent veya faydalı model hukuku (PatKHK'daki şartları taşıması halinde) ile de korunabilecektir<sup>16</sup>. Bunların yanında tasarım hakkı sahibi dilerse Türk Ticaret

---

<sup>14</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 2005, s. 610; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 41 vd.; Pedro Roffe; Ricardo Melendez-Ortiz, **International Centre For Trade and Sustainable Development, Resource Book on TRIPS and Development 2005/1**, Cambridge University Press, USA, 2005, pp. 322–324; Uma Suthersan, **Design Law in Europe**, London, Sweet & Maxwell, 2000, p. 30; Christine Fellner, **Industrial Design Law**, London, Sweet & Maxwell, 1995, p. 1; Martin, Q.C., Howe, **Russell– Clarke on Industrial Designs**, London, Sweet & Maxwell, 2005, p. 30; Avrupa Topluluğu Tüzük ve Yönetmeliklerinde tasarım kavramının ürünün görünümüne ilişkin olduğuna ilişkin yorum için bkz. Mario Franzosi, **European Design Protection Commentary To Directive And Regulation Proposals**, The Hague, Kluwer, 1996, pp. 35–40.

<sup>15</sup> Bir bitki çeşidi için ıslahçı hakkı düzenlemesi ile koruma elde eden kişi, kümülatif koruma ile aynı çeşit için tasarım koruması da elde edebilecektir. Bu şekilde bitki çeşidinin estetik yönü korunabilecektir. Diğer yandan tasarım yoluyla bitki çeşitleri korunabilirken, bu yolla koruma bitki çeşidi üzerindeki ıslahçı hakkının bütünüyle korunması için uygun olmayabilir. Örneğin, bir karpuzu küp şeklinde bir kabın içine koyup yetiştirirseniz, dış yapısı bu şekilde olacaktır. Tasarım koruması ise aynı genetik yapıya sahip olan bitki çeşidinin, başka kişilerce diğer bir şekle sokulup kullanılmasını engellememektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Tüysüz, **Fikri Mülkiyet Hakları Çerçevesinde Yeni Bitki Çeşitleri Üzerindeki Islahçı Hakkı**, Ankara, 2007, s. 120.

<sup>16</sup> Kümülatif koruma her ne kadar EndTasKHK'da açıkça belirtilmemişse de EndTasKHK'nin 1. maddesi ile FSEK açısından ve MarKHK'nin 5. maddesi ile de markalar bakımından tasarımlar için kümülatif korumanın mümkün olduğu düzenlenmiştir; Şehirli, tescilli tasarımların TTK'nun haksız rekabet hükümleri çerçevesinde de korunabileceklerine ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte, şartların gerçekleşmesi halinde bu hükümlerin de uygulanmasına yasal bir engel bulunmadığını ve genel hükümlere tabi olan tescilsiz tasarımlar açısından da kümülatif korumanın mümkün olduğunu belirtmektedir; bkz. Feyzan Hayal Şehirli, "Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar", s. 5–6, (Çevirimiçi), <http://www.abgm.adalet.gov.tr/8-2-TR-Sehirali.pdf>, 10.01.2008. Karşı görüş için, Odman-Boztosun, kümülatif korumanın kapsamına haksız rekabet hükümlerinin dahil

Kanunu'ndaki haksız rekabet hükümlerine (TTK. m. 56 vd.), adi iş niteliğindeki haksız rekabet hallerinde ise Borçlar Kanunu'nun haksız rekabete ilişkin hükümlerine (m. 48)<sup>17</sup> veya Medeni Kanunun kişilik haklarına ilişkin genel hükümlerine (MK. m. 24–25) başvurmak suretiyle de hakkını arayabilecektir. EndTasKHK'nin yürürlüğünden önce de tasarım haklarına ilişkin koruma, genel hükümlere başvurulmak suretiyle sağlanmaktaydı.

Hukuken bir tasarımın (tescilli veya tescilsiz) korunabilmesi için EndTasKHK'nin birinci maddesinde tanımlanan nitelikteki bir 'tasarım' ve 'ürün'ün bulunması ön şarttır. Bir üründe henüz somutlaştırılmamış tasarım düşüncesinin korunması ise EndTasKHK kapsamında mümkün değildir. Benzer şekilde bir eşyada henüz somutlaşmamış, yalnızca düşünce aşamasında kalan çalışmalar telif hukukuna göre de kural olarak korunmamaktadır; ancak tasarım hukukundan farklı olarak fikri

---

edilmesini doğru bulmamaktadır; N. Ayşe Odman Boztosun, "Haksız Rekabet Hukukunda Emeğin Korunması İlkesinin Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXI** 9–10 Aralık 2005, s. 226 dipnot 70. Topluluk Hukukunda ise kümülatif koruma imkanının varlığı açık olarak kabul edilmiştir (Topluluk Tüzüğü m. 96 ve Yönergesi m. 16). Kavramın Topluluk ve Türk Hukukundaki anlamı ve uygulaması ile yakın kavramlarla ilişkisi ile ilgili geniş açıklama ve tartışmalar için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 210 vd; Cahit Suluk, **Avrupa Topluluk Hukukunda Tasarımların Korunması Topluluk Tasarımı**, Ankara, 2002, Seçkin Yayıncılık, s. 44 vd. Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağındaki düzenlemede de açık olarak; bu kanun kapsamında sağlanacak korumanın, aranacak şartların gerçekleşmesi halinde hak sahiplerinin diğer kanunlarla getirilen kanunlardan yararlanmalarına engel teşkil etmeyeceği belirtilmiştir (m.1 f. 2) (Çevirimiçi), [www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim\\_Kanun\\_Taslagi.pdf](http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim_Kanun_Taslagi.pdf), 10.01.2008.

<sup>17</sup> TK'daki hükümler ile hem ticari hem de ticari olmayan haksız rekabet halleri düzenlendiğinden, BK m. 48'in yürürlükte bırakılması haklı olarak eleştirilmektedir. Yargıtay ise ticari olmayan haksız rekabet hallerine kural olarak BK m. 48'in uygulanacağı görüşündedir. Teoman, TK hükümlerinin her türlü haksız rekabet haline uygulanabilecek genel bir nitelik taşıdığını, bu nedenle de BK. 48'in TK'nın yürürlüğe girmesi ile zımnen yürürlükten kalktığı sonucuna ulaşılması gerektiği görüşündedir; Ömer Teoman (Hüseyin Ülgen; Mehmet Helvacı; Abuzer Kendigelen; Arslan Kaya; N. Füsün Nomer Ertan) Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, N, s. 451-452. Odman Boztosun, "Emeğin Korunması İlkesi", s. 198; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 659. Karşı görüş için bkz.; M. Kemal Oğuzman; M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. bası, Filiz Kitabevi, 2000, s. 475 dipnot 1. Yargıtay'ın konuyla ilgili bir kararı ise şu şekildedir:

"... T.Ticaret Kanununun 56–65 maddelerinde haksız rekabeti düzenlemiş ancak BK'nın 48. maddesi kaldırılmamıştır. Bu suretle tacirler arasındaki haksız rekabete TTK hükümleri, tacir olmayanlar (iki berber gibi) arasındaki haksız rekabete ise BK'nın 48. maddesi uygulanacaktır"; (11. HD, 15.5.1989, E.1988/2889, K.1989/2929. Yargıtay BK m. 48'in uygulanmasına karar verdiği başka bir kararında ise kıyasen TTK m. 58'de öngörülen davaların açılacağına hükmetmiştir; (4.HD, 01.07.1977, E.1976/5913, K.1977/7617); karar için bkz. Odman Boztosun, "Emeğin Korunması İlkesi", s. 198. Yeni hazırlanan Borçlar Kanunu Taslağında isabetli olarak haksız rekabete ilişkin bu hüküm kaldırılmıştır. Taslak metin için bkz. (Çevirimiçi), <http://www.kgm.adalet.gov.tr/borclarkanunu.htm>, 09.01.2008.

ürün olan bilgisayar programları, bilimsel eserler ve güzel sanat eserlerinin taslakları (FSEK m. 2/I ve 4/II) algılanabilir olma şartını karşıladıkları takdirde, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) çerçevesinde korunabilecektir<sup>18</sup>. Tescilli tasarım korumasından bahsedebilmemiz için ise, üründe somutlaşmış bir tasarımın 554 sayılı EndTasKHK 6, 7 ve 9. maddede sayılan koruma şartlarını taşıması ve usulüne uygun olarak Türk Patent Enstitüsüne (TPE) tescilinin yaptırılmış olması gerekmektedir<sup>19</sup>. 554 sayılı EndTasKHK’da ise *tasarım* kavramı, “*bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü*”<sup>20</sup> (EndTasKHK m. 3/a) olarak tanımlanmıştır.

Tasarım korumasının başlatılabilmesi için tasarımın uygulandığı korunabilecek bir ürünün, ürünün bir parçasının veya ürün üzerindeki süslemenin bulunması şarttır. Üründe somutlaştırılmamış bir tasarım düşüncesinin korunamayacağı EndTasKHK’da dolaylı olarak bu şekilde ifade edilmiştir.

Ürünün, ürün parçasının veya ürün üzerindeki süslemenin kendine has belli özellikleri taşıyan bir nitelikte bulunması (orijinal olması) gerekliliği ise ikinci şartın kapsamındadır. İkinci şart kapsamında çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi örneklemelerle sayılan unsurların ve özelliklerin ürünle oluşturduğu bütünlük, ürünün, ürün parçasının veya ürünün üzerinde yer alan süslemenin<sup>21</sup>

---

<sup>18</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Cahit Suluk; Temel Nal (Sami Karahan; Tahir Saraç) v.d, **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 43.

<sup>19</sup> 554 sayılı EndTasKHK (m.1 f.2) tescilli tasarımla ilgili esasları, kuralları ve şartları düzenlerken tescilsiz tasarım korumasını ise genel hükümlere bırakmıştır. Tescilsiz tasarımların korunması ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu’nun Haksız Rekabete ilişkin hükümleri ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ilgili hükümlerinin uygulanması düşünülebilecektir. Tescilsiz tasarımların korunma yollarının incelenmesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şehirli, “Tasarımlara Yönelik Uygulamalar”, s. 20–35. Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında ise tescilli ve tescilsiz tasarımların korunmasına ilişkin olarak tescilsiz tasarımların da Kanun Taslağı kapsamında korunması öngörülmüştür. Kanun Taslağı metni için bkz. [www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim\\_Kanun\\_Taslagi.pdf](http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim_Kanun_Taslagi.pdf), (m. 1/ 2), 09.01.2008.

<sup>20</sup> Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağındaki tanım ise şu şekildedir: “*Tasarım, bir ürünün tümü veya bir parçasının veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku veya malzeme gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümüdür*”. Bkz. Taslak metin m. 2/a.

<sup>21</sup> Tüysüz, uygulamada bitki çeşitlerinin ıslahçı hakları ile korunmakta olduğunu ve bunlar için tasarım korumasına başvurulmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, tasarım korumasından bitki

niteliği itibariyle taşıyabileceği özelliklere örnekler verilmek suretiyle sayılmıştır. Bu şart kapsamında ürünün, ürün parçasının veya ürün üzerindeki süslemenin sahip olduğu tasarım özelliğinin ürün ile oluşturduğu bütünselliğin niteliği de önemlidir. Örneğin, bileşik ürün olan bir radyonun sadece düğmesi EndTasKHK kapsamındaki şartlara uygun olarak tasarlanmışsa radyonun sadece düğmesi korunurken, bu özelliğin bir walkmana uygulanması ile walkmanın bütününde (genel görünümünde) bir farklılaştırma sağlanabiliyorsa walkmanın tasarımının bütün olarak korunmasından söz edilebilecektir.

Son olarak maddede tasarımın ürüne uygulanan yukarıdaki niteliklerinin insan duyuları ile algılanan yapıda olması gerekliliği ifade edilmiştir<sup>22</sup>. Bu kapsamda sadece görme duyusuna hitap eden tasarımlar değil aynı zamanda dokunma duyusuna hitap eden tasarımlar da tasarımın görünümüne dolaylı etki ediyor olsalar bile gerekli şartları taşımaları halinde tasarım korumasından faydalanabilecektir<sup>23</sup>.

Yukarıdaki şartlar EndTasKHK kapsamında tasarım korumasına girebilecek bir tasarımın varlığı için aranmaktadır. Bu şartları taşıyan bir ürünün tasarımı EndTasKHK'daki koruma şartlarını taşıyan bir nitelikte (yeni ve ayırt edici) olması halinde, tescilli tasarım koruması imkânını tasarım hakkı sahibine sağlayacaktır. Dolayısıyla tasarım hakkı korumasının kazanılmasında her tasarımın, kendisine tasarım karakterini kazandıran özelliklerine ve niteliklerine bakılarak değerlendirilme yapılmak suretiyle bir sonuca varılacaktır<sup>24</sup>.

---

çeşitlerinin süsleyici (estetik) özelliklerinin korunmasında faydalanılabileceği görüşündedir. Tüysüz, **Islahçı Hakkı**, s. 120.

<sup>22</sup> Yeni Hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında, Topluluk Hukuku düzenlemesine paralel olarak tasarımın insan duyuları ile algılanabilir yapıda olmasına ilişkin unsur çıkarılmıştır (m.2/1,a).

<sup>23</sup> Cahit Suluk, "Topluluk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar", **İÜHFD**, C. LX, Sayı: 1-2, s. 206, Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 34 vd.

<sup>24</sup> Örneğin, renk kural olarak tasarımın yeniliğini tespitite tek belirleyici olamaz. Çok istisnai hallerde farklı sonuca varılabilir. Ancak tasarımın diğer özellikleriyle birlikte yeniliğe katkıda bulunabilir. O nedenle rengin tasarımın yeniliğini tek başına belirleyeceği hususunda çekingen davranmak gerekir. Aksi halde çok değerli tasarımlar, değişikliğe gidilerek rakiplerce taklit edilebilecek ve hatta sahiplenilebilecektir. Çok geniş yetkiler veren bir hakkın kazanımı da kolay olmamalıdır. Bu yorumu, ürünün yer aldığı sektörün özelliklerini göz önüne almak ve tasarımın varlığına etki eden

554 sayılı EndTasKHK'daki tasarım kavramı tanımlaması, tasarımın ürünün kendisinin veya parçasının oluşturduğu bütün olarak nitelemektedir. Doktrinde ise haklı olarak tasarımın, ürünün kendisinin veya parçasının oluşturduğu görünüm ile ilgili fikri ürün anlamına geldiği belirtilmektedir<sup>25</sup>. Bu nedenle eksik ve hatalı yapılan EndTasKHK'daki tanımlamanın, mehzaz hukuk olan Avrupa Birliği'ndeki düzenleme de göz önüne alınarak yeniden kaleme alınması gerekmektedir.

## B. Unsurları

### 1. Ürün ve/veya Ürün Parçası ile Ürün Üzerindeki Unsurlar

EndTasKHK anlamında *tasarım*, ürünün tümü, ürünün bir parçası, ürünün üzerindeki süslemenin; çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü, ifade etmektedir. Bu ifadeden ürünün varlığının tasarımdan bahsedebilmemiz için bir ön şart olduğu anlaşılmaktadır. İki ya da üç boyutlu (desenler veya modeller) ürünler de maddenin kapsamı içine girmektedir. Bir ürünün tasarımını tespitite yukarıda örnekleme yolu ile sayılan unsurlar ile ürün arasındaki bütünlük ilişkisi de göz önüne alınmalıdır.

Yukarıda da izah edildiği gibi bir tasarımdan bahsedebilmemiz için, ürünün veya ürün parçasının varlığı ön şarttır. Ürün olmadan tasarımdan bahsedilemeyeceği gibi tasarımsız bir ürün de düşünülemez. Ürün-tasarım ilişkisinde çoğu zaman

---

diğer unsurları da değerlendirmek suretiyle tasarımın diğer unsurları için de yapabiliriz. Örneğin malzeme ile ilgili olarak, tasarım tescili alınmış ipek bir elbisenin sadece malzemesinin farklılaştırılması (pamukla üretilmesi) durumunda diğer unsurlardaki (genel görünümde ayniyet derecesinde biçimsel veya çizgisel konsept benzerliği gibi) benzerlik tecavüzün varlığı sonucunu doğurabilecektir. Benzer şekilde yorumu, tasarımın biçim, çizgi ve esneklik unsurlarının yukarıdaki unsurlarla beraber bir bütün halinde tasarımın yenilik ve ayırt ediciliğine etkisini tespitite kıyas yoluyla uygulayabiliriz. Benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 245; Aynı doğrultuda, Audrey A Horton, "European Design Law and the Spare Parts Dilemma": **The Proposed Regulation and Directive**, EIPR, No: 2/1994, q. 51–57, p. 52.

<sup>25</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 41; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 612; Topluluk mevzuatındaki tasarımın ürünün görünümüne ilişkin olduğuna dair birinci maddenin 13 Ekim 1998 tarihli Avrupa Topluluğu Yönergesindeki tanımı ve yorumu için bkz. David Musker, **Community Design Law Principles and Practice**, London, Sweet & Maxwell, 2002, pp. 1–003, 1–027; Karşı görüş için bkz. Yalçınar, Uğur G., **Sınai Mülkiyet'in İlkeleri**, s. 175, Ankara, 2000.



ürünün oluşturulması, planlanması ve üretilmesi aşamasında ürüne uygulanacak tasarım düşünülerek bu süreç tamamlanmaktadır. Bir tasarımdan bahsedebilmemiz için ise tasarımın her ne kadar işlevsel bir karakter taşıması zorunlu olmasa bile, ürünün kullanımını da zorlaştırmaması ve müşterinin beklentisine ve kullanımına uygun olarak üretilmesi gerekmektedir. Aksi halde yapılan tasarım ticari hayatta ürünün pazarlanmasını ve satışını zorlaştırabilecektir. Tasarım çalışmalarında çoğu zaman biçim ve fonksiyonun birleştirilmiştir<sup>26</sup>.

Tasarımcı tasarımının geliştirilmesi sürecinde yaptığı çalışmada çeşitli etkenleri göz önüne almaktadır. Örneğin, kişiler öncelikle bir ürünü almak eğilimindedirler, masaya ihtiyaç duyan bir insan öncelikle masa almayı düşünür, sonradan alışveriş esnasında ne tarz tasarlanmış bir masa alacağına, gördüğü ürünler arasından yaptığı kıyaslamalarla karar verir. Dolayısıyla bir ürünün tasarlanmasında müşterinin beklentisi ve ihtiyacı ilişkisi tasarımcı tarafından iyi düşünülmelidir<sup>27</sup>. Burada tasarımcı ile sanatkârın farkı da vurgulanabilir. Tasarımcı işinde, bir sanatçının sahip olduğu özgürlüğe sahip değildir. Tasarladığı ürünün tasarımının müşterilerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda yapılması zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Sanatçı ise eserini dilediği gibi yapabilecek, bu konuda kimsenin beklentisini göz önüne alması gibi bir zorunluluktan bahsedilemeyecektir. Sanattaki estetik kaygısının yerini tasarımda yapılan tasarımın ürünün işlevine uygunluğu ve müşterilerin beklentilerine cevap vermesi gibi gerekliliklerin aldığını söyleyebiliriz<sup>28</sup>.

554 sayılı EndTasKHK'da, "**Ürün, bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir**

---

<sup>26</sup> Ürünün teknik, ergonomik ve estetik gereklilikleri karşılaması gereği ve bunların ürünlerde nasıl yer aldığı ile ilgili değerlendirmeler için, bkz. Musker, **Community Design**, pp. 1–008–9; tasarım ve ürün kavramları arasındaki farkla ilgili olarak, bkz. Alison Firth, "Aspects of Design Protection in Europe" **EIPR**, No: 2/1993, p. 43.

<sup>27</sup> Kullanıcı için yeni ürün gereksinimi ile tasarımcıyı bu talebin nasıl etkilediğiyle ilgili bkz. Önder Küçükerman, **Endüstri Tasarımı –Ürün Tasarımında Adımlar**, İstanbul YEM Yayın, 1997, s. 98.

<sup>28</sup> Bkz. *sanatçı ile tasarımcı* arasındaki farklılıklar için Tunalı, **Tasarım Felsefesi**, s. 27 vd.

arada algılanabilen bileşimlerini, grafik semboller ve tipografik karakterleri” olarak tarif edilmiştir<sup>29</sup>.

Bu tanımlamada bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları ürün tanımının dışında bırakılmıştır. Bunun nedeni bunların karakter itibariyle fikir ve sanat eserleri mevzuatıyla korunabilmesidir. Bu düzenleme ile mehzaz hukuk olan Avrupa Topluluğu düzenlemesinden (Yönergesinden) farklı olarak yarı iletkenlerin topografyaları ürün tanımının dışında bırakılmıştır. Bunun nedeni 554 sayılı EndTasKHK'nin hazırlık sürecindeki Topluluk Tüzüğü Taslağındaki düzenlemenin ilk halinin örnek alınarak EndTasKHK'nin hazırlanmış olmasıdır. Sonradan Topluluk Tüzüğü Taslağında yapılan değişiklikle sadece bilgisayar programlarının ürün kapsamından çıkarılması uygun görülmüştür. Bu nedenle Topluluk mevzuatı ile Türk Hukuk mevzuatı arasında böylesi bir fark ortaya çıkmıştır<sup>30</sup>.

554 sayılı EndTasKHK'da endüstriyel yolla veya elle üretilen **herhangi bir nesne** tabiriyle Avrupa Topluluğundaki düzenlemeye paralel şekilde tasarımın tanımı geniş ele alınmıştır. Bunların yanı sıra aşağıdaki ürünlerin de koruma kapsamında olduğu belirtilmiştir:

**Bileşik ürün veya bunu oluşturan parçaları,**

**Setler, takımlar, ambalajlar** gibi örnekleme yoluyla sayılan **nesnelere,**

**Birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimlerini,**

**Grafik sembolleri,**

**Tipografik karakterleri.**

---

<sup>29</sup> Yeni Taslaktaki ürün tanımı ise: “Bilgisayar programları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra birleşik bir ürün veya bu ürünü oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin bir arada algılanan sunumlarını, grafik sembolleri ve tipografik karakterleri” şeklindedir (m. 2/1, b).

<sup>30</sup> Kadri Yavuz Özbay, **Topluluk Tasarım Mevzuatının Ulusal Mevzuat ile Karşılaştırılması ve Ulusal Program Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, Ankara, 2003 (Yayınlanmamış TPE Uzmanlık Tezi), s.15. Hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında yalnızca bilgisayar programları ürün tanımının dışında tutulmuştur (Taslak metin m. 2/b.).

Bir ürünün herhangi bir parçasına ait tasarım yeni ve ayırt edici olması halinde EndTasKHK'daki korumadan yararlanabilecektir. Bu kapsamda bir kapının kolu, masanın ayağı yahut tencerenin kapağı da tek başına tescil edilebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus bir ürünün parçası ile bileşik ürünün parçası arasında EndTasKHK'da var olan ayırtıdır<sup>31</sup>. EndTasKHK'da birleşik ürüne ilişkin bir tanım yapılmamış olmakla birlikte, yeni Kanun Taslağında bileşik ürün "*Sökülüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen bileşen parçalardan oluşan ürün*" şeklinde tanımlanmıştır (m. 2/c).

Bileşik ürünün parçalarına ilişkin olarak EndTasKHK'nin 22. maddesinde şu şekilde bir istisna getirilmiştir. Tasarlanan ürünün, bileşik ürünün parçası ve bu bileşik ürüne bağımlı olması, bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarımında kullanılması ve onarımda kullanılan ürünün kaynağı konusunda kamuoyunun yanıltılmaması şartlarının bir arada sağlanması halinde koruma süresinin kapsamının onarım amaçlı kullanım dâhilinde üç yıl olacağı kabul edilmiştir. Bileşik ürünün kapsamına mikser, otomobil, televizyon ve çamaşır makinesi gibi eşyalar girmektedir<sup>32</sup>.

Takımlar ve setlerin bileşik üründen farklı olarak, parçaları arasında yeni bir ürün oluşturmak için fiziki birliktelik zorunluluğu yoktur. Takımlar ve setlerin parçaları arasında bir bağılıktan söz edilebilse bile ürünlerin tek tek tasarım olarak var olması ve ayrı ayrı ürün olarak kullanılabilmesi imkânı da söz konusudur. Mesela, çatal bıçak takımı ve yemek takımındaki parçalar bir takım olarak birlikte

---

<sup>31</sup> Cahit Suluk, "Tasarımların Onarım Amaçlı Kullanımı", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XXI, Sayı 2, s. 270– 273.

<sup>32</sup> Birleşik ürüne fiziki bir bağılılığı olması gereken ve genellikle yedek parça olarak nitelenen bu şekildeki tasarımların koruma süresi kısa tutulmaktadır. Bunun nedeni bileşik ürünün bir bütün halinde sahip olduğu (olabileceği) 25 yıllık korumanın yanında, bileşik ürünün onarım amaçlı kullanılacak (yeni ve ayırt edici nitelikteki) parça tasarımlarının korunması suretiyle tasarımcının piyasada rekabeti bozucu ve sarsıcı nitelikte bir tekel hakkına ulaşmasının engellenmesidir. İstisnanın nedeni piyasadaki rekabet dengesinin korunması ile tasarımcının yaratıcılık faaliyeti sürecinde harcadığı emeğinin karşılığı kazandığı ödül arasında denge kurulmaya çalışılmasıdır. Bu konudaki bir Yargıtay kararı (11. HD, 3.6.1997, E. 97/2514, K. 97/4904) ve eleştirisi için bkz. İ. Yılmaz Aslan, "Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler", **FMR**, C. I, S.1/2001, s. 19–42.

kullanılabileceği gibi ayrı ayrı da kullanılabilecek, hatta bu şekilde bağımsız parça olarak tescile dahi konu olabilecektir<sup>33</sup>.

Ambalajların da yeni ve ayırt edici olmak kaydıyla koruma kapsamına dâhil edilebilecektir<sup>34</sup>. Avrupa Topluluğu düzenlemesi de bu yöndedir (Topluluk Tüzüğü m. 3). Bir ürünün pazarlanmasında, korunmasında ve tanıtılmasında kullanılan ambalajın marka olarak tescil edilip korunabilmesi de mümkündür<sup>35</sup>.

Birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimleri ifadesi ile vitrin, bahçe düzenlemesi veya ofis tasarımı gibi bağımsız birden çok nesnelerin bir arada sunulması halinde onun görünümünün korunması amaçlanmıştır.

Grafik semboller ise eşyayı, olayları ve miktarları çizgi, yazı ve şekillerle gösteren işaretlerdir. Bunlar yazı biçimi (logo) ya da amblem olabileceği gibi bu ikisinin bir arada bulunmasıyla da oluşturulabilir.

Grafik sembollerde bir logo veya amblem söz konusu iken tipografik karakterlerde ise harflerle ilgili bir biçim (form) vardır. Tipografik karakterler, belirli bir etkiyi bırakması bakımından özel olarak tasarlanmış baskı karakterleridir. Yazı karakteri olarak da nitelenebilecek bu şekillere örnek olarak, *times new roman* ve *ariel* gösterilebilir.

## 2. İnsan Duyuları İle Algılanabilen Görünüm

EndTasKHK kapsamında insan duyuları ile algılanabilen ifadesi kullanılmak suretiyle yalnızca gözle görülebilen tasarımların değil, aynı zamanda dokunma yoluyla hissedilebilen tasarımların da koruma kapsamında olacağı belirtilmek

---

<sup>33</sup> Ürün, Ürün Parçası ve Bileşik Ürün Parçası kavramsal ayrımının eleştirisi için Suthersanen, **Design Law**, p. 31.

<sup>34</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 51.

<sup>35</sup> Ambalaj, eser niteliğinde olması ve sahibinin hususiyetini taşıması halinde FSEK kapsamında da korunabilecektir.

istenmiştir. Tasarımın yenilik ve ayırt ediciliğinde kullanılan malzemenin cinsi, esnekliği veya ağırlığı da etkili olabilecektir<sup>36</sup>.

Topluluk Yönergesinde tasarımın tanımı (m. 1/a) yapılırken açıkça insan duyuları ile algılanabilir olması gerektiğinden söz edilmemekle birlikte, tasarıma konu malzemenin cinsinin yanında ağırlığının ve esnekliğinin de tasarımın unsurlarını oluşturabileceği belirtilmiştir. Aynı şekilde tasarımları oluşturan unsurlara ilişkin sayımın sınırlı olmadığı da belirtilmiştir. Bu tanımlamadan Topluluk Hukukunda tasarımın yeniliğine ve ayırt ediciliğine ilişkin bir değerlendirme yaparken tasarımın görünümünün yanında insan duyuları ile algılanabilen diğer unsurlarının da göz önüne alınması gerektiğinin benimsendiği anlaşılmaktadır<sup>37</sup>.

## C. Yakın Kavramlarla İlişkisi

### 1. Patent – Tasarım

551 sayılı PatKHK'nin 1. maddesinde Kararnamenin amacı, buluş yapma faaliyetini özendirmek buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin sağlanması şeklinde sayılmıştır. Aynı maddede bu korumanın buluşlara patent ve faydalı model belgesi verilmek suretiyle sağlanacağı belirtilmiştir. Aynı Kararnamenin 5. maddesinde ise patent verilerek korunabilecek buluşların, yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir yapıda olması gerektiği öngörülmüştür.

EndTasKHK'nın amacı ise Kararnameye uygun olan tasarımların korunması, rekabet ortamının oluşturulması ve sanayinin gelişmesinin sağlanmasıdır. Aynı kararnamenin 5. maddesinde ise belge verilerek korunacak tasarımların yeni ve ayırt edici nitelikte olması istenmiştir.

---

<sup>36</sup> Yeni Kanun Taslağındaki tasarım tanımında Topluluk Hukuku mevzuatı düzenlemesine paralel olarak insan duyuları ile algılanabiliyor olma unsuruna yer verilmemiştir (m. 2/a).

<sup>37</sup> Cahit Suluk, Topluluk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar, **İÜHFD**, C. LX, Sayı: 1–2, s. 206, Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 34 vd.

Her iki Kararnamenin amacı ve koruma şartlarına ilişkin hükümleri incelendiğinde ikisinde de yenilik kavramında benzerlikler bulunduğu görülmektedir. Buna karşın, tasarımdan farklı olarak patent verilebilecek buluştaki yeniliğin tekniğin bilinen boyutunu aşan yani teknik bir problemin çözümüne ilişkin olan ve sanayiye uygulanabilecek soyut bir kural getiren bir yapıda olması gerekmektedir. Tasarım korumasındaki yenilik kavramı ise tasarımın daha önce dünyanın hiçbir yerinde kamuya sunulmamış olması anlamındadır. Tasarım korumasının kazanılabilmesi için tasarımın yeni olmasının yanında ayırt edici bir karakter taşıması da gerekmektedir. Bu iki koruma kriteri birbirini tamamlayan yapıda olup, EndTasKHK ile amaçlananın herhangi bir ürünün dış görünümünde sağlanan yeni ve ayırt edici görünümün tasarım korumasına sağladığı ekonomik değerin korunması olduğu söylenebilir<sup>38</sup>.

Patent korumasına benzerlik arz eden ve PatKHK içerisinde düzenlenen faydalı model koruması ise sanayiye uygulanabilecek teknolojik anlamdaki ilerlemenin patente konu olabilecek düzeyde olmaması halinde tanınmaktadır. Koruma süresi bakımından patente göre daha kısa olan faydalı model, daha ziyade ülke içindeki küçük ve orta ölçekli sanayicilerin buluş seviyesine ulaşmamış teknolojik alanda gerçekleştirdikleri ilerlemeleri korumak amacıyla öngörülmüştür. Bu anlamda yukarıda patent ile tasarım arasındaki kıyaslamalar faydalı model için de geçerli olacaktır.

Ürünün işleyişine (fonksiyonuna) ilişkin özelliklerin korunması kural olarak patent veya faydalı model mevzuatı kapsamında olacaktır. Ancak bu özellikler aynı zamanda görünüme katkı yapıyorsa tasarım hukuku kapsamında da korunabilecektir. Tescilli tasarım korumasında ürünün görünüme etki etmeyen fonksiyonu koruma kapsamı dışında bırakılmıştır. Fonksiyonun zorunlu kıldığı görünümler de koruma kapsamı dışındaki istisnalar arasında düzenlenmiştir. Bir ürünün görünümüne etki etmeyen veya fonksiyonun zorunlu kıldığı görünüme ilişkin teknik ilerlemeleri içeren buluş niteliğindeki çalışmalar patent veya faydalı model koruması ile

---

<sup>38</sup> Aslı Bilgin, **Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 15.

korunabilecektir. Bu gibi durumlarda genellikle faydalı model belgesi daha az maliyetli ve daha çabuk alınabilir olması nedeniyle (koruma süresi patent korumasına nazaran daha kısa olsa da) üreticiler tarafından tercih edilebilmektedir<sup>39</sup>.

Tasarımlar ürünün görünümüyle faydalı model ve patent ise ürünün çalışma prensibiyle ilgili kavramlardır. Patent ve faydalı model koruması ile tasarım koruması birbirini tamamlar mahiyettedir. Bu sayede bir aletin teknik boyutu itibariyle yararlı olan özelliklerinin yanında taşıdığı eşsiz estetik özellikleri de korunabilecektir<sup>40</sup>.

Uygulamada özellikle tasarım-faydalı model ayırımının karıştırıldığı görülmektedir. Örneğin Yargıtay'ın önüne gelen bir olayda yapılan bir buluşa endüstriyel tasarım belgesi alınmıştır. Daha sonra tasarımın hükümsüzlüğü iddiası üzerine tasarımın yenilik ve ayırt edici nitelik incelemesi yapılırken bilirkişiler ürünün çalışma prensibinden yola çıkarak tasarımın ayırt edici olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme de bu rapora dayanarak aynı yönde karar vermiş ve Yargıtay da bu kararı onamıştır<sup>41</sup>.

## 2. Eser – Tasarım

Tasarımlara, tasarım mevzuatı çerçevesinde sağlanan korumanın şartları gerçekleşmesi halinde ayrıca Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre korumanın da mümkün olacağı EndTasKHK'da belirtilmiştir (m.1 f.3). Bir tasarımın FSEK hükümlerine göre de korunabilmesi için eser niteliğinde olması gerekmektedir. FSEK m. 1 eseri sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel

---

<sup>39</sup> Lahore James, "The Protection of Functional Designs The Amended Proposal for a European Design Directive", **IPQ**, No: 1/1997, p. 129–130; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 138.

<sup>40</sup> Tüysüz, **Islahçı Hakkı**, s. 119.

<sup>41</sup> 11. HD, 5.11.2001, E.2001/5627, K.2001/8669 karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 139. Yargıtay bir başka kararında benzer yorum yapmıştır; "*Davalı adına tescilli sallanan koltuktaki sallanma hareketinin piyasa koltuklarında olduğu gibi, aşağı-yukarı salıncak hareketleri olmayıp, rulmanlar sayesinde yatay düzlemde olan bir hareket olduğunu, bu yönü ile tasarımın benzeri ürünlerden ayrı, yenilik ve ayırt edicilik unsurlarını kazandığı...*" Yargıtay bu kararında hatalı olarak bir koltuğun çalışma sistem ve prensiplerini faydalı model veya patent yerine tasarım kavramı altında açıklaya çalışmıştır. 11. HD, 5.11.2001, E.2001/5535, K.2001/8648; Karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 140

sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri şeklinde tanımlamıştır<sup>42</sup>. Dolayısıyla tescilli tasarım koruması kazanan bir tasarımın FSEK’te sayılan bu korumayı kazanabilmesi için bu dört başlıktan birine giren eser niteliğinde bulunması gerekmektedir.

Fikir ve sanat eserleri hukukunun amacı, eser sahibini ve haleflerini korumak iken, tasarım hukukunun amacı ise tasarım sahibi ve halefinin yanında sanayi de korumaktır. Bu nedenle her ne kadar her iki koruma modeli de yeniliği teşvik amacına hizmet etse de, korumanın altında yatan nedenler birbirinden farklıdır<sup>43</sup>. Bu farklılığın sonucu olarak, süre ve koruma şartları bakımından tasarım hukuku koruması ile fikir ve sanat eserleri koruması farklılıklar gösterir. Örneğin, koruma süresi bakımından tasarımlar azami olarak 25 yıl korunabilirken, fikir ve sanat eserleri, sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl koruma görür. Bir diğer fark ise FSEK kapsamındaki korumanın tasarım hakkından farklı olarak eserin ortaya konulmasıyla kendiliğinden kazanılan bir yapıda olmasıdır. Tasarım korumasının tescille kazanılmasının aksine, herhangi bir başvuru veya formalite işlemine gerek olmaksızın eser sahibi FSEK korumasını eserini tamamlaması ile kendiliğinden kazanacaktır<sup>44</sup>. FSEK koruması eser sahibine sadece taklide karşı koruma sağlarken, tescilli tasarım hakkı sahibi ise EndTasKHK m. 17 kapsamında çok daha geniş bir korunma imkânına sahiptir.

### 3. Marka – Tasarım

556 sayılı MarKHK 5. maddede “*marka, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal ve hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla kişi adları dâhil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi ve*

---

<sup>42</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 97, her türün diğerinden bağımsız olduğu, biri diğerinin seçeneğini oluşturmadığı için, kanuni tanımdaki ‘güzel sanatlar’ ile ‘sinema eserleri’ ibareleri arasındaki ‘veya’ sözcüğü ‘ve’ olması gerektiği görüşündedir.

<sup>43</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 586.

<sup>44</sup> 23.1.1986 tarih 3257 Sayılı (RG, 4.2.1987, S. 19362) Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanununun 5. maddesinde bu eserlerin Kültür Bakanlığına kayıt ve tescil ettirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 587–588.



*ambalajlarının gibi<sup>45</sup> çizimle görümlenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri içerir” şeklinde tanımlanmıştır.*

Bir işaretin marka olarak kabul edilebilmesi için, söz konusu maddede iki unsura vurgu yapılmıştır. Bunlardan birincisi işaret, bir diğeri ise bu işaretin ayırt edici karakterde olmasıdır. Tasarımların korunabilme şartlarından biri olan ayırt edici nitelik markadakine benzer bir yapıdadır<sup>46</sup>. Aralarındaki fark ise tasarım hukukunda, tasarımın uygulandığı ürünün görünümüne yeni ve ayırt edici bir görünüm kazandırması aranırken, markadaki işaretin ayırt ediciliği ise ürünün hangi firma veya işletme tarafından kullanılmakta olduğunu yani mal veya hizmetin kökenini göstermektedir. İşaretin ayırt edici karakterde olması kendisinden kaynaklanabileceği gibi ticari kullanım yoluyla da kazanılabilecektir.

Topluluk Marka Tüzüğü'nün 4. maddesinde ise iki veya üç boyutlu tasarımların marka hukuku anlamında ayırt edici olmaları halinde marka olarak da korunabileceği düzenlenmiştir<sup>47</sup>. Marka korumasının tasarım korumasına göre avantajı her on yılda bir yenilenebilecek şekilde sınırsız bir koruma imkânı tanınmasıdır. Tasarım hukukundaki tescilli koruma ise beşer yıllık sürelerle yenilenmek kaydıyla 25 yılla sınırlandırılmıştır.

#### **4. Coğrafi İşaret –Tasarım**

555 sayılı CoğİŞKHK ile 1995 yılında ilk defa yasal düzenlemeye kavuşan coğrafi işaret şu şekilde tarif edilmiştir; “*Coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökeninin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir*” ( m. 3/I). Örneğin Antep Fıstığı,

---

<sup>45</sup> Suluk, maddenin bu kısmının malların veya ambalajının biçimi şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmektedir; **Tasarım Hukuku**, s. 569.

<sup>46</sup> Tasarım hukukunun ayırt edicilik kavramını marka hukukundan, yenilik kavramını ise patent hukuku mevzuatından esinlenmek suretiyle tasarım hukukuna katıldığına ilişkin görüş için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 224; W.R. Cornish, **Intellectual Property**, 1996, London Sweet & Maxwell p. 488.

<sup>47</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 569.

Maraş Dondurması, Tekirdağ Rakısı, Kayseri Pastırması ve Sivas Kangal Köpeği coğrafi işaret olarak tescil edilebilecektir. Buna karşılık ürün kategorisi içerisine girmeyen Türk Hamamı, Mevlevi Sema Töreni ve Türk konukseverliği gibi hizmetler coğrafi işaret olarak tescil edilemeyecektir<sup>48</sup>. CoğİŞKHK anlamında coğrafi işaretler menşe adı ve mahreç işareti olarak ikiye ayrılmıştır<sup>49</sup>.

Coğrafi işaretlerin, ürünlerin menşe veya mahrecini belirten işaretler olması, tasarımların ise ürünün görünümüne ilişkin bir anlamı içermesi nedeniyle, bu iki kavram arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır. Bu nedenle, coğrafi işaretler tasarım korumasına konu olamazken marka koruması ile yakın ilişki içerisindedir<sup>50</sup>.

## II. TESCİL ŞARTLARI

### A. Genel Olarak

Bir tasarımın hukuki korumadan faydalanabilmesi için bazı şartları taşıması gerekir. Koruma şartlarını üzerinde taşımayan bir tasarım herkes tarafından kullanılabilir. Koruma şartlarına ilişkin hükümler ülkeden ülkeye değişiklik arz etmektedir.

Tasarım hukuku koruması başlıca üç farklı yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır. Bunlardan fikir ve sanat eserleri yaklaşımı (*copyright approach*), tasarımın korunabilmesi için yeniliğinden ziyade orijinal olması gerekliliği üzerinde duran bir yapıdadır. Patent yaklaşımında (*patent approach*) ise tasarımın daha ziyade yenilik özelliği vurgulanmaktadır. Tasarım yaklaşımı (*design approach*) şeklinde de nitelenebileceğimiz son yaklaşımda ise tasarımın hem yeni hem de ayırt edici nitelikte olması aranmaktadır.

---

<sup>48</sup> Karahan, **Fikri Mülkiyet**, s. 247.

<sup>49</sup> Coğrafi işaret kavramına ilişkin geniş açıklama için bkz. Karahan, **Fikri Mülkiyet**, s. 247–248; Gökmen Gündoğdu, **Türk Hukukunda Coğrafi İşaret ve Korunması**, s. 5–27, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2006.

<sup>50</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 151.

Uluslararası düzenlemelerden TRIPS'in 25. maddesinde ise koruma kriteri olarak tasarımın yeni veya orijinal olması şartı öngörülmüştür. Türk ve Topluluk Hukukunda tasarım yaklaşımı esas alınarak ilgili kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Tasarım yaklaşımı ile meydana getirilen, Topluluk ve Türk Hukuku sistemlerine de hâkim olan bu düzenlemeler ile tasarıma ilişkin koruma seviyesi uluslararası antlaşmalarda belirlenen standartların da üzerine çıkarılmıştır<sup>51</sup>.

Türk Hukuku anlamında tescilli tasarım korumasının kazanılabilmesi için EndTasKHK'da yazılı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bir tasarım yeni ve ayırt edici olması ve EndTasKHK'da yer alan istisnaların da dışında bulunması halinde tasarım tescili korumasına sahip olabilecektir (EndTasKHK. m. 5).

EndTasKHK'nın 5. maddesiyle “Yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımlar belge verilerek korunur. Bileşik bir ürünün bir parçası ile ilgili tasarımın kendi yeni ise ve ayırt edici bir niteliğe sahipse ayrıca korumadan yararlanır” hükmü getirilmiştir.

Topluluk Hukukuyla uyumlu olarak iki kademeli bir koruma testi öngören hukukumuzda, öncelikle tasarımın yeni olup olmadığı incelemesi yapılacak, eğer tasarım var olan diğer tasarımlara kıyasla kamuya sunulduğu tarihte (veya rüçhan tarihi itibarıyla) yeni kabul edilirse, ikinci aşamaya geçilerek tasarımın ayırt edici karaktere sahip olup olmadığı incelenecektir. Ayırt edicilik değerlendirmesi yenilik değerlendirilmesine göre daha ayrıntılı bir araştırmayı içerecek ve tasarımın kendine has ayrı bir karaktere sahip olup olmadığının da belirleyicisi mahiyetinde olacaktır. Yargıtay da bir kararında yenilik ve ayırt edici nitelik kavramlarının farklı olduğunu, öncelikle yeniliğin belirlenmesi gerektiğini; yeniliği bulunmayan bir tasarımın artık ayırt edici nitelikte olup olmadığının incelemesine gerek olmadığını belirtmiştir<sup>52</sup>.

---

<sup>51</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 222–23.

<sup>52</sup> “...554 sayılı KHK'nin 6 ncı maddesi uyarınca davalı adına tescilli ve dava konusu olan tasarımın ayniyet derecesinde benzeri olan tasarımların başvuru tarihinden önce kamuya sunulması nedeniyle yeni olmadığı belirlendiğinden, aynı KHK'nin 7 nci maddesi uyarınca ayırt edici niteliği bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinin zorunlu bulunmamasına göre...”(11. HD, 05.06.2007, E. 2006/1237, K. 2007/8589, yayımlanmamıştır)

EndTasKHK’da kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımlar (m.9) ve ürünün teknik fonksiyonunu ifa edebilmesi için zorunlu olan tasarımlar (m.10) tamamen koruma dışında bırakılmıştır. Bazı hallerde ise tasarım hakkı sınırlandırılmıştır (m.21–24). Bunlar; özel amaçla sınırlı kalan ve ticari amaç taşımayan fiiller, deneme amaçlı fiiller, eğitim ve referans amaçlı çoğaltmalar, yabancı deniz ve hava taşıt araçlarının geçici olarak Türkiye’de bulunduğu sırada bu araçlarda, onarım nedeniyle kullanılacak yedek parça ve aksesuarlar ile bu araçların onarım fiilidir. Ayrıca ön kullanım hakkı, hakkın tükenmesi ilkesi ve onarım amaçlı kullanım, hakkı sınırlandıran diğer fiil ve işlemlerdir<sup>53</sup>.

## B. EndTasKHK’daki Tescil Şartları

### 1. Yenilik

Yenilik kelimesi sözlükte oluş ve çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan, en son edinilen, o güne kadar söylenmemiş, görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş olan, tanınmayan bilinmeyen ve daha öncekilerden farklı olan anlamlarında kullanılmaktadır. Kavramın İngilizce karşılığı olarak kullanılan *novelty* ise yeni, farklı ve sıra dışı olma niteliği (kalitesi) şeklinde tarif edilmektedir<sup>54</sup>. Tasarım hukukunda ise yenilik kavramıyla kastedilen daha önce var olanın üzerine bir şeyler koymaktır. Bu anlamda tasarımın koruma kapsamına dahil olabilmesi için gerekli olan seviye ile ilgili olarak yenilik basamağından da bahsedilmektedir<sup>55</sup>. Ticari açıdan da üretilmekte olanı bir adım daha ileriye götürmek hem daha kolaydır hem de daha ekonomiktir<sup>56</sup>.

---

<sup>53</sup> Koruma kapsamının sınırlarını teşkil eden hallerin geniş açıklaması için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 289–313; Fatma Korkut, “Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’de Korunmaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar” **2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı**, İstanbul, 1996, s. 29–37.

<sup>54</sup> <http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>; A.S Horny, **Oxford Advanced Dictionary**, Oxford University Press, 2000, p. 904.

<sup>55</sup> ALRC, **Designs Final Report**, Sydney, 1995, No: 5.1.

<sup>56</sup> Küçükerman, **Tasarımda Adımlar**, s. 27.

Tasarımın korunabilmesi için yeni olması şartı neredeyse bütün tasarım koruması uygulanan sistemlerde bulunmaktadır<sup>57</sup>. Yeniliğin tespiti hususundaki testin uygulanışı bölgesel ve dünya çapında olmak üzere çeşitlilik arz etmektedir. Fakat dünyadaki gidişata paralel olarak ulusal hukuklardaki değişiklikler ve uyumlaştırma çalışmaları ile yapılan uluslararası antlaşmalarda, yeniliğin tespiti hususunda dünyada yeni olma (mutlak yenilik) kriterinin her geçen gün yaygınlaştığı görülmektedir<sup>58</sup>.

Bir tasarımın yeni sayılabilmesi için o tasarımın aynısının başvuru veya rüçhan tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olması gerekir. Tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorlarsa aynı kabul edilecektir (EndTasKHK. m. 6).

Yenilik kavramının unsurları olarak EndTasKHK’da tasarımın *daha önce kamuya sunulmamış olması ve küçük ayrıntıları aşan bir farklılık gösteriyor olması* şartları öngörülmüştür. Yargıtay da küçük ayrıntılardan daha fazla farklılık bulunan tasarımın yeni olduğu görüşündedir<sup>59</sup>. Bu kapsamda tasarımın ne zaman kamuya sunulduğu ile ilgili incelemede başvuru (varsa rüçhan) tarihi esas alınmak suretiyle mevcut ve daha önceki duruma bakılarak tasarımın yenilik özelliği değerlendirilecektir. Kamuya sunulan tasarımın mevcut ve daha önceki tasarımlarla

---

<sup>57</sup> Tasarımcı için yenilik yaratıcılık demektir. Geniş açıklama için Bkz. Küçükerman, **Endüstri Tasarımında Yaratıcılık**, s. 59.

<sup>58</sup> Firth, “Design Protection In Europe”, s. 42; Tasarım hakkını güvence altına alan başlıca uluslararası antlaşmalara örnek olarak; Paris Antlaşması, Bern Antlaşması, TRIPS Antlaşması, Lahey Antlaşması, Locarno Antlaşması, Viyana Antlaşması, WIPO Antlaşması verilebilir. Bu antlaşmalardan EndTasKHK’nin oluşturulması sürecinde de yararlanılmıştır; bkz. “Endüstriyel Tasarım”, s. 234 dipnot: 5. Yenilik kriterinin diğer ülkelerdeki uygulamaları ile ilgili olarak bkz. William T. Fryer, “Design Protection and The New Technologies: The US Experience in a Transnational Perspective”, **University of Baltimore Law Review Symposium On Industrial Design Law and Practice**, Vol. 19, 1989/1990 Number 1–2, pp. 21–30.

<sup>59</sup> “Davacının itirazında dayandığı tasarımlar ile davalı tasarımı karşılaştırıldığında aralarında *küçük ayrıntılarda fark olarak nitelendirilemeyecek derecede büyük farklılıklar bulunduğu, dolayısıyla daha önceden kamuya sunulmuş tasarımların görünümünden hareketle yapılmış veya onlara eklenen küçük değişikliklerle onlardan meydana getirilmiş tasarım olarak nitelenemeyeceği, tasarımların bilgilenmiş kullanıcıda bıraktığı genel izlenimler arasında belirgin fark olduğu, dolayısıyla dava konusu tasarımın yenilik ve ayırt edicilik vasıflarını taşıdığı...*” (11. HD, 9.7.2007, E. 2006/8085, K. 2007/10387, yayımlanmamıştır )

kıyaslanması sonucunda aralarındaki farkın küçük ayrıntıları aşan bir boyutta olması gerekmektedir<sup>60</sup>.

Yenilik ile ilgili değerlendirmelerin yapılmasında tasarımın genel görünümü esas alınacaktır. Bu kapsamda (genel görünümde küçük ayrıntıları aşan belirgin bir farklılık göstermesi kaydıyla) bilinen özellikler kullanılmak suretiyle de yeni bir tasarım meydana getirilebilecektir. Fikri mülkiyet hukukunda kural olarak yararlanma ve benzetme serbesti vardır. Günümüzde gerçekleştirilen yeniliklerin çoğunluğunun daha önce edinilen bilgilere dayandığı gerçeği göz önüne alınırsa bu kuralın ne kadar isabetli olduğu görülecektir.

EndTasKHK’da, uygulanan sistem çerçevesinde bir tasarımın yeni sayılabilmesi için mutlak-objektif (nesnel)-nitelikli yenilik kriterlerini karşılaması gerekmektedir. Mevzuat hukuk olan Topluluk Hukuku’nda da aynı kriterler belirlenmiş olmakla birlikte, bu düzenleme güvenlik klozu ile sınırlandırılmıştır. Güvenlik klozu sınırlandırmasına göre Toplulukta ilgili sektörde uzman birisinin ticari hayatın normal akışına göre öğrenebileceği tasarımların yeniliğini yitirdiği kabul edilmektedir. Mutlak yeniliğin yumuşatılarak uygulanması şeklinde olan Topluluk Hukuku sistemine göre herhangi bir yerde geliştirilen tasarımdan Toplulukta ilgili alanda faaliyet gösteren bir uzmanın normal şartlar altında haberdar olma imkânı yoksa ilgili yerdeki kamuya sunulmuş olma Toplulukta bu tasarımın yeni sayılmasına ve yeni olarak tesciline engel teşkil etmeyecektir. Türk Hukukunda benimsenen mutlak yenilik kriterine göre ise tasarımcı veya ilgili sahadaki uzman kişi dünyanın başka bir yerinde bulunan tasarımdan habersiz olduğunu ispatlarsa dahi, bu tasarım yeni kabul edilmeyecektir<sup>61</sup>.

Objektif yenilik kriteri tasarımda insanoğlunun bugüne kadar geldiği noktayı nitilemektedir. Teknik, sanat ve kültür gibi sahalarda insanlığın ortak birikimi

---

<sup>60</sup> Cornish, **Intellectual Property**, pp. 490– 491; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 230–31.

<sup>61</sup> Mutlak – nispi yenilik, objektif (nesnel) – sübjektif yenilik ve basit – nitelikli yenilik şeklinde kriterlerin karşılaştırmalı incelemesi için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 234; Tekil, “Endüstriyel Tasarım”, s. 242–244. Kanun Taslağında da aynı tasarımın mutlak, objektif ve nitelikli yenilik taşımasına ilişkin kriter yerinde bir düzenlemeyle muhafaza edilmiştir (m. 6).

sonucunda ortaya konan tasarıma yeni katkılar sağlayan tasarımlar yeni kabul edilecektir. Tasarımın nitelikli olması kriteri ile kastedilen husus ise tasarımın kendine has esaslı özellikler taşıyor olmasıdır. Yargıtay, bir tasarımın yeniliğinin tespitinde bilirkişi incelemesinin gerekli olabileceği görüşündedir<sup>62</sup>.

## 2. Ayırt Edici Nitelik

Topluluk ve Türk Hukukunda yenilik kriterine ek olarak aranan ayırt edici nitelik kriteri ile tasarımın farklı olması kastedilmektedir. Bir tasarımın ayırt edici özellikleri sadece o tasarıma has, o tasarımı benzer tasarımlardan ayırt etmeye yarayan görünüme ilişkin özelliklerini nitelemektedir. Bu farklılık testinin tercih edilmesinin sebebi, ayırt edicilik düzeyinin belirlenmesi ve ayırt ediciliğin hangi kriterler kullanılarak tespit edileceği ile ilgili aşağıdaki gerekçeler sıralanmaktadır<sup>63</sup>.

Tasarımlar için ayırt edicilik testinin yenilik kriterinin yanı sıra gerekliliği, tasarım yaklaşımının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımın sonucunda ürünle birlikte geliştirilen ürün tasarımının özgün olmasının öneminin de ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde tasarımda birkaç ayırt edici hususa bakılarak değil tasarımın geneline bakılarak değerlendirme yapılacaktır. Ayırt edicilik testi ile göze hitap etme, ufak farklılık ve ticari değişiklik gibi sorunun çözümünde yetersiz kalan kavramların sakıncaları da ortadan kaldırılmış olacaktır. Bu test sayesinde tasarımın öncekilere oranla ne düzeyde bir hususiyet taşıdığı ve/veya nasıl bir ilerlemeyi sağladığı ve buna göre kazanacağı koruma kapsamının genişliği (düzeyi) de net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Tasarımın görünümündeki ilerlemenin düzeyinin ayırt edicilik kriterinde yenilik kriterindeki farklılığın

---

<sup>62</sup> “... Somut olayda, davacı tarafından, davalı adına tescilli tasarımların yenilik niteliği taşımadığı iddia edilmiş, davalı ise yenilik niteliği taşıdığını savunmuştur. Mahkemece, görüşüne başvurulan bilirkişi raporunda ise, **yenilik vasfının mahkemenin takdirinde olduğu bildirilmiştir**. Dinlenen tanık beyanları da bu konuda hüküm kurulmasına yeterli değildir. Bu durum karşısında mahkemece davalı tasarımlarının **yenilik niteliği taşıyıp taşımadığının, tarafların iddia ve savunmaları doğrultusunda incelenip, gerektiğinde bu konuda bir başka bilirkişiden görüş alındıktan sonra gerekçeli kararda bu hususun tartışılması gerekirken, yazılı olduğu şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir**”. (11. HD, 14.12.2002, E.2002/5715, K.2002/10398, yayımlanmamıştır ).

<sup>63</sup> ALRC, **Report**, No: 5/ 9.

ötesindeki bir seviyede olması gerekmektedir. Objektif bir incelemeyi gerektiren bu test ile tasarımın koruma şartlarının ve tasarıma tecavüzün belirlenmesinde yeniliğe oranla daha sıkı bir inceleme yapılması gerekmektedir

*Ayrt edicilik* (individual character) kavramı *marka hukukundaki ayrt edicilik* (distinctive character) kavramından esinlenmek suretiyle tasarım hukukuna aktarılmıştır. Marka hukukunda ürün ve hizmetleri birbirinden ayrt etmeye yarayan ayrt edicilik kavramı ile işaretin özgün veya estetik olması aranmaz. Marka hukukunda bir işaret ile mal yahut hizmet arasında kurulan algılama bağlantısı ve bu bağlantının mal veya hizmet üzerinde somutlaşması ayrt ediciliği belirler<sup>64</sup>. Tasarım hukukundaki ayrt edicilik ise bilgilenmiş kullanıcı üzerinde tasarımların bıraktığı genel izlenimde belirgin farklılığın olup olmadığı hususundadır. Tasarımların yeterli düzeyde farklılık taşıması tasarıma kendi karakterini kazandıracaktır. Marka hukukundaki ayrt ediciliğin tespiti sırasındaki inceleme iltibasın varlığını tespit o ürün ya da hizmetin müşteri kitlesi olan normal ve ortalama düzeydeki tüketiciler<sup>65</sup> dikkate alınarak yapılacakken, tasarım hukukundaki inceleme bilgilenmiş kullanıcı gözüyle genel görünümün incelenmesi şeklinde olacaktır<sup>66</sup>. Ayrt edicilik kriterinin tespitinde kullanılacak kriterlerle ilgili olarak EndTasKHK'nin düzenlemesi ise aşağıdaki şekildedir:

*“Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim; başvuru veya rüçhan tarihinden önce kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın, aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı ise bu tasarımın ayrt edici niteliğe sahip olduğu kabul edilir”* (EndTasKHK. m. 7/1-2).

Ayrt edici niteliğin değerlendirilmesinde, yukarıdaki kriterlerin yanında birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak *farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verileceği ve tasarımcının tasarımı*

---

<sup>64</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 33.

<sup>65</sup> 11.HD, 26.07.1998, E. 3336/K. 5067 (FMR, C. I, S. 1/2001, s. 153).

<sup>66</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 59.



*geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğunun da göz önüne alınacağı belirtilmiştir (EndTasKHK. m. 7/3 –m. 11/2)<sup>67</sup>.*

Yukarıdaki maddeler çerçevesinde tasarımın ayırt edici nitelikte olup olmadığının değerlendirilmesinde kullanılacak kriterler; genel izlenimdeki belirgin farklılık, bilgilenmiş kullanıcı gözü ile inceleme, farklılıklardan çok ortak özelliklere ağırlık verme, tasarımcının tasarımı geliştirmedeki seçenek özgürlüğünün hesaba katılması ve tasarımın uygulandığı sektör ve/veya ürün ile tescil başvurusunda yapılan açıklamalar şeklinde sıralanabilir.

#### **a. Genel İzlenimdeki Belirgin Farklılık**

554 sayılı EndTasKHK'nın 7. maddesiyle “Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olması, bu tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile ikinci fıkrada belirtilen herhangi bir tasarımın böyle bir kullanıcıda yarattığı genel izlenim arasında belirgin farklılık olması anlamındadır”.

Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimin belirgin farklılık oluşturduğunun tespitinde göz önüne alınacak tasarımlar öncelikle kamuya sunulmuş olmalıdır. TPE tarafından tescil edilmiş bir tasarımla kıyaslanan başka bir tasarımın ayırt edici nitelik açısından değerlendirilebilmesi için kıyaslanan tasarımın başvuru veya rüçhan tarihinde henüz koruma süresini doldurmamış olması gerekir (EndTasKHK m. 7 a-b). Bu düzenleme çerçevesinde piyasada bulunmayan, yani pazarda olmayan veya koruma süresini dolduran tasarımlar kıyaslamaya konu teşkil etmeyecektir. Bu düzenleme, tasarım hukukun temel ilkeleriyle çeliştiği gibi Topluluk Hukukundaki mevcut düzenlemeyle de uyumlu değildir (Topluluk Tüzüğü m. 6)<sup>68</sup>. Ayırt ediciliğin tespitinde de yenilik incelemesinde olduğu gibi kamuya

---

<sup>67</sup> Kıyaslamada farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verileceğine ilişkin bu unsur AB düzenlemesi taslak metninden sonradan çıkarılmıştır; Topluluk Tüzüğü'nün son hali için bkz. [http://oami.europa.eu/en/design/pdf/reg2002\\_6.pdf](http://oami.europa.eu/en/design/pdf/reg2002_6.pdf). Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında ayırt edicilik kriterinin tanımlandığı 7. maddede isabetli olarak bu unsura yer verilmemiştir.

<sup>68</sup> Tüzüğü'nün Türkçe çevirisi için bkz. Cahit Suluk, **Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması Topluluk Tasarımı**, Ankara, 2002, Seçkin. s.174 vd. Topluluk Tüzüğü Taslağındaki hükmün ilk hali EndTasKHK'daki hükümlerle aynı iken, sonradan değiştirilmiştir. Maddenin

sunulan bütün tasarımlar göz önüne alınarak tasarımların ayırt ediciliğine ilişkin kıyaslamanın yapılması gerektiği doktrinde de belirtilmektedir<sup>69</sup>.

Yukarıdaki düzenleme çerçevesinde Türk Hukukunda yenilik testinde yapılan daha önce Türkiye’de ve dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olma incelemesi, ayırt edicilik testinde daha önce piyasaya sunulmamış olan, pazarda bulunmayan (ticaret mevkiine konmamış olan) tasarımlar ve tasarım tescil koruma süresi dolan tasarımlar dikkate alınmamak suretiyle yapılacaktır<sup>70</sup>.

Bir tasarımın ayırt edicilik bakımından diğer tasarımlardan göstermesi gereken farklılığın derecesi için kriter genel izlenimdeki belirgin farklılıktır. Topluluk Hukukunda da yer alan aynı maddedeki *belirgin (significant)* ifadesi Topluluk düzenlemesi ile tasarımların korunabilmesi için yüksek bir düzey öngörüldüğü, bu nedenle maddede ayrıca yüksek düzeyde bir ayırt edicilik testi gerektirecek ifadelerin tasarım hukukunda araştırma ve yaratıcılığı engelleyebileceği gerekçesiyle değiştirilmiştir<sup>71</sup>. Bu düzenleme sonucunda Türk Hukukunda bir tasarımın koruma görmesi için gereken düzey, Topluluk Hukukuna göre daha yüksek seviyeye gelmiştir.

Ayırt edicilik testi yapılırken aranılan belirgin farklılığın tasarımın genel görünümünde bulunması gerekmektedir. Yargıtay da konuya ilişkin bir kararında belirgin farklılık kriterine vurgu yapılan ilk derece mahkemesi kararını onamıştır<sup>72</sup>.

---

EndTasKHK’deki hükümlerle uyumlu ilk halinin Topluluk Tüzüğü Taslağındaki şekli ve gerekçesi için bkz. Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 55–56.

<sup>69</sup> Yeni Hazırlanan Kanun Taslağındaki ayırt edici niteliğin tespiti ile ilgili 7. madde hükmü de Topluluk Hukuku ile uyumlu biçimde “başvuru veya rüçhan tarihinden önce kamuya sunulmuş herhangi bir tasarım” şeklindedir, Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 248; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 617.

<sup>70</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 617; Bu düzenlemenin sonucunda, örneğin on sene önce satışta olup bugün artık yapılmayan bir teybin EndTasKHK şartlarına göre yenilik özelliğini taşıması halinde (ayırt edici olmasa bile) benzerinin tescil ettirilebilmesi mümkün olabilecektir. Suluk, bu düzenlemenin aynı zamanda gerçek tasarım sahipliği ilkesiyle de çeliştiğini belirtmektedir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 249.

<sup>71</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 57.

<sup>72</sup> “...Davacıya ait ürünlerle, yine aynı şirketin 1995 katalogunda yer alan ürünler karşılaştırıldığında sadece küçük ayrıntılarda farklılık olduğunun anlaşıldığı, motor gövdesinin oluklu yapısının aynı

Ayırt edicilik incelemesinde genel görünüme etki etmeyen ayrıntılar değerlendirme dışında bırakılacaktır. Bu nedenle (her ne kadar zor da olsa) ayrıntılarda benzerlikler taşıyan tasarımların bu özellikleri kullanılmak suretiyle genel görünümde belirgin farklılık oluşturularak bilinen unsurların kullanıldığı bir tasarım ayırt edici kılınabilecektir. Burada meydana getirilen ayırt edici nitelik bilinen unsurların kullanılması ile tasarımın genel görünümünde ortaya çıkarılmaktadır.

Tasarımın genel görünümüne ilişkin belirgin farklılığın tespiti bilgilenmiş kullanıcı gözüyle yapılacaktır. Dolayısıyla bilgilenmiş kullanıcı gözünde tasarımın genel görünümünü etkilemeyen unsurlar her ne kadar teknik ve önemli de olsa ayırt edicilik değerlendirmesinin dışında tutulacaktır.

Ayırt edici nitelik incelemesi yapılırken tasarımın tamamı genel görünüm itibariyle inceleniyorsa da bu inceleme bir ürünün parçasına ait tasarımın tesciline engel olmayacaktır. EndTasKHK'da parça tasarımlarının da tescil edilebileceği belirtilmiştir<sup>73</sup>.

## **b. Bilgilenmiş Kullanıcı Gözü ile İnceleme**

Bilgilenmiş kullanıcı kavramı EndTasKHK'da ayırt ediciliğe ilişkin 7. ve koruma kapsamına ilişkin 11. maddelerde ve AT mevzuatı hükümlerinde yer almaktadır (Topluluk Yönergesi m. 5, Topluluk Tüzüğü m.9)<sup>74</sup>. Ayırt edici nitelik incelemesi yapılırken tasarımın genel görünümüne ilişkin belirgin farklılığın tespitindeki inceleme bilgilenmiş kullanıcı gözü ile yapılacaktır.

---

*olduğunu, motor gövdesinin çapındaki ve klemens kutusunun yerindeki farklılıkların iki tasarım arasındaki ayrılığı ortadan kaldıracak ya da belirgin farklılık yaratacak nitelikte olmadığı,...* ". 11. HD, 22.1.2001, E. 2000/9438, K. 2001/348 ; karar metni için bkz. Suluk **Tasarım Hukuku**, s. 256.

<sup>73</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında isabetli olarak bileşik ürüne ait bileşen parçaların bileşik ürünün normal kullanımında görünür olması şartıyla korunacağı düzenlenmiştir (m. 5/2, a).

<sup>74</sup> EndTasKHK'da bilgilenmiş kullanıcının tanımı yapılmamış olmakla birlikte, AT Tüzük ve Yönerge Taslağı'nın gerekçelerinde, anılan kişinin, tasarım konusu ürünün özelliğine göre bazen uzman bir kişi, bazen de orta vasıflara sahip bir tüketici olabileceği ifade edilmiştir. Bkz. Ayşe Saadet Arıkan, "Tasarımların 554 sayılı Tasarım Kararnamesi ve FSEK Çerçevesinde Korunması", **MÜATEAAD**, C. 4, S. 1–2/1995–1996, s.71–91. Ayrıca, bilgilenmiş kullanıcı kavramının yorumu için, bkz. Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 71.

Daha önce fikri mülkiyet hukukunda kullanılmamış olan bilgilenmiş kullanıcı kavramı *tasarım yaklaşımının* (design approach) sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bilgilenmiş kullanıcı o ürünü daha önce kullanmış ve ürün hakkında bilgisi olan nihai tüketici olabileceği gibi ara tüketici de olabilir. Bilgilenmiş kullanıcı değerlendirme konusu tasarımıyla ilgili bir uzman kişi veya sıradan, orta düzeyde bir tüketici değildir. Onarımda kullanılan bir parçanın bilgilenmiş kullanıcısı o ürünün tamircisi olabilecek iken tamir edilen ürün bakımından bilgilenmiş kullanıcı ise o ürünün nihai tüketicisi durumundaki bir ev hanımı olabilecektir.

Bilgilenmiş kullanıcı sıradan bir tüketicinin (kullanıcının) gözden kaçırabileceği tasarımın önemli özelliklerini fark ederken bir tasarım uzmanı kadar bilgi birikimine sahip olmadığı için, tasarıma ilişkin ayrıntılarla da uğraşmaz. Bilgilenmiş kullanıcı tasarımın uygulandığı ürünün dikkatli ve deneyimli bir kullanıcısıdır<sup>75</sup>. Tasarım hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda bilgilenmiş kullanıcı uyuşmazlık konusu ürüne göre ev hanımı, sektörde çalışan bir kişi veya tamirci olabileceği gibi, dava konusu uyuşmazlığa göre hâkim de bilgilenmiş kullanıcı sıfatıyla değerlendirme yapabilecektir<sup>76</sup>. Kanun koyucu bilgilenmiş kullanıcının belirlenmesinde oldukça esnek bir düzenleme getirmesine karşın Yargıtay uygulamasının bu doğrultuda olduğu söylenemez<sup>77</sup>.

---

<sup>75</sup> Kavramla ilgili ayrıntılı tanımlama ve eleştiriler için bkz.; Cahit Suluk, **Bilgi Toplumunda Tekinalp'e Armağan, Tasarım Hukukunda Bilgilenmiş Kullanıcı ve Uygulamada Bazı Sorunlar**, İstanbul, 2003, C. II, s. 390–391; yazar, *ürünün hitap ettiği müşteri çevresi veya ilgili kullanıcı* ifadesinin daha objektif unsurlar taşıdığı gerekçesiyle bilgilenmiş kullanıcı yerine kullanılması gerektiği görüşündedir. Hazırlanan yeni Kanun Taslağındaki ayırt edici nitelikte ilgili 7. ve koruma kapsamı ile ilgili 9. maddelerde *bilgilenmiş kullanıcı* kavramı aynen muhafaza edilmiştir.

<sup>76</sup> Yargıtay başka bir kararında bilgilenmiş kullanıcının somut olaya bağlı olarak ev hanımı olabileceğini kabul etmekle birlikte, hatalı bir şekilde ortalama tüketiciden söz etmiştir.

<sup>77</sup> “*Tarafların ürünlerinin çekmece olmaları dışında ilk bakışta edinilen genel izlenim ve dış görünüşlerinin birbirinden oldukça farklı olduğu, raporda 554 sayılı KHK.’nin aradığı bilgilenmiş kullanıcı açısından değerlendirme yapılmamışsa da bu tasarımlar açısından **bilgilenmiş kullanıcıların ev hanımları olabileceği** nazara alındığında **ortalama tüketici** kavramına göre yapılan inceleme sonucu varılan kanaatin netice itibarıyla doğru olduğu...*” (11. HD, 15.06.2006, E. 2005/6618, K. 2006/6944. Ayrıca bkz. **FMHD C. I, S. 3/2006**, s. 327–328)

<sup>77</sup> “*Dava niteliği itibarıyla Endüstriyel Tasarımların Korunmasına ilişkin, 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 37. maddesine göre açılmış itiraz davası olup tescil başvurusu yapılan endüstriyel tasarım maddelerinin yenilik ve ayırt edicilik vasıflarının bulunup bulunmadığı*

### c. Farklılıklardan Çok Ortak Özelliklere Ağırlık Verme

Bir tasarımın ayırt edici niteliğini tespit için kullanılacak kriterlerden bir diğeri ise farklılıklardan ziyade ortak özelliklere ağırlık verilmesidir. Bu kriter EndTasKHK'da ayırt ediciliğe ilişkin 7. madde ile koruma kapsamına ilişkin 11. maddede düzenlenmiştir.

Bu ilke çerçevesinde genel görünümüne ilişkin belirgin farklılık tespit edilirken öncelikle tasarımlar arasındaki ortak özelliklerin kıyaslanmasına ağırlık verilecektir. Yargıtay bir kararında farklılıktan çok ortak özelliklere ağırlık verileceğine ilişkin kriter dikkate alınmadan hazırlanan bilirkişi raporuna dayalı mahalli mahkeme kararını bozmuştur<sup>78</sup>. Yargıtay bir başka kararında ise farklılıklardan çok ortak özelliklere ağırlık verilecek şeklindeki hükmü dikkate almadığı izlenimini vermektedir<sup>79</sup>. Yargıtay'ın bu kararları ilkenin uygulanmasında henüz yeknesaklık olmadığını göstermektedir.

---

*hususunun aynı KHK'nın 6. ve 7. maddelerine göre mahkemece re'sen araştırılması gerekmektedir. Karara dayanak yapılan bilirkişi raporunda yenilik ve ayırt edicilik vasıfları yönünden yeterli bir irdeleme yapılmamış, keza davacı vekilinin itirazları dahi değerlendirilmemiştir. O halde, mahkemece içinde güzel sanatlar fakültesi öğretim üyesinin de bulunduğu bilirkişi heyetinden rapor alınıp sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiş ve kararın bozulması gerekmiştir”.*

11. HD, 25.5.2000, E.2000/1038, K.2000/4596 (Karar No: ). Yargıtay başka bir kararında hatalı olarak sabun ambalajı üzerine konulan çiçek desenlerinin uzman bilirkişilerce incelenmesini aramıştır. Bkz. 11. HD, 25.3.2002, E.2001/10350, K.2002/2682. Karar metinleri için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 259.

<sup>78</sup> “Bir endüstriyel tasarımın tescil edilebilmesi için 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5 ve 7nci maddelerinde öngörülen anlamda, o tasarımın yeni (özgün) ve dünyanın herhangi bir yerinde daha önce kamuya sunulmamış olması gerekir. Davaya konu tasarımların özgün olup olmadığı konusunda yaptırılan iki bilirkişi raporu arasında çelişkiler mevcuttur. 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7/son maddesinde “ayırt edicilik niteliğinin değerlendirilmesinde, birbiri ile kıyaslanan tasarımların ilk olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınır” hükmü yer almaktadır. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda ise, dava konusu tasarımlar ile emsal olarak sunulan tasarımlar arasında ilk olarak benzerlikler yerine, farklılıklar dikkate alınarak inceleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, aralarında makine mühendisi de bulunan üç kişiden oluşan uzman heyetten 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7/son maddesi hükmüne göre inceleme yapılarak, denetime elverişli rapor alınması gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, kararın davalılar yararına bozulması gerekmiştir”.

11. HD, 30.09.2003, E. 2003/2394, K. 2003/8611 (Yayımlanmamıştır).

<sup>79</sup> “...Davacı istemi dikkate alındığında, uyuşmazlığın 554 sayılı KHK'nin 6, 7 ve 8'inci maddeleri uyarınca çözümlenmesi gerekecektir. Mahkemece aldırılan bilirkişi raporunda da vurgulandığı üzere, davacıya ait tescilli tasarım ile davalı adına, tescil gören tasarımların Endüstriyel Tasarımlar

Topluluk Tüzük ve Yönerge Taslaklarında yer alan bu ilke sonradan yapılan değişikliklerle çıkarılmıştır<sup>80</sup>. Topluluk Hukukunda yapılan bu değişikliklerin Türk Hukukuna yansıtılmaması nedeniyle tasarımların genel görünümüne ilişkin yapılan kıyaslamada belirgin farklılık aranmasında olduğu gibi burada da mehz hukuka oranla tasarımların korunması için aranandan daha yüksek bir düzey öngörülmüştür.

Tasarım hukuku koruması ile bir yandan tasarımcının yenilik, gelişme ve araştırması teşvik edilirken diğer yandan ise rekabet özgürlüğü ile ticari serbestlik sağlanması suretiyle toplumun refahı hedeflenmiştir. EndTasKHK ile mehz hukuk olan Topluluk Hukuku mevzuatı kıyaslandığında daha yüksek düzeyde bir koruma seviyesi öngörülmesi yenilik ve araştırmayı olumsuz etkileyebilecek ve korunacak tasarım bulunamaması sonucunu doğurabilecektir. Tasarım hukukunda asıl olan genel görünümün bilgilenmiş kullanıcı üzerindeki etkisi sonucu ortaya çıkan benzerlik olduğundan bu kriterin gerekliliği haklı olarak eleştirilmektedir<sup>81</sup>.

#### **d. Tasarımcının Tasarımı Geliştirmedeki Seçenek Özgürlüğü**

Tasarım hukukundaki koruma kapsamının sınırlarının tespitindeki kriterlerden biri olan tasarımcının tasarımı geliştirmedeki seçenek özgürlüğünün varlığı ayırt ediciliğin tespiti açısından da önem arz etmektedir. Görünümleri sıkı sıkıya işlevlerine bağlı olan tasarımlar açısından tasarım hukuku koruması sınırlanmıştır. Bu kapsamda tasarımcıya alternatif tasarım yaparak rekabet etme seçeneği bırakmayan tasarımlar da koruma görmemektedir.

---

*Bültenindeki çizimleri ile tasarımları açıklayan tarifnameleri aynı özellikleri taşımamakta, ancak dosyaya sunulan numuneler arasında çok fazla ortak özellik bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacı tarafından dosyaya sunulan numunenin davacı tasarımında belirlenen ürün ile ayniyetinin hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde belirlenememiş olması ve onun tarafından davalı tasarımıyla benzerlik arz eden numunenin davalı tasarımından önce kamuya arz edildiğinin iddia ve ispat edilememiş bulunmasına göre, taraf tasarımlarının anılan çizimleri ve tasarımı açıklayan tarifnamelerdeki özellikleri itibarıyla mukayese edilmesi gerekmektedir". 11. HD, 14.5.2001, E. 2001/2118, K. 2001/4251 (Yayımlanmamıştır).*

<sup>80</sup> Maddenin Topluluk Tüzüğü Taslağındaki değiştirilmeden önceki şekli ve gerekçesi için bkz. Franzosi, **Commentary to Directive**, s.57. Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında bu ifade Topluluk Tüzüğü ile uyumlu olacak biçimde değiştirilmiştir (m. 7). Ayırt edicilikle (m. 6) ilgili olarak Topluluk Tüzüğü düzenlemesinin son şekli için bkz. (Çevirimiçi) [http://oami.europa.eu/en/design/pdf/reg2002\\_6.pdf](http://oami.europa.eu/en/design/pdf/reg2002_6.pdf), 03.02.2008.

<sup>81</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 262.

Tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğü kriteri EndTasKHK'da ayırt ediciliğe ilişkin 7. maddenin son fıkrası ile koruma kapsamının sınırlarının tespitinin yapıldığı 11. maddede yer almaktadır. Bu ilke aynı zamanda 10. maddedeki koruma dışı hallerin sayıldığı ve tasarımcıya tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımların koruma kapsamı dışında bırakıldığını belirten hükümle de birbirini tamamlar mahiyette düzenlenmiştir<sup>82</sup>. Topluluk Hukuku düzenlemesinde Türk Hukuku ile paralel şekilde aynı ilke benimsenmiştir (Topluluk Yönergesi koruma kapsamı ile ilgili 9. maddesi, Topluluk Tüzüğü'nün aynı başlıklı 11. maddesi)<sup>83</sup>.

EndTasKHK kapsamında herhangi bir tasarımın ayırt edici niteliği ile diğer bir tasarımın ayırt edici niteliğinin kıyaslanmasında, birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınır (m. 7 /3). Bu ilke tasarım hakkına tecavüze ilişkin davalarda hâkime yol gösterici niteliktedir. Ayırt edici niteliğe ilişkin değerlendirme yapılırken birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilirken tasarımcının tasarımı geliştirmedeki seçenek özgürlüğü de göz önüne alınmak suretiyle hakkaniyete uygun olan objektif bir değerlendirmeye ulaşılabilmeye amaçlanmıştır.

Bu ilkeye ilişkin değerlendirmelerde tasarımcının yer aldığı sektör de göz önüne alınmalıdır. Tasarım faaliyetinin daha yoğun olduğu (crowded art) çatal bıçak takımı ve giyim eşyası gibi sektörlerde bilinen unsurların geliştirilmesi suretiyle tasarımın görünümüne yapılan az bir katkı da tasarım hukuku korumasını kazandırabilecek nitelik taşıyabilecektir<sup>84</sup>.

---

<sup>82</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında bu ilke *ayırt edicilik* ile ilgili 7. madde ile *koruma kapsamına* ilişkin 9. maddede aynen muhafaza edilmiştir.

<sup>83</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 93.

<sup>84</sup> Charkles Bently/Brad Sherman, **Intellectual Property Law**, Oxford University Press, Oxford 2001, p. 605 dipnot 50.

Tasarım hukuku ile yenilik ve yaratıcılığı teşvik etme, tasarımcının emeğini koruma ve bunu ödüllendirme sureti ile ülke ve dünya ekonomisine kazanç ve katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kendinden sonrakilere tasarım özgürlüğü bırakmayan bir tasarım, rekabeti yok edebileceği gibi tekelleşmeye de sebebiyet verebilecektir. Teknik fonksiyonunun gerçekleştirilebilmesi için ancak belli bir şekilde tasarlanması zorunlu olan tasarımları, herkes aynı şekilde tasarlayacağından bu şekilde yapılan tasarımlar için fikri bir yaratıcılıktan söz edilemeyecektir. Herkesin aynı şekilde tasarladığı ve tasarlamak zorunda kaldığı tasarımın özgün olduğundan da bahsedilemeyecektir. Teknik fonksiyonun ve/veya ürünün işlevinin korunmasını hedef alan çalışmalar ise patent veya faydalı model korumasına ilişkin hükümlerle korunabilecektir.<sup>85</sup>.

#### e. Diğer Unsurlar

Tasarımın uygulandığı sektör veya ürün ile tescil başvurusunda yapılan açıklamalar, her ne kadar EndTasKHK’da ayırt ediciliğin unsurları olarak sayılmamışsa da, ayırt ediciliğin tespit edilmesinde kullanılan ve en azından göz önüne alınması da gerekli olan kriterlerdir. Yargıtay da bir kararında tasarım tarifnamesinin değerlendirmeye alınmasını şart koşmuştur<sup>86</sup>.

Tasarımın ürün çeşidi veya sınıfı kural olarak tasarımın koruma kapsamını belirlemede herhangi bir role sahip değildir<sup>87</sup>. Tasarım olarak tescil edilen şey bir ürünün tamamının veya bir parçasının görünümüdür, ürünün kendisi değildir. Diğer bir deyişle tasarım ürünlerin dış özelliklerini ifade eden bir kavramdır. Nitekim EndTasKHK’nin 26. maddesi tescil başvurusunda *tasarımın tüm belirgin özelliklerini yansıtan ve yayın yoluyla çoğaltımına elverişli bir görsel anlatımı*’nın bulunması şart koşulmuş, fakat tasarımı konu alacak veya tasarımın uygulanacağı ürünlerin de belirtilmesi aranmıştır. Bu nedenle kural olarak tasarımın sahibi,

---

<sup>85</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 264.

<sup>86</sup> “... Tarafların tasarımları, tasarımların çizimleri ve davalının **tasarımı(nı) açıklayan tarifnamesi incelenerek, ...**” karar verilmelidir. 11. HD, 25.3.2002, E. 2001/10350, K. 2002/2682 (Yayımlanmamıştır); karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 270.

<sup>87</sup> Suthersanen, **Design Law**, s. 57.



tasarımını değişik ürünlere uygulamakta serbest olmakla birlikte, bu serbestinin sınırsızlığından söz edilemeyecektir<sup>88</sup>. Topluluk ve Türk Hukukunda bir kişinin birden çok tasarımı aynı ürün için tescil ettirip ettiremeyeceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Tasarım hukuku mevzuatı ile korumanın ürünü değil ürünün görünümünü esas alması nedeniyle bir tasarım bir ürün için tescil edildikten sonra benzer bir tasarımın farklı ürünlere farklı kişilerce uygulanmak suretiyle yeni tasarım koruması kazanılması da mümkün olabilecektir<sup>89</sup>.

Aynı tasarımın farklı ürünlere uygulanması halinde, sonraki ürün veya ürünlere uygulama nedeniyle yeni bir tasarımdan bahsedilebilmesi tasarımın iki veya üç boyutlu olmasına göre farklılık arz edebilecektir<sup>90</sup>. Örneğin bir kumaş deseninin koltuğa uygulanması veya çaydanlık modelinin sürahiye uygulanması hallerinde bu uygulamaların tasarımları yeni kılıp kılmayacağı belli şartlara bağlıdır. İki boyutlu tasarımlarla ilgili olarak tasarımın vazoya, halıya veya çaydanlığa uygulanması bir farklılık teşkil etmeyecek ve tasarım yeni kabul edilemeyecektir. Üç boyutlu tasarımlarla ilgili olarak da bu kural geçerli olmakla birlikte bazı durumlarda farklı sonuçlara varılabilecektir. Örneğin, bir şemsiye tasarımının pazar torbasına uygulanması halinde yeni bir tasarımdan bahsedilebilecektir<sup>91</sup>.

Tasarım tescil başvurusunda tasarım ile ilgili tasarımı konu alan bir ürünü belirten bir tarifname verileceği EndTasKHK (m.26/II)'da belirtilmiştir.

---

<sup>88</sup> Tekil, EndTasKHK'nin belirlediği bu sistemin modern tasarım hukukuna egemen düşüncüyü yansıttığını belirtmektedir. Bugün terkedilmiş olan ve tasarımı sanatın endüstriye uygulanmış şekli kabul eden anlayışın, tasarımı uygulanacağı ürünlerden bağımsız olarak ele aldığını ve tescil sırasında tasarımın uygulanacağı ürünlerin gösterilmiş olmasının gerekmediğini; bunun nedeni olarak da tasarımın uygulama alanının sahibinin arzusuna göre belirlendiğini belirtmektedir. Böylece tasarımın, sahibinin dilediği her uygulamayı gerçekleştirmeye elverişli genel kapsamı olduğunun kabul edildiğini; ancak sonraları tasarımların tescili ile korunan unsurun, hayata uygulanmaya elverişli fikirler değil, yeni bir görünüm sunan somut nesnelere olduğu düşüncesinin ağırlık kazandığını belirtmektedir; Tekil, "Endüstriyel Tasarım", s. 237–238 dipnot 23.

<sup>89</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 267.

<sup>90</sup> Tekil, Fransız Hukukunda iki boyutlu tasarımların '*desen*', üç boyutlu tasarımların ise "model" olarak adlandırıldığını, EndTasKHK hazırlanırken iki kavramı içine alabilecek Türkçe bir terim olarak tasarım sözcüğünün benimsendiğini belirtmektedir; Tekil, "Endüstriyel Tasarım", s. 238, dipnot 26.

<sup>91</sup> Suluk, , **Tasarım Hukuku**, s. 266

Tarifname’de yapılan açıklamalar kural olarak tasarımın yenilik ve ayırt ediciliğini tespit etmekte etkili olmamakla birlikte tasarıma ilişkin yeni ve ayırt edici özelliklerin ne olduğu hususunda da özellikle tecavüze ilişkin uyuşmazlıklarda hâkime yol gösterici nitelikte olacaktır.

Tasarım hukuku ile korunanın ürün olmadığı ürünün görünümüyle ilgili unsurların olduğu unutulmamalıdır. EndTasKHK (m.26)’da tescil başvurusunda tasarımı konu alacak veya tasarımın uygulanacağı ürünlerin belirtilmesinin yanında *tasarımın tüm belirgin özelliklerini yansıtan ve yayın yoluyla çoğaltımına elverişli bir görsel anlatımının* bulunması da şart koşulmuştur. Bu nedenle tasarım sahibinin tasarıma ilişkin tarifnameyi verirken tasarımında hangi özelliklerin yeni ve ayırt edici olduğunu belirtmesi EndTasKHK düzenlemesiyle de uyumlu olacaktır.

Sonuç olarak, tasarımın ayırt ediciliğine ilişkin inceleme yapılırken, tasarımın bilinenmiş kullanıcı gözünde genel görünüm itibarıyla ayırt edici olup olmadığı hususu ile yukarıdaki ilkeler ve unsurlar bir bütün halinde değerlendirilecektir. Bu noktada fikri mülkiyet hukukunda yeni bir kavram olan *ayırt edicilik* (individual character) kriterinin gelişimi yargı kararları ve mehzaz hukuk olan Topluluk Hukuku uygulaması ile şekillenecektir.

### **3. Kamuya Sunma**

Tasarımın tescil edilebilmesi için kamuya sunulmamış olması şartı açık olarak EndTasKHK’da tescil edilebilmeye ilişkin genel şartlar arasında sayılmamıştır (m.5). Bununla birlikte kamuya sunma tescil şartlarını oluşturan yenilik (m.6) ve ayırt ediciliğin (m.7) ortak ve esaslı unsuru olarak her iki maddede de yer almaktadır. Kamuya sunma kavramının önemi ve tasarımın tescil edilebilmesine ilişkin yenilik ve ayırt edici niteliklerle ilgili her iki unsura ilişkin taşıdığı ortak özelliklerden ötürü tasarımın tescil şartları arasında ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Tasarımın yeniliğini tespit etmekte tasarımın kamuya sunulduğu, aleniyet kazandığı tarih önem taşımaktadır. Kural olarak tasarımla ilgili bilgiyi gizleme yükümlülüğü

olmayan kişiye açıklama yapılması tasarımın yeniliğini ortadan kaldıracak ve tasarım kamuya sunulmuş sayılacaktır<sup>92</sup>. Tasarımın kamuya sunulması bakımından başkalarının somut olarak bilinenmiş olmasına bakılmaz, bilgilenebilir olmaları gerekli ve yeterlidir. Bu bağlamda kişinin yakın çevresinin, fabrikadaki işçilerinin, çalışmalarını birlikte yürüttüğü asistanlarının sır saklama yükümlülüğünden söz edebilir. Diğer yandan bu gibi kişilerin dışındakilere yapılan açıklamalar gizlilik kaydıyla yapılmadığı sürece kamuya sunma şartı gerçekleşmiş olacaktır<sup>93</sup>. Uygulamada kamuya sunma tarihinin belirlenmesinde ihtilaf yaşanmaktadır<sup>94</sup>. Tasarımlar bakımından kamuya sunmaya benzer hükümler patent mevzuatında da yer almaktadır (PatKHK m. 7/8)<sup>95</sup>.

Kamuya sunma EndTasKHK'da: “*sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsar*” biçiminde tanımlanmıştır. Ayrıca “*Üçüncü şahıslara yapılan ve açıkça veya zımnen gizlilik niteliği taşıdığı anlaşılan açıklamalar kamuya sunmanın kapsamı dışında tutulmuştur*” (EndTasKHK. m. 6/II). Fıkra hükmünde örnekleme yoluyla sayılan haller sınırlayıcı değildir. Topluluk Hukuku mevzuatındaki kamuya sunma ile ilgili

---

<sup>92</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 50.

<sup>93</sup> Bu nedenle gizlilik sözleşmesinin yapılmasının varlığına dikkat edilmeli ve gizlilik sözleşmesi ispat kolaylığı açısından yazılı yapılmalıdır.

<sup>94</sup> Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı şu şekildedir:

“*Dava, davalı Enstitü tarafından verilen ret kararının iptali ve dava konusu Endüstriyel Tasarım hakları(n) davacıya ait olduğunun tespitine ilişkindir. Mahkemece, bozmaya uyulduktan sonra oluşturulan bilirkişiler kurulu hükme dayanak yapılan 01.11.2000 tarihli raporlarında, incelemeye sunulan masa bacağı örnekleri karşılaştırıldığında her iki tasarımın aynı olduğunu, ancak, davacı tarafından sunulan örnek ve dosya içindeki diğer delillerin dava konusu tasarımın tescil başvuru tarihinden önce kamuya sunulduğunu kanıtlar nitelikte olmadığını bildirmiştir. Davacı vekili, rapora karşı itirazda bulunmuş ve dosyaya sunulan belgelerin önceliği hakkında davalı tarafın dahi bir itirazda bulunmadığını, kaldı ki, bu hususta bir tereddüt varsa bu hususta delilleri olduğunu 20.12.2000 tarihli dilekçesi ile açıklamıştır.*

*Bu durumda mahkemece, davacı tarafa bu husustaki delillerinin sorulup açıklattırılması, dosyaya sunulan delillerin ve bu arada katalog ve bu katalogun basım tarihi ile ilgili fatura'nın tartışılıp değerlendirilmesi ve elde edilecek sonuca uygun bir karar verilmesi gerekirken, eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır”. 11. HD, 17.5.2001, E. 2001/2688, K. 2001/4362 (Yayımlanmamıştır); Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 275.*

<sup>95</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, kavramın patent hukukundan esinlenmek suretiyle alındığını belirtmektedir, s. 272.

hükümler ile hukukumuzdaki hükümler paraleldir (Topluluk Yönergesi m. 6, Topluluk Tüzüğü m. 7)<sup>96</sup>.

EndTasKHK'da kamuya sunma ile ilgili hüküm her ne kadar yenilik kriterinin açıklandığı 6. maddede düzenlenmişse de bunun ayırt edici niteliği de kapsadığı belirtilmektedir. Yargıtay da bir kararında bir tasarımın koruma şartlarını karşılayıp karşılamadığı incelemesinin bütün tasarımlar dikkate alınarak yapılacağını belirtmiştir<sup>97</sup>.

EndTasKHK'da iki halde kamuya sunulan tasarımların yeniliğinin ve ayırt ediciliğinin etkilenmeyeceği düzenlenmiştir. Koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden veya rüçhan talebi varsa rüçhan tarihinden önceki on iki ay içerisinde tasarımcı veya halefi veya bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından veya tasarımcı veya halefleri ile olan ilişkinin suiistimali sonucu kamuya sunulur ise bu açıklamalar tasarımın yeniliğini ve ayırt edici niteliğini etkilemeyecektir<sup>98</sup>.

Rüçhan hakkı ile tasarımcı tasarımını tescil ettirmeden piyasada deneme imkânı kazanmaktadır. Bu şekilde tasarımcı hem tasarımının piyasada gördüğü talebi ölçebilecek ve buna göre tasarımını tescil ettirip uzun vadeli planlar yapabilecek hem de tasarımı yenilik özelliğini yitirmemiş olacaktır.

---

<sup>96</sup> Yönergenin İngilizce orijinal metni için bkz. (çevirimiçi) <http://oami.europa.eu/en/design/propdir.htm>, 01.08.2007. Yeni hazırlanan Kanun Taslağında Topluluk Hukuku mevzuatıyla uyumlu bir biçimde *kamuya sunma* şartı *yenilik* ve *ayırt ediciliği* kapsayacak biçimde düzenlenmiştir.

<sup>97</sup> “*Bir endüstriyel tarımın tescil edilebilmesi için, 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 5, 6 ve 7'nci madde hükümleri uyarınca, o tasarımın yeni ve dünyanın herhangi bir yerinde daha önce kamuya sunulmamış olması gerekir. Aynı kararnamenin 'Korumanın Kapsamının Belirlenmesi' başlığını taşıyan 11'inci maddesinde de bir tasarımın koruma kapsamı belirlenirken, 7'nci maddeye uygun olarak o tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimle bariz benzerlik gösteren bütün tasarımların dikkate alınacağı ...*” 11. HD, 3.6.2002, E. 2002/1894, K. 2002/5704 (Yayımlanmamıştır).

<sup>98</sup> 12 aylık yeni sayılma süresi tasarımcıya bir öncelik hakkı vermez. Bu nedenle tasarımcının bu süreçte çok dikkatli olması gerekir. Tescil korumasının başlamadığı bu süreçte üçüncü bir kişi de küçük farklılıklar taşıyan benzer bir tasarımı yapmak-üretmek ve tescil ettirmek suretiyle (ilk önce yapan ve tasarımını tescil ettirmeyen gerçek hak sahibi tasarımcıdan taklit ettiği ispat edilmediği sürece) tasarım korumasına dayalı inhisari hakları (gerçek tasarımcı olmasa da) kazanabilecektir.

İkinci istisna ise tasarımcı ile kurulan ilişkinin suiistimali sonucunda kamuya sunulma niteliğindeki açıklamaların da yenilik ve ayırt ediciliği etkilemeyeceği hakkındadır. Bu hükümle tasarımcıyla kurulan ilişkinin suiistimali sonucundaki aleniyet kazanma durumlarında tasarımcının emeğinin korunmasına üstünlük tanınmıştır.

### III. TASARIM HAKKI VE HAK SAHİPLİĞİ

#### A. Tasarım Hakkı

Fikri mülkiyet hukukuna ilişkin dalların ortak yanları bu kuralların, aklın (zihnin), düşüncenin ve hissedip ifade etmenin ortaya çıkardığı, fikri ürün diye adlandırılan sonucun ve onun sahibinin korunmasını konu almalarıdır<sup>99</sup>. Bu çerçevede tasarımdan doğan hak da fikri ürünün soyut karakterinin özelliklerini üzerinde taşımaktadır. Fikri ürün klasik anlamda bir eşyayı nitelememekle birlikte, mülkiyet hakkının özel inhisari karakterini üzerinde taşıyan mutlak hak özelliği gösteren bir özelliktedir<sup>100</sup>.

Tasarım hakkı da eşyaya bağlı olmayan ve gayri maddi mallar üzerindeki mutlak haklardandır. Mutlak hak olmasının sonucu olarak, herkese karşı ileri sürülebilen bir niteliktedir. Fikri ve sınaî haklardan olan tasarım hakkı, sahibine inhisarî nitelikte yetkiler tanır<sup>101</sup>. İnhisari yetki, tasarım sahibine haktan münhasıran kendisinin yararlanmasını ve bu hakkına dayanarak tasarımın üçüncü kişilerce de kullanımını önleyebilme imkânı tanır<sup>102</sup>. Bu özeliği itibarıyla tasarım hakkı aynı zamanda piyasadaki rekabeti de sınırlandıran bir karakterdedir.

---

<sup>99</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 5.

<sup>100</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 6.

<sup>101</sup> Kılıçoğlu, **Ahmet M. Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s. 1–4; Rıza Ayhan, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 276–278.

<sup>102</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, 163 vd.

## B. Tasarım Hakkı Sahibi

### 1. İlke

Tasarımcı korumaya konu olan tasarımı tasarlayan gerçek kişiyi veya kişileri ifade etmektedir (EndTasKHK m. 3/c)<sup>103</sup>. Fikri ürün olan tasarım ancak gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilebileceği için tasarımcı veya buluşçu ancak gerçek kişi olabilecektir<sup>104</sup>. Tasarımcı veya buluşçu her zaman gerçek kişi olacak iken tasarım hakkı sahibinin tüzelkişi olması da mümkündür. Tüzelkişi tasarım hakkı sahibinin halefi olabileceği gibi hukuki bir işlemle de tasarım hakkı sahipliğini iktisap edebilecektir<sup>105</sup>.

Tasarımı yapma bir hukuki işlem değil, maddi bir fiil niteliği taşıdığından tasarım üzerinde hak sahibi olmak bir iradenin varlığına bağlı değildir. Bu nedenle tasarım hakkı sahibinin hak ehliyetine sahip olması da gerekli değildir<sup>106</sup>. Tasarımı yapan bir kişi olabileceği gibi bir ekip çalışması ile de tasarım geliştirilebilir. EndTasKHK'da tasarım yapanın bir tek kişi olmasına veya bir ekip çalışması halinde geliştirilmiş bulunulmasına göre farklı hükümlere yer verilmiştir.

EndTasKHK'ya göre "Tasarım hakkı tasarımcıya veya onun hukuki haleflerine aittir. Tasarımcının birden çok olması halinde, taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa tasarımcılar, müşterek mülkiyet (paylı mülkiyet)<sup>107</sup> hükümleri çerçevesinde hak sahibi kabul edilecektir"(m. 13/I-II).

---

<sup>103</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında; "Tasarımcı, korumaya konu olan tasarımı yapan gerçek kişi" şeklinde tanımlanmıştır (m.2/ç).

<sup>104</sup> Ünal Tekinalp, Yeni Patent Hukukunda 'Buluş Sahibi İlkesi' ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar, **İÜHF**M (Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı), C. LV, S. 4/1997, s. 129–130.

<sup>105</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 105 ve (Dipnot), Tekinalp, "Buluş Sahibi İlkesi", s. 130. EndTasKHK'da yer almayan *Tasarım Hakkı Sahibi* tanımı, Yeni hazırlanan Kanun Taslağında ise şu: "*Tasarımcı veya aralarındaki hukuki ilişki vasıtasıyla tasarımın kullanılması hak ve yetkilerine sahip bulunan gerçek veya tüzel kişi*" şeklinde tanımlanmıştır (m. 2/e).

<sup>106</sup> Tekinalp, **Buluş Sahibi**, s. 130.

<sup>107</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında hak sahipliğine ilişkin 12. maddede '*müşterek mülkiyet*' kavramı yerine '*ortak hak sahipliği*' kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Paylı mülkiyet ilişkisi çerçevesinde hak sahiplerine kural olarak tasarım üzerindeki payları ile ilgili serbestçe tasarruf imkânı tanınmıştır. Bu payın üçüncü kişiye devri halinde ise diğer paydaş veya paydaşların önalım hakkı imkânı vardır. Payın devrinin yazılı şekilde yapılacağı ve sicile kaydedileceği, bu sayede de TPE tarafından önalım hakkının kullanılabilmesi için paydaşlara bildirim yapılması öngörülmüştür. Paydaşların önalım hakkını bildirimden itibaren bir ay içinde kullanması gerekmektedir (m. 13/II-a).

Paylı mülkiyet ilişkisi içerisinde olan paydaş diğer hak sahiplerine bir bildirimde bulunduktan sonra tasarımı kullanabilecek ve tasarımın korunması için gerekli önlemleri de alabilecektir. Tasarımın kullanılması amacıyla üçüncü kişilere lisans verilmesi, hak sahiplerinin tamamının karar vermesi ile mümkündür. Ancak mahkeme mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle bu yetkiyi hak sahiplerinden sadece birine de verebilir (EndTasKHK m. 13/II-b-c).

Birlikte yapılan tasarım başvurusu veya tasarımdan doğan hakların herhangi bir şekilde tecavüze uğraması halinde üçüncü kişilere karşı hukuk veya ceza davası paydaşlardan herhangi biri tarafından açılabilir. Diğer hak sahiplerinin davaya katılabilmeleri için, durum davayı açan tarafından davanın açıldığı tarihten itibaren bir ay içinde diğer hak sahiplerine bildirilir (EndTasKHK m. 13/II-d). Kararnamede bazı özel durumlarla ilgili olarak tasarım hakkı sahipliği ile ilgili genel ilkedden farklı düzenlemelere de yer verilmiştir ( EndTasKHK m. 14–15–16).

## **2. Hizmet İlişkisinde Hak Sahibi**

EndTasKHK'daki çalışanlarla ilgili düzenlemeler emredici karakter taşımaktadır. Bu durum, EndTasKHK'da açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte PatKHK m. 34'te açık olarak düzenlenmiştir. Çalışanları korumak amacıyla daha önce sözleşme yapılması ve çalışanlar aleyhine emredici hükümlerin değiştirilmesi ise yasaklanmıştır<sup>108</sup>. Konuya ilişkin PatKHK hükümleri EndTasKHK hükümlerine

---

<sup>108</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 512–513.

göre hem daha avantajlı hükümler içermekte hem de PatKHK hükümlerinin daha özenli kaleme alındığı görülmektedir<sup>109</sup>.

Hizmet ilişkisinde hak sahipliğinin EndTasKHK’da kural olarak işverenin malvarlığında doğması öngörülmüştür<sup>110</sup>. Madde hükmü ise, “*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken tasarladıkları tasarımların sahipleri bunları çalıştıranlardır.*” Şeklinde (m. 14/f.1)<sup>111</sup>. Konuyla ilgili Topluluk Hukukundaki düzenlemesi ise “*Bir işçinin işini yaparken veya işverenin talimatlarını yerine getirirken gerçekleştiği tasarımlara ilişkin Topluluk tasarımından kaynaklanan haklar işverene aittir.*” şeklindedir (Topluluk Tüzüğü m. 14).

Hukukumuzdaki tanımlamanın kapsamı Topluluk Hukukuna göre daha geniştir. Topluluk Hukukunda işçinin işini yaparken veya işverenin talimatlarını yerine getirirken geliştirdiği tasarımlar üzerindeki hakların işverene ait olduğu belirtilmiştir (Topluluk Tüzüğü m. 14). EndTasKHK hükümlerinde ise tasarım hakkı sahipliğinin özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmayan her halde işverene geçeceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme tasarım hukukundaki gerçek hak sahipliği ilkesi ile de çelişmektedir.

EndTasKHK hükümlerine göre bu tür tasarımların yanında (sözleşme gerektirmese dahi) işyerindeki imkânlardan faydalanarak tasarım yapan memur,

---

<sup>109</sup> Hazırlanan Kanun Taslağında bu özensizliğin kısmen giderildiği söylenebilir (m. 13–14-15-16). Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 341.

<sup>110</sup> EndTasKHK’ya ilişkin hükümler BK. m. 336’da yer alan işçinin ihtirana ilişkin genel hükümle paralel bir özellik göstermektedir. Ortan, BK. m. 336 hükümleri ile KHK hükümleri arasındaki ilişkinin özel hüküm-genel hüküm ilişkisi olduğunu belirtmektedir; Ali Necip Ortan, “Çalışanların Buluşları”, **I. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu Kitapçığı**, 05–06 Mayıs 2005, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.190, s. 188–192. Tekinalp ise her ne kadar BK. m. 336 hükmünün PatKHK hükümleri ile çelişiyor olsa da halen yürürlükte bulunduğunu fakat hukuken uygulanamaz olduğundan söz eder; **Fikri Mülkiyet**, s. 514.

<sup>111</sup> İşverenin buluşu üzerindeki hak sahipliğini aslen iktisap olarak niteleyen bu madde ile ilgili şu açıklamayı yapabiliriz: Bir ayakkabı fabrikasında tezgahtan çıkan her ayakkabının mülkiyetini, işçiyi çalıştıran işveren olduğu için işçinin nitelikli fikri edimi üzerinde de işveren aslen hak iktisap edecektir. İşçi fikri edimi karşılığında işverenden herhangi bir hak da talep edemeyecektir. Bu düşüncenin altında ise işçinin aldığı ücret içinde fikri ediminin karşılığının öngörülmüş olduğu görüşü vardır. Ancak, çoğu zaman fikri ürün (özellikle buluş) irrasyonel niteliği ile önceden görülüp de değeri tespit edilebilen bir olgu değildir. Dolayısıyla bunun işveren tarafından önceden tespit edilip işçiye buna göre bir bedel vermesi de düşünülemeyecektir; Ortan, “Çalışanların Buluşları”, s. 191.



hizmetli ve işçinin yaptığı tasarımların sahiplerinin de bunları çalıştıranlar olacağı belirtilmiştir. Bu takdirde memurun, hizmetlinin ve işçinin yaptığı tasarımların önemi göz önüne alınarak tespit edilecek makul bir bedele hakkı olduğu düzenlenmiştir (EndTasKHK m. 14/2)<sup>112</sup>. Topluluk Hukukunda bu hususa ilişkin açık bir hüküm bulunmamasıyla birlikte bu hususu netleştirmeden düzenlenen maddenin eksik kaldığı, bu hususla ilgili olarak Topluluk üyesi devletlerin milli hukuk düzenlemelerini de göz önüne alan bir düzenleme gerektiği Topluluk Tüzüğü Taslağına ilişkin yorumda da eleştirilmiştir<sup>113</sup>.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi konuya ilişkin hem Türk Hukuku hem de Topluluk Hukuku tanımlamalarının başarılı olduğu söylenemez. Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında kısmen de olsa bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki açıklamalar hem Kanun Taslağı hem de bu konuda benzer hükümler içeren PatKHK hükümlerinin kıyaslanması suretiyle yapılacaktır.

Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağında konuya ilişkin hüküm EndTasKHK hükümlerinden farklı düzenlenmiştir. Taslaktaki hükümle memur, hizmetli ve işçilerin bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü oldukları faaliyetin gereği veya işverenin talimatı doğrultusunda veya işletmenin ya da kamu idaresinin büyük ölçüde deneyim ve çalışmalarına dayanan ve çalışanların iş ilişkisi sırasında yaptıkları tasarımların hak sahibinin bunları çalıştıranlar olduğu düzenlenmiştir. Sözleşmenin gerektirmediği halde, bulunduğu işyerinde genel faaliyet konusu bilgi ve faaliyetlerden faydalanmak suretiyle bir tasarım yapan memur, hizmetli veya işçinin yaptığı tasarımların hak sahibinin bu Kanun

---

<sup>112</sup> Ortan, ücretin götürü olarak hesaplanmasının isabetli olacağı kanaatindedir. Önceleri buluş için ücretin tespitinde buluşun lisans değeri, buluşun işletme için taşıdığı değer veya buluşun dış piyasadaki değeri üzerinden bir hesaplama yapılarak işçiye bedel ödendiğini belirtmektedir. Götürü usulü ile ise işçinin buluşu yapması ve bunu işverene bildirmesi ile örneğin 500 Euro kazanacağını, bu buluş için işverenin koruma talebinde bulunması halinde ise işçinin 1500 Euro daha hak kazanacağını ama bu ikinci ödemenin örneğin belli bir süre sonra ( örneğin üç sene) yapılacağını ve daha sonra ise buluşun cirosunun belli bir miktarı aşması halinde ise bu ciroya bağlı olarak işçiye belli oranda daha ödeme yapılacağını belirtmektedir; “Çalışanların Buluşları”, s. 192. Kanımca paralel bir düzenlemenin tasarım hukukunda da yapılması yerinde olacaktır.

<sup>113</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 106.

hükümlerine göre talep edilmesi halinde bunları çalıştıranların olacağı belirtilmiştir (Kanun Taslağı m. 13). Bu düzenleme uyarınca EndTasKHK'dan farklı biçimde sözleşmenin gerektirmediği hallerde tasarım hakkı tasarımı yapan memur, hizmetli veya işçinin üzerinde doğacak ve eğer işveren tarafından talep edilirse bu hak işverene geçecektir.

Kanun Taslağında tasarımı yapan çalışana geliştirdiği tasarımını işverene yazılı olarak ve gecikmeksizin bildirim yükümlülüğü yüklenmiştir. İşverene ise çalışanın kanunda öngörülen şekilde bildirimde bulunması için gereken yardımı gösterme zorunluluğu getirilmiştir (Kanun Taslağı m. 14). İşveren çalışanın bildirimini kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde, bildirim hangi hususlarda düzeltilmesi gerektiğini çalışana bildirmekle yükümlü tutulmuş aksi halde bildirim bu Kanun hükümleri çerçevesinde usulüne uygun yapılmamış olsa da geçerli sayılacağı düzenlenmiştir (Kanun Taslağı m. 15). İşverenin çalışanca geliştirilen tasarım ile ilgili hak talebini, bildirim kendisine ulaştığı tarihten itibaren dört ay içinde yazılı olarak çalışana bildirmemesi halinde işverenin tasarıma ilişkin hakkının ortadan kalkacağı düzenlemiştir. Kanun Taslağında işverenin tasarıma ilişkin hak talebinde bulunması durumunda, çalışana geliştirilen tasarımla ilgili bedel talep etme imkânı EndTasKHK ile uyumlu şekilde tanınmıştır (Kanun Taslağı m. 146)<sup>114</sup>.

EndTasKHK'da memurun, hizmetlinin ve işçinin yaptığı tasarımın önemi göz önüne alınarak tespit edilecek bir bedele hakkı olduğu belirtilmektedir (m.14/f.2). Taraflar bu bedel konusunda anlaşamadıkları takdirde ise söz konusu bedelin mahkemece tespit edilmesi öngörülmüştür (m.14/f. 3).

Konuya ilişkin PatKHK düzenlemesinde ise işçi buluşları hizmet buluşları ve serbest buluşlar şeklinde ikiye ayrılmıştır (PatKHK m. 17). Maddede hizmet buluşları, işçinin bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği veya işletmenin veya kamu idaresinin büyük ölçüde deneyim ve

---

<sup>114</sup> Kanun Taslağı metni için bkz. (Çevirimiçi), [http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim\\_Kanun\\_Taslagi.pdf](http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim_Kanun_Taslagi.pdf), 05.08.2007.

çalışmalarına dayanan, işçinin iş ilişkisi şeklinde yaptığı buluşlar olarak nitelendirilmiştir. Hizmet buluşları dışında kalan buluşların ise serbest işçi buluşu olduğu belirtilmiştir.

Hizmet buluşlarında gerçek buluş sahibi ilkesi gereği, buluş hakkı önce işçinin kişiliğinde ve malvarlığında doğar, ancak işverenin buluşu tamamen veya kısmen devralmak hakkı vardır<sup>115</sup>. İşverenin talepte bulunması halinde işçinin işverenin bu talebini reddetmek hakkı yoktur. İşveren talepte bulunmayla birlikte iki yükümlülük altına girer. Bunlardan birincisi, tamamen veya kısmen devraldığı buluşun, tarifeye göre, bedelini ödemektir. İkinci yükümlülüğü ise işçinin buluşuna koruma sağlamak için başvuruda bulunmaktır. Buluş hakkı öncelikle işçinin kişiliğinde doğduğu ve sonrasında işverenin talebi üzerine işverene devredildiği için işveren patent başvurusunu PatKHK m. 11 (1) çerçevesinde buluş sahibinin halefi olarak yapar ve patentin sahibi olur. Ancak işçinin adı buluşu yapan olarak patente verilir (PatKHK m.15).

İşçi buluşlarında her durumda (EndTasKHK'dan farklı olarak) patentte ilişkin hak sahipliği ilke olarak işçinin kişiliğinde ve malvarlığında doğmaktadır (PatKHK m. 16) <sup>116</sup>. Diğer yandan EndTasKHK'da hatalı bir şekilde hizmet sözleşmesi hallerinde tasarımın hak sahibinin doğrudan işveren olduğu düzenlenmiştir. Kanun Taslağında da bu düzenleme sadece serbest buluşlara benzer nitelikteki tasarımlar açısından değiştirilmiştir (m. 13/1). Kanaatimce EndTasKHK düzenlemesi ile tasarım hukukundaki gerçek hak sahipliği ilkesine aykırılık oluşturacak bir düzenleme getirilmesi hatalı olmuştur.

PatKHK ile işçiye her halde buluşu karşılığında uygun bir bedeli talep etme imkânı tanınmıştır (PatKHK m. 22/1). EndTasKHK kapsamında bedel talebi ise ancak PatKHK'daki serbest buluş şeklinde nitelenen tasarımlar için söz konusu olabilecektir. Tasarımcının adının anılması hakkına benzer biçimde işçi de PatKHK kapsamında her halde buluşu üzerinde buluş sahibi olarak anılma imkânına sahip

---

<sup>115</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 515.

<sup>116</sup> Kılıçoğlu, **Fikri Haklar**, s. 177.

olacaktır.<sup>117</sup> PatKHK ile bu avantajların yanında işverene kısmi olarak buluştan yararlanabilme imkânı da tanınmıştır<sup>118</sup>.

EndTasKHK hükümlerinin temelinde, kim tasarımın geliştirilmesi riskini göğüslenmişse tasarımın sahibi de o kişinin olması gerektiği düşüncesi yatmaktadır<sup>119</sup>. EndTasKHK ile PatKHK hükümleri arasındaki farklılık temelde tasarımla buluşun niteliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak, bu konudaki EndTasKHK hükümleri tasarımın hem fikri ürün karakterini yeterince göz önüne almamakta hem de tasarım hakkına ilişkin temel ilkelerden sapma mahiyetinde hakkaniyete aykırı hükümler içermektedir. Kanun Taslağında bu eksiklik kısmen giderilmiş ise de, öngörülen düzenleme tasarım hukukunun özel yapısını yeterince göz önüne almamaktadır.

### **3. Hizmet Sözleşmesi Dışında Kalan İş Görme Sözleşmelerinde Hak Sahibi**

Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmeleri çerçevesinde yapılan tasarımlarda hak sahibi aksine bir anlaşma yoksa işi veren kişi olarak düzenlenmiştir (m.16). Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmelerinde hak sahipliği konusunda çıkan ihtilaflar, hizmet sözleşmesindeki hak sahipliğine ilişkin 14. madde hükmünden yararlanılmak suretiyle çözümlenecektir<sup>120</sup>.

Hizmet ilişkisini düzenleyen 14. madde ile hizmet sözleşmesi dışında kalan sözleşmelerin PatKHK'daki düzenlemeden farklı olarak ayrı bir maddede düzenlenmesi isabetli olmamıştır. Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmelerinde de hak sahipliğinin aynı maddede iş görme sözleşmesi başlığı altında kaleme alınması ve aynı hukuki sonuçlara bağlanması yerinde olacaktır.

---

<sup>117</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 341.

<sup>118</sup> Ortan, iş sahibinin buluş üzerindeki opsiyonlarından biri olan kısmi talep hakkının kaldırılmasının yerinde olacağını belirtmektedir; "Ortan, Çalışanların Buluşları", s. 192.

<sup>119</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 342.

<sup>120</sup> Suluk, Bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 342 ve s. 687. Kanun Taslağında da hatalı olarak bu hüküm muhafaza edilmiştir (m.17).

#### 4. Üniversite Mensuplarının Tasarımları

Üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokullarda bilimsel çalışma yapmakta olan öğretim elemanlarının tasarımları üzerindeki hak 14. madde hükmünden farklı olarak, öğretim elemanlarına aittir (m.15/1)<sup>121</sup>. Kararname ile öğretim üyelerinin bilimsel çalışma yapmak suretiyle yeni tasarımlar geliştirebilmeleri açıkça teşvik edilmektedir. Günümüz tasarımlarının ulaştığı yüksek düzey, teknolojik alt yapı, haftalar hatta aylar süren ekip çalışmaları ve yeni kurulan tekno-kentler düşünüldüğünde hükmün ne kadar isabetli olduğu, hatta kapsam olarak üniversite dışındaki kurumları da içeren bir şekilde genişletilmesi gerekliliğinden bahsedilebilecektir.

Kararname ile öğretim elemanlarına yeni tasarımlar yapmaları noktasında teşvik edici hükümler konulmuştur. Diğer bir yanda ise öğretim kurumları da tasarımla sonuçlanan araştırmalar için özel olarak belli araç ve gereçleri sağlamak suretiyle harcamalarda bulunmuş ve bu tasarımlar da kazanç elde etmek için kullanılmışsa, öğretim kurumu tarafından yapılan harcamaların miktarını aşmayacak oranda kazançtan uygun bir miktarın verilmesinin öğretim kurumu tarafından talep edilebileceği belirtilmiştir (m.15/2).

Öğretim kurumu tasarımla sonuçlanan araştırmalar için özel olarak belli araç ve gereçleri sağlamak suretiyle harcamalarda bulunmuşsa, öğretim elemanları öğretim kurumuna tasarımların değerlendirildiğini yazılı ile bildirmek ve talep halinde tasarımların ne şekilde değerlendirildiği ve elde edilen kazanç miktarı hakkında bilgi vermekle yükümlüdür. Öğretim kurumu, kendisine yapılan yazılı bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde elde edilen kazançtan uygun bir miktarın verilmesini talep eder. Ancak, talep edilecek miktar kurum tarafından yapılan miktarı da aşamayacaktır.

---

<sup>121</sup> Tekinalp, yalnızca üniversitelere bağlı fakülte ve yüksek okullardaki bilimsel çalışmaların bu kapsama alınmasını eleştirmekte, MEB, hatta diğer bakanlıklarında bu kapsamda değerlendirilmesinin daha uygun olacağı eleştirisini getirmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 634.

## İkinci Bölüm

### TESCİLLİ TASARIMIN KORUMA KAPSAMI

#### I. KORUMA KAPSAMI

Tasarımın kullanılması hak ve yetkileri münhasıran tasarım hakkı sahibinindir ( m. 17). Tasarım hakkı sahipliği, tescilden önceki aşamayı da kapsayan bir özellik gösterir. Bu hak sahibine, tasarımın tescilini isteme, tasarım tescili için başvuruda bulunulmuş ise başvurudan doğan hakkını kullanma ve bu hakkın korunmasını talep etme, tasarımı başkası tescil ettirmiş veya tescil ettirmek için başvurmuş ise, gasp davası açma ve tasarımının kendi üzerine devrini talep etme hakkını sağlar<sup>1</sup>.

Tescille sağlanan mutlak hakkın doğumu ise tescile ilişkin idari işlemin şekli ve maddi koşullarının yerine getirilmesi ile gerçekleşir. Tasarım hakkı sahibi, tasarımdan doğan mutlak hakkı üzerinde devir dâhil her türlü hukuki tasarrufta bulunabilecektir. Üçüncü kişiler ise şartları varsa hak üzerinde rehin kurmak ve haciz tesis etmek suretiyle hakka müdahale edebileceklerdir (EndTasKHK m. 39).

Tescilsiz tasarımlar sadece taklide karşı koruma imkânı sağlamaktadır. Tescilli tasarım hakkı ise, sahibine tasarımının üçüncü kişilerce izni olmaksızın kullanılmasını önleme yetkisi veren mutlak bir haktır. Tasarımcı ve tasarım hakkı sahibi aynı kişi ise bu kişinin tasarım üzerinde hem mali hem de manevi hakları olacaktır. Tasarımcının mali hakları tasarımın ekonomik amaçlı her türlü kullanımını ifade etmektedir. Tasarımcıya manevi hak olarak ise sadece adın belirtilmesi hakkı tanınmıştır (m.18).

Tasarım hakkı sahibinin tasarımını kullanma hak ve yetkisini ifade eden mali haklar EndTasKHK 17. maddesinde tasarım hakkı sahibinin yetkisinin olumsuz cephesini ifade eden bir biçimde düzenlenmiştir. Buna göre tasarım hakkı sahibinin

---

<sup>1</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 623.

izni olmaksızın üçüncü kişiler, koruma kapsamında olan tasarlanan veya tasarımın uygulandığı bir ürünü üretemeyecek, piyasaya sunamayacak, satamayacak, sözleşme yapmak için icapta bulunamayacak, ithal edemeyecek, ticari amaçlı kullanamayacak veya bu amaçlarla elde bulunduramayacaklardır. Tasarım hakkı sahibi bu hakkını kusurlu veya iyiniyetli olduklarına bakmaksızın herkese karşı ileri sürebilecektir. Tasarıma tecavüzün gerçekleşmiş olması için kusurun varlığı aranmamaktadır. 17. maddenin mefhumu muhalifinden tasarım hakkı sahibinin tasarımını her türlü ticari ve ticari olmayan biçimlerde kullanabileceği anlaşılmaktadır. Tasarımın iktisadi suretle kullanımına ilişkin filler maddede örnekleme suretiyle sayılmıştır.

Tasarımcının manevi hakkı olarak EndTasKHK m. 18’de yalnızca tasarımcı olarak belirtilme hakkı düzenlenmiştir. Madde hükmü şu şekildedir: “*Tasarımcı başvuru sahibine veya tasarım hakkı sahibine karşı, tasarım sicilinde, rüçhan belgelerinde ve yayınlama sırasında adının tasarımcı olarak gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Ekip çalışması sonunda ortaya çıkan tasarımlarda bu husus açıkça vurgulanır. Bu hakkın devri ve haktan feragat hükümsüzdür*” (m. 18). Sicile kayıtlı kişi veya kişiler tasarımcının kendisi değilse, tasarımcı sicilde kendi isminin tasarımcı olarak kaydedilmesini talep edebilecektir. Hüküm kapsamında tasarımcı olarak belirtilme hakkı kişiye bağlı mutlak hak olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle tasarımcı olarak belirtilmeyi isteme hakkının devri mümkün olmadığı gibi, bu haktan feragat da hükümsüzdür.

## **II. HAKKI SINIRLANDIRAN HALLER**

### **A. Koruma Süresi**

EndTasKHK’da tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren beş yıl olarak belirlenmiştir. EndTasKHK’da koruma süresinin beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek üzere 25 yıla kadar uzatılabilmesi imkânı da tasarım hakkı sahibine tanınmıştır (m. 12). Tasarım başvurusunun kesinleştiği tarihten itibaren 5’er yıllık dönemler halinde yenilenmeyen ya da yenilenmiş olmakla birlikte 25 yıllık azami koruma süresini dolduran tasarımlar için bu hak kendiliğinden ortadan kalkar. EndTasKHK kapsamındaki, sürenin dolması kümülatif koruma

çerçevesindei FSEK, MarKHK ve PatKHK gibi diğer kanunların sağladığı korumayı etkilemez.

Koruma süresini dolduran tasarımlar için TTK 56 vd. yer alan haksız rekabet hükümlerine başvurulup başvurulamayacağı konusu ise tartışmalıdır. Yargıtay uygulaması koruma süresi dolan tasarımlar için de (özellikle emeğin koruması ilkesi çerçevesinde) haksız rekabet korumasının süreceği şeklindedir<sup>2</sup>. Doktrinde ise fikri mülkiyet hukuku sisteminin araştırma ve geliştirmeyi teşvik amaçlı olarak zorunluluktan kaynaklandığı, asıl olanın ise piyasada rekabet düzeninin sağlanması ve korunması olduğu, bu nedenle de haksız rekabet korumasının fikri mülkiyet korumasını anlamsız kılacak biçimde genişletilmemesi gerektiği eleştirisi getirilmektedir<sup>3</sup>. Örneğin koruma süresini doldurmuş bir tasarımın kullanımının haksız rekabet olarak nitelenebilmesi için, başkasının iş mahsulünü taklidin yanında, **kamuoyunu yanıltıcı veya aldatıcı eylem** ile rekabetin kötüye kullanılması da gerekmektedir (TTK. m. 57/5).

Koruma süresi ile ilgili bir Yargıtay kararında ise 1993 yılında kamuya sunulup 12.09.1996 yılında tescil başvurusu yapılan tasarım ele alınmıştır. Yargıtay EndTasKHK’da bu konuda eski tasarımlar yönünden herhangi bir koruyucu hüküm bulunmadığı gerekçesiyle EndTasKHK’nin yürürlüğünden önceki tasarımlara ancak haksız rekabet hükümleri çerçevesinde koruma sağlanabileceğini belirtmiştir<sup>4</sup>. EndTasKHK’ya bir geçiş hükmü konulmaması nedeniyle, 1995 tarihinden önceki tasarımlar EndTasKHK’nin koruma kapsamı dışında kalmıştır. Yargıtay yukarıdaki

---

<sup>2</sup> 11.HD, 01.05.2001, E. 2001/01828, K. 2001/03862 (Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası); 11. HD, 08.11.2004, E. 2004/1757, K. 2004/10912, Karar metinleri için bkz. Odman, **Haksız Rekabet** s. 209–210, (Çevirimiçi), <http://www.ajanstuba.com.tr>, 02.01.2008.

<sup>3</sup> Suluk, **Fikri Mülkiyet** s. 246, Odman, “Emeğin Korunması İlkesi”, s. 222–233; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 653, Şehirli, “Tasarımlara Yönelik Uygulamalar”, s. 39–40, Kaya, **Marka Hukuku**, s. 261–262.

<sup>4</sup> Kaya, EndTasKHK’ya bir geçiş hükmü konulmamasını, 1995 tarihinden önceki tasarımların EndTasKHK’nin koruma kapsamı dışında bırakılmasını ve Yargıtay kararında belirtildiği şekilde süreyle sınırlandırılmış özel korumayı bırakıp haksız rekabet hükümlerine göre süresiz bir şekilde 1995 tarihinden eski tasarımlara koruma sağlanmasının da sınaî haklar hukuku bakımından hatalı olacağını belirterek kararı eleştirmektedir. 11.HD, 8.02.1999, E.1998/659, karar metni ve ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 262–263.



kararında süreyle sınırlandırılmış özel korumanın mümkün olmadığı 1995 tarihinden önceki tasarımlar için haksız rekabet hükümlerine göre korunma imkanının mevcut olduğunu belirtmektedir.

## B. Ülkesellik

Maddi mallar üzerindeki mülkiyet hakkı coğrafi olarak kişiye malı üzerinde hâkimiyet hakkı verirken gayri maddi mallar için durum farklıdır. Gayri maddi mallar üzerindeki mülkiyet hakkı, ancak hakkın tanındığı ülke içinde etki göstermekte ve sahibine hâkimiyet hakkı vermektedir<sup>5</sup>. Ülkesellik ilkesi olarak da nitelenen bu özellik gereği her ülke, maddi ve şekli koşulları yerine getirmek şartıyla fikri mülkiyet haklarını kendi ülkesinin sınırları içinde koruyabilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin kara, deniz ve hava ülkesi içinde tasarım hakkının koruma kapsamının ihlali niteliğindeki müdahaleler tecavüz kabul edilecektir. Bu kapsamda devletin egemenlik yetkilerini sınırsız olarak kullanmadığı kıta sahanlığı, bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge devletin sınırları dışında kabul edilecektir. Bu nedenle bu bölgelerde işlenen fiiller tecavüz teşkil etmeyecektir. Ancak, burada üretilen veya yapılan bir tasarım, ithalat yoluyla ülkeye sokulmak istendiğinde veya ülke sınırlarına dâhil alanlar içerisine sokulduğu takdirde, ülke içerisindeki hak sahibi tarafından önleme yetkisi kullanılabilir<sup>6</sup>. Yine aynı ilkenin gereği olarak, her devlet sadece kendi ülkesi içindeki ihlallerde hak sahiplerinin, kendi ülkesinde tanınan hukuk yollarını kullanmasına imkân verebilecektir<sup>7</sup>.

Serbest bölgelerle ilgili olan düzenleme ise doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre serbest bölgeler bir ülkenin siyasal ve coğrafi sınırları içinde yer almakla birlikte gümrük sınırları dışında kabul edilmektedir. Gümrük hattı dışında bırakılmış olmaları nedeniyle bu bölgelerde, ülkesellik ilkesine bağlı olan hukuki korumadan

---

<sup>5</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 39.

<sup>6</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 155; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 446.

<sup>7</sup> Gülören Tekinalp, Ünal Tekinalp; Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelere Göre Korumadan Yararlanabilecek Kişiler Elverişli Hükümler (Asgari Haklar İlkesi), s. 155, **Bülent Davran'a Armağan**, İÜHF Eğitim Öğretim Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 155–156.

yararlanılmayacaktır<sup>8</sup>. Diğer bir görüşe göre ise serbest bölgeler ayrıcalıklı bir hukuki rejime konu olmakla birlikte, bu topraklar üzerinde bir ülkenin kendi egemenliği altındaki toprakların bir bölümü içindeki ticari faaliyetler ya tamamen vergiden bağışık tutulmuştur ya da düşük tarife uygulaması söz konusudur. Serbest bölgelerle amaçlanan bir ülkedeki ihracatın artırılması ve yabancı yatırımcının teşvik edilmesini sağlamaktır. Serbest bölgelerde vergi, resim ve harç gibi konularda mali yükümlülükler bakımından bir ayrıcalığa gidilmekle birlikte, diğer konularda bu bölgelerde ülkenin mevzuatı uygulanmaktadır. Bunun yanında serbest bölgelerde EndTasKHK'nın ihtiyati tedbire ilişkin 64. maddesi hükümleri uyarınca taklit ürünlere el konulacağı düzenlenmiş ve son olarak da serbest bölgelerde uygulanmayacak mevzuat arasında fikri mülkiyet mevzuatı sayılmamıştır<sup>9</sup>. Yukarıdaki gerekçeler ve fikri mülkiyet hukukunda etkin korumanın sağlanması ve her türlü taklitçi üretim ve satışın engellenmesi amaçlarına paralel olarak ikinci görüşün benimsenmesi isabetli olacaktır.

Tasarımlar bakımından ülkesellik kuralının istisnası AB hukukunda görülmektedir. AB hukukuna göre tek bir başvuru ile Topluluk Tasarım Belgesi alınmak suretiyle üye olan 27 devlet ülkesinde koruma talep edilebilmektedir (Topluluk Tüzüğü m. 1 f. 3). Topluluk tasarımı açısından Avrupa Birliği adeta bir devlet gibi fonksiyon icra etmektedir<sup>10</sup>. Bu nedenle Topluluk sınırları dışındaki tasarım hakkının ihlalini oluşturan eylemler tasarım hakkına tecavüz teşkil

<sup>8</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, 156. Yargıtay'ın bu yöndeki kararları için bkz.: 11. HD, 23.9.1999, E. 1999/4928, K. 1999/7026 (FMR, C.I, S. 2/2000, s.2002–205). Ayrıca bkz. 11. HD., 11.9.2000, E.2000/4432, K.2000/6633 (Batider, C.XX, S.4, s. 248–249); Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 446 30.

<sup>9</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 447. Serbest bölgeler mevzuatında marka hakkının korunması ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. 4458 sayılı GK ve Gümrük Yönetmeliği ile getirilen yeni düzenlemeler sonucunda serbest bölgelerde bulunan markalı ürünlerin Türkiye'ye girme tehlikesi bulunmasa da Türkiye'de tescilli olan marka sahibinin hakkına tecavüz teşkil ettiği sonucuna varılabilecektir. Yargıtay'ın yeni tarihli kararları da bu yöndedir (E. 2003/13968, K. 2004/1201, KT. 13.2.2004. Yargıtay 11. HD'nin aynı yönde bir başka kararı için bkz. E. 2003/8321, K. 2004/3406, KT. 1.4.2004, (**Kazancı Bilişim–İçtihat Bilgi Bankası**). Bu nedenle Türkiye'de tescilli bulunan marka hakkı sahibinin, marka haklarına tecavüz teşkil eden ve serbest bölgede bulunan sahte eşyaya karşı markasının MarKHK ve ilgili uluslararası antlaşmalar çerçevesinde korunması yönünde bir engel bulunmamaktadır. Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Akif Karaca; **Türk Yabancılar Hukuku Bakımından Serbest Bölgelerin Hukuki Rejimi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 80 Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2007, Kayseri.

<sup>10</sup> Suluk/Nal, **Fikri Mülkiyet**, s. 7.

etmeyecektir. Türk Hukukundaki gibi Topluluk mevzuatı uyarınca da tescil edilerek koruma altına alınmış bir tasarım hakkı Topluluk sınırları dışında üretilen bir ürün tasarımı tarafından hak ihlaline uğratılabilir. Bu şekilde bir tasarımın ithalat yoluyla Topluluk üyesi ülkelerden birine sokulmak istenmesi veya Topluluk sınırlarına dâhil alanlar içerisine sokulması halinde, Topluluk içerisindeki hak sahibi tarafından önleme yetkisi kullanılabilir<sup>11</sup>.

Ülkemizde tasarım hukuku korumasından Türk vatandaşlarının yanında yabancılar da yararlanabilir. Bunun için yabancıların, Paris Anlaşması veya TRIPS'e taraf ülke vatandaşı ya da bu ülkelerden birinde ikametgâhı veya sınaî ya da ticari bir faaliyetinin bulunması yeterlidir. Hatta bu şartları taşımayan yabancıların ülkesi, Türk vatandaşlarına kanunen ya da fiilen koruma bahşediyorsa o kişiler de karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye'de korumadan yararlanabilecektir.

EndTasKHK'da korumadan yararlanan kişiler belirlenirken ülkesellik ilkesinin yanında kişiselilik ilkesine de yer verilmiştir. Ancak bu kişilerin korumadan yararlanabilmeleri için Türkiye'de tescil gibi koruma için gerekli ön şartları yerine getirmeleri gerekir<sup>12</sup>. EndTasKHK korumasından yararlanabilmek için mutlaka tasarımın Türkiye'de tescilli olması gerekir. Yargıtay'ın konuya ilişkin uygulaması da bu doğrultudadır<sup>13</sup>.

---

<sup>11</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 130.

<sup>12</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 181.

<sup>13</sup> “Mahkemece iddia, savunma ve dosyadaki kanıtlara nazaran, davacı firmaya TPE’ce verilen endüstriyel tasarım tescil belgelerinin davalının itirazı üzerine iptal edildiğini, davaya konu bibloların resimli ve şekilli olarak ABD’de tescilli olduğu, tescil sahibinin davacıya herhangi bir hak tanımadığı, davacının dava hakkı bulunmadığı gerekçeleriyle davanın karar verilmiştir.” (11. HD, 22.2.1999, E.1998/9587, K.1999/1433; yayımlanmamıştır) Karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 181.

## C. Esasa ilişkin Sınırlandırma Halleri

### 1. Özel Amaçla Sınırlı Kalan ve Ticari Amaç Taşımayan Fiiller

EndTasKHK'da (21/a) yer alan tasarımın *özel amaçla sınırlı kalan ve ticari amaç taşımayan fiiller* niteliğindeki kullanımı durumunda, tasarım hakkına tecavülden söz edilemeyecektir. Benzer hüküm AB hukukunda da yer almaktadır (Yönerge m. 13 ve Tüzük m. 20). *Özel amaçla kullanım*, herhangi bir kişinin tasarımı sadece kendi kişisel amaçları ve yakın çevresi için kullanılması halini belirtmektedir<sup>14</sup>. Örneğin bir kişinin tasarımı korunan bir deseni içeren kazak örmesi veya tasarımı korunan bir deseni evindeki vazosuna çizmesi bu hallere örnek gösterilebilir. Kullanımın özel amaçlı kabul edilebilmesi için kişinin ailesi ve ev halkı ile ilgili kişisel alanlarda gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Kişisel kullanım alanı sadece gerçek kişiler için söz konusu olabileceği için bu istisna kapsamına tüzel kişiler giremeyecektir. Bu hüküm kapsamındaki bir diğer şart ise kullanımın *ticari olmayan amaçla* yapılmasıdır. Kazanç elde etme gayesi güdülmeyen, eğitim, spor ve hayır işleri ve benzeri amaçlı kullanımlar ticari amaçlı olmayan kullanıma örnek olarak gösterilebilir.

Koruma kapsamına sınırlama getiren hükmün uygulanabilmesi için kullanımın hem ticari amaçlı olmaması hem de kişisel kullanım alanı içerisinde bulunması gerekir. Özel alan olarak değerlendirilemeyecek olan kamuya ait yerlerde (okul, hastane gibi) gerçekleştirilen kullanımlar da hakkı ihlal edici nitelik taşıyacaktır<sup>15</sup>. Hükmün uygulanması dâhilindeki mesleki kullanım hali de ticari kullanım kapsamında kabul edilecektir<sup>16</sup>.

---

<sup>14</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 627. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 291; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 92.

<sup>15</sup> Saraç, **Fikri Mülkiyet**, s. 191.

<sup>16</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 291; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 93.

## 2. Deneme Amaçlı Fiiller

Patent hukukunda patentli buluşun geliştirilebilmesi için tanınan deneme amaçlı kullanım imkânının benzeri tasarım hukukunda da mevcuttur (EndTasKHK m. 21/a). Benzer bir hüküm AB hukuku düzenlemesinde de yer almaktadır (Yönerge m. 13 ve Tüzük m. 20). Bu düzenleme kapsamında deneme amaçlı olarak tasarımın her türlü kullanımına serbestlik tanınmıştır. Deneme amaçlı kullanım bilimsel araştırmaya yönelik olabileceği gibi ticari planlarla ilgili de olabilir. Örneğin, tasarımı korunan bir çantanın omuz sağlığına etkilerinin incelenmesi amacıyla çeşitli testlerde kullanımı veya bir cankurtaran simidinin amaca ne kadar uyduğunu tespit için bir yat firması tarafından kullanımı, deneme amaçlı fiil kapsamında kabul edilecektir<sup>17</sup>. Tasarımın piyasada talep görüp görmeyeceğini tespit amaçlı kullanım ise istisna kapsamında değerlendirilemeyecektir<sup>18</sup>.

Deneme amaçlı kullanımın kamu kurumu, üniversite yahut ticari bir işletme tarafından yapılması bakımından da fark bulunmamaktadır. Bu istisna kapsamında tasarımın iyiniyetli kullanımları, diğer bir ifadeyle, tasarım hakkını ihlal amacı taşımayan kullanımlara izin verilecektir<sup>19</sup>. Örneğin deneme amacıyla üretilen veya çoğaltılan ürünler satış amacıyla kullanılırsa tecavüz fiili teşekkül eder<sup>20</sup>.

## 3. Eğitim ve Referans Amaçlı Çoğaltmalar

EndTasKHK ile ticari uygulamadaki dürüstlük kuralları ile bağdaşır olmak, tasarımın normal kullanımını gereksiz şekilde tehlikeye sokmamak ve kaynak göstermek kaydı ile eğitim veya referans amaçlı çoğaltmalara da izin verilmiştir (m. 21/c). Tasarımların bu tarz kullanımları özellikle tasarım, moda ve güzel sanatlar gibi eğitim yapılan kurumlarda (eğitim amaçlı olmak kaydıyla) gerçekleştirilebilecektir. Bu kullanım şeklinin tecavüz teşkil etmemesi için kullanımın ticari uygulamadaki dürüstlük kuralları ile bağdaşır olması, tasarımın normal kullanımını gereksiz yere

---

<sup>17</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 627.

<sup>18</sup> Saraç, **Fikri Mülkiyet**, s. 191.

<sup>19</sup> Tüysüz, **İslahçı Hakkı**, s. 201.

<sup>20</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 292; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 94.

tehlikeye sokmaması ve kaynak gösterilerek yapılması gerekmektedir. Bu şartlardan birinin yokluğu halinde tecavüz eylemi gerçekleşmiş kabul edilecektir<sup>21</sup>.

#### **4. Uluslararası Trafik Serbestîsi**

Yabancı ülkelere kayıtlı olan ve geçici olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan deniz ve hava taşıt araçlarındaki ekipmanlar, bu araçların onarımı için kullanılmak üzere ithal edilen yedek parça ve aksesuarlar ile bu araçların onarım fiilleri de koruma kapsamını sınırlandıran haller içerisinde sayılmıştır (m. 21/d). Hükümün amacı uluslararası trafik serbestîsinin kesintisiz olarak sağlanmasıdır. Bu kapsamda maddede her ne kadar deniz ve hava araçlarından bahsedilmekte ise de istisnanın kapsamına kara ve uzay araçlarının da gireceği kabul edilmektedir<sup>22</sup>. Kanımca hükümün kapsamı uluslararası ulaşım ve ticarete yoğun olarak kullanılmaları nedeniyle deniz ve hava araçları ile sınırlı tutulmuştur. Ancak yukarıdaki şartların varlığı halinde hükümün kapsamını geniş yorumlamak yerinde olacaktır.

İstisna hükümünün uygulanabilmesi için, öncelikle söz konusu vasıtanın Paris Anlaşmasına üye bir devlete ait olması yahut karşılıklılık ilkesinin kabul edildiği bir devlete ait bulunması gerekmektedir. İkinci olarak da bu vasıtanın Türkiye'ye geçici olarak gelmiş bulunması zorunluluğudur. Son olarak da bu tasarımın gemi veya uçak gibi uluslararası nakil araçlarında kullanılmış olması gerekmektedir.

#### **5. Onarım Amaçlı Kullanım**

EndTasKHK 22. madde ile tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünün piyasaya ilk sürüldüğü tarihten üç yıl sonra olmak üzere, tasarımın üçüncü kişilerce 17. madde hükümleri çerçevesinde aşağıda belirtilen koşulların bir arada karşılanması suretiyle kullanımının tasarım hakkını ihlal sayılmayacağı

---

<sup>21</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 627; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 293.

<sup>22</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 627; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 294; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 98. Kanun Taslağında ise hüküm aynen muhafaza edilmiş ve uluslararası taşıt araçları ile ilgili herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir (m. 25/ç) Topluluk Hukuku düzenlemesinde de sadece hava ve deniz araçları bu kapsamda sayılmıştır (Topluluk Yönergesi m.13. f. 2).

düzenlenmiştir. İstisna hükmünün uygulanabilmesi için: Tasarlanan ürünün, *bileşik bir ürünün parçası ve görünümünün bu bileşik ürüne bağlı olması*; bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere bileşik ürünün *onarımında* kullanılması ve onarım için kullanılan *ürünün kaynağı konusunda kamuoyunun yanıtılmaması*, gerekmektedir. Yeni hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı'nda ise üç senelik koruma süresi kaldırılarak tasarımın onarım amaçlı kullanımı serbest hale getirilmiştir (Kanun Taslağı m. 25)<sup>23</sup>.

Onarım amaçlı kullanım için gerekli unsur olan bileşik ürün, EndTasKHK'da tanımlanmamıştır. Bileşik ürün Topluluk Hukukunda ise şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Bileşik ürün; ürünün sökülüp takılmasını mümkün kılan birden çok parçanın oluşturduğu bütündür.*” (Topluluk Yönergesi m. 3, Topluluk Tüzüğü m. 4). Örneğin otomobil, mikser ve bulaşık makinesi birer bileşik üründür. Tasarımların onarım amaçlı kullanımı uygulamada yedek parça tasarımları olarak da ele alınmaktadır. Yedek parça ise; bileşik bir ürünün yıpranma, aşınma ya da çarpma gibi nedenlerle parça değişikliğine ihtiyaç duyulması halinde orijinal parçanın yerine geçecek olan, sökülüp takılabilen parçaları ifade etmektedir. Yedek parça tasarımı ise bu parçaların görünümünü ifade etmektedir<sup>24</sup>.

Kural olarak yedek parça tasarımları, tek başına yeni ve ayırt edici nitelik taşıyorlarsa, herhangi bir ürünün tasarımı gibi 25 yıllık korumadan faydalanabilecektir (m. 5). Fakat yeni ve ayırt edici nitelikteki yedek parça işlevsel zorunluluk arz eden nitelik taşıyorsa EndTasKHK korumasından faydalanamayacaktır (m. 10/11) Bu duruma örnek olarak bir aracın eksoz borusunun bağlantı noktasının tasarımı verilebilir. Ancak eksoz borusunun bağlantı noktasının tasarımı dışında kalan diğer kısımlarının tasarımları yeni ve ayırt edici nitelikteyse korunabilecektir. Uygulamada önemli ihtilaflara neden olan görsel zorunluluk arz eden parça tasarımları ise ancak 3 yıllık süre ile

---

<sup>23</sup> “Bileşik ürünün görünümüne bağımlı olan bileşen parçaların, bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarım amacıyla ve bu parçaların kaynağı konusunda yanıltıcı olmamak şartıyla kullanılması tasarım hakkının ihlali sayılmaz.”

<sup>24</sup> Suluk, **Fikri Mülkiyet**, s. 220.

korunabilecektir<sup>25</sup>. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararı ise mevcut düzenlemenin tam olarak anlaşılmadığını göstermektedir<sup>26</sup>.

Topluluk Hukuku düzenlemesinde ise görsel zorunluluk arz eden tasarımlar geçici bir hükümle koruma dışında bırakılmıştır (Topluluk Tüzüğü m. 110). EndTasKHK kapsamında bileşik ürünün normal kullanımı esnasında görünmeyen parça tasarımları da Topluluk Hukukundan farklı olarak tasarım hukuku korumasından faydalanabilecektir<sup>27</sup>.

Bileşik ürünün kendisine tasarım hukuku koruması tanınmasının yanında onarım amaçlı olarak bileşik ürünün tamirinde kullanılan yedek parçalara da benzer bir koruma tanınması yerinde değildir<sup>28</sup>. Tasarım hukuku koruması ile korunan kural olarak ürünün bizatihi kendisi değil, ürünlerin tasarımları yani görünüşleri. Tasarım hakkı sahibi tasarımın ilk satışı ile birlikte tasarım üzerindeki mali haklarını yitirmektedir. Fikri mülkiyet hakkının tüketildiği bir ürünle ilgili olarak sonrasında ürünün onarım amaçlı kullanılan yedek parçalarına koruma getirilmek suretiyle piyasadaki rekabeti bozucu ve tüketiciyi üreticiye bağımlı hale getirci bir düzenleme yapmak fikri mülkiyet hukuku korumasının amaçlarıyla bağdaşmamaktadır. Yeni hazırlanan Kanun Taslağında bu doğrultuda koruma süresinin tamamen kaldırılması da isabetli olmuştur<sup>29</sup>.

---

<sup>25</sup> Suluk, Cahit: Yedek Parça Tasarımlarının Korunması ya da Otomotiv Yan Sanayimin Var Olma Mücadelesi, Ankara Barosu Uluslar arası Hukuk Kurultayı, **Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, Bildiriler Kitabı**, s. 553 C.I, 8–11 Ocak 2002, Ankara, s.541–570.

<sup>26</sup> II.HD, 3.6.1997, E.1997/2514, K.1997/4904. Yargıtay kararı ve eleştirisi için bkz. Aslan, “Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler”, s. 19 vd.; Suluk, **Yedek Parça** s.553–554.

<sup>27</sup> Suluk, “Görünmeyen Tasarımlar”, s. 216; Yeni hazırlanan Kanun Taslağı’nda ise bileşik bir ürünün bileşen parçası ancak bileşik ürünün normal kullanımı esnasında görünür olması durumunda korumadan faydalanabilecektir (m. 5). Bu düzenleme Topluluk Hukuku düzenlemesi ile de paralellik arz etmektedir (Topluluk Tüzüğü m. 3/a ve 4. f. 2).

<sup>28</sup> Konuya ilişkin tartışmanın altında yedek parça endüstrisinin korunması ile bileşik ürünün bakım ve tamirinin de tasarım hakkı sahibinin inhisarına verilip verilmeyeceği yatmaktadır. Onarım amaçlı kullanım ile yedek parça tasarımlarına üç yıldan sonra göreceli bir serbestlik tanınmışsa da korunan tasarımın görünümünün bileşik ürüne bağlı olması, bileşik ürünün korunmasına ilave olarak yedek parça tasarımına da ayrıca koruma tanınmasını rekabet piyasasını olumsuz etkileyerek tekelleşmeye sebebiyet verebilecektir; Bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 629.

<sup>29</sup> Aynı yönde, Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 304–305.



## 6. Ön Kullanım Hakkı

EndTasKHK ile bir tasarımın aynısının veya benzerinin, bu tasarımdan bağımsız ve habersiz bir biçimde bir başkası tarafından yapılabilir olması ihtimali de göz önüne alınmıştır. Hakkaniyet düşüncesinden hareketle asıl tasarımdan habersiz bir şekilde geliştirilen böylesi bir tasarımın kullanılması veya kullanılması ile ilgili ciddi hazırlıklar yapılması halinde kişilere ön kullanım hakkı imkânı tanınmıştır. Hakkın kapsamını aşmamak kaydıyla, ön kullanım hakkından faydalanan kişiden ürünleri temin eden kişiler de bu haktan yararlanabileceklerdir<sup>30</sup>. Buna ilişkin olarak EndTasKHK düzenlemesi ise şu şekildedir;

*“Tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkı tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak geliştirilmiş ve o tarihte henüz kamuya açıklanmamış bir tasarımı kullanmaya başlamış veya kullanımı için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişi veya kişilere karşı, bu kişi veya kişilerin iyi niyetli davranmış olmaları koşuluyla, tasarımı kullanmaya devam etmelerini veya kullanmaya başlamalarını önlemeye, tasarım hakkı sahibinin yetkisi yoktur. Bu durum sicile kayıt edilir. Ancak, üçüncü kişilerin bu madde kapsamında bir tasarımdan yararlanmaları başlangıçta uygulamaya konulan veya uygulanması için daha önceden planlanan tedbirlerin sınır ve gerekleri dışına çıkamaz. Bu kullanma hakkı ancak işletme ile devredilir ve intikal eder.” (m. 23).*

Hükmün uygulanabilmesi oldukça sıkı şartlara bağlanmıştır. Buna göre; birbirinden bağımsız ve habersiz geliştirilmiş aynı veya benzer tasarım bulunmalı; ön kullanıcı, ilk başvurunun yapıldığı tarihten önce, söz konusu tasarımı kullanmak için ciddi hazırlık veya yatırım yapmış olmalı; ön kullanım hakkı, yapılan hazırlığın veya yatırımın amacıyla sınırlı olarak kullanılmalıdır. Hakkın devri veya intikali ancak işletme ile mümkün olabilecektir<sup>31</sup>.

Ön kullanım hakkı kaynağını patent hukukundan almakla birlikte konu ile ilgili PatKHK düzenlemesi ile EndTasKHK düzenlemesi farklılık göstermektedir. PatKHK madde 77’de “...patent başvurusunun yapıldığı tarih ile rüçhan tarihi

<sup>30</sup> 11. HD, 2.5.2000, E.2000/394, K.2000/3788, karar metni için bkz. **FMR**, C:I, S.3/2001, s. 190–192.

<sup>31</sup> Suluk/Nal, **Fikri Mülkiyet**, s. 11

*arasında... kullanmakta olan kişi...*” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeden başvurunun yapıldığı tarih ile rüçhan tarihi arasında gerçekleştirilen iyi niyetli kullanımlara ön kullanım hakkı verildiği anlamı çıkmaktadır<sup>32</sup>. Doktrindeki çoğunluk görüşü ise maddedeki düzenlemenin tasarımlardaki gibi başvuru ve rüçhan tarihinden önceki kullanım ve hazırlıkları kapsar biçimde anlaşılması gerektiği yönündedir.<sup>33</sup>

## 7. Sessiz Kalma Nedeniyle Hak Kaybı

Sessiz kalma nedeniyle hak kaybına ilişkin fikri mülkiyet hukuku mevzuatımızda açık bir hüküm yoktur. Bununla birlikte genel olarak doktrinde<sup>34</sup> ve mahkeme kararlarında<sup>35</sup> MK 2. maddeye dayanılarak sessiz kalma nedeniyle hak kaybının mümkün olduğu kabul edilmektedir<sup>36</sup> Buradaki hak kaybı, hakkı sona erdiren feragat niteliğinde olmayıp, tecavüz fiiline sessiz kalan kişi ya da kişiler açısından doğmaktadır.

19.02.1969 tarih ve 1966/130 sayılı Hukuk Genel Kurulu’nda Yüksek Mahkeme tecavüze sessiz kalan kişinin dava açma hakkına sahip olamayacağını, bunu bir süre sonra yitireceğini ve niçin yitirmesi gerektiğini şu şekilde açıklamıştır;

*“Hukuka aykırı davranışın önlenmesine veya hukuka aykırı duruma son verilmesine ilişkin talebin kullanılmasını çok geciktiren kimsenin MK’nun 2nci maddesinde anlamını bulan dürüstlüğe aykırı davranıp davranmadığı ayrı bir sorundur. Başkasının hakkına iyiniyetle el atan kimse büyük masraflara girilerek yeni mal varlığı değerleri meydana getirmiş olabilir. Aradan çok uzun bir süre geçtikten sonra, açmış olduğu dava, hakkın sınırlarının dışına çıkılarak yaratılan malvarlığı değerinin yok olması veya*

<sup>32</sup> Arslan Kaya, “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, **İÜHFİM** (Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı), C. LV, S.4/1997, s. 195, s. 173–200.

<sup>33</sup> Tekinalp, PatKHK’daki düzenlemenin tercüme hatasından kaynaklandığı görüşündedir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 553 dipnot 6; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 309 dipnot 124; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 104–105.

<sup>34</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 424–425., Arkan, **Marka Hukuku**, s. 257, dipnot 22; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 142–143, Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 312.

<sup>35</sup> HGK, 16.2.1969 1966/130; 11. HD 10.3.1997, E. 9094 K.1587 11. HD. 10.3.1997, E. 9094 K. 1587, konuyla ilgili geniş açıklama ve mahkeme kararlarının değerlendirmesi için bkz. Tekinalp **Fikri Mülkiyet** s. 425, Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 143.

<sup>36</sup> Fatih Bilgili, **Marka Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 269–270.

*sökülüp bozulması sonucuna yol açtığı için hakkaniyete aykırı görülebilirse bu takdirde el atanın gayretiyle elde ettiği bu durumdan istifadeye kalkışmak isteyen hak sahibinin bu hakkı Medeni Kanununun 2nci maddesine göre himaye görmeyebilir.”*

Sessiz kalma suretiyle hak kaybında hak sahibinin hakkını makul bir süre kullanmaması sonucundaki durumlarda sadece hak sahibinin, hakkını kötüye kullanma teşkil edecek şekilde ileri sürmesini engelleyecektir. Böylesi bir durumda hak sahibinin tasarım hakkı üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanmayacaktır. Burada yasaklanan davranış hakkın kullanımı değil hakkın kötüye kullanımınıdır. Yoksa söz konusu kısıtlanma ile hakkın hak sahibini elinden alındığı sonucu çıkarılamayacaktır<sup>37</sup>.

Sessiz kalmanın kaç yıl sonra hak kaybına yol açacağı ile ilgili olarak kesin bir süre vermek mümkün değildir. Hâkim somut olayın şartlarına göre sessiz kalma nedeniyle hakkın yitirildiği sonucuna varabilecektir.

## **D. Hakkın Tükenmesi**

Tasarım hakkı sahibi, üzerinde tasarım hakkı bulunan ürünleri bir kez satınca, kural olarak sonraki satışlara müdahale edemez. Fikri mülkiyet hukukunda *hakkın tükenmesi* ilkesi şeklinde bilinen kavram *ilk satış doktrini* olarak da adlandırılmaktadır<sup>38</sup>. Kavramın temeli fikri mülkiyete ilişkin hakkın varlığı ile ulusal hukuklarca tanınan bu haktan doğan yetkilerin kullanılmasının Rekabet Hukuku kuralları ile sınırlandırılmasına dayanmaktadır<sup>39</sup>. Bu noktada tasarım hakkının sahibine tanıdığı mutlak hak belirli ölçüde (tasarım hakkı sahibinin mali hakları boyutunda) hakkın tükenmesi veya ilk satış doktrini çerçevesinde kısıtlanmaktadır. Hakkın tükenmesi ilkesi ile tasarım hakkı sahibinin iradesi ile ticaret mevkiine konulmuş olan ürünlerin ticaretinin yapılmasına imkân tanımak suretiyle, tasarım

<sup>37</sup> Odman, **Fikri Mülkiyet-Rekabet**, s. 318 dipnot 20.

<sup>38</sup> Hakların tükenmesi ilkesinin tarihi gelişimi ile ilgili olarak bkz. Hamdi Pınar, “Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Beta, İstanbul, 2000, s. 857–861, s. 855–915; Adem Aslan, **Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 8–11.

<sup>39</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 133.

hakkı sahibinin sahip olduğu mutlak hak adı altında serbest ticarete müdahalesi de engellenmektedir<sup>40</sup>.

Tasarım hakkı sahibine tasarım koruması ile tanınan tekel hakkının amacı, tasarım gerçekleştirilirken harcanmış olan emeğin karşılığı olarak hak sahibinin ödüllendirilmesidir. Tasarım hakkı sahibi tasarımını iktisadi olarak değerlendirmeye başladığı anda bu amaç gerçekleştirilmiş olmaktadır. Bu nedenle hakkın tükenmesi, tasarımdan iktisaden faydalanılabilen her türlü hukuki işlem için geçerli olacaktır<sup>41</sup>. Hakkın tükenmesi ilkesi EndTasKHK'da şu şekilde düzenlenmiştir: “*Tasarlanan veya bir tasarımın uygulandığı ürünün, tasarım hakkı sahibi tarafından veya onun onayı ile Türkiye’de piyasaya sürülmesinden sonra bu ürünle ilgili fiiller tasarım hakkının dışında kalır*”(m. 24).

Hakkın tükenmesi ilkesinin uygulanabilmesi için tasarımın uygulandığı ürün hak sahibi tarafından veya onun izniyle üçüncü bir kişi tarafından Türkiye’de (satış, kiralama vb. yollarla) piyasaya sunulmuş olmalı ve aynı zamanda satışı yapılan ürün de orijinal olmalıdır<sup>42</sup>. İlke uyarınca tescilli bir tasarımın somutlaştığı ürün üzerinde ürünün ilk satışı sonrasında ürünün iç piyasada tekrar satışı, kiralanması, ihracı, ihracı yapılmış olan ürünlerin karşılıklı olarak ihraç veya ithali gibi fiiller tasarım tescilinden doğan hakkın kapsamı dışında kalmaktadır. Tasarım hakkının tükenmesine neden olan fiiller (satış ve dağıtım gibi) tasarımın uygulandığı ürünlerin ticaret mevkiine konulmasıdır<sup>43</sup>. Bu nedenle, tasarımı tescilli ürün piyasaya

---

<sup>40</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 252–253; Aslan, **Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi**, s. 43–44.

<sup>41</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s.131.

<sup>42</sup> Malların yasal olmayan yollarla piyasaya sunulması halinde, tükenme ilkesine sınımlanamayacaktır. Rekabet Kurulu da bu görüştedir(Rekabet Kurulu Kararı, E. D. 2/2/2 ö.i-99/I, K.00-44/472-257, **FMR**, Yıl 1(2001) C.1,S4, s.223 vd.) .

<sup>43</sup> Bunun dışında tasarımı tescilli ürünlerin sadece üretilmesi ve depolanması tasarım hakkının Türkiye’de tükenmesi sonucunu doğurmaz. Yargıtay Mersin Serbest Bölgesi’ne yapılan ithalatın 556 sayılı KHK’nın 14/d maddesinde belirtilen “Türkiye’ye ithalat olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve burum karşısında davalının markasını kullanmamış olması nedeniyle 556 sayılı KHK’nin 42/c maddesinde, belirtilen markanın hükümsüzlü sonucunun doğduğu gerekçesiyle... davalı adına tescilli ‘Bahman’ markasının hükümsüz olduğunun tespiti ile iptaline karar vermiştir; (11.HD 11.9.2000, E.2000/4432, K. 2000/6633). Konuyla ilgili geniş açıklama için bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 251–252) Saraç, Yargıtay’ın verdiği kararın ülkesellik ilkesine ilişkin açık hüküm göz önüne alındığında hukuka aykırı olmakla birlikte, olması gereken hukuk açısından

sunulduğunda, örneğin toptancıya satıldığında onun alt bayilere veya tüketicilere satışına engel olunamaz. Türkiye’de piyasaya sürülen tasarım tescilli ürünün yurt dışına satılması, fakat ekonomik gerekçelerle aynı malın tekrar ithali (re-import) gündeme gelirse tasarım hakkı sahibi veya tek satıcı bu ithalata engel olamayacaktır<sup>44</sup>.

Tasarım hakkı sahibi, bir kez ürünü Türkiye’de piyasaya sürdükten sonra, ürünün sonraki el değiştirmelerine engel olamayacaktır. Burada tasarım hakkı sahibinin hakkının tükenmesi, tasarımı korunan ürünlerle ilgili eylemler ve işlemler açısından olup, tasarım hakkının kendisi tükenmemektedir<sup>45</sup>. Bir başka deyişle tasarım hakkı sahibinin ürüne bağlı olarak tasarım üzerindeki haklarından tükenen sadece mali nitelikli satış tekelidir; tasarımın manevi hakları tükenmeyecektir<sup>46</sup>. Burada satın alınan tasarım hakkı değil, tasarım hakkının üründe somutlaşmasına bağlı olarak tasarım hakkının bir cüzüdür. Dolayısıyla, tasarım hakkını basit veya

---

yerinde olduğu görüşündedir; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s.136. Odman ise herhangi bir üçüncü ülkede fikri mülkiyet hakkı sahibi tarafından veya onun rızasıyla ilk defa satışa sunulan malların Türkiye’deki akıbeti meselesinin, iki farklı merci önüne götürülebileceğini, bu doğrultuda fikri mülkiyete ilişkin İhtisas Mahkemeleri ile Türkiye’deki mal ve hizmet piyasalarında rekabetin korunmasını gözetmekle yükümlü Rekabet Kurumu uygulamasının yeknesaklaştırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda yazar, hakkın tükenmesi ilkesi bakımından öncelikli olanın mal ve hizmet piyasalarında rekabetin korunması olduğunu, fikri mülkiyete ilişkin koruma ile getirilen ödüllendirmenin ise ürünün ilk satışıyla zaten kazanıldığını, sonraki satışlarda da bunun tanınmasının uluslararası gelişmeler ve tüketici menfaatleriyle bağdaşmayacağını Japonya Tokyo Temyiz Mahkemesi’nin konuyla ilgili kararı ve gerekçesini tartışmak suretiyle belirtmektedir, Odman, **Fikri Mülkiyet-Rekabet**, s. 312–314.

<sup>44</sup> Yargıtay’ın tükenme ilkesi ile ilgili değerlendirmesi şu şekildedir;

“ *Markalı malların Türkiye’de piyasaya sunulmasından sonra marka hakkı sahibi, bu malları yurtdışına satar (veya yurtdışında menşe ülkeden başka bir ülkede üretirse) bunların üçüncü kişiler tarafından yurt dışından satın alınarak Türkiye’ye ithaline (paralel ithalat) engel olamaz. Aynı ilke yabancı markayı taşıyan malların Türkiye’de tek satıcısı(münhasır lisans sahibi) durumunda olan ve marka sahibinin izniyle bu markayı adına tescil ettirmiş kişi bakımından da geçerlidir.*”

11 HD. 14.06.1999 tarih ve 1999/3243 E., 199/5170 K.; karar esası itibariyle doğru olmakla birlikte, kararda paralel ithalat ile geri ithalat kavramlarının karıştırılmıştır. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 257; kararın aynı yönde değerlendirmesi için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 205.

<sup>45</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 198; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 130.

<sup>46</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 254

inhisari lisans ile alan kişi gibi bizzat tasarım hakkının ticaretini yapamayacaktır. Öte yandan satın aldığı ürünleri satabilecek, kira veya ödünç verebilecektir<sup>47</sup>.

Yargıtay'ın konuya ilişkin uygulaması ise paralel ithalatı mümkün kılan ve koruma konusu tasarımın tek bir adedinin bile Türkiye sınırları içerisinde piyasaya sunulmasını yeterli gören bir yöndedir<sup>48</sup>. Bu uygulama ile Türkiye içerisinde piyasaya sunum asgari şart olduğu için uluslararası tükenme ilkesinden, paralel ithalata engel olunmadığı için de ülkesel tükenme ilkesinin varlığından bahsedilemeyeceği sonucu çıkmaktadır<sup>49</sup>.

Konuya ilişkin Topluluk Hukuku uygulamasında ise bölgesel tükenme ilkesi benimsenmiştir (Topluluk Tüzüğü m. 21, Topluluk Yönergesi m. 15). Bu düzenleme uyarınca Topluluk Hukuku üyesi herhangi bir ülkede ürünün piyasaya sürülmesi ile hak Topluluk sınırları içerisinde tükenmiş olacaktır. Gümrük Birliğine taraf olan Türkiye'nin fikri mülkiyete ilişkin hakların tükenmesi açısından Topluluk sınırları dışında tutulmasını AB ile yapılan Gümrük Birliği Anlaşmasını teşkil eden hükümlerle çeliştiği ve AB ile Türkiye arasında malların serbest dolaşımının kısıtladığı doktrinde belirtilmektedir<sup>50</sup>.

### III. KORUMA DIŞI HALLER

#### A. Zorunluluk Arz Eden Haller

Bir ürünün teknik fonksiyonun gerçekleştirilmesi o ürünün veya ürün parçasının görünümünün belli şekilde olmasını zorunlu kılabilir. Tasarımcıya seçenek özgürlüğü bırakmayan bu gibi hallerde tasarımların koruma dışı tutulması

---

<sup>47</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 254

<sup>48</sup> 11. HD, 14.06.1999 tarih VE 1999/3243-5170 sayılı Dexter kararı, karar **metni** için bkz. Aslan, **Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi**, s. 181.

<sup>49</sup> Aslan, marka, patent ve tasarım hakları yönünden Türkiye'de hukuken sui generis bir tükenme rejiminin varlığının kabul edildiğini, de facto olarak ise uluslararası tükenme rejiminin uygulanmakta olduğu görüşündedir; Aslan, **Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi**, s. 222–223.

<sup>50</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 136–137; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 202.

öngörülmüştür (m. 10, f. 1)<sup>51</sup>. Bir ürünün teknik fonksiyonunun o ürünün şeklini (tasarımını) belirlemesi halinde kanun koyucu o ürünün tasarımının korunmayacağına hükme bağlamıştır. Bu düzenlemenin amacı ürünün işlevini yerine getirebilmesi için tek bir biçimde tasarlanmak zorunda olan ürünlerle ilgili olarak rekabet düzeninin korunmasıdır. Tasarım hukukuyla tasarımcıya alternatif sunmayan ürün tasarımlarının korunmayacağına hükme bağlanmıştır. Kaldı ki herkesin aynı biçimde yapmak zorunda olacağı bir tasarım için tasarım hukuku bakımından da herhangi bir yaratıcı faaliyetten de bahsedilemeyecektir. Bu şekilde yapılan bir tasarım için şartları varsa ancak patent veya faydalı model koruması imkânından söz edilebilecektir<sup>52</sup>.

Tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürüne mekanik olarak monte edebilmek veya bağlayabilmek için ancak zorunlu biçim ve boyutlarda üretilmesi gereken yedek parça tasarımları da koruma kapsamı dışında bırakılmıştır (m 10,f.1). İşlevsel zorunluluk arz eden (*must fit*) parça tasarımları olarak da nitelenen yedek parça tasarımları ile rekabet piyasası düzeninin bozulmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Topluluk Tüzük Taslağı'nın gerekçesinde düzenlemenin amacının farklı üreticiler tarafından yapılan ürünlerin bağlantılarının korunması ve bazı ürünlerde tekelleşmenin engellenmesi olduğu belirtilmiştir<sup>53</sup>. Burada dikkat edilmesi gereken husus ancak zorunlu biçim ve boyutlarda üretilen tasarımların koruma kapsamı dışında tutulduğudur. Örneğin, bir egzozun veya fren dişlisinin sadece bu nitelikteki parçaları koruma kapsamı dışında bırakılacak diğer özellikleri ise korunabilecektir.

Koruma dışı hallerin düzenlendiği hükmün son fıkrası ile modüler sistemlere ilişkin bir istisna getirilmiştir. Buna göre farklı veya eş birimlerden oluşan modüler bir sistemde bu birimlerin birbirleriyle, sonlu veya sonsuz, çeşitli biçimlerde bağlantı

---

<sup>51</sup> EndTasKHK'da koruma dışı hallerin düzenlendiği 10. madde Topluluk Yönerge (m. 7) ve Tüzüğün'den (m. 10) uyarlanmıştır. Topluluk Hukuku düzenlemesinde görsel zorunluluk (*must match*) arz eden yedek parça tasarımları da koruma dışında bırakılmıştır. Türk hukukunda ise bu tasarımların üç yıl süreyle korunacağı öngörülmüştür (m. 22).

<sup>52</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 313–314, Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s. 18–19.

<sup>53</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 322.

kurmasını sağlayan tasarımlar koruma kapsamında yer alacaktır (m. 10, f. 3). Buna göre modüler sistemde bağlantı elemanlarının parçaları teknik fonksiyon zorunlu kılrsa bile korunacaktır<sup>54</sup>. Ancak modüler sistemdeki bağlantı elemanı haricindeki kısımların tasarımı, teknik fonksiyon gereği ise korunamayacaktır. Hükümün kapsamı sadece iç bağlantılarla, değiştirilebilir bağlantı parçalarının tasarımı içermeğtedir. Belli sektörler (özellikle Lego oyuncak sektörü) göz önüne alınarak düzenlenen hükümün sonucunda bir otomobilin bağlantı tasarımı koruma görmezken, modüler ürün niteliğinde olan bir oyuncak otomobilin bağlantı parçası koruma görebileceğdir. Bu tarz modüler ürünlerin varlığı tasarımlarının varlığına bağlı olduğu için, büyük emek harcanarak üretilen bu ürünlerin istisnanın istisnası mahiyetinde olan bir düzenleme ile koruma kapsamında tutulmasına karar verilmiştir<sup>55</sup>.

## **B. Kamu Düzeni ve Genel Ahlaka Aykırı Tasarımlar**

Kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımların koruma kapsamı dışında bırakıldığı EndTasKHK’da belirtilmiştir (m. 9). Bu tasarımların korunmama nedeni tasarımın tanımına uymamaları veya koruma şartlarına aykırı olmaları değil, gerçekleştirilen tasarımların niteliği itibariyle toplumsal anlayış ve inanışlara aykırılığdır<sup>56</sup>. Kamu düzeni ve genel ahlaka aykırılık yer ve zamana göre değişkenlik arz ettiğinden, bu kavramı tanımlayan herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Kamu düzeni ve genel ahlaka aykırılık ile kastedilen tasarımın kullanımı olmayıp bizatihi tasarımın kendisidir. Hükme aykırılık kullanım eylemiyle ilgili değildir<sup>57</sup>. Kamu düzeni ve genel ahlaka ilişkin uyuşmazlıklarda mahkeme somut

---

<sup>54</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 325.

<sup>55</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 326.

<sup>56</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 620; Odman, **Fikri Mülkiyet-Rekabet**, s. 271; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 326–327.

<sup>57</sup> “... *Faydalı model konusu sistem, orduda kullanılan 105mm’lik otobüslerin modernizasyonu ile ilgili olup, silahlar başlı başına kamu düzenine aykırı sayılamazlar... Silahların kamu düzenine aykırı bir surette kullanılmaları mümkün olduğu gibi, kendilerinden vatan savunmasında ve terörle mücadelede de yararlanılabilir... Böyle bir durumda faydalı modelin kamu düzenine aykırılığından söz edilemez.*” 11. HD, 20.11.2001, E. 2001/8870, K. 20019173 (**FMR**, C.II, S. 2/2002, S. 177181)



olayın şartlarına ve Türk toplumun anlayış ve inanışlarına göre karar verecektir. Konuyla ilgili olarak önüne gelen bir davada İngiliz Mahkemesi cinsel organların tasarım tescili talebini genel ahlaka aykırı bularak reddetmiştir<sup>58</sup>.

---

<sup>58</sup> Karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 329.

## Üçüncü Bölüm

# TASARIM HAKKINA TECAVÜZ VE TECAVÜZÜN BELİRLENMESİ

## I. GENEL OLARAK

Tecavüz kavramı kelime anlamı itibariyle hücum etme, saldırma, saldırı; başkasının hakkına el uzatma; aşma, ötesine geçme anlamlarına gelmektedir<sup>59</sup>. Fikri mülkiyet hukuku anlamında tecavüz, taşınmaz mülkiyetinden farklı olarak, maddi bir alana yapılan maddi bir davranış olarak değil, hukuki bir alana yönelik, hukuken hatalı sayılan bir davranış olarak algılanmakta ve haksız fiil olarak nitelenmektedir<sup>60</sup>. Tasarım hakkına tecavüz, tasarımdan koruma süresi ve ülkesi içinde yetkisiz olarak EndTasKHK’da sayılan biçimlerden biri ile yararlanma şeklinde tanımlanabilir<sup>61</sup>. Bu kapsamda EndTasKHK madde 48’de sayılan hallerin herhangi biriyle tasarım hakkının ihlal edilmesi tecavüzün gerçekleşmesi için yeterli olacaktır. Madde 48’de sayılan tecavüz halleri sınırlı sayıda olmakla birlikte, ancak bentlerde sayılan fiiller sınırlı sayıda değildir<sup>62</sup>.

Tasarım hakkının sağlamış olduğu yetki, sahibine tasarımla ilgili bir tekel hakkı kazandırır. Bu çerçevedeki tasarım hakkı sahibine tasarımdan serbestçe yararlanma ve başkalarının da iyiniyetli de olsalar tescilli tasarıma benzer bir tasarımı geliştirerek ondan yararlanmasını engelleme imkânını sağlar<sup>63</sup>. Bu kapsamda hem başvuru hem de tasarım hakkı hukuk ve ceza davalarıyla korunabilmektedir. Ancak korumanın kapsamına, sözleşmelerden doğan haklar ile EndTasKHK’da yer

---

<sup>59</sup>(Çevirimiçi),<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 09.08.2007.

<sup>60</sup> Kaya, Marka Hukuku, s.260–261; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 150–151; Tekinalp, **Fikri mülkiyet** s. 654; Karahan, **Fikri Mülkiyet**, s. 156; Hakan Karan, Mehmet Kılıç, **Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat**, Ankara, 2004, Turan Kitabevi, s. 454.

<sup>61</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 441.

<sup>62</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 442; Arkan, Sabih, **Marka Hukuku**, C.II, s. 214; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 655.

<sup>63</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 127.

almasına rağmen, başvuru ve tasarım üzerindeki mutlak hakla ilgisi bulunmayan kanuni haklar ve talepler girmez. Örneğin, lisans alanın bilgi verme ve ödeme yapma yükümünü düzenleyen lisans sözleşmesi hükümlerine uymaması halinde tasarım hakkı sahibi sadece BK m. 96 ve devamındaki hükümlere göre uğradığı zararın tazminini isteyebilecektir. Diğer yandan bir tasarımın tescili için gerekli olan nitelikler ile tecavüzün varlığını belirlerken ele alınan kriterler istisnai haller dışında ayniyet göstermektedir<sup>64</sup>.

Hukuk tarafından koruma altına alınmış tasarım hakkının ihlali niteliğinde olan tecavüz hallerinin tespitinde koruma kapsamının ne olduğu ise EndTasKHK'nin 11 ve 17. hükümlerine bakılmak suretiyle tespit edilecektir<sup>65</sup>. Her ne kadar tasarım hakkına tecavüz bir haksız fiil olsa da tasarım hakkına tecavüz edenin hukuka aykırı eylemleri sonlandırmasında kusurlu olup olmadığına bakılmayacaktır (m. 48). Ancak tazminat talebinde ise kusurun varlığı aranacaktır (m. 50).

EndTasKHK'nin 48. maddesinde yer verilen tecavüz halleri (gasp hariç) Patent ve Markaların korunması hakkında çıkarılan KHK'lerde de düzenlenmiştir (PatKHK m. 136, MarKHK m. 61). Ancak EndTasKHK ile diğer KHK'lar arasında sistematik açıdan bir farklılık vardır. Patent ve markanın taklit edilmesi ilgili KHK'lerde ayrı bir bentte düzenlenmişken, EndTasKHK'da ise taklit edilme yerine benzerini yapmak ifadesi, icapta bulunmak ve satmak gibi eylemlerle birlikte aynı bentte kaleme alınmıştır (m. 48/a)<sup>66</sup>. Topluluk Hukukunda ise genel olarak Topluluk patent mevzuatıyla patent hakkı sahibine tanınan hakların benzeri Topluluk tasarım mevzuatı ile tasarım hakkı sahibine de sağlanmıştır. Bununla birlikte patent hakkı

---

<sup>64</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 441.

<sup>65</sup> Suluk, haklı olarak bir olayda tecavüzün bulunup bulunmadığı (m. 48) ile tasarım hakkı kapsamının belirlenmesinin (m. 11 ve 17) ayrı maddelerde düzenlenmesini ve maddelerin birbiri ile uyumlu olmamasını eleştirmektedir; bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 445; PatKHK'daki düzenlemenin sistematik olarak benzer eksiklikler taşıdığı ve mehzaz hukuklardaki ilgili hükümlerin sistematığının tecavüz sayılan fiillerin sayıldığı kısımda hakkın kapsamına atıf yapılmak suretiyle birbiriyle uyumlu şekilde düzenlendiği ile ilgili olarak; bkz., Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 169 ve dipnot 85.

<sup>66</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 442.

sahibine tanınan buluşun dolaylı kullanımı engelleme hakkı tasarım hukukuna ilişkin düzenleme de tasarım hakkı sahibine tanımamıştır<sup>67</sup>.

Bileşik ürünün genel görünümüne bağımlı olmayan yeni ve ayırt edici nitelik taşıyan parça tasarımlarının benzerini ya da aynısını yapmak da tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Tasarımın bir bütün olarak tescil edilmesi ve koruma altına alınmış olması halinde yalnızca bir kısmının tecavüz konusu eylemlerin konusu olması mümkündür. Bu halde taklit edilen kısma ait tasarımın, ürünün önemli bir kısmını teşkil etmesi ve tasarımın taklit edilen kısmının tasarımın esaslı özelliklerinin bir parçasını oluşturması halinde tecavüzün varlığından söz edilebilecektir<sup>68</sup>.

Tasarımın tescilli olduğuna ilişkin kaydın ürün, ambalaj veya faturaya konulmamış olması, eylemin tecavüz olma niteliğini değiştirmeyecektir (EndTasKHK m. 48/III). Ancak tasarımın tescilli olduğuna ilişkin işaretler kusurun değerlendirilmesinde dikkate alınacaktır (EndTasKHK m. 48/IV). Tescilli olduğu belirtilen bir tasarımın taklit edilmesi halinde tecavüz edenin kusursuz olduğunu iddia etmesi imkânı da ortadan kaldırılmış olacaktır.

Koruma kapsamı dışında tutulan hallerde (EndTasKHK m. 9 ve 10) tasarım hakkından bahsedilemeyeceğinden, tecavüz de söz konusu olmayacaktır. Tasarım hakkının kullanımına ilişkin yetkinin sınırlandırıldığı hallerde (EndTasKHK m. 21–24) de tasarıma müdahale hukuka uygunluk arz edeceğinden tecavüz gerçekleşmeyecektir. Örneğin ticari uygulamadaki dürüstlük kuralı ile bağdaşır olmak, tasarımın normal kullanımını gereksiz şekilde tehlikeye sokmamak ve kaynak göstermek kaydı ile eğitim ve referans amaçlı çoğaltmalar tasarım hakkını ihlal etmeyecektir.

Bir tasarımın yeni ve ayırt edici olup olmadığı ile ilgili değerlendirmede tasarımın yenilik ve ayırt ediciliğini tespit için kullanılan kriterler kıyas yoluyla

---

<sup>67</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 129. Bu düzenleme tasarımlar için de benimsenmiş olsaydı hakka hem doğrudan hem de dolaylı tecavüz mümkün olacaktı.

<sup>68</sup> Suthersanen, **Design Law**, p. 47.

tecavüzün bulunup bulunmadığının tespitinde de uygulanabilecektir. Buna göre, bilgilenmiş kullanıcıya göre değerlendirme yapılması, tasarımlar arasında genel görünüm itibariyle belirgin farklılığın aranması, farklılıklardan ziyade ortak özelliklerin değerlendirilmesi, tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün göz önüne alınması ve tasarımcıya hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımların koruma kapsamı dışında tutulması, tasarımın uygulandığı ürün ve ürünün yer aldığı sektör ile tasarımın tarifnamedeki tanımı tecavüzün varlığını tespitinde yol gösterici olacak ve tecavüze ilişkin değerlendirmede de göz önünde tutulacaktır.

## II. TASARIM HAKKINA TECAVÜZ

### A. Tasarım Tescil Başvurusundan Doğan Hakka Tecavüz

EndTasKHK’da tasarım tescil başvurusu ile doğan hakkın ihlal edilmesinin de tecavüz sebebiyet vereceği düzenlenmiştir<sup>69</sup> (m. 48). Tasarım başvurusu EndTasKHK’nin 34. maddesine göre yayımlandığı takdirde<sup>70</sup>, başvuru sahibi, tasarıma vaki tecavüzlerden dolayı hukuk ve ceza davası açma yetkisi kazanacaktır. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararı ise şu şekildedir:<sup>71</sup>

---

<sup>69</sup> Bu konudaki MarKHK’nın 9. maddesi son fıkrasındaki düzenleme ise şu şekildedir:

“ Markanın sağladığı haklar, üçüncü kişilere karşı marka tescilinin yayın tarihi itibariyle hüküm ifade eder. Markanın tescili için yapılacak başvurunun yayınlanmasından sonra doğabilecek durumlarla ilgili olarak tazminat talebi yapılabilir. Ancak başvurunun yayını ile doğan haklar, tescilin yayını ile birlikte tescilli markadan doğan hakların kapsamı içinde değerlendirilir. Mahkeme, öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin olarak tescilin yayınlanmasından önce karar veremez.”

Başvurunun yayını ile doğan hakların, tescilin yayını ile birlikte tescilli markadan doğan hakların kapsamı içinde değerlendirileceğine ve mahkemenin öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin olarak tescilin yayınlanmasından önce karar veremeyeceğine ilişkin benzer bir düzenleme patentler bakımından da kabul edilmiştir. (PatKHK m. 136/son).

<sup>70</sup> Suluk, yazar tasarım başvurusu yayınlanmadığı için hükmün tescilin yayınlanması şeklinde anlaşılması gerektiği görüşündedir; bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 448,

<sup>71</sup> 11. HD, 17.6.1999, E. 3314, K. 5431. Karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 449. Yargıtay bir başka kararında başvuruya konu tasarımın taklidinin de tecavüz oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

“Davacı vekili, müvekkilinin tasarladığı ayakkabı–terlik tabanı tasarımının çelik kalıbını İtalya’da yaptırdığını, bu tasarımın tescili için TPE’ye başvurduğunu, davalının müvekkili firma ürünlerini

“...554 s. KHK'nin 1. maddesi uyarınca Endüstriyel Tasarım tescil edilmemiş ise şartların oluşması halinde TTK'nun 56. ve devamı maddeleri uygulamasının mümkün bulunmasına, ancak somut olayda davacı aynı zamanda 554 s. KHK uyarınca TPE'ye başvurduğu anlaşıldığından bu KHK'nin 12. maddesi uyarınca koruma başvuru tarihinden itibaren başlayacağından mahkeme 554 sayılı KHK'nin uygulanması doğru bulunduğundan davalı vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanması gerekmiştir.”

Maddenin devamında ise tecavüz edenin başvurudan veya kapsamından<sup>72</sup> haberdar edilmesi durumunda başvurunun yayınlanmış olmasına bakılmayacağına, tecavüz edenin kötü niyetli olduğuna mahkeme tarafından hükmolunması durumunda ise, yayımdan önce de tecavüzün varlığına karar verileceği düzenlenmiştir. MarKHK ve PatKHK'daki düzenlemelerden farklı olarak henüz yayımlanmamış bir tasarım başvurusunun, tescilden doğan bir hak varmış gibi sonuçlar doğurmasına ilişkin bu fıkra hükmü yerinde olmamıştır<sup>73</sup>. Konuya ilişkin Topluluk Hukuku düzenlemesi ise yayımlanmamış veya yayını ertelenmiş bir tasarımın, tescilsiz tasarımlar gibi sadece kopyalamaya karşı koruma göreceği şeklindedir (Topluluk Tüzüğü m. 19). Böyle bir değişikliğin Türk Hukukunda da yapılması halinde henüz yayımlanmamış bir

---

*taklit ederek üretim piyasaya sürdüğünü ileri sürerek davalı eyleminin haksız rekabet teşkil ettiğinin tespit ve men'ine, davalı tarafından üretimde kullanılan kalıp, makine ve teçhizatların imhasına, tespit sırasında belirlenen ve sonrasında üretilen ayakkabı ve terliklerin üretim ve satışının durdurulmasına, piyasadaki toplatılarak imhasına, 5 milyar lira maddi ve 5 milyar lira manevi tazminatın tespit tarihinden itibaren faiziyle birlikte davalıdan tahsiline, hükmün ilanına karar verilmesini istemiştir.*

*Davalı vekili, davanın zamanaşımına uğradığını, iddiaya göre haksız fiil İstanbul'da gerçekleştiğinden mahkemenin yetkisiz olduğunu, müvekkilinin tasarımların davacınunkilerden farklı olduğunu, davacının tasarımının özgün olmadığını, davacının TPE'deki tescil başvurusuna davalının itiraz ettiğini savunarak, davanın reddini istemiştir.*

*Mahkemece toplanan delillere ve benimsenen bilirkişi raporlarına göre, davacıya ait çelik ayakkabı-terlik taban kalıplarının davalı tarafından izinsiz olarak kullanıldığını, davalı eyleminin haksız rekabet oluşturduğu, davacının davalının piyasaya sürdüğü taklit ürünleri nedeniyle kâr kaybına uğradığı gerekçesiyle davanın kabulüne, davacının haksız rekabet teşkil eden her türlü fiilinin durdurulmasına, 4.983.161.000 TL. maddi ve 2.000.000.000 TL. manevi tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek ticari faiziyle birlikte davalıdan tahsiline, hükmün ilalına karar verilmiştir, 11. HD, 14.2.2005, E. 2004/4467, K. 2005/1152(yayımlanmamıştır).*

<sup>72</sup> Suluk, yazar bağlacın 'veya' yerine 've' olarak anlaşılması gerektiği ile ilgili eleştirisi için; bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 448.

<sup>73</sup> Suluk, **Fikri Mülkiyet**, s. 239.

tasarım, sadece taklide karşı korunarak üçüncü kişilerin hukuk güvenliği de sağlanmış olacaktır<sup>74</sup>.

Yargıtay bir başka olayda ise başvurunun bir hak sağlamadığını; korumanın tescil belgesi verildikten sonra doğacağına karar vermiştir. Bu karar EndTasKHK m. 12'ye göre koruma, başvuru tarihinden itibaren başlar hükmüne açıkça aykırıdır<sup>75</sup>.

*“Davacı vekili, müvekkilinin ürettiği eşarplarda kullandığı ve adına tescilli ‘Aker’ markasını aynı ürünlerde kullandığı gibi, müvekkilinin endüstriyel tasarım belgesi aldığı desenlerin de davalı ürünlerinde kullanıldığını ileri sürerek, haksız rekabetin önlenmesini, marka ve endüstriyel tasarım hakkına tecavüzün durdurulmasını, 500.000.000 TL maddi ve 1 milyar TL manevi tazminatın davalıdan tahsilini talep etmiştir.*

*Davalı vekili, davacı markası ile iltibas bulunmadığını, endüstriyel tasarım tescil talebinin henüz başvuru aşamasında olduğundan davacı başvurusuna itiraz edildiğini, tazminat taleplerinin yerinde olmadığını savunmuştur.*

***Mahkemece, toplanan delillere ve bilirkişi raporuna göre, davacının endüstriyel tasarım tescilleri için yapılan başvuruların davadan sonra kesinleştiği, 554 sayılı KHK’den yararlanma hakkının da kural olarak tescil belgesi verildiği tarihte doğacağı, ancak davalının davacı adına tescilli ‘Aker’ markası ile iltibas yaratan ‘Aser’ sözcüğün ürünlerinde kullanarak haksız rekabette bulunduğu, maddi tazminat isteminin BK’nun 41 ve 42. maddeleri uyarınca uygun ve yerinde olduğu gerekçesiyle, davalının ‘Aser’ markası ile eşarp üretmesinin, davacının ‘Aker’ markasına tecavüz ve haksız rekabet teşkil ettiğinin tespit ve önlenmesine, dava tarihi itibarıyla koşulları oluşmayan endüstriyel tasarım haklarına tecavüze yönelik istemin reddine, 500 milyon TL maddi, 500 milyon TL manevi tazminatın davalıdan tahsiline, ‘Aser’ marka eşarpların toplatılmasına ve imhasına hükmün ilanının karar verilmiştir.***

---

<sup>74</sup> Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı’nda da benzer bir düzenleme getirilmiştir (m. 59/2). Suluk, uygulamada başvuru sahiplerinin, başvuru yapar yapmaz rakiplerine karşı tedbir kararı aldıklarını, yani başvuru sahiplerinin kanunu kullanmak suretiyle haksız rekabet yaptıklarını belirtmektedir. Yazar, Topluluk Tüzüğü madde 19 doğrultusunda hükmün koruma kapsamının tescilli korumadan tescilsiz koruma kapsamına indirgenmesi ve sadece taklide karşı korumanın sağlanması (yani daraltılması) gerektiğini belirtmektedir, Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 448.

<sup>75</sup> 11. HD, 28.12.1999, E. 1999/9110, K. 1999/10884 (yayımlanmamıştır).

*Kararı, taraf vekilleri temyiz etmiştir.*

*Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve dava tarihinde davacının endüstriyel tasarım ile ilgili bir tescili bulunmadığı ve haksız rekabet kurallarına açıkça dayanmadığı anlaşılmalı tarafların tüm temyiz itirazlarının reddi ile kararın onanması gerekmiştir”.*

Tecavüzün başvurudan önce yapılması halinde de BK. m.41 vd. hükümleri uygulanır<sup>76</sup>. Başvuru hakkına tecavüz teşkil edecek haller EndTasKHK’da açıkça belirtilmediği için, tasarım hakkına tecavüz halleri başvuru haline de kıyas yoluyla uygulanacaktır<sup>77</sup>.

## **B. Tasarımın Tescili ile Doğan Hakka Tecavüz**

Tasarım hakkı sahibine tasarımı üzerinde münhasır haklar tanınmıştır (m. 17). Bu haklar tasarım hakkı sahibine üçüncü kişilerin hakkını ihlal edebilecek/edecek mahiyette fiillerde bulunmalarını önleme yetkisi tanımaktadır.

EndTasKHK’da yer alan tecavüz halleri PatKHK’daki (m. 136) gibi sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesiyle belirlenmiştir<sup>78</sup>. EndTasKHK’da sayılan hallerin dışındaki eylemler ise tasarım hakkına tecavüz sayılmayacaktır. Ancak, 48. maddede 5 bent halinde sayılan tecavüz halleri sınırlı sayıda belirlenmiş olmakla birlikte, bentlerde sayılan fiiller sınırlı sayıda değildir<sup>79</sup>. Sözelimi, (a) bendinde ihracat

---

<sup>76</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 657.

<sup>77</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 658.

<sup>78</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 170.

<sup>79</sup> Bu kapsamda EndTasKHK m. 48/a’daki hükmün mehası olan Topluluk Yönergesi m. 12’de sayılan tasarım hakkı sahibinin üçüncü kişileri kullanımdan men edebileceği haller sayılırken **özellikle (in particular)** ifadesi kullanılmak suretiyle tasarıma ilişkin yasaklanan yapma, icapta bulunma ve pazara sunma gibi hallerin açıkça sınırlı sayıda olmadığı belirtilmiştir. Bu açıdan tasarıma tecavüze ilişkin fiillerin sınırlayıcı olmadığına ilişkin yorum Topluluk mevzuatıyla da uyumludur. Bkz. Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 127.



sayılmamış olmakla birlikte, ihracat da tecavüz fiilini oluşturacaktır. Tasarımlara ilişkin hükümsüzlük nedenleri ise tecavüz sayılmaz<sup>80</sup>.

EndTasKHK'nin tecavüze ilişkin hükümleri genel olarak Topluluk Hukuku mevzuatıyla uyumlu şekilde hazırlanmıştır (Topluluk Yönergesi m. 12)<sup>81</sup>. Yeni hazırlanan Kanun Taslağı'nda da genel olarak EndTasKHK'da sayılan tecavüz halleri aynen muhafaza edilmiş (m. 59) fakat tecavüz fiillerine<sup>82</sup> bazı eklemeler ile EndTasKHK'da tecavüz olarak sayılan fiillerden bazıları çıkarılmıştır. Kanun Taslağı'nda aynı zamanda tasarım hakkına tecavüzün varlığı halinde cezai müeyyide gerektiren haller ayrı bir maddede (m. 60) düzenlenmiştir. EndTasKHK'ya göre tasarım hakkına tecavüz teşkil eden haller ise aşağıdaki şekildedir.

## **C. Tasarım Hakkına Tecavüz Halleri**

### **1. Tasarım Hakkı Sahibinin İzni Olmaksızın Tasarımın Kullanılması**

Tasarımın kullanım hakkı kural olarak tasarım hakkı sahibinindir. Tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın tasarımdan iktisadi amaçlarla faydalanılması ancak hak sahibinin izni ile mümkündür. Tasarımın kullanılması yolu ile tecavüz tasarım hakkına tecavüz teşkil eden ürünlerin hak sahibinin izni olmaksızın ticaret mevkiine konulması ile gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle tecavüz sayılan fiiller kişisel ihtiyaçlar dışında ticari amaçla bu ürünlerin elde bulundurulması niteliğindeki fiillerdir<sup>83</sup>.

Tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın tasarımın kullanılmasına ilişkin fiiller örnekleme yoluyla sayılarak düzenlenmiştir. Tasarım hakkına tecavüz sayılan

---

<sup>80</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 449.

<sup>81</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 127 vd. Bu kapsamda EndTasKHK m. 48/a'daki hükmün mehzazı olan Topluluk Yönergesi m. 12'de sayılan eylemleri ancak tasarım hakkı sahibi yapabilecektir.

<sup>82</sup> Özellikle 59. maddenin a ve b bentlerine tasarıma tecavüz teşkil eden fiillere çeşitli eklemeler yapılmıştır. Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı için bkz. (Çevirimiçi), [http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim\\_Kanun\\_Taslagi.pdf](http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Tasarim_Kanun_Taslagi.pdf), 03.08.2007.

<sup>83</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 271.

fiiller maddede “*Tasarımın hakkı sahibinin izni olmaksızın tasarımın aynını veya belirgin bir şekilde benzerini yapmak, üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme akdi için icapta bulunmak, kullanmak, ithal etmek ve bu amaçlarla depolama, elde bulundurmak*” olarak sayılmıştır (EnTasKHK. m. 48/a). Yeni hazırlanan Kanun Taslağı metninde ise madde; “*Tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın bu Kanun hükümlerine göre koruma kapsamındaki bir tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünü üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme yapmak için icapta bulunmak, ithal veya **ihraç etmek, ticari amaçla kullanmak** veya bu amaçlarla elde bulundurmak.*” şeklinde düzenlenmiştir (m. 59/a)<sup>84</sup>.

Kanun Taslağında kavramlar tasarım hukukuna ilişkin hakkın kapsamını daha net ifade edecek şekilde kaleme alınmıştır. Tasarımın aynını veya belirgin şekilde benzerini yapmak ve depolamak fiilleri bu çerçevede Kanun Taslağı’nda kaldırılmış, kullanmak fiili ise ticari amaçla kullanım şekline çevrilmiştir. Maddenin hemen başındaki tasarımın aynını ve benzerini ifadesi “*Kanun hükümlerine göre koruma kapsamındaki bir tasarımın kullanıldığı ve uygulandığı ürün*” ifadesi şeklinde değiştirilmiştir. EndTasKHK’da örnekleme yoluyla sayılan tecavüz fiilleri ise aşağıda tek tek ele alınacaktır.

#### **a. İzinsiz Olarak Tasarımın Aynısını veya Belirgin Şekilde Benzerini Kullanmak**

Tasarımın kullanılması kavramı geniş anlamı itibariyle tasarıma tecavüz fiillerinin hepsini kapsayan bir anlama gelmektedir<sup>85</sup>. Tasarım hakkı sahibinin izni olmadan tasarımın EndTasKHK 48/a’da örnekleme yoluyla sayılan fiillerden herhangi biri ile kullanımı halinde tecavüz gerçekleşecektir. Bu kapsamda *tasarımın aynını veya belirgin şekilde benzerini yapmak, üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme akdi için icapta bulunmak, kullanmak, ithal etmek ve bu amaçlarla depolamak, elde bulundurmak* gibi kullanımların her biri tasarım hakkına tecavüz

---

<sup>84</sup> Tasarım Hakkının Kapsamının açıklandığı EndTasKHK m. 17 ile 48 (a)’daki fiiller tam bir uyuma göstermemektedir.

<sup>85</sup> Franzosi , **Commentary to Directive**, p. 130.

oluşturacaktır. Tecavüz teşkil eden kullanım esnasında kullanımı yapanın amacının veya durumunun ne olduğu, tecavüzün oluşmasında bir önem taşımamaktadır<sup>86</sup>.

Tasarım hakkına tecavüz sayılan fiillerin düzenlendiği hüküm tasarım hakkının kapsamının belirlendiği 17. maddeden bazı farklılıklar taşımaktadır<sup>87</sup>. EndTasKHK'da 48/a maddesinde 17. maddede yer almayan *tasarımı yapmak* ve *depolamak* şeklinde farklı kavramlara yer verilmiştir. Birbirini tamamlar mahiyetteki iki maddede farklı ve ilave kavramlara yer verilmesi doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir<sup>88</sup>. Yeni hazırlanan Taslakta tasarımı yapmak ve depolamak eylemleri tecavüz sayılan fiiller arasından çıkarılmıştır. Taslak metinde iki madde arasındaki farklılık Tasarım Hakkının Kapsamına ilişkin hallerin sayıldığı 22. madde ile Tasarım Hakkına Tecavüz sayılan fiillere ilişkin 59/a maddesinin uyumlu olarak düzenlenmesi suretiyle giderilmiştir.

EndTasKHK 48/a maddesinde sayılan tecavüz fiilleri birbirinden bağımsızdır. Örneğin tecavüzün gerçekleşmesi için, taklit ürünün ticari amaçla elde bulundurulması yeterli olacak, ayrıca bu ürünün ticaretini yapmış olmak aranmayacaktır. Üretime hazırlık faaliyetleri ticari kullanım kapsamında bulunmadığı için kural olarak tasarım hakkına tecavüz teşkil etmeyecektir. Ancak üretime hazırlık faaliyetleri sonucu tasarım hakkına tecavüz tehlikesinin çok yakın hale gelmesi durumunda tasarıma tecavüz gerçekleşebilecektir. Örneğin, tasarıma tecavüz tehlikesinin çok yakın olduğunun ispatı, yakın zamanda tasarıma tecavüz edeceği iddiasında bulunulan kişinin yaptığı çizimlerin, çektiği fotoğrafların, gönderdiği teklif mektuplarının veya sergilediği modellerin açıkça tasarım hakkının

---

<sup>86</sup> Ticari amaç taşımayan şahsi kullanım tasarım hakkına tecavüz teşkil etmeyecektir (EndTasKHK m.21/b. a).

<sup>87</sup> 17. madde hükmüne göre; “*Tasarımın kullanılması hak ve yetkileri münhasıran tasarım hakkı sahibininindir. Üçüncü kişiler, tasarım hakkı sahibinin izni olmadan koruma kapsamındaki tasarlanan veya tasarımın uygulandığı bir ürünü üretemez, piyasaya sunamaz, satamaz, sözleşme yapmak için icapta bulunamaz, ithal edemez, ticari amaçla kullanamaz veya bu amaçla elde bulunduramaz.*”

<sup>88</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 450; Saraç, benzer şekilde PatKHK'da patentten doğan hakkın kapsamını düzenleyen 73. madde ile tecavüz teşkil eden fiillerin sayıldığı 136. madde arasındaki uyumsuzlukla ve EndTasKHK'dakine benzer şekilde maddeler arasında farklı kavramların kullanılmasına ilişkin eleştirisi için, bkz. Saraç, **Patentten Doğan Hak** s. 170–171.

ihlalini teşkil etmesi durumunda tecavüzden söz edilebilecektir<sup>89</sup>. Yargıtay da *tamamlanmamış bir ürünle* tescilli tasarım hakkına tecavüz edilebileceğini belirtmiştir<sup>90</sup>:

*“Davacı vekili, müvekkiline ait tescilli rotatif yem kırma makinası tasarımlarının eski elemanı olan davalı Ali ve ortağı olan diğer davalıca aynen taklit edilerek üretim yapıldığını ileri sürerek, endüstriyel tasarım hakkına tecavüzün önlenmesini, davalılara ait ürünlere el konularak müvekkiline verilmesini ve şimdilik (500.000.000) TL. tazminatın davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.*

*Davalılardan Ali Gencer vekili, davacıya ait tasarımların özgürlük taşımadığını, müvekkilince kendi bilgi ve deneyimlerine göre faaliyet yürütüldüğünü, kaldı ki **üretimi tamamlanmış bir makine bulunmadığını** savunmuştur.*

*Diğer davalı davaya cevap vermemiştir.*

*Mahkemece, delil tespit dosyalarına, tasarım tescillerine ve bilirkişi raporlarına dayanılarak, davalı tarafça üretilen elektrik motorlu ve şaftlı tip yem kırma makinelerinin **davacıya ait tescilli tasarımlara dizayn, tasarım, görünüş, biçim, montaj tekniği ve işlevsel özellikler ile renk yönünden özdeşlik derecesinde benzediği ve bu durumun haksız rekabet ve 554 sayılı HK.nun 48/a maddesi uyarınca tasarım hakkına tecavüz oluşturduğu, anılan kararnamenin 49/e maddesine göre değerinin ödenmesi kabul edilmediğinden taklit makinelere mülkiyet hakkı tanınmayacağı, tazminat iddiasının ispatlanamadığı** gerekçesiyle, davanın kısmen kabulü ile davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.*

*Kararı, davalılardan Ali Gencer vekili temyiz etmiştir.*

*Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalılardan Ali Gencer vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.”*

İzinsiz kullanım kavramına, tasarımın kullanım izni alınmaksızın, izin süresi sona ermiş veya izin talebi reddedilmiş, kısacası tasarımın izinsiz kullanımı niteliğindeki tüm haller girmektedir. EndTasKHK’da iznin alınması ile ilgili

<sup>89</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 132.

<sup>90</sup> 11. HD, 19.06.2003, E. 2003/949, K. 2003/6528 (Yayımlanmamıştır).

herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Sarih veya zımni şekillerde izin alınabilmekle birlikte, yazılı iznin varlığı taraflara iddialarını ispat hususunda kolaylık sağlayacaktır<sup>91</sup>.

## **b. Üretmek veya Yapmak**

EndTasKHK'da üretmek ve yapmak (*making*) ayrı ayrı tecavüz teşkil eden fiiller olarak sayılmışken mehzaz hukuk olan Topluluk Hukukunda bu kavramları karşılayan *making* ifadesi kullanılmıştır<sup>92</sup>. Tasarım hukuku anlamında da tasarımın üretilmesi süreci daha önceden tasarımın yapılmış olmasını yahut da üretim sürecinde yapılmasını gerektirecektir. Bu anlamda yapılmış bir tasarımın üretilmesinden veya üretilme sürecinde tasarımın yapılmasını da kapsayan birbiriyle iç içe geçmiş bir süreçten bahsedebiliriz. Genellikle tasarımın üretilmesi tasarımın yapılmasını da kapsayacaktır. EndTasKHK kapsamında üretim amacıyla olmasa dahi yalnızca tasarımın yapılması da tecavüzün gerçekleşmesi için yeterli olacaktır.

Tasarım hakkı sahibi, tasarım üzerinde inhisarî hakkının bulunması sonucunda tasarımını kendi üretebileceği (yapabileceği) gibi üretimi için başkasını da yetkilendirebilecektir. Öte yandan tasarım sahibi inhisarî hakkın doğal bir sonucu olarak bu hakka aykırı nitelikteki her türlü üretimi de engelleyebilecektir<sup>93</sup>. Tasarıma tecavüz eder mahiyetteki ürünü üretenin amacının ne olduğunun tecavüzün varlığına bir etkisi yoktur. Tasarıma üretim yoluyla tecavüzün gerçekleşmiş sayılabilmesi için tecavüzün tasarımın tamamının üretilmesi suretiyle gerçekleştirilmesine de gerek yoktur. Tasarımın genel görünümündeki esaslı unsurların üretimi tasarımı üretme anlamında tecavüze sebebiyet verecektir<sup>94</sup>. Tasarıma tecavüz eden üretici sadece tasarımı fiilen üreten değil, üretim sürecinde yer alan kişilerin tümüdür<sup>95</sup>.

---

<sup>91</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 450.

<sup>92</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 450, **iki kavramın eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtmektedir.** *Making* kavramının açıklamasıyla ilgili olarak bkz. Topluluk Yönergesi m. 12.

<sup>93</sup> EndTasKHK m. 21'de belirtilen tasarım hakkının sınırlandırıldığı durumlar maddenin istisnası mahiyetindedir.

<sup>94</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 164, patent hukukunda bir kombine buluşa tecavüzün ancak kombine buluşun parçaların tümünün kullanılması durumunda söz konusu olacağını; eğer sistemin

Tasarıma üretim yoluyla tecavüz için üretimin tamamlanmış olması gerekmez. Korunan bir tasarımı içeren taslak halindeki bir ürünle de tecavüz gerçekleşebilir. Bunun yanında henüz korunan tasarımın özelliklerini üzerinde taşımayan bir taslak çalışma, tecavüzün gerçekleşmesi için yeterli olmayacaktır<sup>96</sup>. Hukukumuzda yedek parçaların üretimi ayrı bir hukuki rejime tabi tutularak düzenlenmiştir (EndTasKHK m. 21).

### c. Piyasaya Sunmak

Tasarım hakkına piyasaya sunma yoluyla tecavüzün gerçekleşmesi için öncelikle ürünün Türkiye sınırları içinde piyasaya sunulmuş olması gerekir<sup>97</sup>. Ürünün transit olarak Türkiye'den geçirilmesi piyasaya sunma olarak kabul edilemeyeceği iddia edilmektedir<sup>98</sup>.

Tasarımın uygulandığı ürünü tasarım sahibinin izni olmaksızın hiç kimse piyasaya sunamayacaktır. Aksi halde tecavüz gerçekleşmiş olacaktır. Tasarım sahibi piyasaya sunmaya dair izni yazılı, sözlü veya zımni olarak da verebilecektir. Bu kapsamda tasarımın üretimine ilişkin izin verilmişse aksi sözleşmede öngörülmediği müddetçe tasarımın piyasaya sunulmasına da izin verildiği kabul edilecektir. Piyasaya sunma kavramı geniş yorumlanmalı, bu yolla tecavüzün gerçekleşmiş sayılması için illa ki ürünlerin satın alınmış olunması şartı aranmamalı, ürünlerin ticari amaçlı olarak kiralanması veya ödünç verilmesi halinde de tasarıma tecavüzün varlığı kabul edilmelidir.

---

diğer parçalarının üretiminin yapılacağı kuvvetle muhtemelse, kombine ürüne doğrudan tecavüzün söz konusu olabileceğini belirtmektedir.

<sup>95</sup>Yeni Taslaktaki ifade “kullanıldığı veya uygulandığı ürünü üretmek” şeklindedir.

<sup>96</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 351.

<sup>97</sup>Saraç, PatKHK düzenlemesi ile ilgili olarak satmak, dağıtmak ve herhangi bir şekilde ticaret alanına çıkarmak gibi üç farklı kavramın ‘*piyasaya sürmek*’ şeklinde tek bir kavramla daha güzel ifade edilebileceğini belirtmekte ve Alman Patent Kanunundaki düzenlemenin de bu doğrultuda olduğunu belirtmektedir; **Patentten Doğan Hak**, s. 170.

<sup>98</sup> Arkan, **Marka Hukuku**, C.II, s. 229.

#### **d. Satmak**

Tecavüz teşkil eden satış fiilinin varlığı için BK anlamında bir satış şartı aranmamaktadır. Buradaki anlamı ile satış korunan tasarım üzerindeki hâkimiyet ve yararlanma yetkisinin devrini içeren tüm sözleşmeleri kapsayacak şekilde BK'daki satışa kıyasla daha geniş yorumlanmalıdır. Aksi halde tasarım hakkına tecavüz etmek isteyenler söz konusu ürünün kiralanması veya ödünç verilmesi suretiyle hiçbir sorumluluk altına girmeden bu fiili gerçekleştirebilirler<sup>99</sup>.

Tek başına satış sözleşmesinin yapılması satmak fiili altında tecavüze sebebiyet vermezken, sözleşme akdi için icapta bulunmak fiili altında tecavüze sebebiyet verecektir<sup>100</sup>. Aynı şekilde satışın ülke içinde yapılmış olması gerekmektedir. Ülke içinde satışın gerçekleşmiş kabul edilmesi için taraflardan birinin yahut satış sözleşmesinin sonuçlarının Türkiye'de gerçekleşmesi tecavüz için yeterli olacaktır. Burada satışı yapanın gayesi de tecavüzün gerçekleşmesinde önem taşımamaktadır.

#### **e. Sözleşme Akdi İçin İcapta Bulunmak**

Borçlar Hukukunda icapta bulunmak (*offering*) için, icapta bulunulan şeyin sahibinin izni gerekmediği gibi, bu hususla ilgili bilgisi olması dahi gerekmez. Tasarım hukukunda ise genel prensibe bir istisna getirilmek suretiyle EndTasKHK'da tasarım hakkı ihlal edilerek üretilen ürün için icapta bulunulması tasarım hakkına tecavüz olarak nitelendirmiştir. Tecavüzün gerçekleşmiş olması için tasarıma tecavüz eden ürünün üretilmiş olması da gerekli değildir. Tecavüz için sadece icabın yapılmış olması da yeterli olacak ayrıca satışın tamamlanmış olması aranmayacaktır. EndTasKHK'da teklifin yapılması için herhangi bir şekil şartı

---

<sup>99</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 354.

<sup>100</sup> MarKHK ve PatKHK anlamında yalnızca sözleşme yapılmış olması tecavüzün varlığı için yeterli kabul edilmeyecektir.

öngörülmediğinden icabın yazılı veya sözlü yapılmış olması tecavüzün varlığını etkilemeyecektir<sup>101</sup>.

Marka ve patent hakkına ilişkin KHK'larda tecavüze ilişkin ortak hükümler bulunmakla birlikte bu tarz bir istisnaya diğer KHK'larda yer verilmemiştir. Hazırlanan Kanun Taslağında da sözleşme yapmak için icapta bulunmak fiili tasarıma tecavüz eylemlerinden biri olarak sayılmıştır (m. 59/a) .

#### **f. Kullanmak**

EndTasKHK'da ayrı bir kavram olarak maddede yer alan kullanım kavramı ise dar anlamda kullanılmış olup tasarımın sadece var olarak bulunması değil, fiilen tecavüz teşkil edecek biçimde kullanımı anlamına gelmektedir. Örneğin tasarımın sırf sergileme amacıyla elde bulundurulması tasarım hakkına tecavüz teşkil etmeyecektir. Buradaki kullanım kavramı 17. ve 21. madde ile uyumlu olarak ticari amaç taşımayan kullanımları kapsamayacak şekilde yorumlanmalıdır. Bileşik ürüne bağlı parça tasarımlarında ise kullanımın şekline göre değerlendirme yapılacaktır. Bileşik ürünün kullanımında parça tasarımı ürünün bütününe oranla görünümde önemli bir özellik göstermiyorsa veya ticari amaçlı olmayan bir kullanım niteliğindeyse tasarıma tecavüzden bahsedilemeyecektir<sup>102</sup>.

#### **g. İthal etmek**

İthal etmek fiili suretiyle tasarıma tecavüz edilmesi, tasarımı koruma kapsamında olan bir ürünün tasarım tescil belgesi verildiği ülke dışında bir başka ülkeden yurda getirilmesidir. Bir kişinin ticari amaçlı olmayan, özel kişisel ihtiyacı için yurda getirdiği tasarımı korunan ürüne tecavüz teşkil eden ürünü yurda girişte bulundurması veya tasarım sahibinin izniyle tasarımı korunan tescil edilmiş ürüne tecavüz eden tasarımı yurda getirmesi fiilleri tasarıma tecavüz teşkil etmeyecektir.

---

<sup>101</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, pp. 134–135.

<sup>102</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, pp. 134–135.



Bu madde kapsamında kural olarak Türkiye’de tescil edilmiş ürünler korunurken, uluslararası sözleşmeler gereği rüçhan hakkına<sup>103</sup> ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Buna göre, başka ülkelerde tescil edilmiş, ancak Türkiye’de tescil edilmemiş tasarımlar rüçhan hakkından faydalanılarak Türkiye’de tescil edilmediği sürece Türk Hukuku bakımından sağlanan korumadan faydalanamayacaktır<sup>104</sup>.

Hükümün uygulanabilmesinin bir şartı da tasarım konusu ürünle ilgili hakkın tüketilmemiş olmasıdır. Şayet tasarımı korunan ürüne ilişkin tasarım hakkı tüketilmişse, ürüne ilişkin ithalat yasağından söz edilemeyecektir. Tasarım hakkı sahibi, tasarımı korunan ürünü kendisi veya rızası ile bir başkası tarafından piyasaya sunulmasından sonra, kural olarak sonraki el değiştirmelere müdahale edemeyecektir<sup>105</sup>.

Transit geçiş halinde, tasarıma tecavüzün gerçekleşip gerçekleşmeyeceği tartışmalıdır<sup>106</sup>. Transit geçişin tasarım hakkına ithalat yoluyla tecavüz fiiline sokulması ithalat kavramının geniş yorumlanması ile mümkün olabilecektir.

#### **h. Depolamak ve Elde Bulundurmak**

Elde bulundurmak kavramı depolamayı da kapsamı içine alan bir anlama sahiptir. Topluluk Hukukunda tasarım hakkının kapsamına ilişkin Topluluk Yönergesinin 12. maddesinde yalnızca *depolama* (stocking) ifadesi kullanılmıştır. EndTasKHK’da ise tasarım hakkının kapsamına ilişkin 17. maddede daha geniş bir anlam ifade eden elde bulundurmak kavramı kullanılmakla birlikte, 48. maddede ise

---

<sup>103</sup> Rüçhan Hakkı (Öncelik Hakkı): Bir ülkede ilk başvuruyu yapan kişiye uluslararası antlaşmalara dayanılarak (PARİS ve TRIPS) başka ülkelerde de başvuruda bulunma hususunda öncelik hakkı tanınmasıdır. Kavrama ilişkin geniş açıklama için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 187 vd.

<sup>104</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 354.

<sup>105</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 194 vd.

<sup>106</sup> Topluluk Hukuku uygulamasının da transit geçiş eyleminin tecavüz oluşturduğu yönünde olduğunu belirtmektedir. Bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 354 ve dipnot 82; Karşı görüş için bkz., Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 183.

hem elde bulundurma hem de depolama ifadeleri tecavüz teşkil eden fiiller olarak sayılmıştır<sup>107</sup>.

Piyasada fikri mülkiyet hakları ihlallerinin özellikle tecavüz edecek kişiler tarafından seri halde ve çabuk gerçekleştirme gayesiyle, taklit malları stoklayıp daha sonra süratle bu stoklardan satış yaptıkları görülmesi böyle bir hükme neden ihtiyaç duyulduğunu açıklar niteliktedir. Genellikle bu şekildeki depolama veya elde bulundurma eylemi tasarım hakkına aykırı kullanımın ilk adımını oluşturmaktadır<sup>108</sup>. Maddenin temel amacı bu şekilde yapılabilecek tecavüz eylemlerini engellemektir. Bu düzenleme ile elinde çok miktarda tasarımı korunan ürün olan kimse, bu ürünleri kişisel ihtiyaç için elinde bulundurduğu gerekçesiyle sorumluluktan kurtulamayacaktır<sup>109</sup>. Elde bulundurma ile ilgili bir olayda Yargıtay, eylemin tecavüz olduğu sonucuna ulaşmıştır<sup>110</sup>:

*“...Mahkemece, iddia savunma ve toplanan kanıtlara göre; yaptırılan bilirkişi incelemesinde; şişe taşıyıcıları için davacı adına tescilli tasarımın aynı ürün için davacı tarafından kullanıldığını, her iki tasarımın birbirinin aynı olduğu, davalı her ne kadar bu tasarım kendisinin üretmediğini 3. kişiden satın aldığı savunmuş ise de; **tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın tasarımın aynı veya belirgin şekilde benzerini kullanmak ve bu amaçla elde bulundurmanın tasarım hakkına tecavüz sayılacağı**nun beyan edildiği gerekçesiyle, davanın kabulüne karar verilmiştir.”*

Bu hüküm tüketiciler tarafından tüketilmek üzere elde bulundurulma durumu dışında kalan hallerde uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle, tüketiciye ulaştırmak için ürünü elinde bulunduran kimseler (örneğin, toptancılar, perakendeciler,

---

<sup>107</sup> Saraç, PatKHK düzenlemesi ile ilgili olarak satmak, dağıtmak ve herhangi bir şekilde ticaret alanına çıkarmak gibi üç farklı kavramın ‘piyasaya sürmek’ şeklinde tek bir kavramla daha güzel ifade edilebileceğini belirtmekte ve Alman Patent Kanunundaki düzenlemenin de bu doğrultuda olduğunu belirtmektedir; **Patentten Doğan Hak**, s. 170. Paralel bir düzenlemenin EndTasKHK 17. ve 48. maddede sayılan benzer kavramlar (elde bulundurma ve depolama gibi) için gerektiği de aşikârdır. Hazırlanan Kanun Taslağında depolama ifadesi kaldırılarak, sadece ticari amaçla elde bulundurma fiili tecavüz eylemi olarak sayılmıştır (m. 59/a).

<sup>108</sup> Franzosi, **Commentary to Directive**, p. 136.

<sup>109</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 183.

<sup>110</sup> Bkz. 11. HD, 12.2.2001, E. 2000/10085, K. 2001/1027 (Yayımlanmamıştır).

tamirciler, servisçiler, yedek parçacılar, bayiler, depocular, ambalajcılar) müteceviz olarak nitelendirilebilirler<sup>111</sup>.

### **i. Diğer Haller**

Her ne kadar EndTasKHK'daki tecavüz teşkil edebilecek eylemler sınırlı sayıda olmasına karşın tasarım hakkının kullanımını teşkil edebilecek fiiller örnekleme yoluyla sayılmıştır. Örneğin, EndTasKHK'da sayılan fiillerin dışında, ihracat yoluyla da tasarım hakkına tecavüz gerçekleştirilebilir<sup>112</sup>.

Tasarım hakkına ihracat yoluyla tecavüz edilebilmesi için tasarımın piyasaya sürülmesi veya satış sözleşmesinin yapılması gerektiği ihracat fiilinin yanında bu fiillerin de tek başına tecavüze sebebiyet vereceği belirtilmektedir. Bu nedenle her halde üçüncü kişilerin tasarım hakkı sahibinin izni olmaksızın tasarım hakkını ihlal eden ürünleri ihracı tecavüzün gerçekleşmesi ile sonuçlanacaktır<sup>113</sup>.

## **2. Lisans Yoluyla Verilmiş Hakları İzinsiz Genişletmek veya Devir Etmek**

Lisans, tasarım mevzuatı kapsamında korunan bir tasarımın kullanılması konusunda üçüncü kişilerin yetkilendirilmesidir. Tasarım lisansı ile tasarım üzerindeki hak, sahibinin malvarlığında kalırken, tasarımın kullanılması hakkının bir başkasına devri söz konusudur. Lisans sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen, karma nitelik taşıyan ve lisans alana, kullanma hakkı bahşeden bir sözleşmedir<sup>114</sup>. Lisans zorunlu lisans şeklinde olabileceği gibi iradi lisans şeklinde de olabilecektir. EndTasKHK'da lisans ve lisans hakkının devri ve lisanstan doğan sorumluluğa ilişkin hükümler Kararnamenin 41 ve 42. maddelerinde düzenlenmiştir. 48. maddenin b bendinde ise tasarım belgesi sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devir

---

<sup>111</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 184.

<sup>112</sup> Yeni Kanun Taslağında tasarım hakkı kapsamına (m. 22) ilişkin madde ile tecavüze ilişkin hallerin sayıldığı maddedeki (m. 59) fiiller arasında ihracat kavramına da yer verilmiştir.

<sup>113</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 355.

<sup>114</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 644.

etmek tasarım hakkına tecavüz sayılan fiiller arasında sayılmıştır<sup>115</sup>. Bu kapsamda kural olarak tasarım mevzuatımızda PatKHK'dan farklı olarak ve MarKHK'ya benzer olarak ihtiyari lisansa yer verilirken zorunlu lisansa yer verilmemiştir<sup>116</sup>. Topluluk Hukukunda da tasarımların kural olarak zorunlu lisansa konu olmaları yasaklanmıştır. Sadece ulusal hukuklarla uyum sağlamak bağlamında temel savunma ve güvenlik gerekleri düşüncesiyle buna sınırlı olarak imkân tanınmıştır (Topluluk Tasarım Tüzüğü m. 23).

PatKHK'da kural olarak zorunlu lisans, lisans verilmesi teklifinde bulunulmamış bir patent için, patent konusu buluşun kullanılmaması, patent konularının bağımlılığının söz konusu olması veya kamu yararı hallerinden birisinin bulunması halinde söz konusu olmaktadır, (PatKHK m. 99). Bu hallerin sınırlayıcı olmadığı ise PatKHK'nin 13. maddesi hükmünden anlaşılmaktadır. Hükümle öngörülen patentin gaspı davasının açılması neticesinde patent sahibi değişecek olursa, daha önceki patent sahibi veya patent üzerinde lisans hakkı olan kimselere de muayyen şartlarla zorunlu lisans tanınması öngörülmüştür<sup>117</sup>. EndTasKHK'da zorunlu lisansa ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte "*Gaspsın Sona Erdirilmesinin Sonuçları*"nın düzenlendiği maddede PatKHK'nin 13. maddesine karşılık gelen paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. EndTasKHK'da zorunlu lisansa ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, PatKHK'dakine karşılık gelen bir düzenleme getirilmesi ile zorunlu lisansın varlığının tanındığının

---

<sup>115</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında madde (59/b) şu şekilde kaleme alınmıştır: "*Tasarım hakkı sahibi tarafından lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere izinsiz devir etmek; lisans sözleşmesinden kaynaklanan haklar saklı olmak üzere, lisans sözleşmesinin süresine, tasarımın kullanım biçimine, lisansın verildiği ürün silsilesine ve lisans alanın ürettiği ürünlerin kalitesine ilişkin herhangi bir hükmü ihlal etmek*".

<sup>116</sup> Odman, **Fikri Mülkiyet-Rekabet**, s. 274. Suluk, Zorunlu lisans müessesesinin patent hukukunda yer almasının doğal olduğunu, markalar ve tasarımlar açısından ise böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmadığını, buluşun kamu düzeni, insan sağlığı ve kamu yararı gibi alanlarla ilgili olabildiğini, aynı mülahazanın markalar ve tasarımlar için geçerli olmadığını belirtmektedir. Ürünün teknik fonksiyonunu ifa edebilmesi için sadece bir şekilde yapılan tasarım koruma görmeyeceğinden (EndTasKHK m.10), bir tasarımın kullanımında kamu yararı açısından zorunluluk olduğunun da söylenemeyeceği görüşündedir; Bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 451–452 dipnot 46.

<sup>117</sup> Kaya, **Türk Hukukunda Patent**, s. 197.

kabulü hakkaniyete uygun olacaktır<sup>118</sup>. Aksi halde önceki tasarım hakkı sahibi veya ondan lisansı alan kimseler tasarımın kullanımı için yaptıkları yatırımlar nedeniyle çok büyük kayıplara uğrayabileceklerdir<sup>119</sup>. EndTasKHK’da gaspın sona erdirilmesinin sonuçlarının düzenlediği madde metni ise şu şekilde düzenlenmiştir<sup>120</sup>:

*“ Tasarım hakkı sahipliğinin 19 uncu madde hükmüne göre değişmesi halinde, bu değişikliğin tasarım siciline kayıt edilmesi ile birlikte, üçüncü kişilerin o tasarımla ilgili lisans ve tanınan diğer hakları sona erer.*

*Sonradan gerçek tasarım hakkı sahibi olmadığı anlaşılan kişi veya onunla lisans anlaşması yapan, eğer tasarımı, bu maddenin birinci fıkrası hükmü çerçevesinde gerçek tasarım hakkı sahibinin sicile kayıt edildiği tarihten önce kullanmaya başlamışsa veya kullanma için ciddi hazırlıklara girmiş bulunuyorsa, gerçek tasarım hakkı sahibinden veya sahiplerinden inhisari olmayan bir lisans verilmesini talep eder. Bu hükme göre verilecek lisans, makul süre ve koşullar ile verilir.*

*Bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen talebin yapılması için öngörülen süre, önceden sicile tasarım hakkı sahibi olarak geçen kişi için iki ay ve lisans alan kişi için dört aydır. Bu süreler gerçek tasarım hakkı sahibinin sicile kayıt edildiğinin Enstitü tarafından ilgililere tebliğ edildiği tarihten başlar.*

*Eski tasarım hakkı sahibi veya lisans alan kullanıma başladığı veya kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı sırada kötü niyetli ise, bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları uygulanmaz.” (m. 20).*

---

<sup>118</sup> PatKHK’nin 13. maddesinde, patentin gerçek hak sahibinden başkasına verilmesi durumunda gerçek hak sahibine patentin gaspı davasını açma hakkı tanınmıştır. Bu durumda gerçek hak sahibi patentin kendisine verilmesini de dava edebilecektir. Bu davanın neticesinde davacının gerçek hak sahibi olduğu sonucuna varılacak olursa buna ilişkin kararın Patent Sicili’ne tescil edilmesi ile birlikte üçüncü şahısların, başta lisans olmak üzere patent üzerindeki tüm hakları sona erecektir. Böyle bir durumda gerçek patent sahibi olmayan kişi/kişiler iki aylık bir sürede, kullanmak amacı ile ciddi hazırlıklar yapan kişi/kişiler dört aylık bir süre içinde, gerçek patent sahibi/sahiplerinden isteğe bağlı ve inhisari olmayan bir lisans verilmesini isteyebilecektir. Gerçek patent hakkı sahibi/sahiplerinin isteğe bağlı ve inhisari olmayan bir lisans sözleşmesi yapmaması halinde talep sahibinin mahkemeye başvurma hakkı vardır. Böyle bir lisansın verilmesinde lisansın süre ve şartlarında zorunlu lisansa ilişkin hükümler geçerli olacaktır, (PatKHK. M.14). Arslan Kaya, “551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi”, *İHFM*, C, LV, 1996, s. 356–357, s. 335–367.

<sup>119</sup> Karahan, EndTasKHK’nın bu düzenlemesi ile PatKHK m. 14/II’deki düzenlemesini zorunlu lisans şeklinde nitelendirmektedir; *Fikri Mülkiyet*, s. 289; Suluk, *Tasarım Hukuku*, s. 508.

<sup>120</sup> Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Taslağı’nda devir davasının hüküm ve sonuçlarının düzenlendiği maddede hüküm aynı şekilde muhafaza edilmiştir (m. 21), AB düzenlemesi de Türk Hukuku ile aynı doğrultudadır, (Topluluk Tüzüğü m. 16).

Lisans sözleşmesi çok farklı şekillerde yapılabilecektir<sup>121</sup>. Lisans sözleşmelerinin çeşitliliğiyle paralel olarak üçüncü kişiye tanınan kullanım hakkının kapsamı da farklılaşacaktır. Bu kapsamda lisans alan, lisans sözleşmesi çerçevesinde kendisine verilen hakları genişletir veya sözleşmedeki düzenlemeye aykırı olarak lisansı üçüncü kişiye devreder ise tasarıma tecavüz etmiş sayılacaktır. Ancak, genişletme veya devrin tasarım hakkı sahibinin izni dâhilinde yapılması halinde tasarım hakkına tecavüzden söz edilemeyecektir. Tasarımın üçüncü bir kişiye herhangi bir şekilde kullanılması da lisans hakkının devri kapsamında kabul edilmektedir.

Taraflar lisans sözleşmesinin kapsamını serbestçe belirleyebileceklerdir. Bu kapsamda üretim ve satım lisansı gibi lisanslarla lisansın konusunu ve hatta kullanım şekline göre lisans sözleşmesi ile lisansın miktarını da serbestçe kararlaştırabileceklerdir. Kararlaştırılan şekle aykırı bir biçimde lisans sözleşmesinin genişletilmesi tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Örneğin, sadece üretim izni verilen lisansın kapsamına aykırı olarak satış yapılması veya miktar bakımından bin parça üretime izin verilen sayıdan daha fazla üretim yapılması da tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Aynı şekilde, ithalat veya ihracat için verilen lisansın, birbirlerinin yerine kullanılması; süre ile sınırlı olarak verilmiş lisansın, süresinin bitmiş olmasına rağmen kullanımının sürdürülmesi; kişiye veya işletmeye bağlı olarak verilmiş lisansın, verildiği kişi veya işletmeler dışında kullanılması durumlarında da tecavüz gerçekleşmiş olacaktır<sup>122</sup>.

---

<sup>121</sup> Patent lisans sözleşmelerinin; Kullanım Şekline göre (üretim lisansı), Sınırlandırılış Şekline göre (yöre, sayı veya süre ile sınırlı lisanslar), Lisans Bedelinin Saptanış Şekline göre (götürü lisansı, parça lisansı) Lisansın Doğası Hakkında İçeriğine göre (basit ve inhisari lisans olarak) Tarafların İradeleri Açısından (basit ve zorunlu lisans) şeklinde çeşitli açılardan sınıflandırılabilirliğini belirtmektedir. Saraç, **Patentten Doğan Hak** s. 187 dipnot 182.

<sup>122</sup> Hamdi Yasaman vd., **Marka Hukuku**, 2004, C. II, İstanbul, s. 1016. Yazar, lisans yoluyla verilmiş hakların izinsiz şekilde devredilmesinin esas itibarıyla akde aykırılık oluşturması nedeniyle, marka hakkına tecavüz olarak düzenlenmemesi gerektiği görüşündedir. Arkan, **Marka Hukuku**, C. II, s. 219; Kaya, aynı doğrultuda, MarKHK'nın konuya ilişkin 61/d bendi hükmünün Anayasa Mahkemesi'nin 14.5.2004 tarih ve 25462 sayılı R.G'de yayımlanan, 2.3.2004 gün ve K.2004/25–E.2002/92 sayılı kararı ile yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girmek üzere iptalinin her ne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından kanunsuz ceza ve hukuki sorumluluğun olamayacağı gerekçesiyle iptal edilmişse de yukarıdaki açıdan da hükmün iptalinin isabetli olduğunu belirtmektedir, Kaya, **Marka Hukuku**, s. 260; Yasaman/Ayoğlu ise mahkemenin kanunsuz ceza ve hukuki sorumluluğun

Lisans sözleşmesiyle tasarım hakkına tecavüz fiilinin oluşması için, lisans sözleşmesinin taraflarından birinin tasarım hakkı sahibi olması gerekir. Lisans sözleşmesinin yetkisiz bir temsilci veya hak sahibi olmayan biri tarafından yapılması halinde, tasarım hakkı sahibi bu hükme dayanamayacaktır. İkinci olarak da diğer tasarıma tecavüz fiillerinden farklı olarak lisans veren tasarım hakkı sahibi ile lisans alan arasında bir akdi ilişkinin (BK. m. 96 vd.) bulunması zorunluluğudur. Bu nedenle lisans alanın hukuki sorumluluğunun temeli akit dışı sorumluluk ile birlikte aynı zamanda akde aykırılık hükümleridir. Bu nedenle, akde aykırılığın bulunmadığının ispatı külfeti lisans alana ait olduğu kabul edilmektedir<sup>123</sup>.

Lisans sözleşmesi borçlar hukuku sözleşmesi olması nedeniyle hem borçlar hukukuna hem de tasarım hukukuna ilişkin hükümler içerecektir. Lisans sözleşmesinin izinsiz genişletilmesi niteliğinde olmayan sözleşmeye aykırılık hallerinde, tasarım hakkı sahibinin tasarım hakkına dayanarak talepte bulunması mümkün değildir. Bu ihtimalde yalnızca akde aykırılık hali bulunduğu için ancak BK. m. 96 vd. hükümlerine başvurulabilecektir. Burada EndTasKHK'nin 41. maddesinin 2. fıkrasında yer alan, "...sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlali halinde, tasarım başvurusu veya tasarım tescilinden doğan haklar, tasarımın sahibi tarafından lisans alana karşı, dava yoluyla ileri sürülebilir." hükmüne başvurulabileceği düşünülebilir. Bu fıkra hükmüne başvurunun kabulü halinde lisans sözleşmesine her aykırılık bir tecavüz eylemi olarak kabul edilebilecektir. Buna karşılık 48. maddenin b fıkrasında yer alan ve tecavüze ilişkin halleri özel olarak

---

olamayacağına ilişkin yorumunun hatalı olduğunu belirtmektedir **Marka Hukuku**, C. II, s. 1019–1020. Anayasa Mahkemesi'nin karar metni için bkz. Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1027–1037. Mahkemenin kararının incelemesi için bkz. Suluk, **Anayasaya Aykırılık**, s. 59–67.

<sup>123</sup> Tasarım hakkı sahibi lisans sözleşmesine aykırılığa ilişkin olarak dilerse BK. m. 96 vd. (lisans alan da bu hükümlere dayanabilir) hükümlerine dayanarak da talepte bulunabilecektir. Alacaklı için kural olarak borca aykırılık hükümlerine başvurmak haksız fiil hükümlerine başvurmaktan daha avantajlı olacaktır. Özellikle, kusuru ispat yükünden kurtulmak (BK m. 96), daha uzun zamanaşımı süresine tabi olmak (BK. m. 125), ifa yardımcısından dolayı borçluyu kusursuz sorumlu tutabilmek (BK. m. 100) şeklindeki hükümler avantajlı hükümlere örnek olarak gösterilebilir; Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 38. Tasarım hakkına tecavüz özel olarak düzenlemiş haksız fiil niteliğinde bir eylem olmakla birlikte, lisans sözleşmesinin genişletilmesi veya devir edilmesine ilişkin sözleşmeye aykırılık halinin de hatalı bir şekilde tecavüz teşkil eden haller arasında düzenlenmesi isabetli olmamıştır. Tasarım hakkı sahibi lisans sözleşmesinin izinsiz genişletilmesi ve devredilmesi durumlarında, hal ve şartlara göre kendisi için avantajlı olan EndTasKHK hükümlerine veya BK. 96 hükümlerine başvurulabilecektir; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 452; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 656.

düzenleyen hüküm 41. maddedeki gibi geniş değildir. Bu çelişkinin giderilmesi gerektiği doktrinde belirtilmektedir<sup>124</sup>. Yeni hazırlanan Kanun Taslağında bu çelişki giderilmiştir<sup>125</sup>. Mevcut düzenleme nedeniyle, lisans genişletme niteliğinde olmayan lisans bedelini ödeme zamanına ve biçimine ilişkin aykırılıklar tasarım hakkının sahibi tarafından 48. maddeye olmasa da 41. maddeye dayanarak dava edebileceği iddia edilmektedir<sup>126</sup>. Tasarım hakkına tecavüze ilişkin 48/a madde hükmü dışındaki hallerdeki lisans sözleşmesi uyuşmazlıklarına BK. m. 96 vd. maddelerinin uygulanması ve EndTasKHK hükümlerinin bu doğrultuda dar yorumlanması isabetli olacaktır.

Lisansın genişletilmesi halleri; lisansın yer itibariyle genişletilmesi, konu itibariyle genişletilmesi, kullanım tarzı bakımından genişletilmesi, başka bir tasarımla kullanım yoluyla genişletilmesi, tasarımların korunmasına yönelik hükümlerin ihlali suretiyle genişletilmesi şeklinde sınıflandırılabilir<sup>127</sup>.

#### **a. Lisans Sözleşmesinin Genişletilmesi Halleri**

a) Yer İtibariyle Lisans Sözleşmesinin Genişletilmesi: Sözleşmeyle lisansın sadece Ortadoğu, İstanbul, Marmara veya Fatih bölgesi gibi belirli bir bölge için verilmesi halinde, lisansın yer itibariyle genişletilmesi durumu ortaya çıkabilecektir. Lisansın herhangi bir bölge sınırlaması yoksa lisans alan milli sınırlar içerisinde fikri mülkiyet hakkının kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilir. Hakkın tükenmesi ilkesi gereği lisans alanın, belli bir bölge için verilen lisansın

---

<sup>124</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 453. Benzer bir çelişki Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce MarKHK'nın tecavüze ilişkin hükümleri (61/d) ile sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlali halinde tescilli markadan doğan hakların lisans alan tarafından dava edilebileceğinin hükme bağlandığı (21/IX) maddeleri arasında da mevcuttu. Arkan, **Marka Hukuku**, C. II, 219; Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C II, s. 1015.

<sup>125</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağı'nda *lisans* başlıklı maddenin 52/4 fıkrasıyla lisans hakkının izinsiz genişletilmesine veya bu hakların üçüncü kişilere devredilmesine ilişkin hükümler birbiri ile uyumlu olarak kaleme alınmıştır (m.59/1.b). Maddenin yeni haline göre lisans sözleşmesinin izinsiz genişletilmesinden veya bu hakların üçüncü kişilere devrinin dışında kalan borçlar hukuku ilişkisine ait haller BK. 96 vd. hükümleri uyarınca çözümlenecektir.

<sup>126</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 646–647.

<sup>127</sup> Bu konuda geniş açıklama için bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 459; Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C II, s. 1017–1018.



yararlanarak bu bölge içinde tasarım hakkı konusu ürünleri piyasaya sunmasıyla tasarım hakkı sahibinin hakkı tüm Türkiye’de tükenir (EndTasKHK m. 24). Bu nedenle bölgesel lisans uygulamada çok önem taşımayacaktır. Zira lisans alanın müşterisi, satın aldığı malları bu bölge dışında kendi müşterilerine satabilecektir<sup>128</sup>. Lisans alan tarafından belirlenen bölgenin dışına çıkılarak lisansın kullanılması halindeki durumlarda ise tecavüz meydana gelecektir.

b) Konu İtibariyle Genişletme (Ürün Yönünden Genişletme): Tasarımın sadece belli bir ya da birkaç üründe kullanılması sözleşme ile kararlaştırılmış ise tasarımın sözleşmenin dışında kalan ürünlerde de kullanılması tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Örneğin bir kumaş deseninin sadece bayan kıyafetlerinde kullanılacağı lisans sözleşmesinde kararlaştırılmışken, tasarımdaki desenin çocuk ve erkek kıyafetlerinde de kullanımı tecavüze sebebiyet verecektir.

c) Kullanım Tarzı Bakımından Genişletme: Lisans sözleşmesinde tasarımın kullanım tarzının belirlenmiş olması halinde buna uyulmaması tecavüze sebebiyet verecektir. Tasarımın tescil edildiği şekilden farklılaştırılarak kullanılması da bu kapsamda ele alınabilecektir. Örneğin, tasarımın uygulandığı ürünün belirli sayıda veya miktarda üretilmesi öngörülmüşse, bu kurala uyulmaması yahut gömlek üzerindeki desenin üzerine eklemeler yapılması suretiyle farklılaştırılması halinde de bu başlık altındaki tecavüz gerçekleşmiş olacaktır.

d) Lisansa Konu Tasarımın Başka Bir Tasarımla Kullanımı: Lisansa konu tasarımın yalnız başına kullanılması öngörülmüşken bir başka ürün tasarımı ile veya birleşik ürünün bir parçası olarak başka bir tasarıma eklenmek suretiyle kullanımı halinde de tecavüz eylemi gerçekleşecektir.

e) Tasarımların Kalitesini Korumaya Yönelik Hükümlerin İhlali: Tasarımların uygulandığı ürünlerin düşük kalitede üretim yapılmak suretiyle piyasadaki itibarlarının düşürülmesi halinde de tecavüz gerçekleşmiş sayılacaktır.

---

<sup>128</sup> Karahan, **Fikri Mülkiyet**, s. 287.

## **b. Lisansın İzinsiz Devri**

Lisans sözleşmesine aykırı olarak tasarımın bir üçüncü kişiye devri de tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Burada lisansın devri kavramı sözleşmeyle bu hakkın bir üçüncü kişiye devri şeklinin yanında fiili olarak devir sayılabilecek kiralama ve ödünç verme gibi kullanım durumlarını da kapsayacak biçimde geniş yorumlanmalıdır<sup>129</sup>.

## **3. Tecavüz Fiiline İştirak, Yardım, Bunları Teşvik veya Kolaylaştırmak**

EndTasKHK m.48/(a) ve (b) bentleri ile öngörülen tasarımın kullanımı ve lisans sözleşmesine aykırı fiillere iştirak veya yardım etmek ya da bu fiilleri teşvik etmek ya da hangi şekil ve şartlarda olursa olsun bu fiillerin yapılmasını kolaylaştırmak da tasarım hakkına tecavüz olarak sayılmıştır<sup>130</sup>. Tecavüze iştirak tecavüz fiilinin birlikte işlenmesini belirtmektedir. Bu kapsamda tecavüzün oluşmasında yer alan işçilerin de tecavüzdən sorumlu tutulabileceği doktrinde tartışmalıdır<sup>131</sup>.

Hüküm, haksız fiilden doğan zararlardan birden fazla kişinin sorumlu olmasını düzenleyen BK. 50 hükmüne paralel olarak düzenlenmiştir<sup>132</sup>. Bu hüküm ile tecavüzü işleyen asli failin yanında tasarıma tecavüz edilerek üretilen ürünü

---

<sup>129</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 460; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 452–453.

<sup>130</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında lisans sözleşmesinin genişletilmesine ve devrine ilişkin madde hatalı olarak muhafaza edilmiştir (m. 59/1. c).

<sup>131</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 454. Yazar, EndTasKHK'nın amacı göz önünde tutulduğunda bu sonuca varılması gerektiğini, aksi yönde işçilerin fiillerinin tecavüze değil iş sözleşmesi ile kendilerine yüklenen borcun ifasına yöneldiği görüşünün kabulünün istisna akdi için de geçerli kabul edilmesini gerekli kılacağını, bunun da tasarım hukuku korumasının işlevsiz kılınması sonucunu doğuracağını belirtmektedir. Karşı görüş, Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 460. Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1020.

<sup>132</sup> Arkan, **Marka Hukuku**, C. II, s. 221; Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1020; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 274.

deposunda saklayan, taşıyan veya dağıtımına yardımcı olan kişiler de sorumlu tutulacaktır<sup>133</sup>.

Kanun koyucunun “... hangi şekil ve şartlarda olursa olsun bu fiillerin yapılmasını kolaylaştırmak” ifadesinden kastının, hak sahibinin hakkını sıkı bir biçimde güvence altına almak olduğu söylenebilecektir. Maddede kullanılan iştirak, yardım ve teşvik kelimeleri maddenin amacına uygun biçimde başta ceza hukuku olmak üzere diğer hukuk dallarındaki anlamlarından ve kullanımlarından daha geniş bir yoruma tabi tutulmalıdır<sup>134</sup>. Bu kapsamda tecavüz fiiline iştirak, yardım, teşvik ve kolaylaştırma hallerinde bu fiilleri işleyen, asıl tecavüz edenin işlediği fiilin tecavüz olduğunu bilmeleri veya bilebilecek durumda bulunmaları aranmayacaktır. Kısacası burada asıl tecavüz edenin yanında tecavüz ediyor sayılmak için kusur aranmamıştır<sup>135</sup>. Tazminat talep edilebilmesi için kusurun varlığı aranmaktadır. Bunların yanında ceza hukukundaki kusursuz ceza olmaz ilkesi de tasarım hakkına tecavüz nedeniyle oluşacak suç fiillerinin tespitinde uygulanacaktır.

EndTasKHK'nin 48. maddesinde sayılan tecavüz halleri sınırlı sayıda sayılmıştır. Bu nedenle 48. maddenin (c) bendinde sayılan tecavüz halleri de aynı maddenin (a) ve (b) bentlerindeki fiillere ilişkin olarak tecavüze sebebiyet verecektir. Aynı maddenin (d) bendinde yer alan tasarıma tecavüz edilerek üretilen ürünü elinde bulunduran kişiyi, ürünü nereden aldığını bildirmekten kaçınmaya yönlendirmek tecavüz kapsamına girmeyecektir<sup>136</sup>. Fakat hüküm tecavüz fiili işlendikten sonra tecavüze ilişkin kanıtların ortaya çıkmasına engel olan kişiyi de kapsadığı bentteki

---

<sup>133</sup> “... Markasını taşıyan taklit ürünlerin depoda saklanması ve işyerinde satışa sunulması marka hakkına tecavüz oluşturur” (11. HD, 23.02.2004, E.03/7146, K.04/1610) karar metni için bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 275.

<sup>134</sup> Hükümün ceza hukuku sahasındaki EndTasKHK madde 48/A maddesinin (c) bendinde yer alan 48. maddedeki tecavüz fiillerini işleyenlerin cezalandırılacağına ilişkin uygulanmasında ceza hukuku ilke ve kurallarına göre yargılama yapılacaktır.

<sup>135</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 455; Karşı görüş, Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 165–166.

<sup>136</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 452.

“...hangi şekil ve şartlarda olursa olsun bu fiillerin yapılmasını kolaylaştırmak” şeklindeki ifadeden anlaşılmaktadır<sup>137</sup>.

#### 4. Tecavüz Teşkil Eden Ürünün Kaynağını Bildirmekten Kaçınmak

Tecavüzün tamamen durdurulmasını ve tasarım hukuku korumasının etkinliğinin sağlanması için kanun koyucu tasarım hukuku mevzuatı kapsamında korunan tasarımın uygulandığı ürünün nereden alındığını ve nasıl sağlandığını bildirmekten kaçınmanın da tasarım hakkına tecavüz teşkil edeceğini belirtmiştir (m. 48/d)<sup>138</sup>. Hüküm esas itibarıyla taklit malları elde bulundurmayı tecavüz sayan hükmün genişletilmiş halidir<sup>139</sup>.

Hüküm ile amaçlanan tecavüzün kaynağının ortaya çıkarılmasıdır. Bu nedenle bir kimsenin kişisel ihtiyacı dışında koruma kapsamındaki bir tasarımı ticari amaçla elinde bulundurması EndTasKHK’da tecavüz teşkil eden fiillerden biri olarak nitelendirilmiştir. Ancak fikri haklara ilişkin ihlallerde, tecavüz eden ürünlerin önce stoklandığı sonrasında ise pazarlandığı göz önüne alınırsa, elinde bulunduran kişinin tecavüz nedeniyle sorumlu tutulması esas itibarıyla tecavüzün durdurulması için yeterli olmamaktadır. Tecavüzün kaynağı belirlenemediği müddetçe, taklit üretim sürdürülmekte ve başka kişiler tarafından da farklı biçimlerde tecavüz eylemi gerçekleştirilebilmektedir. Bu nedenle, tecavüzün tam ve nihai olarak sonlandırılabilmesi için tecavüzün kaynağına inilmesi ve tecavüze temel olan işlemin (özellikle üretim veya ithalatın) önlenmesi şarttır. Bunun yapılabilmesinin yollarından biri tecavüze aracı olan kişilerin (pazarlayanlar, depolayanlar, taşıyanlar gibi) asıl müteccavizleri, yani üreticileri bildirmelidir<sup>140</sup>.

---

<sup>137</sup> Arkan, C. II, **Marka Hukuku**, s. 221.

<sup>138</sup> Yeni Hazırlanan Kanun Taslağında ise hüküm şu şekilde yer almaktadır: “**Ticari olmayan bir amaçla olsa dahi**, kendisinde bulunan ve haksız olarak üretilen veya ticaret alanına çıkarılan ürünün nereden alındığını veya nasıl sağlandığını bildirmekten kaçınmak.” (m. 59/1, ç).

<sup>139</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 191.

<sup>140</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 191.

Hükmün uygulanabilmesinin iki şartı vardır. Birincisi, kişinin elinde bulunan tasarımın uygulandığı ürünün tasarım hukuku koruması altındaki bir başka ürünün tasarımına tecavüz ediyor olması gerekmektedir. İkinci şart ise tasarım hakkına tecavüz edilerek üretilmiş bulunan ürünün nereden temin edildiği ile ilgili açıklamaya davet edinilmiş olunmasıdır. Tasarım hakkına tecavüz eden ürünü elinde bulunduran bu ürünü nereden aldığı konusunda bilgi vermeye davet edilmeli ki, bilgi vermekten kaçınma suretiyle tasarım hakkına tecavüz gerçekleşebilsin. Yapılacak davet herhangi bir şekilde bağlanmadığı gibi mahkeme kanalıyla veya tasarım hakkı sahibi tarafından da yapılabilecektir. Davetin noter aracılığıyla veya yazılı yapılması ispat kolaylığı sağlayacaktır.

Hükmün kapsamına ürünü ticari amaçla elinde bulunduranların girdikleri konusunda herhangi bir tereddüt yoktur. Bunun yanında tüketicilerin yani tasarım hukuku koruması altında olan ürünü kişisel ihtiyaçları için elinde bulunduran kimselerin hükmün kapsamına girip girmedikleri ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre hüküm ancak ticari amaçla tasarımın uygulandığı ürüne zilyet olanlara uygulanabilecektir. Kişisel gereksinim nedeniyle tasarım hakkına tecavüz eden ürünü elinde bulunduran tüketiciler bent kapsamına girmeyecektir<sup>141</sup>. Diğer bir görüşe göre, tasarım hakkı kapsamında korunan tasarımın uygulandığı ürünü tüketici sıfatıyla dahi elinde bulunduranlara hüküm uygulanmalıdır. EndTasKHK'ya göre tecavüz eden ürünün ticari amaçla elde bulundurması zaten tecavüz teşkil eden bir eylemdir ve bu kişiler bu nedenle zaten sorumlu tutulabilmektedir. Bu nedenle kanun koyucunun elde bulunan ürünün nereden alındığını da tecavüz sayması gereksiz olacaktır. Hükmün anlamlı ve fikri haklar korumasındaki etkinliğin sağlanması için ticari amaçla elde bulundurmaya da kapsar biçimde anlaşılması yerinde olacaktır<sup>142</sup>.

---

<sup>141</sup> Arkan, **Marka Hukuku**, C. II, s. 221, Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C.II, s. 1021.

<sup>142</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 191; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 456; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 276. Yeni hazırlanan Kanun Taslağında da ticari olmayan amaçla elde bulundurmaların tecavüz teşkil edeceği maddede açıkça belirtilmiştir.

## 5. Gasp

554 sayılı EndTasKHK'nin 19/I. maddesi hükmü ile tasarım hakkı, 13/I bağlamında tasarım hakkı sahibi dışında biri adına tescil edilmiş ise, *gerçek hak sahibi* olduğunu iddia eden kişinin, tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla, tasarım hakkı sahipliğinin kendisine devir edilmesini talep ve dava edebileceğini öngörmektedir<sup>143</sup>.

Gasp halinde, gerçek hak sahibi, gasp edilen tasarım hakkının kendisine ait olduğunu ileri sürebilmektedir. Birden çok kişinin bir tasarıma müştereken sahip olmalarına rağmen, bunlardan birisinin ya da birkaçının kendi adlarına tasarımı tescil ettirmeleri halinde ise kısmi gasptan söz edilebilecektir. Gasp halinde gerçek tasarım hakkı sahibi EndTasKHK'da öngörülen sürelerle uyarak tasarımdan doğan hak ve talepler yanında tasarımın devrini de isteyebilir (EndTasKHK m. 43). Aynı zamanda tasarım hakkı sahibi tasarımın hükümsüzlüğünü de talep edebilecektir. Yargıtay uygulaması da gerçek hak sahibinin talebi üzerine davalı adına kayıtlı bulunan tescilin hükümsüzlüğüne karar verilmesinin yanında, talep halinde gerçek hak sahibi lehine tescilin yapılması gerektiği doğrultusundadır<sup>144</sup>.

*“... Dava, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki KHK'na dayalı haksız rekabetin tespit ve önlenmesi, maddi/manevi tazminat ile, gerçek hak sahibi olan davacının tasarımını kendi adına tescil ettirmiş olan davalının tasarımın hükümsüzlüğü ile davacı adına tasarım siciline kayıt istemine ilişkindir. Davacının diğer talepleri reddedilerek sadece davalı tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmiştir.*

***551 ve 554 sayılı KHK'larda patent ve tasarımlar bakımından “gerçek hak sahipliği kabul edilmiştir. Tescil, adına kayıtlı kişi lehine sadece bir karine oluşturur. Bu karinenin aksi ispat edilebilir. Zira, TPE başvuru sahibinin beyanına göre işlem yapar ve hak sahibini resen araştırmaya yetkili değildir. Topluluk Tüzüğü'nün 15. maddesinden***

<sup>143</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağında ‘gasp’a ilişkin maddeye karşılık gelen tecavüze ilişkin ifade;“Gerçekte tasarım hakkı sahip olmadığı halde başkasına ait bir tasarımı başvuru konusu yapmak ve değiştirmek” şeklinde kaleme alınmıştır.

<sup>144</sup> 11. HD, 14.04.2005, E. 2005/3752, K. 2005/3681. Ayrıca bkz. FMHD, C. I, S. 1/2005–2006, s. 161–162.

*mülhem 554 sayılı KHK.nun 19/1. maddesine göre, gerçek tasarım sahibi dışında biri tarafından başvuru yapılmış veya gerçek tasarım sahibinden başkası adına tescil edilmiş ise, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, tasarım hakkından doğan diğer hakları yanında, tasarım hakkının kendisine devir edilmesini talep ve dava edebilir. (Dr. C. Suluk “Tasarım Hukuku” Sayfa 507).*

*554 Sayılı KHK.nun 19/1. maddesi gereğince gerçek hak sahibinin talebi üzerine aynı maddenin son fıkrası gereğince üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuç doğurmak üzere tasarım siciline kayıt edilir.*

*O halde davacının, davalı adına kayıtlı tasarım tescilinin hükümsüzlüğü yanında kendi adına tescili isteminin de kabulüne karar verilmesi gerekir iken, işin Türk Patent Enstitüsü’nün görevine girdiğinden bahisle reddi doğru görülmemiş, Dairemizce de her nasılsa karar onanmış olmakla, davacılar vekilinin karar düzeltme itirazının kabulü gerekmiştir.”*

Özetle, gasp hali nedenine dayanılarak açılan tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin davalarda, hak sahibinin iddiasını ispat etmesi ve talep etmesi koşuluyla dava konusu tescilli tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilebileceği gibi, tasarım hakkı gerçek hak sahibine devir de edilebilir. Hükümsüzlük kararı geriye etkili olup tescille sağlanan tasarım koruması doğmamış sayılacaktır (EndTasKHK m. 45/I; PatKHK m.131; MarKHK m. 44). Gasp halinde gerçek tasarım hakkı sahibi, fıkroda geçen “... tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepler saklı kalmak şartıyla, ...” ifadesinden dolayı, tasarımın devrini talep etmenin yanında diğer kayıplarını da isteyebilecektir<sup>145</sup>.

Fikri mülkiyete ilişkin diğer KHK’larda gasp tecavüz sayılan haller arasında düzenlenmemiştir. EndTasKHK’da ise hükümsüzlük halleri arasında sayılan gasp, aynı zamanda tecavüz halleri arasında da yer almıştır. Kanımca hakkın gasp edilmesinin hakka tecavüz halleri arasına katılması hatalı olmuştur<sup>146</sup>. Zira gerçek hak sahibi tasarım hakkı sahibi olarak sicile kaydedilmeden hakkı koruyan davaları açamayacaktır. Hakkı gasp edilen kişi her ne kadar gerçek hak sahibi de olsa hakkını tescil ettirmediği sürece şeklen tasarım hakkı sahibi değildir.

<sup>145</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 457.

<sup>146</sup> Benzer bir değerlendirme için bkz. Odman-Boztosun, **Islahçı Hakkı**, s. 239.

### III. TECAVÜZÜN BELİRLENMESİ

#### A. Genel Olarak

EndTasKHK kapsamında tecavüzün belirlenmesinde tasarımın koruma kapsamının belirlendiği 17. madde düzenlemesi ile 48. maddede sınırlı sayıda 5 bent olarak sayılmış bulunan tecavüz halleri göz önüne alınmak suretiyle değerlendirme yapılmalıdır. 48. maddedeki tecavüz halleri sınırlı olmakla birlikte bu bentlerin her birinde sayılan tecavüz fiilleri tahdidi olarak belirtilmemiştir. Kural olarak tasarım hakkının koruma kapsamının belirlendiği 17. maddedeki fiillerden birinin gerçekleştirilmesi tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. EndTasKHK'da 17. maddede sayılan hallere ek olarak EndTasKHK'da 48. maddenin a bendinde sayılan fiiller de maddede tecavüz teşkil eden eylemler olarak sayılmıştır. Bu iki madde arasında yer alan ifade farklılığının giderilmesi gerekmektedir.

Tecavüzün tespit edilmesi ile ilgili bir tereddüt yaşanması halinde tamamen tecavüz konusuna hasredilmiş bir madde olan ve tasarım hakkı sahibine daha kapsamlı haklar sunan 48. maddeye öncelik verilerek değerlendirme yapılması yerinde olacaktır<sup>147</sup>. Örneğin 48. maddede 17. maddede sayılan fiillere ek olarak lisans kapsamının izinsiz genişletilmesi ve devredilmesi, tecavüz teşkil eden ürünleri elinde bulunduranların bunları nereden temin ettiklerini açıklamaktan kaçınmaları, gasp ve sadece tecavüz eden fiilleri işleyenler değil bunlara yardım ve teşvik edenlerin davranışlarını da tecavüz sayan dört farklı ve özel düzenlemeye sahiptir. Bu nedenle tecavüzün belirlenmesinde 17. maddeye göre hem özel hem de daha kapsamlı bir madde olan 48/a bendinin esas alınması yerinde olacaktır<sup>148</sup>.

---

<sup>147</sup> Saraç, PatKHK'daki patentten doğan hakkın kapsamının düzenlendiği 73. madde ile tecavüz hallerinin düzenlendiği 136. madde açısından yaptığı karşılaştırmada 136. maddedeki fiillerin tahdidi olduğunu ve bu maddeye öncelik verilmesi gerektiği görüşündedir. 136. maddesindeki fiillerin 73. maddeye oranla patent sahibine daha fazla koruma imkânı tanımış olduğundan tecavüzde bu maddedeki fiillerin esas alınması gerektiğini, hukuk tekniği açısından en uygun yolun ise bu iki maddeden bir tanesinin kaldırılması olduğunu belirtmektedir; **Patentten Doğan Hak**, s. 171.

<sup>148</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 171.



Tecavüzün varlığını tespit ederken yapılan incelemeyi üç kademeye ayırabiliriz. Öncelikle tasarıma tecavüz teşkil eden fiiller tespit edilecek, sonrasında ise tescilli tasarımın koruma kapsamı incelenecek ve en son olarak da tecavüz ettiği iddia edilen ürünle tescilli tasarım kıyaslanacaktır<sup>149</sup>.

Tecavüzün tespit edilmesi sırasında EndTasKHK’da tasarım hakkı kapsamının sınırlandığı haller göz önüne alınmak suretiyle değerlendirme yapılmalıdır. EndTasKHK’da kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımlar (m. 9) ve ürünün teknik fonksiyonunu ifa edebilmesi için zorunlu olan tasarımlar (m. 10) tamamen koruma dışında bırakılmıştır. Bazı hallerde ise tasarım hakkı kapsamının sınırlandırılması yoluna gidilmiştir (m. 21–24). Bunlar; Özel amaçla sınırlı kalan ve ticari amaç taşımayan fiiller, deneme amaçlı fiiller, eğitim ve referans amaçlı çoğaltmalar, yabancı deniz ve hava taşıt araçlarının geçici olarak Türkiye’de bulunduğu sırada bu araçlarda, onarım nedeniyle kullanılacak yedek parça ve aksesuarlar ile bu araçların onarım fiilidir. Ayrıca ön kullanım hakkı, hakkın tükenmesi ilkesi ve onarım amaçlı kullanım, hakkı sınırlandıran diğer fiil ve işlemlerdir<sup>150</sup>. Uyuşmazlık konusunun kapsamının bu istisnalardan birinin içinde yer alması durumunda tasarım hakkına tecavüzden söz edilemeyecektir.

Kural olarak tasarıma tecavüz halleri birbirinden bağımsız nitelikte olup birlikte takip edilebileceği gibi ayrı ayrı da takip edilebilecektir. Tasarımın uygulandığı ürünün piyasaya sürülebilmesi için ürünün mevcut olması şartı aranırken, icapta bulunmak için bu şart değildir. Bir ürünün yurt dışında satılması için Türkiye’de üretilmesi tecavüz olduğu gibi, yurt dışında üretilmiş bir ürünün Türkiye’ye getirilmesi de Türkiye’de satılması da birbirinden bağımsız tecavüz eylemleridir.

---

<sup>149</sup> Bently/ Sherman, **Intellectual Property Law**, p. 611.

<sup>150</sup> Koruma kapsamının sınırlarını teşkil eden hallerin geniş açıklaması için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 289–213; Korkut, “Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’de Korunmaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar” s. 29–37.

Bir tasarıma tecavüz edilip edilmediği yöntemi ile tasarımın yeni olup olmadığı tespiti yöntemi genel olarak benzerlik göstermektedir. Bu iki kavram arasında tecavüzün niteliğinden kaynaklanan bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Tasarımın yeniliğine ilişkin incelemede tasarımın genel görünümünün bundan önceki tasarımlardan farklı olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılırken, tecavüze ilişkin değerlendirmede ise tasarım hakkına haksız bir müdahale yapıp yapılmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle bir fiilin tecavüz olarak nitelendirilebilmesi için ticari amaçla, kazanç elde etmeye yönelik yapılmış olması aranırken, yenilik incelemesinde kamuya sunulmanın amacına ilişkin bir değerlendirme yapılmamakta tasarımın yalnızca kamuya sunulmuş olup olmadığına bakılmaktadır. Yine tecavüz eyleminde hukuka aykırılık aranırken, yenilik incelemesinde böyle bir şart aranmamaktadır<sup>151</sup>.

Tecavüzün amacına ilişkin ortaya çıkan yukarıdaki farklılıkların dışında, tecavüz testi ile yenilik ve ayırt edicilik incelemesi birbiriyle uyum gösterir<sup>152</sup>. Tecavüz ve koruma şartlarının hukuki niteliğinin farklılığı, benzer inceleme yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Her iki durumda da hukuki incelemenin yanında fiili bir durumun tespiti söz konusudur. Bu nedenle birbirine benzer nitelikteki tasarımlardan sonraki tarihli olanı ayırt edici nitelik taşımıyorsa tasarıma tecavüz gerçekleşmiş olacaktır. Aynı şekilde tecavüzün varlığı da tasarımın ayırt edici nitelikte olmadığına bir göstergesidir. Burada koruma şartlarının tespitinde kullanılan kriterlere göre değerlendirme yapılacaktır<sup>153</sup>.

Türk Hukukuna göre bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenim ile diğer bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenim arasında belirgin farklılık yoksa tecavüzün varlığına hükmedilecektir. Bu değerlendirme yapılırken Topluluk Hukukundan farklı olarak, kıyaslanan tasarımların farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık

---

<sup>151</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 458.

<sup>152</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 458 dipnot 69.

<sup>153</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 458.

verilecektir. Bu değerlendirme esnasında tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu da göz önüne alınacaktır (EndTasKHK m. 7/son).

Kıyaslanan tasarımların birbirleriyle benzer yanlarının bulunması yanında farklılıklar da içermesi mümkündür. Bu konuda tecavüzün tespitinde kriter olarak genel görünümün kıyaslanması suretiyle sonuca varılacaktır. Karşılaştırılan tasarımların genel görünümü birbirinden farklıysa ve bu farklılıkların düzeyi ayrıntılardaki küçük farklılıklardan yüksek ise tasarıma tecavüz gerçekleşmemiş sayılacaktır. Burada somut olaya göre durumun değerlendirilmesi yoluna gidilmelidir. Sektörel tasarım faaliyetinin az olduğu (*non-crowded art*) alanlarda tasarımlar arası küçük farklılıklar yeterli olmazken, sektörel tasarım faaliyetinin yoğun olduğu (*crowded art*) sahalarda ise tasarımlarda yapılan ufak değişiklikler tasarımı özgün kılabilir. Genel olarak tasarımların değerlendirilmesinde tasarımların göze çarpan (*eye-appeal*) ve dikkat çeken özelliklerindeki benzerlikler tecavüze sebebiyet verecektir. Bu değerlendirmede de önemli olan husus kıyaslanan tasarımların genel görünüm olarak benzeyip benzemediğinin tespit edilebilmesidir<sup>154</sup>.

Kural olarak bir tasarımın özgünlüğü oranında koruma kapsamı da geniş olacaktır. Tecavüzün tespiti sırasında farklılıklardan çok ortak özellikler karşılaştırılacaktır. Karşılaştırma yapılırken tasarımlar sadece yan yana konarak değil, aynı zamanda tasarımlara ayrı ayrı bakılarak da bir sonuca varılacaktır. Bunun yanında bilgilendirilmiş kullanıcı gözünden genel görünüm ve genel izlenim önemli olduğundan, incelemeye tabi tutulan tasarımın yeni ve ayırt edici nitelikleri yanında, bu özellikte olmayan diğer özellikleri de dikkate alınacaktır. Tasarımın bilgilendirilmiş kullanıcı gözündeki genel izlenimi ancak bu şekilde tespit edilebilecektir<sup>155</sup>.

EndTasKHK kapsamında bir tasarımın ancak tescil edilebilir ve tescil edilen özellikleri korunabilecektir. Bunun dışında, istisnai hallerde yeni ve ayırt edici olmayan özellikler bir araya getirilerek, korunabilir nitelikte (yeni ve ayırt edici

---

<sup>154</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 459.

<sup>155</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 460.

nitelik taşıyan) tasarım oluşturulabilecektir. Bu halde bu tasarımın özellikleri tek tek üçüncü kişiler tarafından kullanılabilirken, özelliklerin tamamının kullanımı tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. Benzer şekilde aynı tasarımın tamamına yakın unsurlarının kullanımı halinde de kullanımın şekline göre tasarıma tecavüz gerçekleşebilecektir<sup>156</sup>.

Kural olarak tasarımın uygulandığı ürün, tecavüz belirlerken dikkate alınmayacaktır<sup>157</sup>. Ancak bazı hallerde ürünün çeşidinin de dikkate alınması gerekebilecektir. Her ne kadar kural olarak tasarımın uygulandığı ürünün sınıfı, tasarımın koruma kapsamını etkilemese de bazı hallerde ürünün türü tecavüzün belirlenmesinde, dikkate alınabilecektir<sup>158</sup>.

Tescilli tasarımlar sahibine inhisarî hak sağladığı için, tecavüz eyleminin meydana gelmesinde kusur aranmayacaktır. Bu kapsamda kusursuz bir kişinin eylemi de tasarım hakkına tecavüz sayılacak ve bu eylemlerin tespiti, önlenmesi ve ortadan kaldırılması istenebilecektir. Aynı şekilde taklidin niteliği akıllı taklit (*intelligent copying*) veya açık taklit (*obvious imitation*) olması yahut tecavüz fiilinin doğrudan veya dolaylı işlenmiş bulunulması tecavüz eyleminin oluşumu açısından bir fark yaratmayacaktır<sup>159</sup>. Bu unsurların varlığı ancak tazminat talep edilmesi halinde veya ceza davası açılması durumundaki değerlendirmede göz önüne alınacaktır. EndTasKHK'ya göre tazminat talebinde kusurun varlığı aranacaktır.

## **B. Tecavüzün Tespitinde Kullanılabilecek Diğer Kriterler**

Tasarım hukukuna tecavüzün belirlenmesinde, tasarım mevzuatımıza yeni olması ve diğer fikri mülkiyet hukuku mevzuatları ile de benzerlik taşıdığı oranda, ilişkin görüş ve mahkeme kararlarından faydalanılabilmesi düşünülebilecektir. Bu

---

<sup>156</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 461.

<sup>157</sup> ALRC, Report, No: 6.14.

<sup>158</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 461.

<sup>159</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 462.

değerlendirme esnasında tasarım ve marka hukukunun farklı özellikleri de göz önüne alınmak suretiyle somut olayın şartlarına göre değerlendirme yapılmalıdır<sup>160</sup>.

Tasarım hakkına tecavüzün var olup olmadığı belirlenirken hakim öncelikle tasarım hakkına tecavüz edebilecek mahiyetteki fiilleri tespit edecek, sonrasında ise tasarım hakkının kapsamına nelerin girdiğine bakacak ve son olarak da tescilli tasarım koruması altındaki tasarımın uygulandığı ürünle tasarıma tecavüz ettiği iddia edilen ürün arasında kıyaslama yapmak suretiyle değerlendirmede bulunacaktır. Bu değerlendirmeler sırasında mahkemelerin aşağıdaki gibi yol gösterici bazı kriterlere başvurması düşünülebilecektir.

Tasarıma tecavüze ilişkin değerlendirmede ALRC aşağıdaki kriterlerin göz önüne alınabileceğini belirtmektedir<sup>161</sup>:

a. Tasarımcının Yaratıcılığına Etki Eden Ürün veya Ürün Parçasının Doğası ve Kullanım Alanı: Tasarım konusu ürün veya ürün parçası ile tasarımın kullanım alanı tasarımcının tasarımının esaslı özelliklerini oluşturmasında ve tasarımına şekil vermesinde etkili unsurlardır. Bu etkinin ne oranda olduğu somut olayda kullanılan ürün ve tasarımın bulunduğu sektör göz önüne alınmak suretiyle değerlendirilmelidir. Bu kapsamda tasarımcıya hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar korunmamaktadır.

b. Tasarımla İlgili Önceki Uygulama: Bir tasarıma tecavüzden bahsedebilmemiz için o tasarımın öncelikle yeni ve ayırt edici nitelikte olması yani EndTasKHK anlamında koruma şartlarını taşıması gerekmektedir. Bir tasarımın koruma şartlarını taşıyıp taşımadığının tespit edilebilmesi için mevcut durumun bilinmesi gerekmektedir. Türk Hukukunda yenilik incelemesi bakımından var olan tüm tasarımlar dikkate alınırken, ayırt edicilik incelemesinde ise bu incelemenin kapsamı daraltılmıştır.

---

<sup>160</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 464.

<sup>161</sup> ALRC, Report, Recommendation 55.

c. Tasarım Tescil Başvurusunda Belirtilmiş Olan Yeni ve Ayırt Edici Özellikleri Belirleme: Söz konusu kriterlere göre mahkeme tecavüze ilişkin değerlendirme yaparken tasarımın başvurusunda gösterilen yeni ve ayırt edici nitelikteki özellikleri de göz önüne almak suretiyle tasarımla ilgili bir karar verecektir. Daha sonrasında ise tasarımın yeni ve ayırt edici unsurlarını tecavüz edenin tasarımı ile kıyaslamak suretiyle tecavüze ilişkin değerlendirmesini yapacaktır. Bu kriterin uygulanması sırasında Topluluk ve Türk Hukukunda tasarımın genel izlenimine bakılarak değerlendirme yapılacağı için ancak yeni ve ayırt edici özelliklerin genel görünümüne etkileri oranında değerlendirmede esas alınabileceği unutulmamalıdır. Kriter Türk Hukukunda ancak farklılaştırılarak tescilli tasarımın genel görünümüne etkisi oranında uygulanabilecektir.

d. Tasarımların Aynı ve Benzer Unsurlarının Miktarı ve Bu Kısımların Tasarımdaki Önemi ile Parça Tasarımlarının Tasarımın Bütünündeki Yeri: Korunan tasarımın sadece bir kısmı kopyalanırsa parçanın tasarım içindeki önemine, tasarımdaki toplam parçaların sayısına göre tecavüzün var olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır.

Topluluk ve Türk Hukukunda ALRC'dekine benzer bir şekilde tecavüzün varlığını tespitiye yönelik hâkime yol gösterici ilkeler tek tek belirlenmemiştir. Bu nedenle Türk Hukukunda yenilik ve ayırt ediciliğe ilişkin ilkeler kıyas yoluyla tecavüzün tespitinde de uygulanabilecektir. Bu inceleme esnasında tecavüz ile yenilik ve ayırt ediciliğe ilişkin incelemelerin amaçlarının birbirinden farklı olduğu unutulmamalıdır. ALRC'nin belirttiği ilkelerin de Topluluk Hukuku ve Türk Hukuku bakımından uygulanması mümkün olabilecektir (Tasarım Tescil Başvurusunda Belirtilmiş Olan Yeni ve Ayırt Edici Özellikleri Belirleme'ye ilişkin ilkenin ise farklılaştırılmak suretiyle uygulanması EndTasKHK kapsamına uygun olacaktır.)<sup>162</sup>.

---

<sup>162</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 466.

## **Dördüncü Bölüm**

# **TECAVÜZ HALİNDE İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEP VE DAVALAR**

## **I. GENEL OLARAK**

Dünyada fikri mülkiyet hukuku haklarının etkin ve yeterli korunabilmesi için son zamanlarda yapılan yeni düzenlemeler ve antlaşmalara paralel olarak Türk Hukukunda da önemli gelişmeler yaşanmış ve fikri haklara ilişkin yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu değişimin tasarım hukukuna sahasına ilişkin etkileri sonucu 5 EndTasKHK ile tasarım hakkının korumasına ilişkin önemli talep ve dava mekanizmaların öngörülmüştür. Bu bölümde EndTasKHK kapsamında tasarım hakkına tecavüz halinde ileri sürülebilecek talep ve dava çeşitleri ele alınacaktır<sup>1</sup>.

EndTasKHK'nın altıncı kısmında, tecavüz halleri sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesine göre sayıldıktan sonra, tecavüz halinde suç oluşturan fiillere ilişkin ceza (m. 48/A) ve hukuk davaları (m. 49 vd.), ihtisas mahkemeleri (m. 58–59), özel hükümler başlığı altında ihtiyati tedbir (m. 63 vd.) ve gümrüklerde el koyma (m. 66) gibi konulara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Kanun koyucu tasarım hakkı sahibine geniş bir koruma imkânı tanımış ve tasarım hakkı sahibine hukuk ve ceza davası açabilme imkânı sağlamıştır. Bu bağlamda EndTasKHK'da Türk Hukukunda daha önce yer almayan itibar tazminatı, gümrükte el koyma, tecavüzü kanıtlayan belgelerin tecavüz edenden istenebilmesi gibi yeni müesseselere yer verilmiştir.

Bu çerçevede aşağıdaki bölümlerde öncelikle tasarım hakkı sahibinin talep edebileceği ihtiyati tedbirler ve çeşitleri incelenecektir. Sonrasında ise tasarım hakkı sahibinin açabileceği hukuk ve caza davaları ele alınacaktır.

---

<sup>1</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 468.

## II. İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEPLER

### A. İhtiyati Tedbirler

#### 1. Genel Olarak

İhtiyati tedbirler, esas hakkında hükme kadar taraf açısından davanın uzamasından doğan sakıncaları gidermek ve geçici hukuki korunma sağlamak için yapılan kazai tasarruflardır<sup>2</sup>. İhtiyati tedbir koruması tecavüze karşı korumanın en etkin ve en az masraflı olanıdır. Çünkü hak kaybına karşı zaman kaybetmenin önüne geçilmekte, etkili ve aktif şekilde harekete geçme sağlanabilmekte ve dava masraflarının önlenmesine de imkân tanımaktadır<sup>3</sup>. İhtiyati tedbirlerin esas olarak iki amacı bulunmaktadır: Herhangi bir eylem veya işlemde dolayı telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına engel olmak ve davaya esas teşkil edecek delillerin yok edilmesini veya bozulmasını önlemek. Bu iki amaç fikri mülkiyet haklarına ilişkin tüm ihtiyati tedbirlerde göz önüne alınmıştır.

İhtiyati tedbire ilişkin hükümler fikri haklarla ilgili olarak EndTasKHK (m. 63-64-65)'dan başka TTK (m. 63), MarKHK (m. 76 ve 77), PatKHK (m. 151-152-153), CoğİKHK (m. 34-35-36) ve FSEK (m. 77)'de de yer verilmiştir. HUMK'taki ihtiyati tedbirlere ilişkin hükümlerde ise teminat ve düzenleme amaçlı ihtiyati tedbir türlerine yer verilmiş olup ifa amaçlı ihtiyati tedbirler düzenlenmemiştir.

Kural olarak tedbir talebinde bulunan kişinin kanıtlarının, ciddi ve inandırıcı olması durumunda mahkemeler ihtiyati tedbire karar verebilecektir. EndTasKHK'da ihtiyati tedbire karar verilmesini isteyen kişiye düşen ispat yükü, marka ve patentten farklı düzenlenmiştir. Marka ve patent hakkına tecavüz halinde ihtiyati tedbir isteyebilmek için hak sahibinin, dava konusu marka veya patentin Türkiye'de kullanılmakta olduğunu veya kullanılması için önemli ve etkin çalışmalar yapıldığını ispat etmesi gerekir (PatKHK m. 151/I; MarKHK, m. 76/I). Doktrinde bu ispatın

<sup>2</sup> Deren-Yıldırım, Nevhiz, **Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler**, İstanbul, Alkım, 2002, s. 4.

<sup>3</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 220.



HUMK'daki düzenlemeye paralel olarak, kesin ispat değil izinsiz olarak kullanıldığının ve kullanılması için ciddi etkin çalışmalar yapıldığının muhtemel olduğunun ispatı şeklinde anlaşılması gerektiği belirtilmektedir<sup>4</sup>. Tasarımlar açısından ise kural olarak HUMK'un ihtiyati tedbiri düzenleyen genel hükümleri uygulanacaktır<sup>5</sup>. İhtiyati tedbirle amaçlanan, telafisi güç bir sakıncanın doğması tehlikesini bertaraf etmek olmalıdır. Bunun yanı sıra EndTasKHK ve diğer fikri mülkiyet hukukuna ilişkin KHK'larda hükmün etkinliğini temin etmek için de ihtiyati tedbir kararının istenebileceği düzenlenmiştir. Bu özelliği itibarıyla HUMK'taki teminat amaçlı ihtiyati tedbirden farklı olarak ifa amaçlı ihtiyati tedbire ilişkin özellikler gösteren ihtiyati tedbir kararın tasarım hukukunda da verilebileceği söylenebilir<sup>6</sup>.

Yeterli inceleme yapılmadan verilecek ihtiyati tedbir kararlarıyla rakipler pazarın dışına itilebilecektir<sup>7</sup>. Bu nedenle mahkemeler bu yönde karar verirken dikkatli davranmalı ve mümkün olduğunca titiz bir inceleme yapmalıdır. Hâkim uyuşmazlıklarda hızlı karar verme ile doğru karar verme arasındaki dengeyi sağlayacak şekilde hareket etmelidir. Bu açıdan mahkemelerin ihtiyati tedbir taleplerine ihtiyatla yaklaşmaları uygun görünmektedir<sup>8</sup>.

Bununla birlikte, haksız olarak alınan endüstriyel tasarım belgelerine dayalı ihtiyati kararının uygulanmasından zarar görenler bu zararlarının tazminini talep edebileceklerdir. Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı ise şu şekildedir<sup>9</sup>:

---

<sup>4</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 302; Deren–Yıldırım, **İhtiyati Tedbirler**, s. 62 vd.

<sup>5</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 475.

<sup>6</sup> Tekinalp, MarKHK'nın 76 ıncı maddesinde öngörülen halin HUMK 'daki genel ispat ölçütüne kıyasla daha hafif olduğu ve HUMK çerçevesinde ihtiyati tedbirler bakımından söz konusu olan ve Yargıtay tarafından da titizlikle uygulanan, davanın esasını çözümleyecek nitelikte tedbir kararı verilmemesine ilişkin kuralın, 77. maddede sayılan tedbir örneklerinin de açıkça işaret ettiği üzere yumuşatıldığı görüşündedir. Bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 477; Aynı yönde, Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C II, s. 12–13.

<sup>7</sup> Deren–Yıldırım, **İhtiyati Tedbirler**, s. 5.

<sup>8</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 472.

<sup>9</sup> 11. HD, 14.11.2002, E. 2002/7147, K. 2002/10373, bkz. karar metni için, Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 472.

*“Davalının sonradan kesinleşmiş ilamla iptaline karar verilerek hükümsüz kılınan endüstriyel tasarım tesciline konu 4 metrelik tenekeden çatı oluklarını üretmesinin engellenmesi sonucu zarara uğranıldığı iddiası ile açılan bu davada, davacının ihtiyati tedbir kararının uygulandığı süreye eş süreler boyunca söz konusu karardan önce ve sonraki dönemlerde yaptığı üretim ve satış ortalamalarının gerçek usulde vergi yükümlüsü olmasının zorunlu kıldığı tüm belge ve veriler üzerinde saptanıp tedbir kararının yürürlükte olduğu dönemde tedbir yasağı kapsamında olmayan 3,75 metrelik oluk üretimi yaparak aynı kazancı sağladığı yönündeki davalı savunmasının araştırılması, değinilen konularda hesap bilirkişisi ve davacı ile aynı konuda faaliyet yürüten bir zanaatkâr bilirkişiden görüş alındıktan sonra oluşacak sonuca göre davacının eylemli ve gerçek zararının belirlenerek hüküm altına alınması gerekirken, belirtilen dönemsal karşılaştırmayı içermeyen ve sadece davacının ihtiyati tedbir kararının uygulandığı süre içerisinde işyeri kapasitesinin elverebileceği üretime ilişkin varsayım dayalı kazanç hesaplaması ile yetinen bilirkişilerin eksik ve yetersiz raporu doğrultusunda hüküm kurulması doğru olmamıştır”.*

EndTasKHK kapsamında ihtiyati tedbir talebi sadece tecavüz davalarında değil, aynı zamanda başta hükümsüzlük davası olmak üzere diğer davalarda da yapılabilir<sup>10</sup>. Davacının ihtiyati tedbir talep edebilmesi için mutlaka zarar görmesi gerekmez. İhtiyati tedbir talep eden tarafın zarar tehdidi altında olması ve bunun dava konusu ile irtibat halinde olması yeterlidir<sup>11</sup>.

Fikri mülkiyet hukukunda ihtiyati tedbir talebi dava açılmadan önce yapılabileceği gibi dava ile birlikte veya dava açıldıktan sonra da istenebilecektir. Mahkeme tarafından ihtiyati tedbir talebi davadan ayrı olarak ele alınacaktır (EndTasKHK m. 60/IV).

HUMK’a göre dava açılmadan önce ihtiyati tedbir talebi, ihtiyati tedbir en az masrafla ve en hızlı nereden alınabilecekse oradaki mahkemeden istenebilecektir. EndTasKHK m. 58/I hükmü uyarınca EndTasKHK’den doğan her türlü davanın ihtisas mahkemesinde görüleceğine ilişkin hüküm uyarınca bu konuda ihtisas mahkemesi olması şartıyla davadan önce istenecek tedbirde, en az masrafla en çabuk ifa ilkesinin uygulanacağı belirtilmiştir. Burada ihtiyati tedbirin dava olmadığı geçici

<sup>10</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 301–302; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 474; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 222; Karşı görüş için, Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 478.

<sup>11</sup> Deren–Yıldırım, **İhtiyati Tedbirler**, s. 36.

önlem niteliğinde bir talep olduğu düşünülebilir. Fakat kanun koyucu fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuattan doğan uyuşmazlıkları bütün yönleriyle ihtisas mahkemelerinde ele almayı öngörmüştür<sup>12</sup>.

Ancak fikri mülkiyet hukukuna dayanmayan davalar bakımından verilecek ihtiyati tedbirlere fikri mülkiyet hukuku mevzuatı hükümleri uygulanmayacak, ilgili genel mevzuat hükümleri uygulanacaktır. Örneğin, PatKHK ve MarKHK'da, EndTasKHK'dan farklı olarak tespit davasına yer verilmemiştir. Bu nedenle patentler ve markalar bakımından tespit istemleri TK m. 58 hükmüne göre çözülecek, bu halde ihtiyati tedbir talebi de HUMK hükümlerine göre ele alınacaktır<sup>13</sup>.

Tasarım hukukundan doğan uyuşmazlıklarla ilgili olarak mahkeme öncesinde ihtiyati tedbir talep edilmesi halinde HUMK m. 103'e göre ihtiyati tedbir talebinde bulunan kişinin, ertelenmesinde tehlike bulunan veya mühim bir zarar doğuracağı anlaşılan durumu ispat etmesi gerekecektir. Buna karşılık PatKHK ve MarKHK'da, zararın veya zarar tehlikesinin ispatı yerine, söz konusu patentin veya markanın Türkiye'de kullanılıyor olduğunun veya kullanımı için önemli ve etkin çalışmalar yapıldığının ispatı aranmaktadır. Kanun koyucu patent veya markaya tecavüzün otomatikman zarar doğurduğu varsayımından hareket etmiştir<sup>14</sup>.

İhtiyati tedbir talebinde bulunan hangi tedbiri talep ettiğini açıkça belirtmelidir. Mahkemeler tedbir kararlarında tedbirin konusunun neye ilişkin olduğunu açıkça belirtmelidir. Bu hususa dikkat edilmemesi halinde tasarımı korunan ürünlerin yanında tasarımı korunmayan ürünlere de el konulması hatasına düşülebilecektir. Hâkim ihtiyati tedbir kararında talepten fazlasına hükmedemeyecektir. Hâkim tedbir kararında ölçülülük ilkesini gözeterek karar

---

<sup>12</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 474 – 475; Arkan, **Marka Hukuku**, C.II s. 259; Karşı görüş için; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 312.

<sup>13</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 475.

<sup>14</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 475.

vermelidir. Yani karşı tarafı daha az mağdur edecek başka bir tedbirle aynı amaca ulaşmak imkân dâhilindeyse, daha ağır olan tedbir tercih edilmeyecektir<sup>15</sup>.

İhtiyati tedbir halleri sınırlı sayıda olmaksızın EndTasKHK m. 64'te gösterilmiştir. KHK'nın 49. maddesinde düzenlenen haller ise yargılama sonucunda davacının netice-i talebi doğrultusunda mahkemece verilen nihai karar konuları düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre verilen kararlar, ihtiyati tedbir gibi geçici nitelikte değildir<sup>16</sup>.

Mahkeme EndTasKHK'nin 64. maddesine göre üç tür ihtiyati tedbire karar verebilir. Maddede özellikle ifadesinden başka tür ihtiyati tedbirlere de karar verilebileceği anlaşılmaktadır. EndTasKHK'da öngörülen üç tür ihtiyati tedbir aşağıda ele alınmıştır.

## **2. EndTasKHK'da Öngörülen İhtiyati Tedbir Türleri**

### **a. Tecavüz Fiilinin Durdurulması**

Mahkeme ihtiyati tedbir olarak, tasarıma tecavüz eder nitelikteki fiillerin durdurulmasına karar verebilecektir. Böyle bir kararın verilebilmesi için, tecavüzün gerçekleşmesi şart değildir. Tecavüze ilişkin ciddi hazırlık çalışmalarında bulunulması gibi gecikmesinde mühim bir zararın olabileceği durumlarda da tedbir istenebilecektir<sup>17</sup>.

Tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulmasına yönelik ihtiyati tedbir ile, tecavüz teşkil eden somut bir davranışın gerçekleşmesi veya tekrarlanması hâkim tarafından yasaklanmak suretiyle engellenmektedir. Bu çeşit ihtiyati tedbir kararı her ne kadar, aleyhinde tedbir talep edilen kimsenin hangi davranışları yapamayacağına ilişkin bir emir içerse de tecavüz sayılmayacak fiillerin ihtiyati tedbir kararında tek tek sayılması mümkün değildir. Bu nedenle ihtiyati tedbir kararının aleyhine tedbir

---

<sup>15</sup> Deren-Yıldırım, **İhtiyati Tedbirler**, s. 79.

<sup>16</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 477.

<sup>17</sup> Patent ve markalar bakımından gecikmede tehlike ve mühim bir zararın olacağını ispata gerek yoktur.

kararı alınan kimsenin hangi davranışları yapmaktan kaçınması gerektiğini somut olarak anlayabilecek şekilde kaleme alınması gerekir. Bu husus tedbir dilekçesinin netice-i talebine bakılmak suretiyle tespit edilir<sup>18</sup>.

Tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulmasına yönelik ihtiyati tedbir talebi ile tecavüz teşkil eden davranış durdurulamayabilir. Bu durumda tedbirin etkin şekilde uygulanabilip hakkı güvence altına alacağından şüphe ediliyor ise mahkemedен tecavüzün durdurulmasına yönelik bir ihtiyati tedbir kararına ilaveten ürün ve araçlara el konulması talebinde de bulunulabilecektir.

### **b. Ürün ve Araçlara El Koyma**

Mahkeme ihtiyati tedbir olarak, gerekli görürse tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulmasına yönelik ihtiyati tedbir kararı ile birlikte veyahut tek başına tasarıma tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen ürünlere ve tasarımı meydana getirirken kullanılan araçlara el konulmasına ve bunların muhafaza altına alınmasına karar verebilir. Bu kapsamda EndTasKHK (m. 49/d) hükmüne göre tasarıma tecavüz teşkil eden ürünlerin üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara el konulacağı hükme bağlanmıştır. Hâkim, tasarım hakkına tecavüz fiilinin konusunu oluşturan ürünlere, üretimini veya üretilen ürünlerin sürümünü temin eden ve ürünlerin üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara (makine, teçhizat, reklam araçları, ambalajlar, iş evrakı gibi) el konulmasına karar verebilecektir. Örneğin, korumadan yararlanan bir plastik ekmek sepetinin tasarımının taklidi yapılırken kullanılan kalıba, tecavüzde doğrudan kullanıldığı için el konulabilecektir. Ama bir logo tasarımının hazırlandığı matbaa makinelerine el konulamamalıdır<sup>19</sup>.

Tedbirin uygulanmasında malın mülkiyetinin üçüncü kişilere geçmiş olması etkili değildir. Nakliyecisi, depocu veya başka bir sıfatla zilyed olan ara tüketici konumundaki kimselere karşı da bu tedbir uygulanabilecektir. Ancak nihai

---

<sup>18</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 220.

<sup>19</sup> Suluk, **Fikri Mülkiyet**, s. 305.

tüketicinin elindeki ürün ve araçlara bu kullanım ticari bir nitelik arz etmediği için el konulamayacaktır<sup>20</sup>.

Kural olarak ihtiyati tedbire mahkeme karar verir. Mahkemenin verdiği ihtiyati tedbir kararını gümrüklerde uygulamak da mümkündür. Ancak gümrüklerde el koyma müessesesini özel bir tedbir yapan mahkeme kararına gerek olmaksızın el koyma fiilinin gümrük idaresince hak sahibinin talebi ile veya re'sen gerçekleştirilebilecek olmasıdır.

### c. Teminat Verilmesi

EndTasKHK m. 64/c ile tecavüz edenin aleyhine ihtiyati tedbir talebinde bulunulacak kişinin uğrayabileceği zararları karşılamak için mahkeme tecavüz edenin teminat vermesine karar verebilecektir<sup>21</sup>. Bu güvence sonucunda davacı dava sonundaki tazminat taleplerini güvence altına alma imkânı kazanırken, davalı ise göstereceği yeterli miktar teminatla, ürün ve araçlarına el konulmasını önleyebilecek, ticari faaliyetlerine güvenli ve kesintisiz bir biçimde devam edebilecektir. Mahkeme gerekli görürse genel hükümlere göre tedbir talep eden kişiden de teminat talep edilebilecektir (EndTasKHK m. 65).

## B. Gümrüklerde El Koyma

Gümrükte el koyma ihtiyati tedbirin özel bir şeklidir<sup>22</sup>. Taklit mallara karşı yürütülecek mücadelenin yalnız mahkemeler aracılığıyla verilmesinin yeterli görülmemesi nedeniyle uluslararası antlaşmalarla soruna çözüm bulma yoluna gidilmiştir (TRIPS m. 51)<sup>23</sup>. Türk fikri hukuk mevzuatı, Topluluk mevzuatı ve TRIPS hükümleri göz önüne alınarak kaleme alınmıştır. Gümrükte el koyma başlıklı

<sup>20</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 478; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 226.

<sup>21</sup> Karşı görüş için bkz., Arkan, **Marka Hukuku C.II**, s. 228; aynı yönde Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 479; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 229.

<sup>22</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 226.

<sup>23</sup> Sözleşmenin orijinal metni için bkz. (Çevirimiçi), [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/trips\\_e/t\\_agm4\\_e.htm#2](http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm4_e.htm#2), 01.08.2007; Türkçe çevirisi için bkz. (Çevirimiçi), <http://www.fikrimulkiyet.com/trips.pdf>, 01.08.2007.

EndTasKHK m. 66 şu şekildedir: “Aynının üretilmesi hak sahibinin yetkilerine tecavüz oluşturması nedeniyle cezayı gerektiren taklit mallara, ithalat ve ihracat sırasında hak sahibinin talebi üzerine el konulur. El koyma ile ilgili uygulama bu konuda çıkarılacak mevzuatta düzenlenir. Gümrük idarelerindeki tedbir, el koyma kararının tebliğinden itibaren on gün içinde esas hakkında ihtisas mahkemesinde dava açılmaz veya mahkemeden tedbir niteliğinde karar alınmazsa idarenin el koyma kararı ortadan kalkar”<sup>24</sup>. Bu halde eşya hakkında beyan sahibinin talepte bulunduğu gümrük rejimi hükümlerine göre işlem yapılır (Gümrük K m. 57/IV).

Bu hüküm uyarınca hak sahibinin hakkına tecavüz eden ithalat veya ihracat sırasındaki fiilin cezayı gerektiren nitelikte olması halinde gümrükte el koyma tedbirinden bahsedilebilecektir. Burada fiilin cezayı gerektirecek nitelikte olması yeterlidir. Ayrıca yargılama sonucu ceza yaptırımına tabi tutulmuş olması gerekmecektir<sup>25</sup>.

Gümrükte el koyma yaptırımında, idari tedbir kararının tebliğinden itibaren on gün içinde dava açılmasının veya mahkemeden tedbir niteliğinde karar getirilmesi halinde otomatik olarak el koyma kararının süresinin uzatılacağı belirtilmiştir<sup>26</sup>. Bu

---

<sup>24</sup> Yeni hazırlanan Kanun Taslağındaki gümrüklerde el koyma (m. 75) başlıklı hüküm ise şu şekildedir; “Üretilmesi, bu kanun hükümlerine göre hak sahibinin yetkilerine tecavüz eden malların ve bunların imalinde kullanılan vasıtaların gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması halinde bu eşyalara ve vasıtalara gümrüklerde, serbest liman ve bölgelerde el koyma ile ilgili hususlarda gümrük mevzuatı hükümleri uygulanır.”

<sup>25</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 473.

<sup>26</sup> GümY m. 109/son’da ise, isabetli olarak davanın açılması ihtiyati tedbirin uzatılabilmesi için yeterli görülmemiş ve ihtiyati tedbirin mahkemeden getirilmesi şartı öngörülmüştür. Her ne kadar mantıklı olan düzenleme Yönetmelik’te yer alıyor ise de kanuna aykırı olan söz konusu Yönetmelik hükmünün yargı makamlarınca dikkate alınmaması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C. II, s. 79. “...Taklit markalı mallara ithalat veya ihracat sırasında hak sahibinin talebi üzerine tedbir niteliğinde el konulabileceğine, ayrıca mahkemenin bu halde olayı Gümrük Kanunu hükümlerine göre değil, Markalar hukukuna ilişkin düzenlemelere göre çözümlenmesi gerektiği...” 11.HD 10.04.2001 E.01/882, K.01/3025; karar metni için bkz., Kaya, **Marka Hukuku**, s. 305. Yönetmelik metni için bkz. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21088.html>. Yeni hazırlanan Taslakta bu çelişki ihtiyati tedbirle ilgili gümrük mevzuatına atıf yapılması yoluyla giderilmiştir.

halde davalının el koyma kararına mahkemede itirazda bulunma imkânı vardır. Aynı şekilde davanın reddedilmesi üzerine de el koyma kararı ortadan kalkacaktır<sup>27</sup>.

EndTasKHK’da gümrükte el koyma tedbiri için talep şartı öngörülmüştür. Bu talebi tasarım hakkı sahibi yapabileceği gibi tasarım hakkını kullanmaya yetkili bir kişi de yapabilecektir. Gümrük Kanunu m. 57<sup>28</sup> ve Gümrük Yönetmeliği m. 106’ya göre tasarım hakkının ihlalinin açık delillerle sabit olması halinde gümrük idareleri de re’sen el koyma tedbirini uygulayabilir<sup>29</sup>.

Gümrükten el konulan eşya ile ilgili mahkeme üç türlü uygulama yapılmasına karar verebilecektir. Yetkili mahkeme eşyaların tasarım hakkına tecavüz ettiğine karar verirse, Gümrük Kanunu ve Yönetmeliğinin buna ilişkin maddeleri uyarınca masrafları eşya sahibine ait olmak üzere imhası gerçekleştirilir ( Yönetmelik m. 111). Bunun gibi mahkemenin kararı doğrultusunda ürünler hiçbir şekilde ilk hale gelmeyecek biçimde niteliği değiştirilerek eşya sahibine iade veya devlete terk edilmesine karar verilebilecektir<sup>30</sup>.

### III. AÇILABİLECEK DAVALAR

#### A. Hukuk Davaları

##### 1. Tespit Davası

Tespit davası bir hukuki ilişkinin var olup olmadığına ilişkin davalardır<sup>31</sup>. Tespit davası eda davasının öncüsü niteliğindedir. Tespit davası, henüz şartları oluşmamış eda davasında kesin delil olarak kullanılmak üzere var olan hukuki

---

<sup>27</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 482.

<sup>28</sup> 4458 sayılı Gümrük Kanunu metni için bkz. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1103.html>.

<sup>29</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 483, mevzuatlar arasındaki bu çelişkinin giderilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yeni hazırlanan Taslakta el koyma talebine ilişkin herhangi bir şart öngörülmemiştir.

<sup>30</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 226.

<sup>31</sup> Baki Kuru; Ramazan Aslan; Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 287; H.Yavuz Alangoya; Kamil Yıldırım; Nevhis Deren-Yıldırım; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 2004, s.219; Hakan Pekcantez; Oğuz Atalay; Muhammet Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 289.



ilişkinin tespiti amacıyla açılan bir davadır<sup>32</sup>. Hukuki ilişkinin derhal tespitinde bir hukuki menfaat bulunmalıdır. Böyle bir menfaatin bulunduğunu kabul etmek için, davalının davranışına bağlı veya başka bir sebeple davacının hukuki durumunu tehlikeye sokabilecek bir belirsizliğin ve güvensizliğin bulunması, tespit davası sonucu alınacak hükmün bu tehlikeyi bertaraf edebilecek olması ve bu tehlikenin daha basit bir yolla ortadan kaldırılamayacak nitelikte bulunması gereklidir<sup>33</sup>. Tespit davası HUMK'ta açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte Türk Hukukunda tespit davasının caiz olduğuna dair doktrinde görüş birliği vardır<sup>34</sup>.

EndTasKHK'da ise tespit davalarına ilişkin olarak üç çeşit düzenleme yapılmıştır. EndTasKHK'da m. 49/I,a'da *tecavüzün tespiti davası*, m. 49/I,b'de *tecavüzün mevcut olmadığına ilişkin dava* ve m. 62'de *delillerin tespiti* müessesesine yer verilmiştir.

#### **a. Delillerin Tespiti**

Kural olarak tespit davaları ile bir hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu talep edilebilir. Tespit davalarında tek başına maddi vakıaların tespiti talep edilemez<sup>35</sup>. HUMK m. 368-374'te düzenlenen ve bir tür ihtiyati tedbir olan delillerin tespiti talebi, dava açılmadan veya dava açıldıktan sonra, davanın deliller aşamasına gelmeden önceki bir dönemde delillerin toplanarak emniyet altına alınmasıdır<sup>36</sup>. Delillerin tespiti talebi ile tasarımdan doğan hakları ileri sürmeye yetkili olan kişiye, bu haklara tecavüz sayılabilecek olayların tespitini mahkemeden talep edebilmesi imkânı tanımıştır (m. 62). Tespitin yapılması talebinde bulunanın bunda hukuki yararının bulunması şarttır.

---

<sup>32</sup> Kuru; Aslan; Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s. 288–289.

<sup>33</sup> Alangoya; Yıldırım; Deren-Yıldırım; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, s. 220.

<sup>34</sup> Kuru; Aslan; Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s. 288. Alangoya; Yıldırım; Deren-Yıldırım; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, s. 220. (7. HD, 19.07.2005, 2288/2425); Aynı doğrultudaki görüş ve Yargıtay kararı metni için bkz. Pekcantez; Atalay; Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, s. 290.

<sup>35</sup> Kuru; Aslan; Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s. 325. Alangoya; Yıldırım; Deren-Yıldırım; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, s. 219. Pekcantez; Atalay; Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, s. 289.

<sup>36</sup> Bilgin, **Tasarım Hakkı**, s. 79.

22.06.2004 değişikliğinden önce maddenin kenar başlığı ‘*delillerin tespiti davası*’ iken bu değişiklikle ‘*delillerin tespiti*’ şekline çevrilmiştir. Bu değişiklikten önce doktrinde maddenin *delillerin tespiti davası* başlığına dayanılarak KHK ile getirilen düzenlemenin HUMK’daki delillerin tespiti müessesesinden farklı yeni bir dava çeşidi oluşturduğu şeklindeki görüş hâkimdi. Daha önceki düzenleme ile maddi vakıaların hukuki ilişkiden bağımsız olarak tespit davasına konu olabilmesine imkân tanınabildiği belirtilmekteydi. Bu düzenlemenin ise fikri mülkiyet hukuku sistemine has genel kurallara istisna getiren, delillerin tespiti davasından farklı olarak mahkeme tarafından verilen karar ile tecavüz teşkil eden vakıaların kesin olarak belirlenmesi imkânını sağlayan bir hukuki müessese olduğu belirtilmekteydi<sup>37</sup>. 2004 yılında yapılan son değişikliğin ardından tecavüz teşkil edecek vakıaların mahkeme yoluyla kesin delil teşkil edecek şekilde tespiti imkânı ortadan kalkmış bulunmaktadır. Kısacası yeni değişiklikle HUMK sistemindeki delil tespiti düzenlemesine paralel bir şekilde delil tespiti yoluyla bir mahkeme tarafından karara bağlanan delillerin başka bir mahkeme tarafından yeniden inceleme konusu yapılabilmesi imkânı tanınmıştır.

Doktrinde delilleri tespitine ilişkin yapılan değişiklik aşağıdaki gerekçelerle eleştirilmektedir<sup>38</sup>. Kural olarak eda davasının açılabilceği hallerde tespit davası açılmayacağı genel kabulü hâkim olmakla birlikte buna ilişkin istisnalar bazı özel kanunlarda düzenlenmiştir. Bu suretle hem eda davası açma imkânı olan davacının tespit davası açabilmesinin yolu açılmış hem de maddi vakıaların tespitinin de dava yoluyla istenebilmesine olanak tanınmıştır. Tespit davasının öngörülmediği markalar için bu davanın TK. 58’de olduğu gibi açılmamasının her halükarda bir eda davası açılmasını zorunlu kılacağını, TK. m. 58/I a hükmü uyarınca dava açmanın ise her zaman işlevsel olamayacağını belirtilmektedir<sup>39</sup>. Delilerin tespiti davası eski düzenlemeye göre esasa ilişkin bir dava olup verilen kararlar da temyiz

<sup>37</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 486; Arkan, **Marka Hukuku**, C.II s. 232; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 280; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 241; Tekinalp, son yapılan değişikliğin yerinde olmadığı görüşündedir; **Fikri Mülkiyet**, s. 461. Deren–Yıldırım, HUMK’taki delil tespitinin fikri mülkiyet hukukundaki sistemden farklı olduğunu belirtmekle beraber bu sistemi yeni bir dava çeşidi olarak değil Fikri Mülkiyet Hukukuna özgü delil elde etme tedbiri şeklinde nitelemektedir **İhtiyati Tedbirler**, s. 99–102.

<sup>38</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 461; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 279–281.

<sup>39</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 279.

edilebilecektir. Bu davalara ilişki önemli örnekleri Ticaret Kanunu (m. 58) ile FSEK (m. 15/III) oluşturmaktadır. Yargıtay da özel düzenleme olmayan bazı alanlarında içtihatlarıyla bu yolu açmıştır<sup>40</sup>.

Değişiklikten önce delilerin tespiti davası ile tasarım hakkı sahibi EndTasKHK m.75 hükmünden hareketle, yine aynı Kararname'nin 49. maddesinde sayılan fiillerin tasarım hakkına tecavüz oluşturduğunun tespitini müstakil bir dava ile isteyebilecekti<sup>41</sup>. Yargıtay'da son değişiklikten önceki markalar ilişkin vermiş olduğu bir kararında bu hususu vurgulamıştır<sup>42</sup>:

*“...davacının açtığı dava HUMK'nun 368 vd. maddelerinde sayılan delillerin tespiti isteği olmayıp, kanun tarafından ihdas edilmiş bir tespit davasıdır. Öyleyse mahkemece davanın esasa kaydı ile delillerin toplanması ve hâsıl olacak sonuç dairesinde bir karar vermesi gerekirken, isteğin delil tespiti olarak vasıflandırılıp değişik işlere kaydı ile sonuçlandırılması doğru olmamıştır”.*

Delillerin tespiti talebinde bulunabilecek olanlar tasarımdan doğan hakkı ileri sürmeye yetkisi bulunan kişilerdir. Bu kapsamda tasarım hakkı sahibi, tasarım hakkı sahibinin halefleri ve tasarım hakkı sahibinin yetkilendirdiği kimseler de dava açabilecektir.

## **b. Tecavüzün Mevcut Olmadığına İlişkin Dava**

*Tecavüzün mevcut olmadığı hakkında dava* niteliği itibariyle menfi tespit davasıdır<sup>43</sup>. Kural olarak menfi tespit davası eda davasının açılabilirdiği hallerde açılmazken<sup>44</sup> fikri mülkiyet hukukunu düzenleyen KHK'larda<sup>45</sup> bu düzenlemeye

---

<sup>40</sup> Yargıtay'ın 18.11.1964 tarih ve 2/4, 7.7.1965 tarih ve 5/5 ve 28.6.1976 tarih ve 6/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararları buna örnek gösterilebilir; karar metni için bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 279.

<sup>41</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 279–280.

<sup>42</sup> 11. HD, 30.01.1997 tarih E. 1996/8836, K. 1997/424; karar metni için bkz., Kaya, **Marka Hukuku**, s. 280.

<sup>43</sup> Arkan, **Marka Hukuku**, C.II, s. 233; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 476; Saraç **Patentten Doğan Hak**, s. 244; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 489.

<sup>44</sup> Pekcantez; Atalay; Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, s. 292.

<sup>45</sup> MarKHK m. 74, PatKHK m. 149.

istisna getirilerek bu davanın eda davası ile birlikte açılabilmesine imkân tanınmıştır (EndTasKHK m. 61). Bu dava hükümsüzlük davası ile birlikte açılabileceği gibi, yatırım yapma hazırlığındaki bir kişinin, ileride tasarıma ilişkin yapacağı yatırımının herhangi bir kişinin tasarımına tecavüz edip etmediğini öğrenmek amacıyla da açılacaktır.

Bu davanın açılabilmesi için davayı açacak kişinin öncelikle noterden gönderdiği ihtarname ile tasarım sahibinden tecavüze ilişkin görüşünü bildirmesini ister. Tasarım hakkı sahibi tebliğden itibaren bir ay içinde herhangi bir cevap vermezse veya bildirim sahibini kabul etmeyeceği bir cevap verirse tecavüzün mevcut olmadığı hakkındaki davayı açabilecektir. Bildirim dava şartı olması nedeniyle davanın açılabilmesi için yapılması bir ön şarttır<sup>46</sup>. Bu davayı tecavüzün mevcut olmadığını tespit etmekte menfaati olan herkes açabilecektir.

### c. Tecavüzün Tespiti Davası

EndTasKHK’da tasarımdan doğan hakları tecavüze uğrayan tasarım hakkı sahibinin fiilinin tecavüz olup olmadığının tespiti davasını açabileceği belirtilmiştir (m. 49/I,a). Tespit davası niteliği itibariyle usul hukukundaki tespit davası özelliği taşıdığından eda davasının açılabilmesi hallerde açılmayacaktır. Ancak eda davası açılmasına imkân olmayan hallerde tespit davası açılmasında hukuki yarar varsa bu dava açılabilir.

EndTasKHK’den farklı olarak tecavüzün tespiti davasına ilişkin marka ve patentlere ilişkin KHK’larda özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle tecavüzün tespiti davasının marka ve patentler açısından TK’nın haksız rekabete ilişkin hükümleri uyarınca açılabilmesi belirtilmiştir (TK m. 58/I, a)<sup>47</sup>.

---

<sup>46</sup> “*Davalı vekili, davacının davasının 556 sayılı KHK’nın 74 üncü maddesi uyarınca açılmasına rağmen maddede öngörülen noter ihtarının müvekkiline gönderilmediğini, yine müvekkil tarafından davacı aleyhine... marka hakkına tecavüz nedeniyle tazminat davası açıldığını savunarak, davanın usulden ve esastan reddini istemiştir.*” Bıdayet mahkemesi davayı red etmiş, temyiz üzerine Yüksek Daire kararı onanmış, davacının karar düzeltme talebini de red etmiştir (11. HD, 15.01.2004 tarih ve E. 03/12428, K. 04/255) karar metni için bkz., Kaya, **Marka Hukuku**, s. 282.

<sup>47</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 658; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 237.

Delillerin tespiti davası ile bir fiilin tecavüz olup olmadığının tespiti yapılmaktadır. Bu dava tecavüzün sona erdiği fakat etkilerinin devam ettiği hallerde de açılabilir<sup>48</sup>. Bu dava niteliği itibariyle tecavüzün mevcut olmadığı hakkındaki dava ile delillerin tespiti talebinden farklıdır. Tecavüzün mevcut olmadığı hakkındaki davayı, fiili gerçekleştiren veya gerçekleştirecek olan kişi açarken, bu davayı tasarım sahibi açar. Yine delillerin tespiti talebi, işlenen fiile ilişkin delilleri toplamaya yönelmişken, tecavüzün tespiti davası bizzat fiilin kendisinin tecavüz olup olmadığıyla ilgilidir<sup>49</sup>.

## 2. Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davaları

Tasarım hakkı sahibi tasarımdan doğan haklarına tecavüz eden fiillerin durdurulması ve önlenmesi talebinde bulunabilir (m. 49/b)<sup>50</sup>. Tecavüzün durdurulması davası devam etmekte olan bir tecavüze son vermek için açılan bir eda davasıdır<sup>51</sup>. Bu dava başlamamış bir tecavüz için açılmayacağı gibi, tecavüz sona ermişse ya da tekrarlanma tehlikesi yoksa yine açılmaz. Tecavüz sona ermiş fakat etkileri devam etmekteyse tecavüzün durdurulması davası veya tecavüzün giderilmesi davası açılabilir. Eda davası niteliğindeki bu davanın açılabilmesi için kusur ve zarar şartı aranmaz<sup>52</sup>.

Tecavüzün önlenmesi davası ise bir tecavüz ihtimalinin somut bir şekilde ortaya çıkması durumunda tasarım hakkı tecavüze uğrama tehlikesi (ihtimali) altında

---

<sup>48</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 659.

<sup>49</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 659; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 237; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 491.

<sup>50</sup> Yeni hazırlanan Tasarımları Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nda madde şu şekilde kaleme alınmıştır "Tasarım hakkına tecavüzün önlenmesi, durdurulması ve/veya giderilmesi, tecavüzün durdurulmasına dair mahkeme kararına uyulmasını sağlamak amacıyla karara uymamanın karşılığı olarak tecavüz devam ettiği sürece tecavüz eden tarafından cezai mahiyette bir ödeme yapılması" (m. 61/1, a). Birbiri ile ilişkili olan tecavüzün durdurulması, önlenmesi ve giderilmesi davasının aynı madde de birlikte düzenlenmesi isabetli olmuştur. EndTasKHK'da giderim davasının maddi ve manevi tazminat davası ile berber düzenlenmiş olması ile ilgili eleştiri için, bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 494.

<sup>51</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 658; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 248.

<sup>52</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 658; Arkan, **Marka Hukuku**, C.II, s. 233.

bulunan kişi tarafından açılabilir<sup>53</sup>. Tecavüzün önlenmesi davası, tecavüz teşkil eden fiilin işleneceği veya daha önce işlenmişse tekrarlanma tehlikesinin bulunduğu durumlarda açılabilir<sup>54</sup>. Tecavüzün tekrarlanma tehlikesi daha önce tecavüzü gerçekleştiren mütecavizin bir daha tecavüz teşkil eden fiilleri işlemeyeceğine dair cezai şarta bağlı beyanı ile ortadan kalkabilir<sup>55</sup>. Bu dava için de durdurma davasında olduğu gibi kusur ve zarar şartı aranmaz.

### 3. Tecavüzün Giderilmesi Davası

Tecavüzün giderilmesi (ref'i) davası tecavüz ile ortaya çıkan hukuka aykırı sonuçların ortadan kaldırılması amacına yönelik bir davadır<sup>56</sup> (m. 49/I,c). Bu davanın açılabilmesi için tasarıma tecavüz eden ürünün üretiminin yapılması, ticaret mevkiine konması, satılması, ithali veya depolanması gibi hukuka aykırı sonuçları oluşturan fiillerin ortaya çıkmış olması gerekir.

Bu dava ile hukuka aykırı olarak doğan sonuçların ortadan kaldırılması hedeflenirken, önleme ve durdurma davalarında tehlike halinde bu tehlikenin bertaraf edilmesi ve devam eden tecavüze son verilmesi amaçlanmıştır. Tek başına tecavüz tehlikesinin veya ihtimalinin bulunması halinde kural olarak tecavüzün giderilmesi davası açılamaz. Durdurma, önleme ve tecavüzün giderilmesi davaları birlikte açılabilir<sup>57</sup>. Bu dava için de kusurun varlığı şart değildir.

---

<sup>53</sup> Kaya, MarKHK'da, TK. m. 58, EndTasKHK m. 49/I b veya CoğİşKHK m. 25/I hükmünde olduğu gibi ayrıca bir önleme davası düzenlenmediğini, MarKHK'nin bu suskunluğunun menfi bir boşluk olarak yorumlanmasının Kararnamenin özel karakteri sebebiyle olanaklı olmadığını, bu sebeple önleme taleplerini de bu kapsamda düşünmek gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla iş bu talep kapsamında taklit markalı malların tasarım veya üretim öncesinde hazırlık döneminde bunun önlenmesi, şayet üretim yapılmış ve satışa başlanmış ise bunun yasaklanması (durdurma talep edilebileceği görüşündedir; **Marka Hukuku**, s. 283–284. Aynı yönde, Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1121; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 461.

<sup>54</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 658, Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 246.

<sup>55</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 247.

<sup>56</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 462; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 249; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 492.

<sup>57</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 463.

Tecavüzün giderilmesi davası ile tecavüzün maddi sonuçlarının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda tecavüzün sonuçlarını ortadan kaldıracak üç tür giderim 49. maddenin d ve g bentlerinde ürünlere ve araçlara el konulması, ürünler üzerinde mülkiyet hakkı tanınması ve ürünlerin şeklinin değiştirilmesi veya imhası olarak sayılmıştır. Bu yaptırımlar gerekli şartların oluşması halinde aynı zamanda önleme, durdurma ile tazminat davalarında da talep edilebilecektir<sup>58</sup>.

Yukarıdaki belirtilen talepler dikkate alındığında, davanın asıl konusunun, davacının tasarım hakkına tecavüz teşkil eden fiillerin hukuka aykırı sonuçlarının ortadan kaldırılması olduğu aşikârdır. Dava neticesinde tasarım hakkına tecavüz fiilinin konusunu oluşturan ürünlere, üretimini veya üretilen ürünlerin sürümünü temin eden yardımcı malzemelere (makine, teçhizat, reklam araçları, ambalajlar, iş evrakı gibi) el konulmakta, tasarımın korunması yönünden zorunlu olduğu taktirde imha edilmekte, bu suretle tasarım hakkına tecavüz fiilinden önceki durum yeniden tesis edilmekte, eski hale iade söz konusu olmaktadır. Ancak tüm bu hallerde başvurulacak tedbir tasarım hakkı sahibinin hakkını koruyacak nitelikte olmalı, diğer yandan davalıya da amacı aşan nitelikte zarar vermemelidir<sup>59</sup>. Bu dengede öncelikli olan tasarım hakkı sahibinin korunmasıdır; ancak davalıya karşı önleme veya giderme yöntemlerinin en az zarar verecek şekilde kullanılması gerekmektedir<sup>60</sup>.

---

<sup>58</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 494.

<sup>59</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 287.

<sup>60</sup> "...davacı tarafca markaya tecavüz ve ambalaj iltibası yolu ile haksız rekabet sonucu uğradığı zararı 556 sayılı KHK'nın 66/II-b maddesi hükmü anlamında marka hakkına tecavüz eden davalının elde ettiği kazanca dayandırdığına göre, markaya tecavüz oluşturan davalı eylemine konu 'Vatan' markalı üründen sağlanan kazancın somut olarak hesaplattırılıp tazminata esas tutulması gerekirken, davalının değişik markaları taşıyan tüm çay üretim ve satış verileri üzerinden bu konuda uzman olmayan hukukçu bilirkişi tarafından yapılan hesaplamasının hükme dayanak kılınması doğru olmamıştır. Öte yandan, hüküm fıkrasının dördüncü satırında sadece markaya tecavüz ve haksız rekabet oluşturan davalı ürününün ad ve cinsi açık ve net olarak belirtilip ambalajlarının toplattırılmasına hükmedilmek gerekirken, davaya konu edilmeyen ambalaj içerisindeki çay ürününün de toplattırılmasına karar verilerek davanın özünün gerektirdiği sonuçların aşılması ve hangi ürünün kastedildiği belirsiz bırakılarak icra ve infazda duraksamalara meydan verilmesi doğru bulunmamış, kararın bu yön bakımından da bozulması gerekmiştir.", karar metni için bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 287.

#### 4. Tazminat Davaları

Haksız bir fiil niteliğinde olan tasarım hakkına tecavüz eylemi sonucu ortaya çıkan zararın talep halinde haksız fiile ilişkin genel kurallar uyarınca tazmin edilmesi gerekir. Buna göre haksız fiile dayalı tazminat talebinin oluşabilmesi için aranan hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve uygun illiyet bağına ilişkin şartlar bu KHK'ya göre de tazminat şartlarının doğumunun tespitinde aranacaktır<sup>61</sup>. Tazminat davalarını açabilmek için tecavüz edenin her halde kusurlu olması şarttır (EndTasKHK m. 50; TK m. 58/I ve BK m.41/I)<sup>62</sup>. Davalını kusurlu sayılması için illa ki müspet bilgisi aranmaz, davalının halin icabından tasarım hakkının varlığını bilebilecek durumda olması kusurlu sayılması için yeterlidir. Konuyla ilgili 1997 tarihli HGK kararı şu şekildedir<sup>63</sup>:

*“... Marka haklarına tecavüz ve haksız rekabet esas itibariyle bir haksız fiil olup, ticaret ile uğraşan davalının basiretli bir tacir gibi davranması, özellikle bayileri tarafından satışa sunulan davacı ürünlerinin, üstelik taklit edilmiş benzerlerinin rast gele piyasadan alıp satış için işyerinde bulundurmaması gerekir... Mahkemece, davacı yararına takdir edilecek maddi ve manevi tazminata da hükmedilmek gerekirken, davalının iyi niyeti ve kusursuz olduğundan bahisle bu yöne ilişkin istemlerinin reddi doğru olmamıştır”.*

EndTasKHK'da üç tür tazminat davasına yer verilmiştir. Bunlar maddi ve manevi tazminat davaları (m. 49/c) ile hukukumuzda yeni olan itibar tazminatı davasıdır (m. 54). Maddi, manevi tazminat ve itibar tazminatı davaları birbiri ile yığılır, yarışmaz. Bu nedenle hak sahibi bu tazminatları birlikte talep edebileceği gibi ayrı ayrı da talep edebilir. Bununla birlikte, tecavüz nedeniyle tazminat ödemiş kişinin piyasaya sürdüğü ürünleri kullanan kişilerden bu kişiler kötü niyetli olmadıkları sürece tazminat istenemeyecektir (m. 56). Fakat her halde tazminat miktarı zarar miktarını aşamayacaktır. Tazminat davalarıyla amaçlanan kazanç elde

<sup>61</sup> Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 475 vd.

<sup>62</sup> Tekinalp, MarKHK sistemine göre, marka hakkına tecavüz halinde, 62 (1) b hüküm ile ve BK. m. 41 uyarınca, mütecavizin kusuru bulunması şartıyla, maddi tazminat talep edilebilecekken, taklit markada 64 (1)'de zikredilen kişilerin kusurlu olup olmadıkları dikkate alınmaksızın tazminat istenebileceği görüşündedir; **Fikri Mülkiyet**, s. 464.

<sup>63</sup> HGK, 17.12.1997, E. 1997/11–836, K. 1997/1075 (**FMR**, C.I, S.2/2001, s. 199–201).



edilmesi yahut cezalandırma değil tecavüz sonucu ortaya çıkan tasarım hakkı sahibinin zararının giderilmesidir<sup>64</sup>.

EndTasKHK’da ürünü üreten, satan ve ticaret mevkiine koyanlar ile kullanıcılar arasında tazminata ilişkin herhangi bir ayırım yapılmaksızın sadece kusurlu olup olmadıkları üzerinde durulmuştur. PatKHK m. 138 ve MarKHK m. 64’ün 2. fıkralarında tecavüze konu ürünü kullanan kişinin durumu hafifletilerek hak sahibinin, ürünü (ticari amaçla) kullanan ve kusuru olmayan kişiden tazminat talep edebilmesi için durumu kendisine bildirmek gibi ek şartlara bağlanmıştır<sup>65</sup>. Bu nedenle tazminat davası açılmasında bir tasarıma tecavüz eden kişinin üretici, satıcı ya da kullanıcı olup olmadığına bakılmaksızın, kusurlu olup olmadığına bakılacaktır. Fikri mülkiyet hukukuna ilişkin KHK’larda tazminat davası açılacak kişilere ilişkin bu tarz bir farklılık oluşturulması hatalı olmuştur. EndTasKHK düzenlemesinin de PatKHK ve MarKHK’daki düzenlemeyle uyumlu hale getirilecek şekilde değiştirilmesi isabetli olacaktır.

#### **a. Maddi Tazminat Davası**

Tasarım hakkı sahibinin tecavüz nedeniyle ortaya çıkan maddi kayıplarını talep edebilmesi için dava açabilmesi imkânı EndTasKHK’da özel olarak düzenlenmiştir (m. 49/I,c). Bu şekilde tasarım hakkı sahibi malvarlığında iradesi dışında meydana gelen azalmayı sorumlusu olan kişiden talep edebilme imkânı kazanacaktır.

Tecavüze ilişkin fiilde failin kusurlu (kast veya ihmal) olması yanında hukuka aykırı davranışla zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması ve bunların sonucunda ise zararın ortaya çıkmış olması aranacaktır. Zararın ortaya çıkması malvarlığında eksilme şeklinde olabileceği gibi, malvarlığının artmasının önlenmesi şeklinde de olabilecektir. Tecavüz sonucu ortaya çıkan zararın tespitinde ise iki

---

<sup>64</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 495; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 258.

<sup>65</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, 463; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 289; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 495.

husus göz önüne alınacaktır: *Fiili zarar* (damnum emergens) ve *yoksun kalınan kar* (lucrum cessans) (EndTasKHK m. 52/I).

Fiili zarar malvarlığındaki aktifin düşmesi veya pasifin artması şeklinde ortaya çıkan azalmadır<sup>66</sup>. Fiili kayba malvarlığındaki azalmanın yanında pazarın karıştırılmasından doğan zararlar da girecektir<sup>67</sup>. Davacının fiili zararlarına örnek olarak, hukuka aykırı fiiller sebebiyle piyasaya etkin bir biçimde girememesi, ürettiğini satamaması, yatırımlarının bu süreçte boşa gitmesi, istihdam edilenlere bu süreçte fazla ödenen paralar, marka hakkına tecavüz sebebiyle yapılan masraflar (avukatlık ücreti, danışmanlık ücreti, tahkim ücreti gibi) gösterilebilir<sup>68</sup>.

Yoksun kalınan kazanç ise tasarım sahibinin tasarıma tecavüz nedeniyle kavuşamadığı muhtemel kar kaybindan ortaya çıkan zarardır<sup>69</sup>. Yoksun kalınan kar ise objektif piyasa koşullarında, faaliyetin özeline de bağlı olarak beklenen, meydana gelmesi muhtemel malvarlığı artışlarının mütecevizin fiilleri sebebiyle önlenmesi, bunlardan yoksun kalınmasıdır<sup>70</sup>. Yoksun kalınan kazançta örnek olarak davacının mütecevizin hukuka aykırı fiilleri nedeniyle piyasaya etkin bir biçimde girememesi, yatırımlarının bu süreçte boşa gitmesi verilebilir. Yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında özellikle tasarımın ekonomik önemi, tasarıma tecavüz anındaki geçerlilik süresi, lisans sayısı ve lisansın türü gibi unsurlar göz önüne alınacaktır (EndTasKHK m.52/son). EndTasKHK’da yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında üç yöntem belirtilmiştir:

---

<sup>66</sup> Oğuzman;/ Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 499.

<sup>67</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 465.

<sup>68</sup> Kaya, tatbikatta tazminat davalarında önemli sorunların başında tazminatın hesaplanması ve belirlenmesi sorununun geldiğini belirtmekte, bu konuda davacıların fiili zarar ve kazanç kaybı açıklaması yapmaksızın genel açıklamalarla yetindiğini belirtmektedir. Dava dosyasının bilirkişi önüne sadece olaylara yer verir biçimde geldiğini, sorunun çözümünde ise çoğu zaman defter kayıtları ile yetinildiğini belirtmekte ve bu konuda yargı uygulamalarının da istikrarlı bir usule bağlanamadığını ve yasanın aradığı tüm unsurların göz önünde bulundurulduğunu söylemenin güç olduğu görüşündedir; bkz. Kaya, **Marka Hukuku**, s. 291.

<sup>69</sup> Oğuzman/Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 499.

<sup>70</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 292.

a) Tecavüz edenin rekabeti olmasaydı tasarım sahibinin tasarımı kullanması ile elde edeceği muhtemel gelir,

b) Tecavüz edenin tasarımı kullanmakla elde ettiği kazanç,

c) Tecavüz edenin, tasarımın lisansını almış olsaydı ödeyeceği lisans bedeli.

Hak sahibi yoksun kaldığı kazancın hesabında bu yöntemlerden herhangi birini tercih edebilecektir<sup>71</sup>. Yargıtay bir kararında<sup>72</sup> meseleye şu şekilde yaklaşmıştır:

*“ Esasen davacı taraf, maddi zarar istemini somut bir olgu ve nedene de dayandırmamıştır. Bu durumda anılan yasal düzenlemeler uyarınca, haksız rekabetin gerçekleştiği 26.03.1998–27.07.1998 tarihleri arasında davalının davacı markası ile üretip sattığı ürünlerden dolayı elde ettiği net kar tutarı (1.665.809.327) liranın maddi tazminat ve takdir edilecek uygun miktar manevi tazminatın hüküm altına alınması gerekirken, yeterli ayrıntı ve hesaplama içerikli bilirkişi raporunun denetime elverişli olmadığı ve davacı tarafın tazminat isteminin belirsizlik taşıdığı yolundaki yanlıgılı nitelermelerle karar verilmesi doğru görülmemiştir”.*

Yargıtay bir diğer kararında<sup>73</sup> ise tam tersi yönde bir değerlendirmede bulunmuştur:

*“Anılan Kararname maddesinde, yoksun kalınan kazancın istenme ve hesaplanma usulleri belirtilmektedir. Marka sahibinin elde edebileceği muhtemel gelir, tecavüz edenin elde ettiği kazanç veya lisans bedeli, yoksun kalınan kazanç olarak istenebilir. Mahkemenin yaptırdığı incelemede bilirkişiler, davacının zararının olmadığı yolunda yorumlanabilecek herhangi*

<sup>71</sup> Suluk, teknik anlamda bu yöntemlerden sadece ilkinin yoksun kalınan zararın hesabı yöntemi olduğunu, son iki bentte sayılan hallerin hesaplama yöntemi olmayıp, zararın ortaya çıkış biçimleri olduğunu belirtmekte ve bu açıdan hükmün başarısız olduğu eleştirisini getirmektedir. Bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 499.

<sup>72</sup> 11. HD, T. 04.10.2001, E. 2001/5462, K. 2001/7409; karar metni için bkz., Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1172.

<sup>73</sup> 11. HD, T. 07.03.2002, E. 2001/10185, K. 2002/2000, karar metni için bkz., Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1172.

*“... Mahkemece, davalı tarafa dava konusu endüstriyel tasarımın ayırt edici niteliği(yenilik vasfı) ve tasarıma tecavüz olup olmadığı yönünden uzman bilirkişiler aracılığıyla inceleme yapılabilmesi için olanak tanınması, tasarıma tecavüzün varlığı halinde davacı tarafa maddi tazminatın hesabı yönünden bilirkişi incelemesi yaptırmak üzere fırsat verilmesi ve oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar vermek gerekirken, yazılı şekilde noksan inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiş ve kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir”.* 11. HD, 18.09.2000, E.2000/5975, K.2000/6736; karar metni için bkz., Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 503.

*bir görüş bildirmemişler, tam aksine, haksız rekabetin yarattığı olumsuzlukların kuruşturulmuş değerlerinin tespiti için tarafların ticari defterleri üzerinde ayrıntılı inceleme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Hal böyle olunca Mahkemece, davacının yoksun kalınan kazanca dair maddi tazminat isteminin açıklattırılması, bundan sonra ise, dosya içerisine gerekli belgeler getirilerek, gerektiğinde kayıtları incelenmesi gereken şirket merkezinde uzman bilirkişilere inceleme yaptırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken...”*

Yargıtay’ın ikinci görüşünün kabulü isabetli olacaktır. Zira EndTasKHK’nin 52. maddesinde bulunan yöntemlerden birisinin, hükmün açık lafzı doğrultusunda, davacı tarafından seçilmesi gerekmektedir. Mahkeme seçimi re’sen yapamayacağı gibi, şayet davacının talebinde belirsizlik varsa, mahkeme davacıya talebini açıklattırmalı; hangi usulü seçtiğini açıklığa kavuşturmalıdır<sup>74</sup>.

Tasarım hakkı sahibi, yukarıdaki seçeneklerden birinin sonucunda ortaya çıkan yoksun kalınan kazanca, tasarım eğer ürünün satışına veya ürüne olan talebe önemli bir katkı sağlıyorsa, makul bir payın daha ilave edilebilmesini isteyebilecektir (EndTasKHK m. 53). Fiili kayıp ve yoksun kalınan kazancın toplamı sonucunda ortaya çıkan tazminatın miktarından, tasarım sahibinin diğer kişilerden tasarımın başka bir şekilde kullanılmasından dolayı sağladığı miktardan daha fazlaysa, tazminat miktarı bu bedel dikkate alınarak indirilecektir (EndTasKHK m. 55).

Tecavüz eyleminden önceki durum ile sonraki durumun tespitindeki fark olan zararın miktarının hesabı bir takdir meselesidir<sup>75</sup>. Buna göre hâkim mütecavizin kusurunun derecesini, zararın meydana gelmesine bir tesadüfün neden olup olmadığını, borçlunun bu yüzden sıkıntıya düşüp düşmediği gibi hususları tazminatın hesaplanmasında dikkate alır. Koruma kapsamında tasarımın tescilli olduğunu belirten bir kaydın ürün, ambalaj veya fatura üzerine konulmaması, eylemi tecavüz olmaktan çıkartmamakla birlikte tecavüz edenin kusur derecesini belirlemede önem taşımaktadır.

---

<sup>74</sup> Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C II, s. 1173; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 499; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 466; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 293.

<sup>75</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 497.

## b. Manevi Tazminat Davası

Tasarım hakkı sahibi tecavüz nedeniyle maddi zarara uğramasının yanında manevi zarara da uğrayabilecektir (m. 49/I,c). Manevi zarar bir kişinin şahıs varlığında haksız fiil (tecavüz fiili) sonucu ortaya çıkan elem, acı gibi fiziksel ve psikolojik sarsıntılardır. Tasarım hakkı sahibi tasarımına yapılan tecavüz nedeniyle manevi zarara çeşitli biçimlerde uğrayabilecektir. Örneğin, tasarımcının ismi ile anılan bir tasarımın taklidi halinde tasarımcının toplum içindeki statüsü, saygınlığı ve güveni sarsılabilecektir. Bunun yanında tasarım hakkı sahibinin, ticari kişisel malvarlığında meydana gelen olumsuz sonuçlar da manevi tazminat davası ile giderilebilecektir<sup>76</sup>. Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı<sup>77</sup> şu şekildedir:

*“...manevi tazminat için (ağır kusur), (ağır zarar) ve (kusur ile zarar arasında illiyet bağı) unsurlarının birlikte oluşması gerekir. TSE markasının izinsiz kullanılması, davalının ağır kusurlu sayılması için yeterlidir. Ancak (manevi zarar) koşulları açıkça saptanmış değildir. Zira TSE markasının izinsiz kullanılması, yukarıda belirtildiği üzere maddi tazminat yönünden yeterli olmakla beraber, manevi tazminat için yeterli sayılmayacaktır; ancak TSE markasını yasal olarak taşıyan aynı nev’iden mamuller ile karşılaştırılıp kontrol ve inceleme sonucunda, izinsiz olarak bu markayı taşıyan mamullerin kalitesi düşük ve Türk standartlarına aykırı olduğu anlaşılırsa, o takdirde davacı kuruma ve TSE markasına duyulacak güvensizlik nedeniyle manevi tazminat şartları doğmuş olacaktır.”*

Manevi tazminat davasının hesaplanmasına ilişkin olarak EndTasKHK’da herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir. Bu nedenle mahkeme tecavüz nedeniyle tasarım hakkı sahibini duyduğu elem ve kederi, ticari hayattaki güven zedelenmesini manevi tazminatın belirlenmesinde göz önüne alacaktır. Manevi tazminatın temeli kişilik hakkına aykırı olarak yapılan saldırıya dayandığı için BK. 49 vd. düzenlenen manevi tazminata ilişkin hükümler burada da uygulanacaktır<sup>78</sup>.

<sup>76</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 468.

<sup>77</sup> 11. HD, 7.2.1983 gün ve E. 1983/4 ve K. 1983/490, karar metni için bkz., Kaya, **Marka Hukuku**, s. 297.

<sup>78</sup> Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 298.

### c. İtibar Tazminatı

Fikri mülkiyeti düzenleyen KHK'larda<sup>79</sup> maddi ve manevi tazminatın yanında fikri ürünün itibarını konu alan itibar tazminatı müessesesine de yer verilmiştir<sup>80</sup> (m. 54). Burada söz konusu olan tasarım hukuku anlamında tasarımın itibarıdır<sup>81</sup>.

Tasarımdan doğan haklara tecavüz eden tarafından, *tasarımın kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi sonucunda, tasarımın itibarı zarara uğrarsa*, tasarım hakkı sahibi, bu nedenle, ayrıca tazminat isteyebilecektir (EndTasKHK m. 54).

Bu tazminat türü manevi bir karakterde olmakla birlikte koruma amacı bakımından manevi tazminattan farklıdır. Buna göre manevi tazminatla manevi değerlerin zarara uğraması nedeniyle oluşan zarar talep edilirken, itibar tazminatında direkt tasarımın korunması amaçlanmıştır<sup>82</sup>. Söz konusu tazminatın gündeme gelmesi için ayrıca tasarımın dâhil olduğu işletmenin itibarının da zarar görmesi şart değildir<sup>83</sup>. Tasarımın itibarı manevi özellikler yanında maddi özellikler de taşıyacağından, ortaya çıkacak zarar maddi veya manevi karakterde olabilecektir<sup>84</sup>.

---

<sup>79</sup> MarKHK m. 68, PatKHK m. 142.

<sup>80</sup> İtibar tazminatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için; Ünal Tekinalp, "İtibar Tazminatı ve Bazı Sorunlar", **Prof. Dr. Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan**, Marmara Hukuk Fakültesi, İstanbul 1999, s. 589 vd., s. 589-597.

<sup>81</sup> Tekinalp, mehzaz hukukta sadece patentler hakkında öngörülen bir hükmün markalar ile tasarımlara da uygulanmasının isabetinin tartışılabilir olduğunu; KHK'ları hazırlayanların "fikri mülkiyet kapsamındaki konuların ortak özellikler ve nitelikler taşıdıkları ve biri için uygun olanın, diğeri için de uygun olacağı düşüncesinden hareket ettiklerinin anlaşıldığını belirtmektedir. Oysa fikri mülkiyet şemsiyesi altına giren ve sayıları gün geçtikçe artan konuların, ortak özellikler yanında bağdaştırılamaz farklılıklara sahip olduğu görüşündedir; Tekinalp, "İtibar Tazminatı", s. 589-590. Suluk, itibar tazminatının patentin yanında marka ve tasarımlar için de düzenlenmiş olmasının yerinde olduğunu, günümüzde marka ve tasarımların pazarlama aracı olarak kullanılmasının da bu görüşü doğruladığını belirtmektedir; **Tasarım Hukuku**, s. 505.

<sup>82</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 504; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 469.

<sup>83</sup> Kaya, **Marka Hukuku**, s. 299. Bununla birlikte hâkim itibar tazminatını hesaplarken- BK. m. 49/2'de yer aldığı üzere, - tarafların sıfatını, işgal ettikleri makamı değil- tasarımın ulaştığı tanınırlık saygınlık düzeyini, hitap ettiği müşteri kesimini, "sömürü"yü ve dolayısıyla emek ilkesi ile işletmenin yaşadığı rahatsızlığı hesaba katmalıdır; Tekinalp, "İtibar Tazminatı", s. 594.

<sup>84</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 470; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 505.

Yargıtay, manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği hususunun altını çizirken, marka imajının ve itibarının zedelenmesi olgusuna dayanmaktadır<sup>85</sup>:

*“Bir tür haksız eylem niteliği taşıyan markaya tecavüz sonucu davacı marka sahibinin piyasada edindiği imaj ve güvenden oluşan manevi ticari varlığında meydana gelen kayıp ve zararlar ile uzun süren çabalarla yaratılan marka imajının zedelenmesi nedeniyle, manevi tazminat isteminin yerinde olduğu gözetilerek esasen uygun ve ılımlı bir miktar içeren bu istemin aynen kabulü gerekirken...”*

İtibar tazminatının hesaplanmasında hukuka aykırı nitelikteki bir haksız fiil olan tecavüzün varlığı ön şarttır. İtibar tazminatının oluşabilmesi için bunun yanında tasarımın **kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi** fiillerinden birinin gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. İtibar tazminatının tespitinde illiyet bağı, zararlar KHK’da sayılan fiillerden birinin arasında aranmalıdır.

İtibar tazminatı ile inşa edilen veya edilmekte olan imge veya imajın zedelenmesi veya çökmesi sonucunda ortaya çıkan itibar tazminatının maddi ve/veya manevi karakterdeki maliyeti talep edilmektedir<sup>86</sup>. Tazminatı tayin eden unsurlar göz önünde bulunduğunda, itibar tazminatının, itibarda(imajda) meydana gelen objektif bir eksikliğin telafisi(manevi zarar cephesi) ile gerçek zararın karşılanmasından(maddi zarar cephesi) oluştuğu görülür<sup>87</sup>. İtibar tazminatı talebinde tasarım hakkı sahiplerinden herhangi biri bulunabilecektir (EndTasKHK m.54).

## 5. Tasarımın Gaspı Nedeniyle Hakkın Devri Davası

Tasarım hukukuna hâkim olan gerçek hak sahipliği ilkesinin bir sonucu olarak tasarımın gaspı halinde gerçek hak sahibine dava açabilme imkânı tanınmıştır (m. 19). Bu kapsamda tasarım başvurusu veya tescili tasarım hakkı sahibi dışında biri

<sup>85</sup> 11. HD, T. 06.0202001, E. 2000/9741, K. 2001/888, bkz. karar no. 62-7; karar metni için bkz., Yasaman/Yüksel, **Marka Hukuku**, C.II, s. 1184. Tekinalp, itibara verilen zararın ispatının güçlüğü karşısında, manevi tazminat ilkelerine başvurmanın gerekli olabileceği; aksi halde tazminata hükmedilmesinin çok güçleşeceği görüşündedir; “İtibar Tazminatı”, s. 593.

<sup>86</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 470.

<sup>87</sup> Tekinalp, “İtibar Tazminatı”, s. 594.

tarafından yapılmışsa veya hak sahibi dışında biri adına tescil edilmiş ise gerçek tasarım hakkı sahibi dava yoluyla bu hakkın kendisine devrini talep edebilecektir. Bu şekilde, TPE nezdinde kayıtlı sicildeki hak sahipliği karinesinin aksinin ispatı mahkemeden devir davası yoluyla talep edilebilecektir. Bu dava niteliği itibariyle medeni hukuktaki istihkak davası ile benzerlik göstermektedir<sup>88</sup>.

Tasarım hakkı sahibi dilerse devir davası yerine hükümsüzlük davası da açabilecektir. EndTasKHK'da gasp sonucu açılacak devir davasının kısmi nitelikte olması da mümkündür. Örneğin müşterek bir tasarımın varlığı halinde, müşterek maliklerden birini tasarımı kendi adına tescil ettirmesi halinde, diğer malikler kısmi hakkın devri talebiyle dava açabileceklerdir (EndTasKHK m. 18/II). Devir davası başvuruyu veya tasarımı yetkisiz kişiden devralana karşı da açılabilir (EndTasKHK m. 18/II). Ancak iyi niyetli kişiye karşı gasp nedeniyle hakkın devri davası, tescilin ilanından itibaren iki yıl içinde açılmalıdır (EndTasKHK m. 18/II).

Dava sonunda hak sahipliğine ilişkin değişikliğin tasarım siciline kayıt edilmesiyle birlikte, üçüncü kişilerin o tasarımla ilgili lisans ve tanınan diğer hakları sona erer (EndTasKHK m. 18/II).

## **B. Hukuk Davalarında İleri Sürülebilecek Talepler**

### **1. Ürün ve Araçlara El Konması**

Tasarım hakkı sahibi tasarım hakkına tecavüz dolayısıyla açmış olduğu hukuk davasında tasarımdan doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde **doğrudan doğruya kullanılan araçlara el konulması talebinde** bulunabilecekti (m. 49/I,d). Tasarım hakkı sahibi bu madde uyarınca hem tasarımına tecavüz eden ürüne hem de ürünün üretiminde doğrudan kullanılan araçlara el konulabilmesi imkânına sahiptir. Bu madde kapsamında tasarım hakkına tecavüz eden ürünün üretiminde dolaylı olarak kullanılan araçlara el

---

<sup>88</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 635.



konulamayacaktır. Yargıtay'ın imhaya ilişkin olmakla birlikte bu konuda da yol gösterici olabilecek bir kararı şu şekildedir<sup>89</sup>:

*“ ... Sırf dava konusu ürünlerin üretimine mahsus alet ve makinelere el konulup imhasına karar vermek gerekirken, gerektiğinde çok amaçlı dahi kullanılmalari mümkün alet ve makinelerin dahi infazda tereddüt yaratacak şekilde imhasına karar verilmesi doğru olmadığı...”*

El koyma işlemi icra dairesi tarafından yapılacaktır. El koyma işlemi her yerde yapılabileceğinden (EndTasKH m. 63/b'nin kıyasen uygulanmasıyla) ürün ve araçlara tecavüz edenin elinde olmasına gerek yoktur. Hüküm uyarınca üçüncü kişilerin elinde bulunan ürün ve araçlara da el konulabilecektir<sup>90</sup>.

## **2. Ürünler ve Araçlar Üzerinde Mülkiyet Hakkı Tanınması**

Tasarım hakkı tecavüze uğrayan hak sahibi mümkün olduğu takdirde 49. maddenin (d) bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet hakkının tanınması talebinde bulunabilecektir (m. 49/I,e). Bu durumda, söz konusu ürünlerin değeri, tazminat miktarından düşülür. Bu değer, kabul edilen tazminatı aştığı zaman, tasarım belgesi sahibinin fazlaya ilişkin miktarı karşı tarafa ödemesi gerekecektir.

Bu hükmün uygulaması kapsamında makul olma şartından kastedilen tecavüz konusu ürünün nihai tüketiciye satılmamış olması veya iyiniyetli üçüncü bir kişinin eline geçmemiş durumda bulunmasıdır<sup>91</sup>. Mahkemenin tasarım hakkı sahibinin haklarına tecavüz edenin ürün ve araçları üzerinde tasarım hakkı sahibine mülkiyet hakkı tanıyabilmesi için bu konuda talepte bulunulmuş olması da şarttır.

---

<sup>89</sup> 11. HD, 13.6.2002, E.2002/3387, K.2002/6069; karar metni için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 511.

<sup>90</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 511; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 254, dipnot 158.

<sup>91</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 511.

### 3. Şekil Değiştirme ve İmha

Tasarım hakkı tecavüze uğrayan hak sahibi tasarımdan doğan haklarına tecavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması amacıyla, özellikle 49. maddenin (d) bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya tasarımdan doğan haklara tecavüzün önlenmesi için, kaçınılmaz ise, imhası talebinde bulunabilecektir (m. 49/I, f). Bent hükmüne göre tecavüzün devamını önlemek için kademeli bir sistem öngörülmüştür. Öncelikle el konulan ürün ve araçların şekilleri değiştirilerek tecavüz önlenmeye çalışılacak, bu mümkün olmuyorsa, ürün ve araçların imhası yoluna gidilecektir. Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı şu şekildedir<sup>92</sup>:

*“... Dava, marka haklarına tecavüzün tespiti ve men'ine ilişkindir. Davalı tarafından üretilen ev alet ve gereçlerinin şekil ve özgün dizaynı dava konusu yapılmış değildir. Bu durumda davacı markalarına tecavüz teşkil eden davalı markalarının ve bu yöndeki etiket vs.'nin sökülmesine ve bundan sonra iadesine karar verilmek gerekirken, davalıca imal olunan ve satılan ürünlerin toplanmasına karar verilmesi doğru olmamakla, kararın bozulmasına karar verildi.”*

Hükümde sayılan haller sınırlı sayıda değildir. Mahkeme somut olaya göre hükümde sayılan hallerden başka şekilde de tecavüzün önlenmesi amacına hizmet eden bir tedbirin alınmasına karar verebilecektir. Tasarım hakkı sahibinin el konulan ürünler üzerinde mülkiyet hakkı talebi varsa, bu halde ürün ve araçların imha edilmesine gerek kalmayacaktır<sup>93</sup>.

EndTasKHK m. 49'da sayılan; ürünlere el konulması, bunlar üzerinde mülkiyet hakkı tanınması ve imha talebini bir sıra içinde düzenlenmesi; bunlardan daha sonrakinin (örneğin el koyma yerine imhanın) talep edilebilmesi için, daha önceki aşamanın gerçekleşmiş olmasının şart olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. Bu

<sup>92</sup> 11.HD. 18.3.1997, 1997/1273-1857; karar metni için bkz. Ömer Camcı, **Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul, 2000, s. 197

<sup>93</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 513; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 474.

taleplerden biri diğzerinin ön şartı olmadığı gibi, bütün talepler aynı anda tek bir istemle de yapılabilecektir<sup>94</sup>.

#### **4. Kararının İlgililere Tebliğı ve Kamuya İlan Yoluyla Duyurulması**

Tasarım hakkı sahibi mahkemededen, tasarımdan doğan haklara tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, ilgililere tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yoluyla duyurulması talebinde bulunabilecektir (m. 49/I, g). Bu kapsamda bayiler, dağıtıcılar, servisler ve tüketici dernekleri gibi kişi ve kuruluşlar bu bağlamda ilgili kapsamına girerler.

Bu hükmün özel bir şekli hükmün ilanı olup EndTasKHK'nın 59. maddesinde düzenlenmiştir. 59. madde uyarınca, haklı bulunan taraf, masrafları karşı tarafa ait olmak üzere, haklı bir neden varsa, kesinleşmiş kararın günlük gazete, radyo, televizyon ve benzeri vasıtalarla tamamen veya özet olarak ilan edilmesini talep edebilecektir. 59. maddeye göre, her iki taraf da hükmün yayınlanmasını isteyebilirken, 49. maddeye göre ise sadece hak sahibinin talepte bulunabilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Hem 49. hem de 59. maddeye göre, ilanın istenebilmesi için haklı bir sebebin veya menfaatin bulunması gerekir. Durumun ilanı yoluyla ticari itibarı sarsılan tarafın, hükmün ilanında menfaati olduğu açıktır<sup>95</sup>.

Haklı çıkan tarafın kesinleşen mahkeme kararının kamuya duyurulması yolundaki talebi, mahkeme tarafından reddedilirse, bu tarafın kendiliğinden ilan yapması haksız rekabete yol açabilir<sup>96</sup>.

#### **5. Zarar Miktarını Kanıtlayan Belgelerin İstenmesi**

EndTasKHK'da tasarım hakkı sahibinin, tasarımının kendi izni olmaksızın kullanılması sonucunda uğramış olduğu zarar miktarının belirlenebilmesi için tazminat yükümlüsünden tasarımın haksız kullanımı ile ilgili belgeleri vermesini

<sup>94</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 474; Saraç, **Patentten Doğan Hak**, s. 254.

<sup>95</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 514.

<sup>96</sup> Arkan, **Marka Hukuku**, C.II, s. 250.

talep edilebileceği belirtilmiştir (m. 51). Hukukumuzda yeni olan bu düzenlemenin kaynağı TRIPS sözleşmesi 43. maddedir. Maddenin konu başlığı tecavüzü kanıtlayan belgeler olmakla birlikte maddenin metninde, zarar miktarının belirlenmesi için tazminat yükümlüsünden belgelerin istenilmesi düzenlenmiştir.

Bu hüküm usul hukukumuzdaki müddei iddiasını ispatla mükelleftir, kaidesi uyarınca kişinin iddiası ile ilgili delilleri de kendisinin bulması kuralına bir istisna teşkil etmektedir. Hiç kimse aleyhine olan belgeleri mahkemeye sunmakla yükümlü tutulamazken, tasarım hakkı sahibi uğradığı zararın miktarını belirleyen belgeleri mütecavizden talep edebilecektir<sup>97</sup>.

### C. Ceza Davası

Tasarım hakkına tecavüz edilmesi ile hem tasarım hakkı sahibinin subjektif hakkı hem de toplumsal düzenin ekonomik bakımdan bozulması nedeniyle kamunun bundan zarar görmesi söz konusudur. Bu nedenle tasarım hakkına tecavüze ilişkin hallerde kanun koyucunun hukuki yaptırımların yanında cezai yaptırımlar öngörmesi de gerektirmiştir<sup>98</sup>. Suçla ilgili kovuşturma ise şikâyete bağlı kılınmıştır.

EndTasKHK'da madde 48/A (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılan suçlar, hizmetlerini yaptıkları sırada, bir işletmenin çalışanları tarafından doğrudan doğruya veya emir üzerine işlenmiş ise çalışanlar ve suçun işlenmesine mani olmayan işletme sahibi, müdür veya temsilci ve hangi unvan ve sıfatla olursa olsun işletmeyi fiilen yöneten kişi de aynı surette cezalandırılacaktır. Tüzelkişilerle ilgili olarak ise, bir tüzelkişinin işleri yürütülürken, 48. maddede sayılan suçlardan birinin işlenmesi halinde, tüzel kişinin, masraflar ve para cezasından müteselsil olarak sorumlu tutulacaktır. Fiile iştirak edenler hakkında ise, olayın mahiyetine göre 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 64, 65 ve 67. maddeleri hükümleri uygulanacaktır.

---

<sup>97</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 515.

<sup>98</sup> Konuyla ilgili geniş açıklama için bkz. Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1059–1094. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 538 vd.; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 662 vd.

Bu kapsamda EndTasKHK’da madde 48/A ile aşağıdaki fiillerin cezalandırılması öngörölmüştür.

## **1. EndTasKHK 48/A, a bendinde düzenlenen fiiller**

### **a. Gerçeğe Aykırı Kimlik Bildiriminde Bulunmak**

EndTasKHK’da tasarım hakkı sahibi olarak belirtilmesi gereken kimlik bildiriminin gerçeğe aykırı olarak yapılması suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç tipiyle korunan menfaat, piyasa mekanizmasının sağlıklı olarak işlemesini ve tescil başvurularının gerçek hak sahibi olmayanlar tarafından yapılmasının engellenmesidir.

Hak sahibi olmadığı halde kendisini hak sahibi gibi gösteren herkes bu suç tipinde fail olabilecektir. Suçun maddi unsuru gerçeğe aykırı kimlik bildiriminde bulunmaktır. Gerçeğe aykırı bildirim niteliği önem taşımamaktadır. Başvuru sahibi olarak bildirilen kişi, kendi kimliğini bildirmesine rağmen bazı yanlış bilgiler vermesi veya kendisi olmadığı halde kendini tasarım sahibi olarak göstermiş olması hallerinde de suç olur. Tescile ilişkin kayıta maddi hata yapılması halinde ise suç oluşmayacaktır.

Tasarım hakkı sahibi olarak belirtilmesi gereken kimlik bildirimini gerçeğe aykırı olarak yapanlar bir yıldan iki yıla kadar hapis veya 14 milyar liradan 27 milyar liraya kadar ağır para cezası ile veya ikisiyle birden cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

### **b. Tasarım Koruması Olduğunu Belirten İşaretin Kaldırılması**

Tasarım koruması olan bir eşya veya ambalaj üzerine konulmuş tasarım koruması olduğunu belirten işaretin, yetkisi olmayan kişi tarafından kaldırılması suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç tipiyle korunan menfaat, piyasa mekanizmasının sağlıklı olarak işlemesini ve tescil başvurularının gerçek hak sahibi olmayanlar tarafından yapılmasının engellenmesidir.

Suçun maddi unsuru tasarımın koruma altında olduğunu belirten işareti, ürün veya ambalaj üzerinden izinsiz kaldırmaktır. Tasarımlar için tasarımın tescilli

olduğunu belirten işaretin ürün veya ambalaj üzerine konulmasını zorunlu kılan bir hüküm yoktur (EndTasKHK m.48/son). Ancak böyle bir işaretin konması hak sahibi açısından birçok fayda sağlayacaktır. Her ne kadar tasarımlar için konulacak işaretin PatKHK m. 69'dakinin aksine, nasıl bir işaret olacağı konusunda bir hüküm bulunmasa da tasarımın tescilli olduğu hususunda herhangi bir tereddüde yer bırakmayan tescil numarası veya tescile ilişkin açıklama gibi işaretlerin konulması bu hüküm kapsamında yeterli sayılacaktır<sup>99</sup>.

Eşya veya ambalaj üzerine konulmuş bulunan ve tasarımın korunduğunu belirten işareti yetkisi olmadan kaldıranlar, bir yıldan iki yıla kadar hapis veya 14 milyar liradan 27 milyar liraya kadar ağır para cezası ile veya ikisiyle birden cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

### **c. Hakkı Olmadığı Halde Kendisini Tasarım Başvurusu veya Tasarım Sahibi Olarak Göstermek**

Kendisini haksız olarak tasarım başvurusu veya tasarım hakkı sahibi olarak gösterenlerin de bir yıldan iki yıla kadar hapis veya 14 milyar liradan 27 milyar liraya kadar ağır para cezası ile veya ikisine birden mahkûm edileceği düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu düzenleme ile bir yandan üçüncü kişileri yanıltanları cezalandırarak gerçek hak sahiplerini ve toplumu korumayı, diğer yandan bu tür yanıltıcı hareketlerde bulunmayı düşünenleri caydırmayı amaçlamıştır.

Madde ile bir kimseyi hile ve desiselerle hataya düşürmek suretiyle, başvuru yapmamış veya endüstriyel tasarım belgesi almamış olduğu halde başvuru yapmış ya da belge sahibiymiş gibi davranmak suretiyle yanıltanların cezalandırılması amaçlanmıştır.<sup>100</sup>.

---

<sup>99</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 542; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 663.

<sup>100</sup> Suluk, maddenin aynı zamanda haksız bir şekilde tasarım için hem başvuru yapmak hem de belge almak fiillerini de cezalandırdığı görüşündedir; **Tasarım Hukuku**, s. 543; Karşı görüş için bkz., Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 663; Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, s. C. II, s. 1068. Kanımca ikinci görüşün benimsenmesi yerindedir.

## **2. EndTasKHK 48/A, b bendinde düzenlenen fiiller**

### **a. Tasarım Üzerinde Hukuki İşlemlerle Elde Edilen Haklarla İlgili Hukuka Aykırı Tasarrufta Bulunmak**

Mevcut olmadığını veya üzerinde tasarruf yetkisi bulunmadığını bildiği veya bilmesi gerektiği halde, tasarım üstündeki haklardan birini veya bu hakla ilgili lisansı başkasına devretmek, vermek, rehnemek, bu haklar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunmak suç olarak sayılmıştır. Hak ile alakası olmadığını veya tasarruf yetkisi bulunmadığını bilen veya bilmesi gereken kişinin devir, rehin, haciz ve lisans hakkı gibi herhangi bir hukuki işlemle tasarım hakkı üzerinde tasarrufta bulunması ile suçun maddi unsuru gerçekleşmiş olacaktır.

Suçun manevi unsur açısından ise bilme veya bilmesi gerekme ifadeleri yer almaktadır. Ceza Hukukunda asıl olan kasti sorumluluk iken aynı eylemin kasten işlenen biçimiyle taksirle işlenen biçiminin aynı ceza tehdidi altında bırakılması hatalı olmuştur<sup>101</sup>. Kaldı ki maddedeki bilmesi gerekir ifadesi ceza hukukundaki masumiyet karinesi ile şüpheden sanık yararlanır ilkeleriyle çelişebilecektir<sup>102</sup>. Bu fiilleri işleyenler iki yıldan üç yıla kadar hapis cezası veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisiyle cezalandırılmasına hükmolunacağı düzenlenmiştir

### **b. Korunan Bir Tasarımı Olmadığı Halde, Bu İzlenimi Uyandıracak Eylemlerde Bulunmak**

Korunan bir tasarım hakkının sahibi olmadığı, koruma süresinin bittiği, tasarım hakkının hükümsüzlüğüne veya tasarım korumasından doğan hakkının sona erdiğine karar verildiği durumlarda, korunan bir tasarım hakkı bulunduğu zannını uyandıracak eylemlerde bulunmak suç olarak düzenlenmiştir. EndTasKHK kapsamında korunan bir tasarımı bulunmadığı halde korunan tasarımı varmış gibi görünmek suçun maddi unsurunun gerçekleşmesi için yeterli olacaktır. Bu durum

<sup>101</sup> Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C II, s. 1069.

<sup>102</sup> Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 543; Yasaman/Ayoğlu, söz konusu eylemin suç olarak düzenlenmesinin abartılı ve adaletsiz olduğunu ve bu suç tipinin hükümden çıkarılması gerektiğini belirtmektedir, **Marka Hukuku**, C. II, s. 1069–1070.

korunan tasarımın olmaması, süresinin bitmesi veya hükümsüzlüğüne karar verilmesi ya da tasarım hakkından vazgeçilmesiyle ortaya çıkabilecektir. Bu hallerde kendisinin veya başkasının imal ettiği veya satışa çıkardığı eşyaya, ambalajına, ticari evrakına veya ilanlarına hukuken korunan bir tasarım olduğu izlenimi uyandıracak şekilde işaretler koyanlar veya bu amaçla yazılı ve görsel basındaki ilan ve reklamlarda bu tarzda yazı, işaret ya da ifadeleri kullananlar cezalandırılacaktır<sup>103</sup>. Bu fiilleri işleyenlerin de iki yıldan üç yıla kadar hapis cezası veya yirmi yedi milyar liradan kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine mahkum edileceği düzenlenmiştir.

### 3. Tecavüz Fiillerinden Birini İşlemek

EndTasKHK 48/A'nın c bendinde ise EndTasKHK m. 48'de yazılı tecavüz eylemlerinden birini işlemenin ayrıca suç olduğu belirtilmiştir. Madde 48'de sayılan fiiller tecavüz başlığı altında incelendiği için burada tekrar ele alınmayacaktır. Maddede 48. maddede yazılı fiillerden birini işleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına veya yirmi yedi milyar kırk altı milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine, ayrıca işyerlerinin bir yıldan az olmamak üzere kapatılmasına ve aynı süre ticaretten men edilmelerine hükümlenacağı düzenlenmiştir

---

<sup>103</sup> Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 663; Yasaman/Ayoğlu, **Marka Hukuku**, C II, s. 1070–71; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 545.



## SONUÇ

Tescilli tasarım hakkının korunmasının incelendiği bu çalışmada genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

EndTasKHK’da korumanın öznesi niteliğindeki *tasarım* hatalı olarak “*Bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütün*”, şeklinde tanımlamıştır (EndTasKHK m. 3/a). Tasarımın bu tanımı ile sanki ürünün kendisi tasarımı gibi bir izlenim doğmaktadır. Kavramın tanımlanmasına tasarımın hukuki anlamına ve kullanımına uygun bir şekilde ve Topluluk Hukuku mevzuatı ile de uyumlu bir biçimde görünüm unsuru da dahil edilmek suretiyle yeniden tanımlanması gerekmektedir.

EndTasKHK hükümleri ile tasarımın tescil edilerek korunabilmesine ilişkin olarak Topluluk Hukuku hükümlerinden de yüksek bir seviye getirilmiştir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de gelişmiş ülkelerinde ilerisinde bir düzenleme getirilmesi araştırma ve geliştirme faaliyetlerini olumsuz bir biçimde etkileyebileceği gibi EndTasKHK şartlarına uygun korunabilecek bir tasarım bulunmasını da zorlaştıracaktır. Bu farklılıkların elden geldiğince giderilmesi ve hatalı bir şekilde Topluluk Hukukundan daha yüksek düzeyde bir koruma öngören bir yapıya getirilmiş olan Türk Hukuku düzenlemesinin en azından Topluluk Hukuku seviyesine çekilmesi yerinde olacaktır. Bu çerçevede ayırt ediciliğin tespitinde kullanılan belirgin farklılık ve farklılıklardan çok ortak özelliklere ağırlık verme kriterleri de yeni yapılacak düzenleme ile tescil şartlarının tespitindeki kriterler arasından çıkartılmalıdır.

Tescil edilebilirlik şartlarını üzerinde taşımayan bir tasarım herkes tarafından kullanılabilir. Bu nedenle tescil şartlarına ilişkin hükümler arasındaki çelişkiler giderilmeli ve uluslararası düzenlemelerle de uyumlu hale getirilmelidir. Örneğin; piyasada bulunmayan, yani pazarda olmayan ve koruma süresini dolduran tasarımların kıyaslamaya konu teşkil etmemesine ilişkin olan, tasarım hukukunun temel ilkeleriyle çelişen ve Topluluk Hukukundaki mevcut düzenlemeyle de uyumlu

olmayan ayırt ediciliğe ilişkin maddede yer alan EndTasKHK m. 7 a-b hükmü kaldırılmalıdır.

EndTasKHK ile hizmet ilişkisinde hak sahipliğinde çalışanlara öngörülen ve tasarım hukukunun temel prensiplerinden gerçek hak sahipliği ilkesine aykırılık teşkil eden 14. madde hükmü PatKHK'daki düzenlemelere paralel bir biçimde değiştirilerek düzeltilmelidir.

Hizmet ilişkisini düzenleyen 14. madde ile hizmet sözleşmesi dışında kalan sözleşmeleri düzenleyen 16. maddenin PatKHK'daki düzenlemeden farklı olarak ayrı bir maddede düzenlenmesi isabetli olmamıştır. Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmelerinde de hak sahipliğinin aynı maddede iş görme sözleşmesi başlığı altında kaleme alınması ve aynı hukuki sonuçlara bağlanması yerinde olacaktır.

Fikri mülkiyet hukukunda etkin korumanın sağlanması ve her türlü taklitçi üretim ve satışın engellenmesi amaçlarına yönelik olarak serbest bölgelerde de tasarım hukuku mevzuatının uygulanması kabul edilmelidir. Tasarım hakkının esasını sınırlandıran istisna hükümleri de dar yorumlanmak suretiyle tasarım hakkı sahibinin hakkının EndTasKHK'nin sınırlarının da ilerisinde fazladan daraltılması engellenmelidir.

Yargıtay'ın hakkın tükenmesi ilkesine ilişkin EndTasKHK m. 24 yorumlaması ile paralel ithalatı ve geri ithalatı mümkün kılması ve koruma konusu tasarımın tek bir adedinin bile Türkiye sınırları içerisinde piyasaya sunulmasını hakkın Türkiye'de ve uluslararası piyasalarda tükenmesi için yeterli görmesi isabetli olmuştur. Zira KHK ile bir yandan yeni ve ayırt edici nitelikteki tasarımların korunması ile rekabet ortamının oluşması ve sanayinin gelişmesi amaçlanmış, bunun yanında tasarımlar için mutlak-objektif yenilik kriteri benimsenmiş ve uluslararası standartların üzerinde bir koruma seviyesi öngörülmüşken hakkın tükenmesi ilkesinde bu düzenlemeler ile çelişen ülkesellik ilkesinin uygulanabilirliğinden söz edilmesi yerinde olmayacaktır.

EndTasKHK kapsamında tecavüzün belirlenmesinde tasarımın koruma kapsamının belirlendiği 17. madde düzenlemesi ile tasarıma tecavüz hallerinin sayıldığı 48/a bendi birbiriyle uyumlu olarak düzenlenmelidir. 48. maddedeki tecavüz halleri sınırlı sayıda olmakla birlikte bu bentlerin her birinde sayılan tecavüz fiilleri tahdidi olarak belirtilmemiştir. Kural olarak tasarım hakkının koruma kapsamının belirlendiği 17. maddenin ihlal edilmesi tasarım hakkına tecavüz teşkil edecektir. EndTasKHK'da 17. maddede sayılan hallere ek olarak başka haller de 48. maddede tecavüz teşkil eden eylemler sayılmıştır. Bu iki madde arasında yer alan ifade farklılığı giderilmesi gerekmektedir birlikte, tecavüzün tespit edilmesi ile ilgili bir tereddüt yaşanması halinde 48. maddeye öncelik verilerek değerlendirme yapılmalıdır.

EndTasKHK'da zorunlu lisansa ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, Kararnamenin 20. maddesinde PatKHK 13. maddesindeki hükme karşılık gelen bir düzenleme getirilmesi ile zorunlu lisansın varlığının kabulü hakkaniyete uygun olacaktır. Aksi halde önceki tasarım hakkı sahibi veya ondan lisansı alan kimseler tasarımın kullanımı için yaptıkları yatırımlar nedeniyle çok büyük kayıplara uğrayabileceklerdir.

EndTasKHK m. 49 ile lisans sözleşmesinin genişletilmesi ve devredilmesine ilişkin hallerin de tecavüz olarak düzenlenmesi isabetli olmamıştır. EndTasKHK düzenlemesi ile 49. maddede sayılan fiiller nitelikli haksız fiil teşkil etmektedir. Lisans sözleşmesinin genişletilmesi ve devredilmesine ilişkin haller ise sözleşmeye aykırılık teşkil eden BK. m. 96 vd. ilişkin maddelerin uygulanmasını gerektirir. Bu nedenle maddenin tecavüz teşkil eden haller arasından çıkarılması yerinde olacaktır.

Fikri mülkiyete ilişkin diğer KHK'larda gasp tecavüz sayılan haller arasında düzenlenmemiştir. EndTasKHK'da ise hükümsüzlük halleri arasında sayılan gasp, aynı zamanda tecavüz halleri arasında da yer almıştır. Kanımca hakkın gasp edilmesinin hakka tecavüz halleri arasına katılması hatalı olmuştur. Zira gerçek hak sahibi tasarım hakkı sahibi olarak sicile kaydedilmeden hakkı koruyan davaları

açamayacaktır. Hakkı gasp edilen kişi her ne kadar gerçek hak sahibi de olsa hakkını tescil ettirmedeği sürece şeklen tasarım hakkı sahibi değildir.

Kanun koyucu tarafından tasarım hakkı sahibine geniş bir koruma imkânı tanınmıştır. Tasarım hakkı sahibine tecavüz sonucu ortaya çıkan durumun giderilmesi, durdurulması için hukuk ve ceza davası açma imkânı sağlamıştır. Bu bağlamda EndTasKHK'da Türk Hukukunda daha önce yer almayan itibar tazminatı, gümrükte el koyma müessesesi, tecavüzü kanıtlayan belgelerin tecavüz edenden istenebilmesi gibi yeni müesseselere yer verilmiştir. Klasik hukuktaki genel ilkeleri zorlayan ve Türk Hukukuna yeni talep ve dava çeşitleri (tasarımın mevcut olmadığı hakkında dava, gümrük idaresi tarafından ürünlere el koyulabilmesi, tasarım hakkına tecavüz eden ürünlerin mülkiyetinin tasarım hakkı sahibinin talebi doğrultusunda mülkiyetine geçebilmesi) de getiren EndTasKHK hükümleri ile yapılan düzenlemenin uygulamasının dikkatle gözlemlenmesi gerekmektedir.

Fikri hukuk sahasında yaşanan yoğun ihlallerin önlenmesine yönelik tepki niteliğinde de sayılabilecek klasik hukukun genel kurallarına istisnalar getiren bu düzenlemeler, büyük ölçüde fikri haklara yönelik hukuka aykırı müdahalelerin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Fikri mülkiyet hukuku uygulamasında toplumsal bilinçlenme yeterli düzeyde olmadan bu şekilde sert hükümler benimsenmesi uygulamada yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle fikri mülkiyet hukukunun idari, hukuki ve toplumsal boyutları göz önüne alınarak fikri mülkiyet hukuk politikası belirlenmeli ve hak sahipleri korunmaya çalışılırken yeni mağduriyetlerin oluşmasına da zemin hazırlanmamalıdır.

Tasarım hukukuna ilişkin mevzuat yapısının gelişmesinde ve oturmasında teori kadar pratiğin de büyük katkısı olacaktır. Bu anlamda TPE ve İhtisas Mahkemelerinin uygulamaları bu alandaki gelişmelerin anlaşılıp yerleşmesi açısından çok önemli olacaktır. Bu anlamda mehzaz hukuk olan Topluluk Hukuku alanındaki gelişmeler, OHIM'in verdiği kararlar ve yaptığı uygulamalar da yakından incelenmelidir.

## KAYNAKÇA

Alangoya, H.Yavuz; Yıldırım, Kamil; Deren-Yıldırım, Nevhis: **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 2004.

Australian Law Reform Commission: **Designs- Final Report**, Sydney, 1995,  
<http://www.alrc.gov.au/publications>. (ALRC, Report ).

Arıkan, Ayşe Saadet: “Tasarımların 554 sayılı Tasarım Kararnamesi ve FSEK Çerçevesinde Korunması”, **MÜ AT ENS. AV. Ar. Der.**, C. 4, S. 1-2/1995-1996.

Arkan, Sabih: **Marka Hukuku**, AÜHF Yay., C.II, Ankara, 1998.

Aslan, Adem: **Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004. (Aslan, Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi).

Aslan, İ. Yılmaz: “Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler”, **FMR**, C. I, S.1/2001, s. 19–42 (Aslan, Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler).

Ayhan, Rıza: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.

Bently, Charkles; Sherman, Brad: **Intellectual Property Law**, Oxford University Press, Oxford, 2001.

Bilgili, Fatih: **Marka Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006.

Bilgin, Aslı: **Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006 (Bilgin, Tasarım Hakkı).

Camcı, Ömer: **Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul, 2000.

Cornish, W.R: **Intellectual Property**, 1996, London, Sweet and Maxwell.

- Cullet, Philippe: “Patents and Medicines: The Relationship between TRIPS and the Human Right to Health”. **International Affairs**, vol. 79, 2003, pp. 139–60.
- Deren–Yıldırım, Nevhis: **Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri Mülkiyet Hukuku’nda İhtiyati Tedbirler**, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2002 (Deren–Yıldırım, İhtiyati Tedbirler).
- Fellner, Christine: **Industrial Design Law**, London, Sweet & Maxwell, 1995.
- Firth, Alison: “Aspects of Design Protection İn Europe”, **EIPR**, No: 2/1993, pp. 42–47.
- Franzosi, Mario: **European Design Protection, Commentary To Directive And Regulation Proposals**, The Hague, Kluwer, 1996 (Franzosi, Commentary to Directive).
- Fryer, William T: “Design Protection and The New Technologies: The US Experience in a Transnational Perspective”, **University of Baltimore Law Review Symposium On Industrial Design Law and Practice**, Vol. 19, 1989/1990 Number 1–2, pp. 198–220.
- Gündoğdu, Gökmen: **Türk Hukukunda Coğrafi İşaret ve Korunması**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Horton, Audrey : “European Design Law and the Spare Parts Dilemma: The Proposed Regulation and Directive”, **EIPR**, No: 2/1994, q. 51–57.
- Horny, A.S: **Oxford Advanced Dictionary**, Oxford University Press, 2000.
- Howe, Martin Q.C.: **Russell- Clarke on Industrial Designs**, 7th Edition, Sweet & Maxwell, London, 2005.
- Roffe; Pedro; Melendez-Ortiz, Ricardo: **Resource Book on TRIPS and Development 2005/1**, International Centre For Trade and Sustainable Development, Cambridge University Press, USA, 2005.

- Karaca, Hüseyin Akif: **Türk Yabancılar Hukuku Bakımından Serbest Bölgelerin Hukuki Rejimi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2007, Kayseri.
- Karahan, Sami; Suluk, Cahit; Saraç, Tahir; Nal Temel: **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Karan, Hakan; Kılıç, Mehmet: **Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat**, Ankara, Turan Kitabevi, 2004.
- Kaya, Arslan: **Marka Hukuku**, İstanbul, Arıkan, 2006.
- Kaya, Arslan: “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, **İÜHFİM** (Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı), C. LV, S. 4/1997, s. 173–200 (Arslan, Türk Hukukunda Patent).
- Kaya, Arslan: “551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi”, **İÜHFİM**, C. LV, 1996, s. 335–367 (Arslan, Zorunlu Lisans).
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.
- Korkut, Fatma: “Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’de Korunmaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar”, **2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı**, İstanbul, 1996, İstanbul Teknik Üniversitesi Yapı Endüstri Merkezi, s. 29–35.
- Kuru, Baki; Arslan, Ramazan; Yılmaz, Ejder: **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları Ankara, 2007.
- Küçükerman, Önder: **Endüstri Tasarımı – Ürün Tasarımında Adımlar**, İstanbul YEM Yayın, 1997 (Tasarımda Adımlar).

Küçükerman, Önder: **Endüstriyel Ürün Tasarımında Yaratıcılık**, İstanbul, YEM Yayın, 1997 (Tasarımda Yaratıcılık).

Lahore, James: “The Protection of Functional Designs- The Amended Proposal For A European Design Directive”, **IPQ**, NO: 1/1997, pp. 128–133.

Memiş, Tekin: “Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunun Koruma Alanının Genişlemesi ve Ülke Hukuk Politikası Açısından Değerlendirmeler”, **İstanbul Barosu Dergisi Fikri Ve Sınai Haklar Özel Sayısı**, Temmuz 2007, s. 3–14.

Musker, David: **Community Design Law Principles and Practice**, London, Sweet & Maxwell, 2002.

Odman, N. Ayşe: **Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002 (Odman, Fikri Mülkiyet-Rekabet).

Odman Boztosun, Ayşe: **İslahçı Hakkı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006.

Odman, N. Ayşe: “Haksız Rekabet Hukukunda Emeğin Korunması İlkesinin Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu**, XXI 9–10 Aralık, s. 199–235 (Odman, Emeğin Korunması İlkesi).

Oğuzman, M. Kemal; Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. bası, Filiz Kitabevi, 2000 (Oğuzman/Öz, Borçlar Hukuku).

Ortan, Ali Necip “Çalışanların Buluşları”, **I. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu Kitapçığı**, 05–06 Mayıs 2005, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 188–192.

Özbay, Kadri Yavuz: **Topluluk Tasarım Mevzuatının Ulusal Mevzuat ile Karşılaştırılması ve Ulusal Program Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, Ankara, SPK, 2003 (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi).



- Pekcantez; Hakan; Atalay; Oğuz; Özekes, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.
- Pınar, Hamdi: **Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi Ve Türkiye**, İstanbul, 2004, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2004–71.
- Pınar, Hamdi: “Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Beta, İstanbul, 2000, s. 855–915.
- Saraç, Tahir: **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003 (Saraç, Patentten Doğan Hak).
- Suluk, Cahit: **Tasarım Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Suluk, Cahit: **Avrupa Topluluk Hukukunda Tasarımların Korunması Topluluk Tasarımı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002. (Suluk, Topluluk Tasarımı).
- Suluk, Cahit: “Fikri Mülkiyet Hakları: Uygulamada Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”, **Kazancı Hukuk Dergisi**, S. 7/2005, s. 45–55 (Suluk, Fikri Mülkiyet Sorunları).
- Suluk, Cahit: “Anayasa Mahkemesinin Faydalı Model ve Markalara İlişkin Kararlarının Düşündürdükleri: Anayasaya Aykırılık Sorunu” **FMR**, C. 4, S.3/2004, s. 44–69 (Suluk, Anayasaya Aykırılık Sorunu).
- Suluk, Cahit: “Tasarım Hukukunda Bilgilenmiş Kullanıcı ve Uygulamada Bazı Sorunlar”, **Bilgi Toplumunda Tekinalp’e Armağan**, İstanbul, 2003, C. II, 387- 395 (Suluk, Bilgilenmiş Kullanıcı).
- Suluk, Cahit: “Tasarımların Onarım Amaçlı Kullanımı”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Ankara, C. XXI, Sayı 2, s. 269- 296 (Suluk, Onarım Amaçlı Kullanım).
- Suluk, Cahit: “Topluluk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar”, **İÜHFD**, C. LX, Sayı: 1–2, 205–219 (Suluk, Görünmeyen Tasarımlar).

Suluk, Cahit: “Yedek Parça Tasarımlarının Korunması Ya Da Otomotiv Yan Sanayimin Var Olma Mücadelesi”, **Ankara Barosu Uluslar arası Hukuk Kurultayı Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku, Bildiriler Kitabı**, C.I, 8–11 Ocak 2002, Ankara, s. 541–570 (Suluk, Yedek Parça Tasarımları).

Suthersan, Uma: **Design Law in Europe**, London, Sweet & Maxwell, 2000.

Şehirali, Feyzan Hayal: “Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar”, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/8-2-TR-Sehirali.pdf> (Şehirali, Tasarımlara Yönelik Uygulamalar).

Tekil, Müge: “554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı Ve Koruma Şartları”, **İÜHF**, C. LV, S.4/1997, Prof. Dr. Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, s. 233–251 (Tekil, Endüstriyel Tasarım).

Tekinalp Gülören, Tekinalp Ünal; Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelere Göre Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler (Asgari Haklar İlkesi), **Bülent Davran’a Armağan**, İÜHF Eğitim Öğretim Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 155–156.

Tekinalp, Ünal: **Fikri Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, Arıkan Basım Yayım, 2005.

Tekinalp, Ünal: Yeni Patent Hukukunda ‘Buluş Sahibi İlkesi’ ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar, **İÜHF** (Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı), C. LV, S.4/1997, s.129–136 (Tekinalp, Buluş Sahibi İlkesi).

Tekinalp, Ünal: “İtibar Tazminatı ve Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan**, Marmara Hukuk Fakültesi, İstanbul 1999, s.589–597 (Tekinalp, İtibar Tazminatı).

Tunalı, İsmail: **Tasarım Felsefesi**, İstanbul, YEM Yayın, 2002.

Tüysüz, Mustafa: **Fikri Mülkiyet Hakları Çerçevesinde Yeni Bitki Çeşitleri Üzerindeki İslahçı Hakkı**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2007 (Tüysüz, İslahçı Hakkı).

Ülgen, Hüseyin; Teoman, Ömer; Helvacı, Mehmet; Kendigelen, Abuzer; Kaya, Arslan; Nomer Ertan, N. Füsun: **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, N.

Yalçiner, Uğur G: **Sınai Mülkiyet'in İlkeleri**, Ankara, 2000.